

Hvor sidder stregkoden på en flygtning?

Om faglig formidling af interkulturelle problemstillinger

HANNE LØNGREEN¹

Hvor ville alt være lettere hvis flygtninge var udstyret med en stregkode som vi elektronisk kunne aflæse som et plastikkort. Så ville vi tydeligt kunne aflæse og dermed afklare de spørgsmål vi havde af kulturel art. Så ville mange usikkerheder og uforståeligheder muligvis kunne elimineres. Men flygtningene er som bekendt ikke udstyret med en stregkode, så vi må på anden måde finde frem til de svar som vore kulturelle spørgsmål søger at få besvaret. Det er her vi som forskere skal vælge metode og dermed er det her teorier om kultur skal mobiliseres. Denne aktivitet kræver særlige overvejelser. Det er nu ikke primært det som jeg vil beskæftige mig med i denne artikel men især de særlige problemstillinger der rejser sig når den faglige formidling af interkulturelle² metoder og teori skal finde sted i en undervisnings- og vejlednings sammenhæng.

Faglig formidling af interkulturelle problemstillinger

Som ansat på et universitet består ens arbejde traditionelt set af forskning og undervisning³. Inden for akademiske kredse underkendes vores rolle og funktion som undervisere tit og ofte. I Danmark betragtes det således ikke formelt set at være kvalificerende i forbindelse med ansættelser af en universitetslære at ansøgeren har undervist og udviklet pædagogiske kompetencer. Det fine og det der betyder noget er forskning og forsknings erfaring. For når alt kommer til alt så er undervisning på højere læreanstalter jo i sidste ende baseret på forskning – både den forskning som den enkelte ansatte forsker bedriver, men også den forskning som stammer fra forskersamfundet.

Da undervisning og vejledning vejer tungere og tungere for den universitets ansatte i Danmark er der grund til at synliggøre dette ved også at sætte fokus på emner der beskæftiger sig med undervisning og vejledning⁴. Faglig formidling bliver dermed en central problemstilling.

Jeg ønsker i denne artikel at trække forskellige fagligt formidlingsmæssige problematikker frem i relation til kultur, metode og interkulturelle problemstillinger. For mig er det en udfordring fagligt at skulle formidle teorier om kultur og

interkulturelle problemstillinger især fordi dette felt trækker mange delproblemer frem i lyset – og som jeg derfor også først rigtigt har fået øje på i og med at jeg har skulle fagligt formidle min interkulturelle indsigt og viden.

Artiklen tager derfor afsæt i mine erfaringer og oplevelser gennem adskillige år som underviser og vejleder inden for det interkulturelle område. Jeg må sige at det at undervise i dette område har virket som udviklingen af en *undervisnings-baseret forskning* (Wentzel 1997) – nemlig at de studerendes gentagne problemer med dels at forstå hvad kultur er for en kompleks størrelse dels deres erfaringer med metoder har bevirket at jeg har fået mit blik skærpet overfor de fagligt formidlingsmæssige problemstillinger men så sandelig også overfor de metodemæssige problemer som kan optræde i interkulturelle studier.

I denne artikel vil jeg derfor komme ind på kulturbegrebet og forskellige teoretiske rammer til at forstå kultur med. Hvad bevirker de forskellige måder at definere kultur i forhold til valget af metoder. Dette leder mig over i en problematisering af hvorvidt valget og brugen af metode ikke også er kulturel betinget og hvad det derfor konkret kan betyde i undersøgelsesprocessen. Endelig vil jeg komme ind på hvad alt dette så betyder for den faglige formidlingen som den udfolder sig i min undervisning.

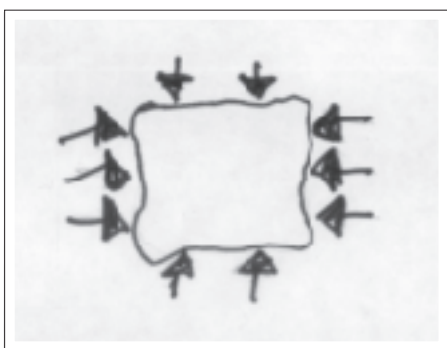
Hvad er kultur?

Kultur kan forstås på mange måder. En af måderne er at se kultur som et spørgsmål om nationalkultur. Opfattes kultur på denne måde er der nogle karakteristika der gør sig gældende: For det første forstås kultur som en homogen størrelse. Vi taler om de store enheder som danskerne, svenskerne, somalierne og dermed om hvad der forener og gør fælles. Den homogene kulturforståelse er desuden bundet til geografiske områder. Det at jeg er født med dansk muld under fødderne gør mig netop til dansker. Og samtidig med at jeg har berørt den danske muld er der ligeledes nogle symbolske national kulturelle fællestræk som gør mig dansk, nemlig et flag, nogle pengesedler, en fædrelandssang etc. Af national kulturelle immaterielle artefakter er der sagnene, vikingerne, Holger Danske og andre figurer som er oplevede som danske⁵. Jeg fødes altså under nogle stedbundne betingelser som sammen med min socialisering skaber en 'indre klaphat' der netop gør mig

Kommunikationsuddannelsen, Roskilde universitetscenter,
Box 260, DK-4000 Roskilde

dansk. Man kan med Certeau (1984) sige at rummet – i mit eksempel forstået som nation – definerer og er definerende i forhold til mit nationale kulturelle tilhørsforhold. Hvis vi skal undersøge nationalkultur udfra denne kulturforståelse skal vi spørge til kategorier eller dimensioner og dermed forklare kulturen her udfra. På den måde bliver kultur til et empirisk begreb, hvor det drejer sig om at samle data af målelige- og registrerende karakter, der skal bruges til beskrivelse og forklaring af at kulturen nu engang også ser ud som den gør. Vi vil f.eks. gerne forklare hvorfor danskerne er som de er. Og Sabbaz⁶ fra Iran er som han er fordi Iran set som en homogen kultur har en lang række karakteristika f.eks. religion, styreform etc.

I undervisningen plejer jeg på dette punkt at introducere en tegning der visualiserer det empiriske kulturbegreb. Kulturen ses i denne tegning som en kasse hvor kulturanalysens opgave er at registrere omfanget af kassen hvilket er illustreret gennem pilene:

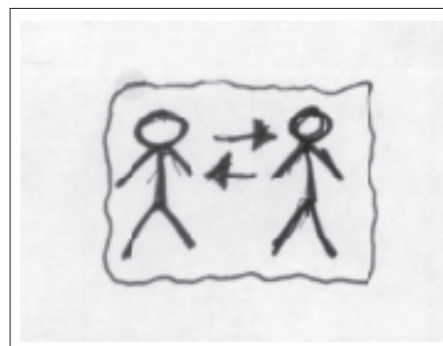
Vi kan også forstå nationen som et forestillet fællesskab (Andersson 1983). Gør vi det arbejdet vi med et andet kulturbegreb, nemlig et analytisk begreb som går ind og ser på de fortolkninger og konstruktioner som aktører har af deres virkelighed. Kultur er så betinget af de relationelle forhold som er defineret af og bliver definerende for aktører eller som Geertz siger:

The concept of culture I espouse...is essentially a semiotic one. Believing, with Max Weber, that man is an animal suspended in webs of significance he himself has spun, I take culture to be those webs, and the analysis of it to be therefore not an experimental science in search of law but an interpretive one in search of meaning. (Geertz 1973:5)

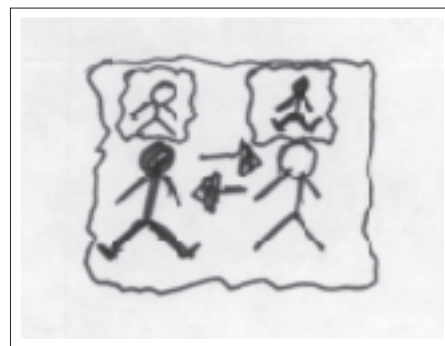
Det kulturbegreb vi her har i sving er altså et analytisk fortolkende begreb som gør at kultur er under stadig udvikling og til meningsdannelse mellem aktører. Kultur er derfor også karakteriseret ved at være heterogent, mangfoldigt og komplekst⁷.

I forhold til nation vil man med det relationelle kulturbegreb se på hvorledes enkeltpersoner og grupper forstår nation. Hvad vil det sige at være en dansk studerende der studerer dansk på et universitet. Undersøgelser og analyser bliver kontekstuelle og situationelle. Her er der ikke tale om generaliseringer men om enkelt studier der er kontekstafhængige. Man studerer ikke flygtninge i Danmark, men Sabbaz en iransk flygtning i Avnstrup⁸. Motivet for studiet er af forstå.

Til at visualisere det relationelle kulturbegreb bruger jeg følgende tegning:

I forlængelse af det relationelle kulturbegreb har vi det konstruktionistiske kulturbegreb (Shotter 1993). Her drejer det sig ikke blot om at få identificeret de enkeltstående betydninger og betydningsdannelser blandt og i relationerne og kommunikationen mellem aktører. Men om at finde bagom disse betydninger, finde frem til de bagved liggende diskurser⁹ og forstå konstruktionen og forhandlingen af disse. Når pressen f.eks. omtaler Sabbaz som en integreret flygtning er det på baggrund af konstruktionen af og definitionen af det mulighedsrum som Sabbaz har i det danske samfund. Sproget er således med til både at konstruere Sabbaz som en anden, men også sprogligt og diskursivt at 'afmærke' det rum af muligheder som Sabbaz har og kan få i det danske samfund. Sproget i dette eksempel er altså med til at definere og være definerende i forhold til Sabbaz.

Det empiriske, det analytisk relationelle og det konstruktionistiske kulturbegreb har jeg valgt kort at beskrive for at diskutere de metodiske overvejelser som arbejdet med de forskellige kulturbegreber fører med sig. Gennem at få markeret de forskellige betydninger af kulturbegrebet bliver de felter hvor undersøgelsen skal sætte ind ligeledes klar. Og ved at få udpeget felterne for undersøgelsen får man samtidig markeret hvilken metode der er mest adækvat. Dette argument vil jeg godt uddybe gennem at beskrive hvorledes kulturbegrebet har udviklet sig gennem tiden og hvordan denne udvikling samtidig er en udvikling af metoder og metodiske redskaber.

Hvordan er kultur kultur?

I min undervisning tager jeg udgangspunkt i Kirsten Hastrups artikel 'Kultur som analytisk begreb' (1989)¹⁰ for at gøre tyde-

ligt hvorledes dels kulturbegrebet betydning er historisk bestemt dels hvorledes netop det historiske forløb har været afgørende for udviklingen af metoder til udforskningen af kultur¹¹.

Kulturbegrebet i antropologien har været brugt på to måder. For det første har det været brugt i ental som noget fællesmenneskeligt og næsten 'naturligt'. Kulturen er det der adskiller mennesker fra dyr. For det andet har det været brugt i flertal og betegnet mere eller mindre vilkårlige livsformer. Kulturer er det der adskiller mennesker fra hinanden. Kulturbegrebet således både samler og adskiller mennesker. (Ibid s. 11)

Det der er interessant i dette citat er klarlæggelsen af den bias der er indbygget i kulturbegrebet og som kommer til at sætte sig igennem når kultur skal defineres i forskellige historiske epoker, nemlig at kultur både kan opfattes som kulturen eller kulturer. Dette bliver bl.a. tydeligt hvis vi ser på hvordan kultur er blevet fremstillet visuelt. I denne forbindelse er kultur forstået som det der 'både samler og adskiller mennesker' på en og samme tid gennem bl.a. understregningen af forskelligheden som en defineret og definerende andethed. Lad os i det følgende se på nogle punktnedslag.

Under opdagelsesrejserne blev andetheden visualiseret gennem kobberstik og malerier. Det handlede her om at beskrive det der blev set med så stor præcision som muligt. Det maleren så skulle overføres til lærred eller papir med stor nøjagtighed. I forhold til hvad jeg har beskrevet under kulturafsnittet handler det om metodisk at indfange og beskrive kulturens overflade i overensstemmelse med den sete virkelighed. Selvfølgelig var tegneren eller maleren ikke uden egen mening – derfor sneg der sig kommentarer ind f.eks. en afhugget hånd eller fod i den indfødtes bærekurv¹². Visuelle kommentarer af denne karakter afspejler det som jeg beskrev ovenfor om at samle og adskille på en og samme tid. Kulturbegrebets dobbelthed ses i mit eksempel som en beskrivelse af kulturer, men hvor kulturen som modsætningen til natur er det der sætter sig igennem som kommentar i de afhuggede lemmer.

Da fotoapparatet blev opfundet i 1800-tallet blev det snart et vigtigt registreringsredskab for datiden antropologer. Man mente at man med denne teknologi nu havde mulighed for helt objektivt at kunne registrere andetheden så præcist som muligt. For både maleren og for fotografen var henholdsvis blikket og linsen opfattet som garant for objektivitet. Andetheden og andethedens kultur blev opfattet som noget der kom til udtryk gennem den blotte registrering – beskrivelsen af andetheden bestod netop i at påvise forskelle og forskelle forstået som den essens der fremstod gennem beskrivelsen. I denne forbindelse bemærker Hastrup (1989) at det antropologerne i denne fase var optaget af var at finde og registrere andetheden som de synlige forskelle.

Antropologerne trængte ind i junglen og opdagede ukendte stammer. De kortlagde og klassificerede derefter naturfolkene på en måde, der i alt væsentligt gentog botanikernes opdeling af planteriget i arter og familier. Senere, da der ikke

var flere stammer at opdage, trængte antropologerne ind i de enkelte stammesamfund og opdagede deres slægtskabsmønstre. Og da der ikke var flere slægtskabsmønstre at opdage, trængte antropologerne ind i andres tankessystemer og opdagede deres billeder af verden (Ibid s.12)

Citatet illustrer hvorledes opdagelserne og udforskningen af andetheden forløb. Dette skete i takt med den teknologiske udvikling hvilket fik afgørende betydning for de måder kultur blev betragtet på og på de metoder som antropologen anvendte i sin udforskning.

Fra malerens iagttagende registrering bliver det senere nødvendigt at udvikle metoder hvor det bliver afgørende nærmere at betragte og observere de andre i deres hverdag for at kunne kortlægge slægtskabssystemet og ritualer. Synet alene var ikke længere nok, andre metoder måtte tages i brug. Interview og observation var nogle af metoderne. Men hvordan kunne man opretholde den videnskabelige objektivitet når forskeren nu blev aktiv og betydende som instrument i undersøgelsen? Objektiviteten kunne sikres ved at forskersubjektets rolle og betydning blev så minimal som mulig. Strukturerede metoder og teknikker kunne sikre dette. Man kan sige at jo tættere forskersubjektet skulle undersøgelsesobjektet, jo vigtigere blev det med metoder der objektiviserede og 'skabte videnskabelig afstand' til det udforskede. Hvordan dette kunne gøres og hvorvidt det overhovedet var muligt blev et af stridspunkterne inden for antropologien. Og det blev også afsættet for at betragte kultur på en anden måde, nemlig som et relationistisk begreb (Geertz 1973). I og med at kultur også kunne ses som relationer blev de tilgængelige metoder ligeledes rettet mod undersøgelsen af dette. Nu blev der talt om interview og deltagerobservation. Forskeren var ikke længere adskilt fra sit undersøgelsesområde, men en del af det og som sådan medskaber af betydning. En antropolog udtrykte det på følgende måde overfor mig: 'Først drejede det sig metodisk om at være 'a fly on the wall', senere blev det til 'a fly in the soup' for til sidst at ende med 'a fly in the eye''. Nogen vil mene at den konstruktivistiske kulturopfattelse svarer til 'a fly in the eye'.

Det som jeg synes er interessant i denne forbindelse er hvordan disse forskellige opfattelser af metode og dermed bagvedliggende kulturopfattelser har af betydning for den måde vi som forskere forholder os til det genstandsområde som vi ønsker at undersøge. Hvordan undersøger vi kultur, hvad sker der med vores metode når vi vil undersøge kultur som essens, hvad sker der når det drejer sig om at indfange relationer eller konstruktioner. Og hvad betyder konteksten for interviewet og her kontekst forstået både som den konkrete fysiske kontekst for selve handlingen interviewet men også forstået som den immaterielle kontekst eller de diskurser som danner baggrund for både de interviewede og for intervieweren. I hvilken betydning er forskningskulturen overgribende i forhold til den kultur vi er interesserede i at undersøge. Hvor starter og hvor begynder den forskningskultur vi er bærere af i arbejdsprocessen og hvor begynder den udforskede. Hvor er det egen etnocentrisme der overskygger undersøgelsesområdet og hvornår er det andethedens kultur der er overgribende?

Kirsten Hastrup trækker noget meget vigtigt frem i sin artikel, nemlig at 'Fra det antropologiske perspektiv er kultur både tekst og kontekst' (1989:15). Tekst og kontekst er i spil med hinanden og skifter med at være 'figur' og 'grund'. Hvordan tekst og kontekst skal forstås og hvilken betydning tekst og kontekst skal tillægges står i relation til at verden ikke kun bliver læst men erfaret (ibid.15).

Kultur er...en analytisk implikation, men det er også et erfaringsrum – en verden. Implikationen er ikke alene et eksternt postulat, men også en intern oplevelse. (Hastrup 1989:16)

Denne påpegning er interessant af flere grunde. Hvad betyder det i relation til videnskabelige krav om validitet og reabilitet? Hvilke konsekvenser har det for den forsker der ikke har stor erfaring? Hvordan inddrages erfaringen som videnskabeligt og metodisk redskab? Betyder inddragelsen af subjektive erfaringer at videnskabeligheden går fløjten? Og vil inddragelsen af erfarings baserede kategorier og positioner medføre at videnskabelige resultaters holdbarhed undergraves?

I dette afsnit har jeg beskrevet hvorledes kulturbegrebet har udviklet sig gennem tiden og hvordan denne udvikling samtidig har bevirket en udvikling af metoder og metodiske redskaber. Fokus har været på forskerverdenen – hvordan har sammenhængen mellem teori og metode været ud fra denne position? Når jeg i det følgende vil komme ind på fagligt formidlingsmæssige forhold i denne forbindelse er der væsentligt at slå fast at det enhver formidling og undervisning baserer sig på er at transmittere forskningsmæssige resultater, vurderinger og værdier til en anden kultur, nemlig til en kultur der er karakteriseret ved læring¹³.

Det drejer sig altså om at målrette den faglige formidling af interkulturelle problemstillinger i undervisningssituationen til de studerende som faktisk befinder sig i undervisningslokalet for at lære. Derfor må den faglige formidling rettes mod dette formål. Det nytter derfor ikke at kommunikere til de studerende som man som forsker gør til sine forskerkolleger. Det den faglige formidling af interkulturelle problemstillinger kræver er at man tager højde for nogle specifikke problemer som netop det at arbejde med interkulturelle problemstillinger rejser.

Et af disse problemer er at målgruppen har en anden erfaringsverden og viden end den som teorier og metoder oprindeligt er tænkt i forhold til. Den faglige formidling handler således ikke blot om at transmittere forskningsresultater som jeg skrev ovenfor, men også at vurdere hvad disse forskningsresultater får af ny og flere med betydninger når det er studerende der skal anvende dem – det vil vi se nærmere på om lidt, men først noget om metode.

Hvordan undersøge kultur?

Bag et hvert valg af metode ligger der videnskabs teoretiske refleksioner. Modelære er ene og alene håndværkslære. Ovenfor har jeg forsøgt at koble teori, teoriudvikling med metode og metodeudvikling. Det mest centrale i forhold til interkulturelle problemstillinger er at skabe klarhed over hvil-

ken opfattelse af kultur der arbejdes med og hvad dette betyder for valget af metode. Når vi har arbejdet med metoder i forbindelse med det interkulturelle felt har vi udelukkende arbejdet med kvalitative forskningsmetoder. Det har vi fordi vi ikke har ressourcerne til at foretage kvantitative undersøgelser, der med rimelighed kan opfylde kravene om reabilitet og validitet.

Når jeg underviser plejer jeg at sige:

Først kigger vi på hvilke forskellige typer interview der findes: I yderpunkterne har vi strukturerede og standardiserede spørgeskemaer og i det andet yderpunkt ikke-strukturerede og ikke-standardiserede spørgeguides. Valget af og anvendelsen af de forskellige metoder er afhængig af hvad det er vi vil have at vide. I strukturerede og standardiserede interview er vi interesseret i at få afdækket forhold som vi i forvejen har formodning om. Vi har en teori med forskellige hypoteser og her ud fra har vi udarbejdet et spørgeskema som er redskabet for at finde ud af om vores hypotese og teori stemmer overens med virkeligheden. Vi bruger vores teori og spørgemetode som en 'æggedeler' hvor virkeligheden indplaceres og ved et tryk får vi virkeligheden omsat til små spiselige 'skiver' som kan forklare og bruges i dokumenteringen af den fremsatte hypotese og teori. Arbejdsindsatsen ligger meget i forberedelsen af undersøgelsen i afklaring af det teoretiske grundlag. Den interviewede betragtes som et kar med svar, hvor det er interviewerens opgave at fiske svarene op. I relation til denne metode kobles den forklarende kulturforståelse og den visualisering som ses på side 2. Tegningen inddrages for at markere at det der skal spørges til er identisk med kassens omkreds og at spørgsmålene skal udformes med det formål at måle og registrere. På den måde gøres sammenhængen mellem den bagved liggende kulturforståelse og den valgte metode tydelig.

I modsætning hertil har vi det andet udgangspunkt som jeg vil kalde 'black-boks' metoden. Her arbejder vi med ikke-strukturerede ikke-standardiserede spørgeguides. Der arbejdes med spørgeguides hvor problemer tematiseres ud fra den valgte problemformulering. Udformningen af de konkrete spørgsmål sker i interviewsituationen. Interviewet sker på den interviewedes præmisser. Genstandsområdet for vores undersøgelse er den interviewedes hverdagsliv. Vigtigt er det her at den interviewede betragtes som en samtalepartner.

I forbindelse med sidstnævnte metode er det væsentligt at koble spørgsmålet om deltagerobservation. Da konteksten spiller en afgørende betydning for analysen af de data der indsamles gennem denne metode er det nødvendigt at supplere interviewene med observationer. At færdes sammen med og få indblik i informanternes hverdag og hverdagsliv har afgørende betydning for at skabe det nødvendige grundlag at forstå den baggrund de data som er indsamlede gennem interviews kan tolkes på.

De to forskellige udgangspunkter markerer forskellene i *hvad* forskeren vil have at vide *hvordan*. I første tilfælde har forskeren en klar forventning om *hvad* der skal komme ud af interviewet og *hvordan* kommer så til at handle om at sikre at forskeren får de svar han/un ønsker. Man skal således forsøge at fjerne de hindringer der måtte eksisterer for at den interviewe-

wede vil føle sig utilpas. Det foreslås derfor også i nogle interviewmanualer, at man sørger for kaffe og kager, undgår problemer med evt. båndoptager etc. altså ting der måske vil distrahere den interviewede. Et eksempel kan illustrere dette: Hvis man ønsker at interviewe en somalisk kvinde på en banegård vil overvejelser som hvordan man undgår at blive generet af togtrejsende, højtalere og anden uro være i centrum. Man vil vurdere de fysiske forhold omkring interviewet.

I den anden type interview er dette ikke centralt. Interviewet sker på den interviewedes præmisser hvorfor fysiske forhold som de oven for beskrevne ikke har betydning i forhold til *hvad* forskeren skal have ud af interviewet. Det der derimod har betydning i relation til *hvordan* er konteksten forstået som den diskursive kontekst altså de betydningslag som må fremanalyseres og som der frit kan spørges til i interview-situationen. Med det samme eksempel vil det betyde at man fokusere på hvad det vil sige at udtale sig som kvinde på en banegård. Her vil banegården f.eks. ses som et offentligt rum og vurderes i relation til hvilken placering somaliske kvinder har i offentlige rum¹⁴.

I disse meget hårdt optrukne eksempler har jeg udelukkende ønsket at markere de forskelle som valget af teori og metode gør i forbindelse med interkulturelle problemstillinger. Jeg er ikke gået ned i detaljen med hvordan man skal forholde sig i det enkelte interview¹⁵ – hvordan man skal samle de konkrete data og hvordan man skal analysere og tjekke sine interviews. Det jeg her er mest interesseret i er hvorvidt der i det håndværksmæssige niveau eksisterer nogle kulturelle bias. Dette kommer jeg ind på senere.

I forbindelse med overvejelser over metoder i forbindelse med interkulturelle problematikker anbefaler jeg ofte at der foretages en kombination af flere metoder (metodetriangel) hvor især inddragelsen af deltagerobservation kan være nyttig. I forbindelse med f.eks. flygtninge kan det være afklarende at observere de fysiske rammer for de flygtninge man undersøger (hvordan ser centeret ud, hvordan er hverdagen struktureret, hvor mange grupper af forskellige flygtninge findes og hvordan håndterer de i fællesskab hverdagslivet på centeret etc). Inddragelsen af flere metoder vil give nogle flere inputs og dermed data der kan få afgørende betydning i selve analysefasen.

En flygtning er en flygtning er en flygtning – den formidlingsmæssige udfordring

Når processen når hertil at den faglige formidling af kulturteorier og metoder skal omsættes i praksis gennem de studerendes projekter opstår der en del problemer.

På RUC omsættes kursusundervisningen i et projekt som den studerende skriver i en gruppe sammen med andre studerende. De studerende mødes om et emne og en problemstilling som der kan samles fælles interesse om og som skal opfylde studieordningens krav for den pågældende projekt-eksamen. Herpå udarbejder gruppen en problemformulering som danner grundlaget for gruppens videre arbejde. I forhold til de interkulturelle problemstillinger opstår der jævnligt den samme type af problemer for de studerende i deres projektarbejde. Problemerne relaterer sig til områderne teori, metode,

indsamling og bearbejdning af data samt til selve arbejdsprocessen.

Teori

For det første opstår der problemer i forståelsen af komplekse kulturteorier og deres forklaringsværdi i forhold til den udforskede virkelighed. Hovedproblemet er her hvorvidt de studerende ser teorien som noget der er forklarende i forhold til den virkelighed de har udforske eller som en større ramme inden for hvilken de kan forstå de fænomener som de har undersøgt. Her handler det om hvorvidt empirien bekræfter den teori de gik i felten med eller om empirien samler sig i mønstre som kan forstås udfra en teori som ikke på forhånd er valgt. Det svære er her ofte at se hvorledes empiriindsamlingen har været afhængig af en metode, som ikke er udviklet på baggrund af det teoretiske ståsted som de studerende har valgt. Man kan således komme hjem med data som er forklarende hvor det oprindelige formål har været at indsamle data som skulle skabe forståelse.

Langt det store flertal af studerende har intentioner om at fortage forstående undersøgelser der ikke på forhånd har et specifikt teoretisk udgangspunkt, men som er søgende i forhold til empirien. Men uanset at de har valgt således varer det som regel ikke længe før der dukker en teori op som danner udgangspunkt for undersøgelsen. Ofte er den valgte teori en teori som er 'oppe i tiden'. Således har der været bølger hvor den foretrukne teoretiker f.eks. har været Giddens, Bourdieus eller Habermas. Dette fænomen kan selvfølgelig også betragtes inden for andre fagområder, men når det drejer sig om interkulturelle problemstillinger er fælden her hvorvidt den valgte teori selv problematiserer sit kulturelle udgangspunkt eller om den kulturelle kontekst som teorien er tænkt inden for kan lade sig overføre til undersøgelsesområdet.

På et andet niveau kan de studerende have valgt en teori som netop tager et kulturelt udgangspunkt. Fælden her er så hvorvidt det kulturelle udgangspunkt stemmer overens med det valgte videnskabsteoretiske udgangspunkt. Et eksempel som jeg har meget kær er brugen af Hofstedes teori om kultur forstået som forskellige dimensioner. Hofstede har i sine undersøgelser et tydeligt vestligt udgangspunkt, når han definerer sine dimensioner. Herudover er hans sigte organisatorisk – han ønsker at udsige noget om hvad nationalkultur betyder for en organisation. Hans undersøgelse baserer sig på en positivistisk, funktionalistisk videnskabsteoretisk erkendelsesinteresse. Derfor er Hofstedes resultater ikke direkte anvendelige i hermeneutisk orienterede undersøgelser.

Hovedrådet er at hvis en teori skal være styrende for undersøgelsen er det vigtigt først at gøre sig klart *hvad* hovedinteressen for undersøgelsen er og så derefter finde en teori der kan matche denne. Det er vigtigt at gå fra detaljen – det konkrete – til helheden og abstrahere herpå.

Metode

Et andet problem er hvorvidt refleksionerne i forbindelse med anvendelsen af metode bliver til en handlingsmæssig krykke. Hvor tidspunktet for teorivalget kan fungere styrende i forhold

til undersøgelsens foci kan metodevalget få samme rolle. Har den studerende foretaget et metode valg og udformet standardiserede eller ikke-standardiserede spørgsmål kan det enten komme til at virke snærende i forhold til undersøgelsesområdet fordi man ikke vil/tør fravige engang tænkte tanker selvom de ikke virker eller fordi virkeligheden opfører sig på en måde som man ikke havde forventet. Inden for det interkulturelle felt opstår der ofte uventede begivenheder som bliver styrende for ens empiri indsamling: f.eks. flytter flygtningene, de bliver sendt tilbage til deres oprindelsesland, kontaktpersoner fyres og nye ansættes. Personer man har truffet aftale med får 'kolde fødder' eller sender en onkel. Spørgsmålet om hvordan man forsker i et felt der er præget af mobilitet rejser sig snart. Noget tyder på at det interkulturelle område kræver en fleksibel metode, hvor den omtalte 'black-boks'-metode nok er den mest anvendelige hvis man f.eks. gerne vil foretage en undersøgelse af flygtninge i et modtagecenter. Der kan dog også blive tale om en kombination af begge metoder, nemlig dels en beskrivende forklarende metode der fokuserer på omfanget af problemstillingen og dels en forstående metode, der orienterer sig mod dybde og detalje.

Min oplevelse er at metoden ofte kommer til at fungere som en måde at holde virkeligheden en armslængde ude. Det kan ofte være temmelig angst fremkaldende at skulle stole på sig selv og egen dømmekraft i forbindelse med det interkulturelle område. Som studerende møder man mennesker som kan have været udsat for tortur, flygtninge som har været ofre for racistiske hændelser, som man som studerende kan blive stillet til ansvar for. Da kan det være behageligt med et stramt metodisk redskab som man kan 'gemme' sig bag.

Indsamling og bearbejdelse af data

I efteråret 1996 havde jeg en gruppe¹⁶ der ville foretage en undersøgelse af flygtninges forhold til ansatte på et flygtningecenter. De studerende havde selv skabt kontakten til flygtningecentret og havde med de ansatte der rådført sig med hvorledes disse mente det var bedst at arrangere et interview med et antal flygtninge. De ansatte havde anbefalet de studerende at tage kontakt med en gruppe flygtninge fra Nigeria og havde været behjælpelige med at skabe den personlige kontakt mellem de studerende og disse flygtninge. De studerende havde i samråd med de ansatte besluttet sig for at bringe gruppen af flygtninge hjem til en af de studerende for der at lave interviewet. Til transporten havde de lånt en af RUC's store Folkevogns rugbrød.

De studerende afhentede gruppen af nigerianske flygtninge på flygtningecenteret. Transporten virkede meget trykkende på nigerianerne, der var usikre overfor den officielle bil med den underlige forkortelse på døren. Turen fra flygtningecenteret var meget lang og så lang at der efterhånden bredte sig en meget tavs, utryk og usikker stemning i vognen. Da de studerende endelig ankom med deres last af flygtninge til bestemmelses stedet var de nigerianske flygtninge temmelig knugede at situationen. Interviewet med de nigerianske flygtninge startede således:

Interviewer: Ok, I think it would be nice if you introduced yourself once more.

Nigerianer: We already did that once

Interviewer: That is true, but it is easier for us afterwards when we know which voice belongs to which person.

Nigerianer: The most important thing is the speech behind.

Interviewer: That is true

Nigerianer: So introducing my name into the cassette does not really matter, what matter is the speech, that is what you are going to use to write your project.

(Sundbøl Larsen og Banz 1996:30)

Da de studerende tilbød de nigerianske flygtninge kaffe og kage ville flygtningene ikke have noget.

Forestillingen om at det ville være en god ide at invitere beboerne ud for at lade interviewet foregå hjemme hos os selv i hyggelige og , for os, trygge rammer, viste sig at have slået fejl. Tværtimod fornemmede vi at informanterne følte sig ubehageligt til mode ved at befinde sig på et , for dem, så fremmed sted. (Møller og Westerdahl 1996:14)

Fortællingen og disse citater viser noget afgørende ved undersøgelsen af interkulturelle problemstillinger nemlig at man selv er dybt involveret i en interkulturel situation hvor kulturen sætter sig igennem på uforudsigelige måder.

I de interkulturelle studier spiller kulturen med som blind makker som kan styre dataindsamling, analyse og dermed undersøgelsesresultatet. I eksemplet med nigerianerne viser det sig at det de studerende oplevede som en forsikring om troværdighed, at de kom fra RUC og i en officiel RUC-bil, og som endvidere var en praktisk behagelighed for alle, blev blokerende for de nigerianske flygtninge der ikke var på det rene med hvad RUC betød, hvorfor de overhovedet skulle køre samlet i en sådan bil og hvor de egentlig blev transporteret hen.

Men samtidig kan fokuseringen på forskellighed udtrykt som forskellig kultur også betyde at alt får en kulturel forklaring f.eks. når den sure buschauffør smækker døren i for næsen af den til løbne sorte kvinde og det forklares som en entydig racistisk handling. Det sker også for ikke-sorte at de møder en sur buschauffør som behandler dem på samme måde lige såvel som at den ikke-sorte også møder sure skrankepaver på offentlige kontorer. Det behøves altså ikke være udtryk for kulturel forskelsbehandling.

I forhold til det interkulturelle område og arbejdet med flygtninge kan man ofte komme i den situation at flygtninge er bange for at udtale sig fordi de ikke ved om deres udtalelser vil blive brugt i deres sagsbehandling. Man kan dog også opleve at et interview med en flygtningen der befinder sig i præasylfasen kan udmønter sig i en forherligelse af Danmark og danskerne udelukkende fordi vedkommende føler at et positivt udgangspunkt måske vil smitte af på behandlingen af asylansøgningen.

Udover interkulturelle kommunikative problemstillinger er der også et problem med bearbejdningen af de indsamlede data. De studerende ender ofte op med en meget stor mængde

af data som på relativt kort tid skal omsættes i et resultat gennem analyse. Når de studerende har brugt 'black-boks' metoden er denne fase ofte en kraftanstrengelse kendetegnet ved trial and error. Ofte endes der op med konstateringer som at interviewene ikke er gode, at der ikke er logik m.m.

Der findes ikke dårlige interview forstået på den måde, at interviewene bedømmes ud fra om informanterne fik sagt det de studerende var ude efter. Et hvert interview vil kunne bidrage med viden der kan belyse problemstillingen. Desuden vil problemstillingen ofte ændre sig med de resultater som undersøgelsen løbende kaster af sig. Når de studerende mener at interviewene er dårlige er det som regel fordi de ikke bekræfter en forestilling som de implicit har dannet sig før interviewet.

Arbejdsprocessen

For det fjerde kan mange af de problemer der er inden for undersøgelser af interkulturelle problemstillinger føres hen til arbejdsprocessen. Et hovedproblem her er at den studerendes tid er begrænset og fastsat af de eksisterende eksamensterminer. Det medfører en orientering omkring hurtige resultater og løsninger og om begrænsninger i undersøgelsens forklaringskraft der atter har betydning i forhold til undersøgelsens konklusion og perspektivering. Ofte er det svært at få etableret 2.interview med samme personer. Hertil kommer at den studerende ofte går forgæves til aftalte interviews fordi opfattelser af aftaler og faste tidspunkter ikke er fælles for interviewer som for de informanterne.

Ikke sjældent ender den studerendes projekt rapporter med at pointere at det drejer sig om en pilotundersøgelse og at undersøgelsen derfor må ses i det lys. For mange af de interkulturelle projekter er dette blevet til en almindelig forklaringsramme.

Man må sige at det er paradoksalt at den studerende skal opbygge erfaring i den kvalitative metode samtidig med eksamensterminernes stramme tidsrammer. Det er selvfølgelig bedre når det drejer sig om speciale skrivning, men det teoretiske grundlag og metoden er stadig meget tidskrævende. Ind i mellem har jeg overvejet det moralske og etiske problem ved at opfordre studerende i at arbejde på denne måde, når man ved det har mange omkostninger som er relateret til arbejdet med dette område der udfordrer personen på en anden måde end det at sidde hjemme på hummeret og skrive teoretiske og analytiske opgaver ude at have samlet data gennem empiriske studier i marken.

Konklusion

Jeg håber at jeg har kunne klarlægge at kulturbegrebet og forståelsen af hvad kultur er er afgørende for de metoder der vælges for at analyse kultur og at dette atter er væsentlige problematikker i forbindelse med den faglige formidling.

Der rejser sig altså en del problemstillinger når man arbejder med interkulturelle forhold. Mange af disse har man til fælles med arbejdet inden for andre videns felter, mens andre er som jeg ser det helt specifikke for det interkulturelle om-

råde. Det er klart at også mange af de overordnede faglige formidlingsspørgsmål kan overføres til andre videns felter, dog tror jeg at der inden for alle videns felter vil findes særlige problemstillinger som udfordrer fagligheden. Det jeg så bare i denne forbindelse kan opfordre til er at man også inden for disse faglige videns felter vil overveje fagligt formidlingsmæssige problemstillinger.

Hvis jeg til sidst skal trække nogle af de væsentligste udfordringer frem i forbindelse med det interkulturelle område er det dets mobilitet, der især bliver tydeligt når vi arbejder med flygtninge. Det er en stor udfordring teoretisk og metodisk at skulle forholde sig til denne mobilitet. Hvis man vil længere end at registrere mængder og antal af flygtninge repræsenterende forskellige nationalkulturer og f.eks. undersøge hvilke identiteter flygtninge skaber og hvilke mulighedsrum flygtninge overhovedet har for at skabe sig en identitet inden for f.eks. den danske flygtninge system, må der tages højde for den omtalte mobilitet. Mobiliteten skal her forstås rent fysisk som det at flygtninge med kort varsel flyttes forskellige steder hen eller sendes ud af landet.

Men hertil kommer også en mobilitet af betydninger. Den betydning som er knyttet til det at være flygtning er foranderlig. Således er der i Danmark en mere positiv opfattelse af bosniske flygtninge end af somaliske flygtninge. Opfattelsen og forestillingen af hvad en flygtning er, er ofte afhængig af aktuelle politiske forhold. Således har man i den danske presse kunne opleve en markant højredrejning inden for de seneste måneder forårsaget af en stor tilstrømning af somaliske flygtninge¹⁷. Denne ændrede opfattelse af flygtninge smitter også af på opfattelsen af andethed. At der er noget om snakken vedrørende ændringer af betydningen af flygtninge og andre kan vi finde belæg for ved at undersøge de forskellige forklaringer og konstruktioner som flygtninge har fået gennem tiden. De første flygtninge der kom til Danmark i 50'erne blev f.eks. budt velkommen med fyldige reportager og billeder i landets billedblade samt jublende artikler i aviserne.

Den skiftende forståelse og konstruktion af hvad en flygtning er sætter fokus på foranderlighed og processer. Det kræver teorier og metode der kan 'indfange' forandring og processer.

En anden udfordring i forbindelse med det interkulturelle område som jeg vil trække frem her er spørgsmålet om etik. Det er klart at arbejdet med flygtninge sætter fokus på etik: hvordan får vi feed-back på vore antagelser, når de citerede måske ikke længere er i landet; kan projektrapporten udlånes, når der er følsomme oplysninger, som måske kan skade flygtninge eller de som arbejder med flygtninge; hvad kan man gøre, når der ikke er indgået aftaler om hvad der er sagt i fortrolighed og hvad der er sagt mere åbent?

Det etiske spørgsmål skal man i alle projekter tage stilling til, og det bliver især påkrævende hvis de studerende har lavet et projekt der har haft en rekvisit¹⁸. I disse tilfælde er det vigtigt at slå fast at det færdige projekt vil indgå i en sammenhæng, hvor det netop er vigtigt at de studerende har arbejdet etisk korrekt og det indbefatter at man har tjekket med sine informanter hvad der må citeres og hvad der ikke må. Hertil

kommer at det ligeledes er vigtigt at tjekke sine analyser og delanalyser af informanternes bidrag – kan informanterne overhovedet genkende sig selv?

En sidste ting som jeg vil pege på er håndteringen af den erfaringsbetingede forståelse af kultur. Det er klart at det er vanskeligt at formidle erfaring i forbindelse med kulturanalyser. Samtidig ligger vanskeligheden også i at erfaringen netop kan komme til at skabe en forståelsesmæssig afstand mellem universitetslæreren og den studerende – for hvad er det dog hun mener, når hun viser et billede af en tallerken-neger?

Der ligger en stor udfordring i at bygge bro mellem den erfarnes erfaringsrum og den uerfarnes erfaringsrum. Udfordringen består også i at den studerende i kursusforløbet får øje for netop erfaringsrummet og at det derfor også bliver forklarende overfor det stof som er blevet gennemgået i de tidligere i kursusforløbet. Der kommer dog først rigtigt skub i erfaringsudviklingen når de studerende arbejder konkret med metoder og teori i deres projekter. Udfra et fagligt formidlingsmæssigt perspektiv vil jeg afslutningsvist udtrykke det på denne poetiske måde: At vide uden at gøre er som at elske uden at røre¹⁹.

Noter

1. Hanne Løngreen er lektor ved Kommunikationsuddannelsen, Roskilde Universitetscenter. Jeg vil gerne takke min kollega og medunderviser, kultursociologen mag.art. Iben Jensen, for konstruktiv kritik og erfaringsudveksling i forbindelse med mit arbejde med denne artikel.
2. Jeg anvender ordet interkulturel til beskrivelsen af problemstillinger der berører forhold mellem personer og grupper med forskellig national kulturel, og/eller etnisk baggrund. Jeg er opmærksom på at ordet interkulturel kan være problematisk, men indtil der er skabt et bedre ord der kan indfange den omtalte kulturelle forskellighed vil jeg holde brugen af begrebet interkulturel i hævd.
3. Samt administration, for at være helt korrekt.
4. 'Det ligger snublende nær for en universitetslærer at betragte undervisningsarbejdet som en blokering for forskningen. Forskningens resultat er jo mit, undervisningens resultat er de studerendes, altså noget jeg giver væk. Har man det sådan – og det er min påstand, at mange har – da kan det jo lade sig gøre helt at forskyde forholdet til fordel for forskningen. Måske kan man score kassen og blive helt eller delvis frikøbt – som det hedder – fra undervisningen. Og i alle fald kan man forskyde sin energi i den retning, sit engagement. Da er undervisningen en sur pligt' Knud Wentzel (1997).
5. For et lignende perspektiv, men i forhold til svenskere se: Löfgren, Orvar (1985): 'Kring nationalkänslans kulturella organisation' in Nord Nytt nr. 25, 1985. Også Hannerz, Ulf og Löfgren, Orvar (1994): 'The Nation in the Global Village', Cultural Studies, Vol 8, number 2, May 1994 er interessant læsning i denne forbindelse.
6. Navnet er opdigtet.
7. En god introduktion af det komplekse kulturbegreb er Liep, J og Olwig, K.F. (1994): 'Kulturel kompleksitet', in Liep, J og Olwig, K.F., *Komplekse liv*, Akademisk Forlag, København
8. Modtagecenteret Avnstrup har intet at gøre med den fiktive person Sabbaz.

9. Det være sig de sprogpragmatiske a la van Dijk og Fairclough eller de magtrelaterede med stormesteren Foucault.
10. Jeg er klar over at denne artikel udfolder et andet standpunkt end det som kommer til udtryk i Liep, J og Olwig, K.F. (1994) Men i forbindelse med min pointe i forhold til den historiske udvikling og metoder danner Kirsten Hastrups artikel stadig mit idemæssige udgangspunkt.
11. Vi arbejder med det antropologiske kulturbegreb i forbindelse med interkulturelle problemstillinger. Det humanistiske kulturbegrebet, der bl.a. ser kultur som finkultur og populærkultur anvendes når vi inddrager medieinstitution og medieprodukter.
12. Ses f.eks. hos den hollandske maler Albert Eckhout, der malede en brasiliansk kvinde der stammede fra Congo eller Angola i 1641. Billedet er blevet brugt som plakater for Nationalmuseet i København.
13. Egentlig var/er uddannelserne ved universitetet traditionelt karakteriseret ved en dannelseskultur - om dette kan læses i Søren Kjørups *Menneskevidenskaberne* fra 1996 udgivet på Samfundslitteratur i København
14. Måske man finder ud af at der er flere typer af offentlige rum.
15. Ikke overraskende vil jeg henvise til Steiner Kvale og her hans bog *Interviews* (1996). Også Jette Fog: *Med samtalen som udgangspunkt* (1994) må nævnes i denne sammenhæng.
16. Gruppen bestod af Thomas Sundbøl Larsen, Michel Banz, Camilla Møller og Janne Westerdahl der senere skrev de to rapporter citaterne er hentet fra.
17. Det har resulteret i udskiftningen af indenrigsministeren Birthe Wies der i oktober 1997 blev skiftet ud med Torkild Simonsen, som i den danske offentlighed står for en mere håndfast politik overfor flygtninge.
18. På RUC er der en videnskabsbutik, hvor organisationer, græsrødsbevægelser og virksomheder kan rekvirere studerende til forskellige projekter.
19. En tak til Leif Becker Jensen der i et oplæg til nye kommunikationsstuderende citerede en anonym kollega for at have udtalt dette.

Litteratur

- Andersson, Benedict (1983): *Imagined Communities*, Vertigo, London.
- Certeau, de Michel (1984): *The Practice of Everyday Life*, University of California Press, London.
- Fog, Jette (1994): *Med samtalen som udgangspunkt. Det kvalitative forskningsinterview*, Akademisk Forlag, København.
- Geertz, Clifford (1973): *The Interpretation of Culture*, Basic Books, New York.
- Hannarz, Ulf og Löfgren, Orvar (1994): 'The Nation in the Global Village', *Cultural Studies*, Vol 8, number 2, May 1994.
- Hastrup, K (1989): 'Kultur som analytisk begreb', in Hastrup, K og Ramløv (eds.), *Kulturanalyse*, Akademisk Forlag, København.
- Hofstede (1984): *Culture's Consequences: International Differences in Work-related Values*, Sage, London.
- Jensen, Iben og Løngreen, Hanne (1995): 'En oversigt over interkulturel kommunikationsforskning', in Jensen, Iben og Løngreen, Hanne (eds.) *Kultur og kommunikation*, Samfundslitteratur, København.
- Kvale, Steiner (1996), *InterViews*, Sage, London.
- Löfgren, Orvar (1985): 'Kring nationalkänslans kulturella organisation' in Nord Nytt nr. 25, 1985.
- Møller, Camilla og Westerdahl, Janne (1996): *Kultur og Magt i Dansk Røde Kors*. 2.modul, Kommunikationsuddannelsen, RUC.

- Liep, J og Olwig, K.F. (1994): 'Kulturel kompleksitet', in Liep, J og Olwig, K.F., *Komplekse liv*, Akademisk Forlag, København.
- Shotter, John (1993): *Cultural Politics of Everyday Life*, Open University Press, Buckingham.
- Sundbøl Larsen, Thomas og Banz, Michel (1996): *En undersøgelse af forholdet imellem flygtninge og ansatte på et flygtninge-center i Danmark*, 2.modul, Kommunikationsuddannelsen, RUC.
- Wentzel, Knud (1997), 'Undervisningsbaseret forskning', *Universitetslæreren*, nr. 108 – oktober 1997.

Intercultural Communication

Constructions of Cultural Identity Between Young People¹

IBEN JENSEN

Intercultural communication studies have traditionally defined intercultural communication as a communication process between members from different cultures. In this article it is argued that the social changes, globally and locally, in the past years have made the field of intercultural communication far more complicated. To understand intercultural communication today we need theories and methods which take the perspectives of globalization, ethnicity and cultural identity into account. The contribution of this article to this redefinition is based upon an empirical study of a communication process between young people in a primary school, who live in the same multicultural community, but identify themselves as belonging to different cultures. It is, inspired by Norman Long, argued that a communication process like this should be seen as an interface, an ongoing process of communication, which also takes the question of power into account. Through an analysis of the actors' life stories the article shows how the young people construct their cultural identities in relation to each other and in relation to their social and cultural backgrounds.

Introduction

Five girls are sitting in a classroom in Copenhagen. They were all born in Denmark. They are all Danish citizens. And they all live in a multicultural community. The girls are discussing 'Glamour', a TV-serial, comparing it with 'Beverly Hills 90210'. The discussion is quick and the positions are sharp. The topic shifts. They are now discussing their relation to the boys in their class. They all agree that boys are immature. One of the girls argues that she now knows the boys better, because they go to parties together. A girl interrupts sharply "Parties. People just go to parties, get drunk, and don't know what they have done." I ask what kind of parties she likes? "The parties of my own country" she answers. Albania is her 'homeland'. The girl who she interrupted is Danish.

My intention using this example is to focus upon the new ways intercultural communication take during these years. As the example shows the girls are all living in the same society.

They share their experiences of the massmedia and their views of the immature boys in their class. They are all Danish citizens and literally and legally equal members of the Danish society. Despite these similarities the girls are constructing their cultural identities along two very different main poles. Along the one pole we find the girls, who define themselves as Danes. Along the other pole we find a heterogeneous ethnic group of 'foreign' girls who identify themselves as persons living in Denmark but not feeling that they are Danes.

To all the girls living in a multicultural community means that their constructions of cultural identities are interdependent. They are all influenced by each other. They construct their identities in relation to their social and cultural experiences with their classmates, the discourse of nationality at the school, and the discourses of racism and antiracism in the massmedia. They construct their cultural identities in a negotiation of the significance of cultural boundaries between them, trying to create an order. This interrelation between the cultures is one of the major challenges of the research of intercultural communication.

This article deals with the question: *How are we going to describe and analyze an intercultural communication process like this?* The article is divided in three parts. The first part describes in which ways this intercultural communication process differs from the traditional studies of intercultural communication. Due to this I shall use the term *intercultural dialogue* as a description of a communication process, seen as an ongoing communication process which takes the perspectives of globalization, ethnicity and cultural identity into account. According to this understanding of intercultural dialogue I suggest, that we use the concept of *interface*, developed by Norman Long, as an actor-orientated approach to analyze intercultural dialogues.

In the second part an analysis of a field study in a primary school in Denmark in an intercultural community is presented. Through an analysis of the actors' lifestories the study shows how the young people construct their cultural identities in relation to each other and in relation to their social and cultural backgrounds.

In the last part I shall discuss how the results of the analysis point to important perspectives of intercultural dialogue and discuss how the results contribute to a redefinition of intercultural communication in multicultural communities.

Department of Communication, University of Roskilde, P.O. Box 260, DK - 4000 Roskilde

A Different Intercultural Communication Process?

Basically the communication process differs because the communication takes place between members of the same society. Intercultural communication research has by influential researchers as Edward Hall (1976), Geert Hofstede (1980), Gudykunst and Kim (1984) and Samovar and Porter (1985) defined intercultural communication on the basis of a similarity between culture and nation. As a consequence of the assumed similarity between culture and nation, cultures have been understood as ethnic homogenous and as isolated entities without any significant relations or identifications across cultural boundaries. Researchers have in different ways assumed – depending on the scientific school – that members of each culture would share cultural distinctive features as values, beliefs, world views, religion and cognitive schemes (Hall 1976, Hofstede 1980, Applegate & Sypher 1983). The girls mentioned are obviously members of a culture or nation, which rather must be defined as ethnically heterogeneous and having important relations to cultures across the border of the nation.

Second, we cannot use the definition of inter-ethnic communication, which is developed by e.g. Samovar and Porter, as a communication process between members of different ethnic groups living in the same society (Samovar and Porter 1989). Firstly the Danish girls are defining themselves as members of the nation and not as an ethnic group. Secondly the term interethnic communication would only be able to describe the communication between some of the ‘foreign’ girls. As the empirical study shows, only few of the girls identify themselves primarily by an ethnic identity, their identity seems to be negotiated in relation to the Danish society. Third, conventional intercultural communication researchers have been occupied by studies of communication between strangers who communicated for a limited period – strangers who communicate in relation to management, to business, to development projects and to hotel guests. All of these studies of communication processes are limited by a given short or long period of time. This is not the case with the girls. They have known each other for 2 – 9 years and their communication is an ongoing process, it is a part of their everyday dialogues.

Summing up we can describe this kind of intercultural communication as *an everyday, ongoing communication process between actors, who are familiar to each other. Actors who live in the same society but identify themselves as members of different cultural communities (national, ethnic or diaspora²)*. In the following I will use the term *intercultural dialogue* when I refer to this process.

An Empirical Study of an Intercultural Dialogue

The intercultural dialogues are situated at a primary school in a multicultural community in Copenhagen. The pupils are between 15 and 16 years old, and they have been doing a media

project, three hours a week for five months. I did field observations during a period of three months, and made informal and formal interviews with the teachers and pupils during and after the media project. The following analysis is based upon my field observations, interviews with the teachers and two intercultural group interviews with girls only.

Labelling the actors are a crucial aspect of the analysis. In comparisons between the groups I distinguish between Danes and multicultural youngsters. Danes refer to the group of pupils, who identify themselves as Danes. Multicultural youth can both refer to the pupils who identify themselves to the homelands and ethnic groups of their parents and to the pupils who primarily identify themselves to a diaspora. When a specific ethnic identity is central to the actors the terms Pakistani-Danes, Turkish-Danes etc. is used.

The Frame of Analysis

The study of intercultural dialogue is analyzed by an actor-orientated approach. The intercultural dialogue is seen as an interface between the pupils, the teacher, the institution of the Primary School and the Danish society.

The concept of interface conveys the idea of some kind of face-to-face encounter between individuals with different interests, resources and power. Studies of interface encounters aim to bring out the types of discontinuities that exist and the dynamics and emergent characters of the struggles and interactions that take place, showing how actors' goals, perceptions, values, interests and relationships are reinforced or reshaped by this process (Long 1992:214).

The aim of a study of an interface is to examine *how* the different actors in the interface identify themselves in relation to each other and to the project, and to identify and observe the actual encounters between the actors. The encounters between the actors are like windows to the interface. It is through these windows possible to analyze how different norms, values, knowledge and interests are articulated, constructed or changed. As emphasised in the actor-orientated approach the interface is seen as an ongoing process developed in time. The interface can be characterized by disagreement and negotiations, or by a common acceptance by the actors of the way of organizing it. If we apply the concept of interface to intercultural studies the constructions of cultural identities are central parts of the intercultural encounters. Cultural identity is according to Stuart Hall defined as “...those aspects of our identities which arise from our ‘belonging’ to distinctive ethnic, racial, linguistic, religious and, above all, national cultures” (Hall 1992:274). According to this definition cultural identity is not seen as a permanent identity, but as ‘moveable’; an identity which is formed and transformed in relation to the ways actors are represented or addressed in the cultural system which surround them (Hall 1992). This means that the actors does not have one identity, but several, and their identifications are continuously being shifted about.

The analysis of the interface will especially pay attention to

- the voices of the actors
- the negotiations of cultural boundaries
- order and disorder in the discourse of the social encounters
- the constructions of cultural identity (nationalism, ethnicity and diaspora)

Three Danish voices

Sophie – The Girl in Opposition

I don't think, the differences between cultures are so important. Of course, if their religion tells them that they are not allowed to drink, but ... and in relation to sex, I think you will find important differences.

Sophie is by this argumentation presenting the three main items in her construction of her social position in the interface: 1) in opposition to the common opinion, that argues that cultural differences matter, 2) personally occupied with her own experiences of drinking and the regulation of sexuality. 3) unconsciously arguing on behalf of a member of the majority in a position where ethnicity does not influence their position in the society.

Sophie is the most dominant girl in the interview. She is leftwinged, the chairman of the School Council and politically organized. Her parents are divorced, and she lives at both places. To be politically correct is a main topic to her, and she has due to this and to her personal experiences of living in two homes constructed a way of understanding the 'foreigners' which follows this explanation.

I believe that's why (that they are living in two cultures ed.) so many foreigners become violent – or, of course that goes for the Danes as well, but I believe that many foreigners become so violent and want to fight because they come to Denmark, a foreign culture, where they are one person at school and another one at home. And that is incredibly ... Of course we are different also when we are at school, but anyway – it's after all the same culture at home at school and in your sparetime.

As we can see, she remarks that "it goes for Danes as well", but she continues her explanation of the confusing of the 'foreigners'. A situation she finds "incredibly". The other *Danish* girls agree with her while some of the multicultural girls disagree with her interpretation. In order to pursue them Sophie changes her argumentation to include the boys only:

I rather think of the boys. If they come from Turkey – or perhaps not Turkey – where women wear large scarfs and long skirts. And then they come to Denmark where girls hardly wear any clothes, then they will ... Well, of course it is obvious that they are confused. It is obvious, they are not used to girls who hardly wear clothes, miniskirts, you know. They are not used to that, and they go quite ... ouf, ouf, let us paw a bit.

Again we see the pattern of reducing her generalization, "If they come from Turkey, or perhaps not Turkey" and she continues as intended. And again she uses an explanation of the 'foreigners' as being confused because they live with two cultures.

Sophie's explanation is interesting because she seems to use another way of categorizing the groups of boys when they are in public, excluding the boys of their class. These boys are categorized as *strangers*, just arrived in Denmark, and as living in a foreign country. Although she had also observed one of the boys in the class pawing a girl at a discotheque, she excludes this experience and she excludes the fact that the majority of the foreign boys she describes as strangers not knowing the rules, were born in Denmark and have lived in Denmark their entire lives, and must in fact be more familiar with girls wearing miniskirts at discotheques than girls in long dresses.

Constructing this explanation, which is well known in the Danish discourse and used by immigrant-friendly Danes, Sophie is able to balance between political-correctness, her identity as anti-racist and her own experiences of fear and anger of the boys at the discotheques. The keyword is tolerance, and underneath it is an explanation, which makes 'the strangers' determined by their culture and their sexuality, which both are general issues of construction of 'otherness'.

Due to her political knowledge and positions as leftwinged it is interesting that she does not give any structural reasons for the violence among the multicultural young ones like e.g. frustrations of unemployment and unequal chances to get a job in a discriminating society etc. She does not mention structural reasons like these at all which we must interpret in that way that the cultural explanation is the most convincing to her – although she is the one who denies that there are important differences between cultures.

Anne – The Decent Girl

It is often so. If you don't like a person who come from a foreign country, you are called a racist, although you have taken your time to get to know the person. If they are Danes, then it's okay if you think they are stupid. But if they are foreigners, you are immediately called a racist.

In contrast to Sophie, Anne is the decent girl. During the interview she brings up this topic several times. She is mainly occupied by finding a decent way to behave and to get along with her different identities. "I don't think there is anyone who says whatever they feel like ... when they are together with many others. I just don't believe that." The other girls disagree with this feeling, and are teasing her a bit. "You are too shy". Anne is in fact the only one in the group of Danes who actively uses Danish norms as arguments. "We leave home, when we are 17 years old", "What would we say if a Dane wore a scarf ..." It seems like her personal identity work influences her way of speaking about Danes, and the way she uses the norms of the Danish society as her own. In the dis-

cussion between the girls of why foreign boys are so violent she adds:

I also believe it is because in other countries the parents may be used to beat their children when they do something bad – and you may discuss if that is good or bad, but when they come to Denmark and they are told ‘Well, you must not hit your children’ and they have been used to that, so they don’t know how to tell their children. ‘You must not go into the street and beat people up’. Well, they can’t control their children because they must not hit them as we in Denmark think that’s wrong.

As we see Anne uses the same category of strangers as Sophie. She is constructing a category of parents as if they have just arrived in Denmark. In fact, most of them have lived in Denmark for the last 15 – 20 years. Another interesting point in this explanation is that the violence is related to the ‘foreigners’. Given a cultural explanation we see an exclusion from similar problems within the Danish society, which is contrary to the fact that one of the main topics in all the interviews was that violence is part of the language in this part of town. Following the cultural explanation of Anne there must be at least thousands of Danish parents, who are not able to make their children understand that they are not going to beat people up at the street. Constructing categories of ‘otherness’ always includes the exclusion of similar problems in the category you reserve for yourself.

Malene – The Different Girl

I don’t care, where people come from. Thinking about it all my best friends have been foreigners.

Malene is the only Danish girl in the entire group of twenty, who refers to close personal relationship and friendship to foreigners. Ironically she tells me about the difficulties of a cross cultural relationship in the public space of her former school.

At my old school. If you had a Moroccan friend, you were threatened with knives [by the Danish boys], – but if you did not make friendships with a foreigner, then you had trouble with the teachers, then you were a racist.

But Malene was not only threatened by knives because she had a Moroccan girlfriend, but also because she was different in other ways. Her big brother and his best friends were both brain damaged, “And nobody were to speak ill of them ... “ She was also physically different, because she was unusually tall for a girl at her age. A difference the boys also used as a reason to threaten her with knives.

Central to Malene is her identification of being different and her experiences of fighting for the right to be different, to protect her brother, and to protect her right to choose her Moroccan friend as her best friend.

Asked about cultural differences which matter, Malene after a while answered “We disagree whether Marcus (a model of fashion) is handsome or not.” Malene is like all the other actors answering by individual differences. This reaction has puzzled me a lot. The only interpretation I can give is, that

Malene (as Sophie also did), is operating with two categories when she describes and understand multicultural persons. One of the categories are for the girls she knows, and for them culture is not central. The other category are for the persons who are strangers to her and they are seen as determined by their culture.

Forced to answer at a general level Malene is in fact rather critical of the way, ‘foreigners’ show they are proper believers: “It is just too much, that people are going to pray five times a day, to show they are proper believers”. Malene criticizes the arranged marriage too. The arranged marriage is one of the important differences mentioned by many girls, a social action which differs and affect the girls. It affects their right to decide for themselves. Interesting is that the two main cultural differences, the arranged marriage and the religion, which are mentioned at the general level is not specific either Danish or specific ethnic cultural values. These cultural differences could have been mentioned globally, and could in other places have been cultural boundaries between different religious groups or between traditional and modern groups.

Malene is more offensive; in her criticism of the religion and arranged marriage she seems to feel a different right to disagree in cultural respect with the multicultural girls. The reason might be her close relationship to Moroccan-Danes. By listen to Malenes voice we can point to different discourses in this multicultural community. On the one hand we see how the teachers try to integrate the different ethnic groups into the Danish society by encouraging the pupils to integrate, and at the same time the group of socially marginalized Danish boys, (who wear knives) fight for their social positions. They fight to construct a norm of “the meaning of difference” between the Danes and the multiculturals in an attempt to create a new social position, where they are not at the bottom of the social hierarchy.

Central to all of the girls is of course their age and their positions being young in a modern society. By analyzing the voices of these three girls it is possible to see connections between their life stories and the way they construct their cultural identities. Listening to the voices reveals a very significant connection between their personal work of identities, and the ways they relate to the topics of racism, differences between cultures and existing rules of sexuality. It is remarkable that the girl who lives in two homes herself, with two sets of family codes, is the one who insists that the foreigners are becoming confused living in two cultures. And it is significant that the decent girl, mainly occupied with getting along with her identities, is the one who uses national cultural boundaries when she is arguing. And the same pattern is significant in connection to the last girl, the one who has always been different from the majority of her Danish friends, because of her brain damaged brother and friend and who is the only one, who prefers relationships to multicultural girls. Although the pattern seems obvious: we act and argue in relation to the experiences of our life stories the pattern illustrates the importance of analyzing the discourses at both an individual and a structural level.

Bauman argues that we construct our system of order by dividing people into two main categories, friends and en-

emies. Persons, who are between these groups are out of place, and overloaded with significance. (Bauman 1991) The Danish girls are negotiating within these two categories. The friends are the 'foreigners' who they know and like, – and the unknown are categorized as enemies. Enemies who do not follow the Danish norms of religion, of the education of children and the rules of the dance floor. The Danish girls construct their national identity by excluding 'foreign' social actions as not belonging to the culture.

Or to use Andersons concept, they identify themselves as belonging to 'the imagined community' of the Danish nation, which also means that they are the ones in the communication process, which have the right to define who to include in the national community and who to exclude. (Anderson 1983, Bauman 1991)

Multicultural Voices

Julia – Belonging to Her Homeland, Albania

I have lived in Denmark my whole life, but I'm from Albania.

Julia is one of the most dominant girls in the interview. She is insisting on her taste of TV-serials, and is fighting of her opinions. She also insists that the boys in the class are rude to her, a topic she repeats many times during the interview. She is often using her homeland as an authority and something that gives strength. She adds to the Danish girls' discussion about rules in other countries:

In my country it's normal to move from home, when you are 17 or 18 years old. By us, the parents don't have to ...

She is in a position which makes her free to construct her homeland as she likes. Albania is her 'black box', to use a rhetorical term, in the discussion. It is difficult to distinguish between her rhetorical use of the homeland and the way she uses Albania in the construction of her cultural identity. But, as we can see in the quotation, she mentions that "the parents don't have to ..." which means that she articulates the perspective of the parents and not of the youngster. A perspective which is absent in the discourse of young Danes. Asked about her relation to her homeland, she tells me that while she was growing up in Denmark she refused to speak Albanian. When she was 10 years old her family went back to Albania for a period of 18 months, and it seems that she within this period of her life has constructed a frame of her identity with Albania as her homeland.

The life story of Julia shows that her family have actually been travelling between the cultures. The consequence of this is that although Julia has lived her whole life in Denmark, apart from 18 months, she primarily constructs her national identity as a 'pure' Albanian identity. A construction which at the personal level helps her to act in the Danish society.

Songüll – Belonging to Two Cultures/Nations

I don't know whether I am Turkish or Danish. I can't read the Turkish books we have at home.

To the Turkish-Danish girl the construction of identities is more complex. Her identity is primarily concerned about the signs of *cultural boundaries*. Her input to the discussion is about a girl she has heard about, who, unlike her, was not born in Denmark.

There are some. They come from Turkey ... I was born and have grown up in Denmark. But they were not born here or grown up here, they come up from Turkey to Denmark. And then I know a Turkish girl, she tries to look like Danish girls. She goes to parties, she smokes and drinks, and does not come home and ... I think that's silly. She comes from Turkey, takes a look around saying that's the way they look here, now I'm going to look like them, then I'll wear that kind of clothes. I'll do like that, I'll be exactly the same, that's silly too, isn't it.

The Danish girls agree with her. "That's silly". And by this agreement they are taking part in the negotiation of the signs of cultural boundaries between being a 'real' Dane and a Turkish-Dane. As we can see Songüll describes the differences between a Danish way of acting by differences in clothing, smoking and drinking, and of not obeying your parents. Interesting is also her distinction between people, who were born in Denmark, and the newcomers, who seem to have even a lesser right to change their cultural codes or signs of cultural identity. In the discussion of the parents' right to beat their children in Denmark, she confirms the Danes by telling this story:

It's 2-3 days ago that I was told about a man, he has a son, and he has grown up here, he is 14 – 15 years old. The boy said: 'I would like to move from home and get a girlfriend'. And his father said, 'No, you must not do that.' And then the father thought 'I must not hit my son in Denmark,' and then he sent his son back to their country and then he said that 'you must not come to Denmark. You must stay here'.

Again she is occupied with the social consequences of crossing the ethnic boundaries defined by her ethnic group. The negotiation of being too Danish is often described in the immigrant studies. In each ethnic community they are very well informed about the members of the community. To wear Danish clothes too often is interpreted as a sign of cultural disloyalty to the ethnic group (Mørch 1993). In relation to the theoretical discourse of globalization and new relationships between the immigrants and their 'homelands' it is interesting if the homelands also function as a way of educating your kids to cultural loyalty, as both Songüll and Julia are giving as examples. Songüll's negotiation of the cultural boundaries and the social consequences of crossing the cultural boundaries demonstrate her knowledge of the space of manoeuvre of social actions. She is not free to choose between the social actions and values of the Turkish and Danish cultures, she has to balance between them.

Salina – Belonging to a Diaspora

Well, I think about myself as what I am. In fact I feel like a ... what to say ... I feel like a stranger like the others. Although

I live here, I don't care. When you got a buscard, then it tells you that you are a stranger. It's a stranger's name, although you are a Danish citizen. When you enter the bus and show the picture of yourself, then you are a stranger.

While the other multicultural girls were referring to their homelands or their ethnic group, she is neither referring to a homeland nor to a place of belonging. Her parents are from Pakistan, but her mother is educated as a dentist in Morocco. She describes them as travelling a lot visiting friends and relatives in Denmark, Norway and Germany. We might call them cosmopolitans, and this might be one of the reasons why Salina never describes herself as Pakistani or is referring to the ethnic group of Pakistans. Salina constructs her cultural identity by identifying herself as a 'stranger'.

Salina is occupied with the fact that her name and her physical appearance differ from the typical Danish names and appearance. Being a stranger is to her related to the visible signs of distinctions between multicultural and Danish groups. She wears, as the only one in the three classes I observed, a scarf. A green scarf which covers her hair and forehead. And that might explain why she emphasizes the visual norms and signs of not belonging. Wearing the scarf is central to her identity. I asked her why she had chosen to wear the scarf:

When I started at my school in the third class (10 years) I had my friends at the school. It was a Pakistani and a Turkish girl, and they were always wearing scarfs. So in that way we were three who all wore scarfs. I'm used to wearing it, so I'm wearing it. And I cannot do without it ...

Salina has chosen to wear the scarf because it gave her an identity when she started at a new school, and it was a mutual sign for the three girls. She has been practicing prayers and religion together with friends and with her cousin, but never with her parents. According to her explanations they are not religious at all, and they think it's up to her to decide if she wants to wear the scarf like it is up to her to decide who she wants to marry. "They don't care". Salina's relatives are well educated and socially integrated in the Danish society, and apart from the cousin, none of them practice religion. Salina has chosen to wear the scarf as a personal strategy in relation to a community with her friends in school, and maybe in opposition to her parents.

Although the religion and the scarf are central to her, and she stresses that she cannot do without the scarf, she chose to leave it while she was at a work experience in a Danish supermarket. She explains that it would not be smart, if:

S: ... the customers arrive at a supermarket saying: 'Well, there is a person with a scarf at the check-out, I'm not going to that check-out, you must open another one' or things like that ...

I: Do you think they will react like that?

S: Yes, I think so ... most ... most of the people who say things like that are the elderly ladies. Each time they see such one .. a ... it doesn't matter, a foreigner, a blackhaired person or one who wears a scarf, so they start to say a lot of things and to

shout at one, so therefore I don't think it's smart to wear a scarf while you are sitting at the check-out.

She is again pointing to the visible differences between Danes and foreigners. And she is again referring to the position of not belonging in the public space. She is, as the quotation indicates very experienced regarding reactions to the scarf. She knows exactly how different social groups react to her: The gangs of Danish boys in the street do not bother her – but old ladies are the worst ones, always nagging at her, asking personal/private questions which annoy her a lot. Salina is discursive conscious of the meaning of the signs in the Danish society. She interprets it as a sign of 'otherness' which is also explicit in the interviews with the Danish girls. She feels like a stranger herself, and the sign of not-belonging equalises this feeling. But as we have seen she is very occupied with the visible signs of not-belonging, and the classical question to ask is: Does she feel that she is not belonging because she wears the scarf? Or is she wearing the scarf actively to show that she is not belonging and has no intention of it? The most sensible interpretation is that both answers are right. She constructs her cultural identities, negotiating her interests and values of being a part of the Danish society, (to leave the scarf if she wants to get a job) and integrate like her brother and mother have done, or to follow her more religious friends and cousin. As we remember, she likes clothes of fashion, "but it does not fit the scarf" – a good illustration of her negotiation.

She seems to construct her cultural identity in relation to her religion, and to her position of being a stranger. In the discourse of globalization Appadurai assumes that one of the strategies of a redefinition of nations will be the growing of global Diasporas; ethnic groups attempt to reconstruct a de-territorial concept of nations, which means a concept of the nation, which reconstructs a loyalty, a patriotism without links to a homeland or to a place. (Appadurai 1990) "I live in Denmark, but I don't care". In the perspective of globalization an interpretation *could* be that Salina is constructing her identity as a postnational identity, which is adapted to the relativism of globalization and has suspended the significance of the place. (Appadurai 1990)

The voices of the multicultural girls give the outline of three different positions in the construction of cultural identities. One girl primarily constructs her identity through her imagination of belonging to the ethnic group and the homeland of her parents. Another girl constructs her identity through a negotiation of the cultural boundaries between the ethnic group of her parents and her own relationship with the Danish society – and the last girl primarily constructs her cultural identity in relation to a religious community, a diaspora, newer including the ethnic group of her parents.

Appadurai argues that the increasing flow of immigrants are constructing more autonomous fields of logic – as more and more ethnic groups, all over the world, develop new family networks and economical networks across the national boundaries (Appadurai 1990). However the differences in the way the multicultural girls construct their cultural identities show the importance of taking the perspectives of ethnicity and globalization into account in relation to their life stories.

Intercultural Dialogue in Multicultural Communities

By using the encounters as windows to get access to the order and norms, values and ways of constructing identities, we can now go back to the question of how to describe and analyze intercultural dialogue in multicultural communities. I listed above three important differences between intercultural dialogue and the traditional understanding of intercultural communication. In the following I shall discuss the results of the empirical study in relation to a redefinition of the research on intercultural communication.

– *The Communication Takes Place Between Members of the Same Society*

However, the study points to an order in the interface, and to the point that this social encounter includes a paradox: the construction of a category of strangers including the “foreign boys” who are interpreted as just arrived at a foreign country, not knowing the rules – although all the actors are aware that the majority of the boys are multicultural boys who very well know the rules. To explain this paradox we must analyze the reaction of this social encounter to the interface. The logic of this paradox must be constructed in relation to the actors’ everyday experiences living in a multicultural society.

The boys are not strangers in a foreign country, and everybody knows that. But the “foreign boys” represent ethnic minorities in a society, which constructs their cultural boundaries in a national discourse in a way, where they are treated like strangers, who do not belong to the “real” idea of the nation. This happens as we have seen in the school, in the streets. Despite the fact that everybody in the Danish society knows that they have lived in Denmark their entire lives and are equal members of the Danish society they are seen as “foreigners” determined by their culture and religion.

– *This is not Inter-Ethnic Communication*

The study supports the theoretical point of view that cultures have become a political term. And as a consequence of this politicizing of cultures, cultures also function as signs of social differentiation. The actors’ attitude to multicultural pupils is part of a political discourse also, and has in this way become part of the social positions.

In the space of the primary school all the actors, the teachers, the Danish pupils and the multicultural young accept a social order, in which the Danes have the right to define the norms. So the study points that rather than studying cultures in the respect of common values and beliefs, intercultural communication research should pay more attention to the cultural identity and above all to the national identity of the actors (and in the institutions) and to the social and political meaning of cultures.

Following the conclusion of the significance of national identity, it is obvious that we cannot use the conceptualizing of inter-ethnic communication to define the intercultural dialogue in a multicultural society. But in relation to the ethnic

groups the study also shows, that ethnic minorities, who live in multicultural communities identify themselves quite differently.

The study points at two simultaneous self definitions. On the one hand they define themselves as ‘foreigners’ being different from the Danes. And in this category the ethnic differences between them are of minor significance. On the other hand the majority of the girls in this study identify themselves as parts of an ethnic group, and by this also by the ethnic (national) group in the Danish society. In this study was presented the oppositions between actors who were constructing their cultural identities through an imagination of a ‘pure’ homeland and an actor who constructed her cultural identity through a diaspora. Between these poles we will probably find the majority of the young: constructing cultural identities negotiating between the ethnic society, the homeland and the diaspora and the actual society they live in.

According to this, studies of intercultural communication should pay attention to the complexity of how actors relate themselves to other ethnic minorities, homelands, diasporas and especially to their negotiation of ethnic and cultural boundaries. In other words intercultural communication studies should integrate the perspectives of ethnicity and globalization.

– *Communication as an Ongoing Process*

Intercultural dialogue is, as mentioned, seen as an ongoing process unlimited by time between actors who are familiar to each other. This study of intercultural dialogue in a multicultural community shows a quite interesting difference between the actors’ way of categorizing actors they know and strangers. In the communication with actors who are familiar they seem to ignore the cultural differences and when communicating about actors, who they don’t know personally they construct a category of strangers. What we see is that in the communication about strangers the cultural significance is enlarged.

The discourse of the interface shows two main results. At first is to be mentioned that all the actors are discursively conscious about differences between cultures, which are central to their actual position in life. This applies especially to their knowledge of the social regulation of sexuality, religion, drinking and parties. They are also very conscious to avoid generalizations about other cultures, which means that although most of them do it anyway they do have an experience from living in a multicultural community, that have shown them that other cultures are not homogenous, but must be seen as different groups similar to their categorizing of their own culture. If we see intercultural communication as an ongoing process, it becomes quite clear that cultural identities are constructed and reconstructed during the cultural encounters.

Analyzing Intercultural Communication

Methodologically interface as a concept seems fruitful as a structure of the analysis.

One of the analytical benefits of the concept of interface is that it takes the aspect of power into account. By using the encounter as windows it was possible to get access to *how* power is constructed. One example is the girl who wears a scarf, and although several people in the Danish society at personal and structural levels try to get her assimilated and give up this sign, she is using the scarf as a weapon in this battlefield. She is not to be seen as a symbol of religion or passive and powerless actors, but rather as a girl influencing and changing the Danish society, using the scarf as a symbol of cultural identity and power.

According to the analysis of the intercultural dialogue in multicultural communities the concept of interface offers an actor-orientated approach and a theoretical position in be-

tween the structuralistic and the individualistic theories, which are crucial to an understanding of intercultural communication today. Living in a multicultural community none of the actors construct 'pure' cultural identities or to use Clifford Geertz' term of culture, none of the actors construct webs of significance isolated from the social organization which surrounds them (Geertz 1973).

One of the new ways intercultural communication research must take is to see a communication process like this from a metatheoretical level also. What we see is not a simple intercultural communication process between members of different cultures, it is a complex and ongoing dialogue about the social and cultural regulation of a new order in multicultural societies.

Notes

1. This article is a revised version of a paper given to the "20th General Assembly & Scientific Conference of the International Association for Mass Communication Research" in Sydney, Australia – August 1996.
2. Diaspora is in this context seen as a community between people across national boundaries.

Bibliography

- Anderson, B. (1983) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London. Verso.
- Appadurai, A. (1990) Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy. In Featherstone, M. (ed.) *Global Culture, Nationalism, Globalisation and Modernity*. London: Sage.
- Applegate, J. & Sypher, H. (1983) A Constructivist Outline. In Gudykunst, W. *Intercultural Communication Theory – Current Perspectives, International and Intercultural Communication Annual Volume VII*. Beverly Hills, London, New Delhi. Sage
- Arce, A. & Long, N. (1992) The Dynamics of Knowledge. In Long, N. *The Battlefield of Knowledge*. London. Routledge.
- Bauman, Z. (1991) *Modernity and Ambivalence*. Oxford. Polity Press.
- Geertz, C. (1973) *The Interpretation of Cultures*, New York. Basic Books.
- Giddens, A. (1984) *The Constitution of Society*. Cambridge. Polity Press.
- Giddens, A. (1991) *Modernity and Self-Identity*. Cambridge. Polity Press.
- Gudykunst, W. & Kim, Y.Y. (1984) *Communication with Strangers. An Approach to Intercultural Communication*. New York. Random House.
- Gudykunst, W. (1995) Anxiety/Uncertainty Management (AUM) Theory: Current Status. I Wiseman (ed) *Intercultural Communication Theory – International and Intercultural Communication Annual Volume XIX*
- Hall, E. (1976) *Beyond Culture*. New York. Doubleday.
- Hall, S. (1992) The Question of Cultural Identity. I *Modernity and its Futures* ed. by Hall, S & Held, D. & McGrew, T. Cambridge. Polity Press.
- Hofstede, G. (1980) *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills, London. Sage.
- Hannerz, U. (1992) *Cultural Complexity – Studies in the Social Organization of Meaning*. New York. Columbia University Press.
- Jensen, I. (1991) *Film, Kultur, Betydning – En tværkulturel receptionsanalyse af 'Yol'*. (Film, Culture & Meaning – A Crosscultural Reception Analysis of 'Yol') København: Institut for Kultursociologi, Reproserien nr. 4.
- Jensen, I. & Løngreen, H. (1995) En oversigt over interkulturel kommunikationsforskning. In Jensen & Løngreen (ed.) *Kultur og kommunikation – interkulturel kommunikation i teori og praksis*. (A survey of Intercultural Communication Studies. In Culture & Communication – Theoretically and Practically). København. Forlaget Samfundslitteratur.
- Long, N. (ed.) (1992) *The Battlefield of Knowledge*. London. Routledge.
- Morley, D. & Robins, K. (1995) *Spaces of Identity – Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries*. London and New York. Routledge.
- Mørch, Y. (1993) Når kønnet kommer til byen. In *Kvinder Køn & Forskning* (Women, gender & research)
- Robertson, R. (1992) *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London. Sage.
- Samovar, L. (1981) *Understanding Intercultural Communication*. Belmont. Waldworth.
- Samovar, L. & Porter, R. (1985) (ed): *Intercultural communication: A reader*. California. Belmont.

Minorities in Finnish Publicity

SARI PIETIKÄINEN & HEIKKI LUOSTARINEN

If simplifications and stereotypes are found in the media, the same applies for the discussion about media. "Intolerance towards all divergencies is wide-spread, and it has become an acceptable way of looking at things also in the media", writes Juhani Kortteinen (1995). According to Kortteinen, derogatory name-calling based on nationality, ethnic background or origins of whole groups of people has increased. As a rule, immigrants are portrayed as a threat and a problem. Without criticism, publicity is given to the propaganda of the nazis and the far right. Teun van Dijk (1995) emphasizes that all media, those aiming at quality journalism and those thriving on scandals, are an integral part of the problem of racism, the increasing violence and everyday discrimination against the immigrants. News gathering, story assignment, topics, quotation, and style are thus systematically stacked against the Others.

A standardized speech about the "media" is as precise or as unclear as talk about "blacks" or "Muslims" or "Western opinion": there is something in common but also differences. From the viewpoint of the media, a standardizing criticism melts together reporting based on facts, the use of fiction, differences between various countries and different market segments. On the market there are media whose competition strategy is to report what goes on in the society in a precise and accurate fashion and in accordance with good journalistic conduct, and others whose niche in the competition is to spread trumped-up scandals and reinforce the prevailing prejudices. All possible variations of different mixes between these opposites are available and even in a single news medium, the various departments might have their own ways of doing things, and the medium itself functions differently in different times. The spectrum of the media and the people who work for them is wide.

It is difficult to estimate and isolate from other factors the effect of the media to ethnic opinions or the position of the minorities in a society. It is likely, however, that the ways in which the main-stream media construct our reality, the concepts and language they use, choices they make, their emphasis and the elements they leave out, affect in a homogenizing way on how their consumers conceptualize the society around them. Extremist phenomena have their own undeniable politi-

cal and cultural significance, possibly an activating effect, too. A case in point is the attention paid in the United States during the last few years to right-wing talk radio or scandal press. In Finland these are relatively few in number; in our media the mainstream is broad and tributaries narrow.

Only a few journalists with a responsible attitude towards their profession deny the responsibility of journalism in questions dealing with discrimination, the status of the minorities, racism and xenophobia. Also journalist associations, like the International Federation of Journalists (IFJ) along with national associations in the Netherlands, Great Britain and Finland have become active in discussing discrimination (Paukku 1995). In the basic programme adopted by the IFJ in 1986 it is said that the journalist should do the utmost to prevent the promotion of discrimination based on race, sexual preferences, language, religion, political or other opinions, national or societal origins. This demand is a central element in all human rights treaties entered after the Second World War, and in various formulations it features in many ethical guidelines drafted by national journalist associations for their members. How the reporters react to these recommendations or how they affect the journalistic work practices in everyday life, is another matter.

A media company may decide to ignore the ban on discrimination for commercial or political reasons. In the mode of operation of the mass media, in their news criteria or work cultures, there may exist conventions and structures that reinforce discrimination which the journalist very seldom comes to think about, and the professional ethics does not discuss. Because of personal prejudices and passions, a reporter can disregard his or her ethical obligations. The reporter can, without knowing it, also adopt uses of language which reinforce discrimination. The media themselves are not the cause of discrimination or the primary source of it, and putting the blame on media all too straightforwardly does not change the societal problems behind the discrimination. On the other hand, it cannot be assumed, as the so-called Raxen commission of the European Council does in its final report (1995, 29), that a strong support to multiculturalism lent by the media automatically and rapidly would change the attitudes and prejudices of the general public. By examining the media and their working methods, indications can be found of how the different actors define causes and react to effects and how the media institution itself functions as an actor in the society.

It is important to ask, what kind of reporting and mass media is strived for. Is abstaining from discrimination in itself a sufficient contribution on the part of the media, or should journalism also assume a “positive role in the action promotion of just and peaceful multicultural society” (Kolehmainen and Pietiläinen 1995). A discussion should also be raised about how working methods and values could be elaborated in a way that would improve the position of the minorities and would also be beneficial for the media themselves. One argument in this discussion is to emphasize the communal ethics of journalism; another is to stress awareness of journalistic practices and their consequences in particular.

The basic presupposition for journalism is a demand for topical information that is based on facts. The demand is affected by the scope of societal contacts of the public, their activity, and ability to have an impact on the development of society. According to this soothing – though simplified – thought, the long term interest of journalism is the functionality of central groups in society, and their tight, intensive mutual contacts with each other. For instance, the relative circulation of newspapers representing quality journalism is bigger in countries where political, cultural and economical resources are more evenly distributed and the tensions between different social classes are lowest. (Luostarinen 1993)

The idea of public journalism has found commercial applications, too. In the United States, the movement has been supported by commercial publishers, members of the minorities, academic researches of journalism, and journalists alike. According to one of its basic ideas, what journalism is selling is primarily connections between people. The demand for these connections is modest in a community characterized by segregation and hostility between different groups. If more contacts are established between the various groups, people start actively tackling their social problems, and the demand for journalism increases. (Heikkilä & Kunelius 1995)

Discussing the communal effects and responsibility of journalism does not mean putting the blame on anybody. Rather, it is a debate on the role of journalism, useful both to journalism itself and the members of society in ensuring communal functionality. The criticism in our article and suggestions for further development are made with this in mind. The main objects of our examination are the working methods of the media, their news criteria, work culture and professional ethics: on one hand their consequences to the minorities, on the other, the demands they make on the journalist’s work. We have reflected these elements against topical material in the media. The studies at our disposal deal mainly with publicity of ethnic minorities but we have aimed at broadening our viewpoint also to other minorities.

The Forming of Publicity

The relationship between the various groups in society and media publicity is quite diverse: Some examples of the different forms of this relation:

- Some groups want to stay out of publicity and have a justification for this desire; they’re also granted this possibility.

For instance, religious communities whose activities do not have any unethical features like commercial recruiting, pressure towards their members etc. Typically, these groups have their own partial publicities and live relatively independently in their relation to the rest of society.

- Some groups wish to avoid publicity even if their publicity would serve the interests of society. These are e.g. criminals, clandestine coalitions of those in power, and religious groups or cults which engage themselves in unethical activities.
- Some groups choose to stay out of publicity even if publicity would serve their own interests. Among immigrants there are groups which due to their experiences as refugees, do not trust the authorities or the media, and try to live as unobtrusively as possible. Yet at the same time, the minorities’ rights, for instance, to education and preserving their own culture, may to a large extent depend on the functioning of the same publicity they are trying to avoid.¹
- Some of the groups want to keep themselves out of the limelight with a justified reason, but nevertheless are at times a centre of attention, usually a negative one. This group contains religious, ethnic and sexual minorities whose activities are neither illegal nor unethical as such, but which from the media viewpoint are linked with something interesting or something that has “selling potential” and therefore are focused on, against the explicit wishes of these groups.
- Some groups seek positive publicity and receive it. In different times and different countries the mass media have their own favourites.
- Some groups aim at receiving positive publicity but receive it on a very limited scale, not at all, or get only negative attention. Apart from favourites, the media also have groups which a large part of the reporters may think of as vaguely unpleasant or as too pushy in their efforts to get media attention.
- Some groups like terrorists, neo-nazis and soccer hooligans, seek negative publicity and get it. For terrorists, the point is to seek publicity for their cause irrespective of the nature of the attention. For soccer hooligans and similar groups, the point is in group identity which expressly contains an element of remaining outside of the established society and a reputation for “evil”.

Usually, the publicity of various minorities is formed by a combination of these and many other factors. The overall picture is also affected by the minorities’ own differentiation and varying attitudes towards publicity and the diversity of news criteria in the mass media. Reporting that in the eyes of the media and the journalist is neutral, can in the minorities’ view be either favourable or negative.

The general view that can be discerned in mass media content is further complicated by the emergence of various other actors who come “in between” of the different groups

and mass communication, and articulate or interpret the groups' affairs from their own point of view or from the viewpoint of other interests: authorities, scholars, representatives of opposing groups, politicians etc. In fact, only a small part of speech in mass communication comes straight from the members of the groups themselves.

This is one of the fundamental problems of journalism. It relies far too much on ready-made material which is conceptualized and interpreted in advance, and is not edited or commented enough by the journalists themselves. The media are ill-prepared to cover topics with actors who aren't well-established or organized into groups.

Journalism is not only news about past events but to a large extent, also a discussion about the future. Different interest groups try with statements, demands, prognoses and reports to have an influence on what questions rise on the agenda of the government and the administration as important and calling for decisions. Apart from the issues on the agenda, the interest groups try to have their say also on the terms with which the issues are conceptualized and contextualized. Because the influence of the mass media is believed to be very strong, various groups in the society use a growing part of their resources to information services and efforts to control publicity.

The possibilities and capacity of society's various groups to influence the amount and content of the publicity they receive, vary wildly. There are big, wealthy organizations who offer high-quality PR-services and cater to the needs of the reporters in a variety of ways. At the other end, there are unorganized groups of people who, due to some social or physical reasons cannot advance their cause in publicity. Groups whose activities are perceived as unselfish and in the interest of the common good, often receive more favourable attention than those who are interpreted as seeking only their own economical or political gain.

An important factor forming the publicity of different groups is the market. Commercial journalism sells messages to audiences and audiences to the advertisers; In Finland for instance, 60% of the income of the daily press comes from advertisements (Finnish Mass Media 1994, 233). This is why journalism tries to serve particularly groups that are prosperous and attractive in the eyes of the advertisers. Minorities seldom belong to this group. Naturally, the final outcome is affected also by the age, gender and social status of the journalists themselves: they are more interested in questions that have a bearing to their own life and with which they are familiar.

Also the "spirit of the times", the ideological undercurrents and trends that are prevalent in society, have an effect on the emphasis and choices of journalism. Since the late 80's, Finland has experienced a period of rising nationalism and patriotism. This new nationalism can best be characterized as nostalgic and militaristic: the achievements in past wars and the Finnish army have received wide and positive attention in the media. Nationalism is seldom merely a question of appreciating one's own special character, culture and history. It is often connected with disdain and contempt for some other nations and groups of people. Thus, it's perhaps not a coincidence,

that at the same when patriotism and nationalism have in various surveys been shown to form the two most important defining factors in the self-image of the Finns, a negative attitude towards foreigners has been on the rise (Epävarmuuden aika 1995; Jaakkola 1995).

The publicity of racism and xenophobia is to a great extent formed by the elites in politics, culture, administration and business which journalism uses as its most important sources. Through media, the attitudes of the various elites towards discrimination, – encouraging, silently approving or critical – reach a wide audience.

From the viewpoint of the minorities, the important thing is not only how they are portrayed in publicity, but also how the "majority" is: for instance, how strong a uniformity and concerning what things is a condition for belonging to a nation.

Although journalists work under many economical and social pressures, none of those pressures are an excuse for unethical and discriminatory treating of minorities; the respect for human dignity, one of the basic tenets of the profession, should be preserved in all circumstances.

Studies on the Publicity of Minorities

The relationship between minorities and publicity has been studied in many countries for the last three decades. The results have not dramatically changed since the first conclusions. Already in the Kerner Commission² report (1968) it was stated that news media had too long kept itself in a white world, viewing with white eyes and from a white perspective the world around us.

Different versions of this basic conclusion have since been repeated in studies carried out in various countries. The studies have systematically shown that the media are more likely to connect members of ethnic minorities with negative connotations describing them as outsiders, a problem and a threat (Hartman and Husband 1974, van Dijk 1991). Studies have reported of news bias and unbalanced coverage. The Hartman-Husband study (1974) on racism and ethnic minorities in the British media showed that the media describes Great Britain as a white society, from which citizens belonging to ethnic minorities are excluded as odd and problematic.

Also Van Dijk (1991) has arrived at similar conclusions after having studied the reporting of Dutch and British papers on ethnic minorities. Immigration and refugees are described in the news as a threatening "flood", and members of ethnic minorities typically as problem-causing. The minorities are quoted less than members of the majority. The minorities' own experiences of racism are marginalized, and the racism existing in the society is not perceived as "our" problem. The media very rarely report on discriminatory actions or courses taken by different actors in society, like authorities or employers. The journalists hesitate in their critique of racism in fear of being labelled as mouthpieces for the minorities. (See van Dijk 1991, 1993.)

Blatant stereotypes are seldom found in the mainstream media; the contemporary racism shows in negative news coverage, one-sided reporting and lack of alternative viewpoints.

(Campbell 1995). Although the invisibility of the minorities in the media is not total, what little can be seen, is irrelevant and often misleading (Rubin 1993).

Conflict-centered news have been interpreted to support the social order of the business world and the white middle-aged middle class (Gans 1979). Many questions in the life of the minorities are perceived as foreign to the majority of the general public and they are not seen as significant or having a "selling potential". Besides, crime and conflicts are "central" news topics in general, also for the part of the minorities.

The problem is in the lack of other kinds of news. The everyday life of the minorities and essential questions for them remain often distant to the journalists. In addition, all minority groups are not well-organized, and many lack financial resources for wide-spread information activities and serving the mass media. The media are businesses seeking economic profit; this affects the criteria for producing the news. The emphasis is on speed and cost-efficiency. In practical work this shows in the use of sources which are organized and easily at hand.

The small number of journalists belonging to minority groups is often seen as one of the reasons for the negative and one-sided reporting in the main media. In the United States for instance, only five per cent of the reporters are black (Campbell 1995), and journalists belonging to minority groups have told of difficulties in their work communities and in getting promotions. (Wilson and Gutierrez 1985). According to Campbell (1995), the media in the United States give a picture of an American melting-pot where also the minorities live well and could live even better if only they worked harder. Popular culture as portrayed in the media presents a society from which racism has disappeared and where economical and social problems have other causes and origins. Rap music and movies by black film-makers like Spike Lee, are among the few media products where racism is systematically depicted in a straightforward fashion from a non-white, non-middle class viewpoint. (Campbell, 1995)

According to Gross (1995), sexual minorities are the ones most unlikely to get their voices heard in the main-stream media. Sexual minorities are the only minority group which can, under the guise of protecting morality and good taste, be legitimately discriminated and marginalized. Championing the cause of the sexual minorities is further complicated by the invisibility of the members of these minorities; unlike most others, those belonging to sexual minorities identify themselves as members only when they choose to do so (Gross 1995.)

The media often describe sexual minorities as weak, degenerate, repulsive and criminal. AIDS and the rise of the right wing have worsened things in the United States (Gross 1995, Rubin 1993). The likelihood and intensity of discrimination increases with the number of different minorities to which a person belongs.

Studies of Minorities in Finnish Publicity

Some of the findings in studies abroad can be applied to Finland. The basic problem is the same: one-sidedness of media

content and problem-centered reporting on minorities. There are differences, though, for instance on the basis of the structure of mass media and the size of ethnic minorities. Foreigners, few in number, are scattered all around the country, and so far, the level of their organization is quite low. Wide-spread rioting or conflicts that would catch the attention of the media, have not burst out in Finland. This has led to a belief that there is no racism in Finland, especially since the traditional minorities who have always, or for a very long time lived in the country, are often forgotten in the discussion altogether.

Finnish studies on minority publicity are few. Researchers have only in recent years shown interest in the relationships between ethnic minority, identity, nationalism and publicity. The reason for this is probably the rise in the number of foreigners, especially refugees and the emerging of the so-called "Refugee question". Changes in the country's surroundings, the Finnish membership in the EU and the collapse of the Soviet Union have launched a discussion about national identity and the meaning of being a Finn.

The studies so far have mainly been small-scale exercises focusing mostly on newspapers and the coverage on refugees. There is almost no studies on the traditional minorities in Finland, the Lapps, Romanies, Russians or Tartars. Studies on sexual minorities and the disabled in the Finnish publicity are also lacking. Only occasional articles and master's theses have in outline discussed the relationship of these minorities and publicity in Finland. It appears that otherness is so strange to the Finns that it is excluded also from research. There are no studies to examine the views of the members of minorities of their own publicity.

Many studies have focused on how the media affects the opinions of the majority, especially on refugees. The results are parallel with studies conducted abroad: people name media as their primary source of information on ethnic matters. It is impossible to study the impact of the media apart from other opinion-forming factors. The assumption is that the role of the media as the primary source of information is emphasized in situations where people don't have very much experience of the topic or do not have access to other, alternative sources of information. Even if there doesn't exist a direct link between media content and peoples' attitudes, it has been noted that many conversation topics in peoples' everyday lives and argumentation used in them (see eg. Laari 1994) have their origins in media contents.

In the following, we focus on journalistic methods and criteria which are essential in forming and changing the publicity of different groups. We take a look on the general approach of newspapers to minority reporting as reflected in various studies on the subject, journalistic work methods and their effects from the minorities' point of view. In conclusion we discuss the significance of language, especially journalistic use of it: how meanings are produced, changed and reinforced through the use of language.

Dimensions of exclusion: At the surface, the reporting of the Finnish media on minorities is moderate. The content of the reporting has in many studies (Hurri 1992, Järvinen 1992, Vuorinen 1990) found to be for the main part neutral or positive. In addition, the reporting on refugees has been estimated

to have become more exact and analytical than before (Hynninen 1992). In most cases, the media coverage of refugees would appear as positive or neutral; hence it is not easy to say that people who are active in media publicity, for instance politicians, authorities or the journalists could be called racist or discriminating. (Hurri 1992, Järvinen 1992).

A closer look reveals cracks on the seemingly smooth surface. In accordance with their profile, the so-called quality papers avoid expressions that are blatantly discriminatory, but there are also differences between them. Hynninen (1992) compared attitudes towards refugees in the news, editorials and letters to the editor of three provincial newspapers in the years 1979 and 1990-1991. According to Hynninen, the newspapers *Kouvolan Sanomat* and *Länsi-Savo* generally took in their news and columns an humane view on the refugees; the letters to the editor in the papers were either for, or against the refugees. The newspaper *Etelä-Suomen Sanomat* in turn, was hostile to the refugees throughout.

Simultaneously with humane editorials the papers published letters to the editor that were decidedly against the refugees, and used stereotypes in their other material. (See eg. Luostarinen 1992b). The published letters to the editor were estimated for the most part as being against the refugees in *Helsingin Sanomat* in 1987 and 1989 (Aarnivala 1990), wholly against refugees in *Etelä-Suomen Sanomat* and partly against in *Länsi-Savo* and *Kouvolan Sanomat* in the years 1979 and 1990-1991 (Hynninen 1992).

Letters to the editor can be seen as a part of media publicity than representing the sentiments of the people as such. The letters naturally tell about everyday problems of some single individual and are also an indication of the willingness of proponents of different opinions to participate in the debate. An individual's opinion becomes interesting because the newspaper chooses to publish his or her letter. For instance, *Helsingin Sanomat* published in 1994 one fifth of the letters it received, and a quarter in 1995 (*Helsingin Sanomat* 2.1.1996). It has been estimated that *Etelä-Suomen Sanomat* publishes well over one half of letters it receives (Hynninen 1992).

Because of the contradiction between soft-spoken and humane editorials and articles with hostile tones towards the refugees, the picture of the Finnish newspapers in the beginning of the 1990s is ambivalent. This ambivalence could be called a double standard. The same newspaper would condemn a defamatory use of language in its editorial, but use stereotypes in its columns, cartoons and sports material. Even drastic measures were approved of – like closing the borders in a distinct violation against an international refugee treaty if authorities were behind the action. There are many reasons for this double standard: sales promotion, the journalists' personal values and attitudes, and the fact that morals and practical political choices are seen as two different things (Luostarinen 1992b). On a more general level, the contradictory functioning of the media can be seen as an indication of the fact that the media do not have a will common to all, but instead, consist of many different individuals and their wills and values.

Journalistic practices: Typification, generalizations and juxtapositions in news-making easily bring with them stereo-

types of the parties involved. According to various studies, minorities are represented typically as a problem calling for action on the part of the majority. The refugees are strange and transitory, hard-working victims of circumstance, or potential criminals and freeloaders taking advantage of the Finnish social security system. (Banjaree 1993, Heiskanen 1990, Laari 1994). All the handicapped have perseverance in common. Inflicted or not, he is an easy-going and happy handicapped, a deaf with peaceful disposition, a blind who is content with little, or an epileptic struggling with everyday problems (Salomaa 1990). Homosexuality is represented as a negative category comparable with illness; the person is in essence defined by his or her sexuality. The image of gays is typically extremely effeminate or frighteningly masculine. The lesbians come through as particularly manlike. (Lahti 1989, Kangasniemi 1989).

Regardless of how truthful or false these stereotypes are, they nevertheless pick out some features or aspects of the minorities and offer a basis for an interpretation. In lack of alternative views, one-sided, mainly negative stereotypes form the prevailing image of the minorities in publicity.

In studies of minority publicity, the lack of alternative news and viewpoints has been noticed. For instance in the study of Järvinen (1992) on refugee news in the Tampere region newspapers in 1989, the most frequent topic was the Finnish refugee policy. A typical news item would take the Finnish viewpoint: should Finland receive refugees, and if so, from where and how many, where would the refugees be settled, how much would they cost and how would the Finns react. In news about Somali refugees, the main themes were a potential flood of refugees, imminent social problems, and the attitude of the Finns towards the Somalis (Hakala 1992). In the study by Rekola (1996) of Finnish newspapers and periodicals in February-March 1995, half of the news dealt with different problems and conflicts relating to the refugees.

Koironen (1993) compared reporting on the refugees in *Helsingin Sanomat*, *Svenska Dagbladet* and *Neue Zürcher Zeitung* during the present century. According to him, a refugee became news regardless of the number of those arriving into a country; it was enough if exile was felt to be something that is near, for instance on the basis of geography or cultural relations. In addition, world-wide attention, especially the amount of interest of the American media affected the refugee news in the newspapers studied.

Source and quoting practices reinforce the authority viewpoint in refugee news coverage (Hakala 1992, Hurri 1992, Järvinen 1992, Rekola 1996). Preliminary results of Pietikäinen's study (1995) on news coverage of *Helsingin Sanomat* on refugees and foreigners in 1985-1993 show that members of the majority were quoted in almost every news; the minorities in every fifth. In addition, the members of the majority were quoted on dominating themes, like the grounds for granting an asylum, Finnish refugee policy, and how much refugees should be allowed entrance in Finland. The members of the minority were quoted over topics of lesser urgency, mostly dealing with their own culture and getting accustomed to living in Finland.

It is characteristic, as for instance Järvinen's study (1992) shows, that the police alone were quoted more than all the foreigners put together. According to Rekola (1996), the periodicals wrote about ethnic minorities in a more positive way than the newspapers. By choosing members of minorities for their main sources and representing them as active members of society, the periodicals' viewpoint is different from the newspapers.

The small number of refugees quoted is partly explained by a lack of fluency in speaking Finnish, or an eventual unwillingness on the part of the refugees to stand out because of, say, security reasons. Without explanation, however, remains the question why there aren't any interviews with refugees who have resided in Finland for a time, or those who can speak English. The most likely reasons are availability, cost-efficiency and reliability. The journalists resort mainly to the authorities whose information is organized and easily accessible. The information provided by the authorities can be false or misleading, though. For instance, certain authorities labeled the Kurds' effort to seek asylum in the winter 1993 as illegal entry, even if an asylum-seeker can legally gain entrance to a country without any documents or a visa, as long as he or she reports to the authorities. The misleading definition of the authorities was adopted in the media (Seppälä 1993.) The administrative approach easily promotes a description of the refugees as an abstract problem which calls for administrative measures. The discussion is about a refugee, who does not exist as an individual.

The source practices also reveal who is considered a reliable and trustworthy source of information. The authorities are the ones to speak for the refugees and the whole discussion is based on different views among the majority. It would be interesting to compare how members of other minorities are quoted in the news – who for instance speaks for the disabled in the news?

The news has also visual elements. According to Saraste (1992), the images of refugees in the main newscasts of the YLE and MTV were typically of men loafing about at the railway station. Close-ups and eye contact were seldom used. In the view of Jokela (1989) a connection between headline, ingress, image and caption is missing in many refugee news. Also Immonen (1995) has in a study on refugee news coverage noted that in many news there was a contradiction between the headline, the ingress and the actual content of the text.

In the news coverage on ethnic minorities, the essential thing is what is left out, what things remain unsaid, what topics never make the news, what is not reported, who is not quoted, and what questions are never even asked. The refugees' own problems and views, or the positive aspects of a multicultural society very rarely become news. Only little attention is paid to news on violence experienced by foreigners and considerations of the adverse long-term consequences of racism and nationalism to the Finnish society. (Luostarinen 1994). Laakso (1991) shows in her study over Islam and the handling of the Salman Rushdie case in Helsingin Sanomat, The Times and the Sunday Times, that Muslims themselves

were not interviewed in any of the articles. Instead, the journalists told readers what the Muslims in their minds were thinking of Rushdie's book and how they would react. There was no mention in the articles that in Britain, almost all leaders of Muslim organizations condemned the use of violence in the strictest terms. Thus, the papers take sides by leaving things out (Hakala 1992, Hurri 1992, Koiranen 1993), and by muffling voices having alternatives to offer.

There are no studies on the journalists' views on news reporting on the minorities or the policies of the newspapers in the question. Occasional comments (see eg. Hyttinen and Tuomarla 1992) leave an impression that journalists are aware of the different demands on minority reporting. For one thing, the journalists stress their commitment to balanced reporting regardless of the topic. In practice, this means that unnecessary references to ethnic background and the use of stereotypes and generalizations ought to be avoided. The journalists stress that also negative incidents and conflicts should be reported: it is not the business of the journalist to be an uncritical spokesman for the minorities. On the other hand, journalists say that they are worried about the lack of news which would focus on the positive sides of a multicultural society, or the refugees as individuals. They estimate that they rely too much on sources provided by the authorities. The journalists would thus seem to be well aware of the deficiencies in the news. All the more interesting then, what stops them from making their articles better?

One of the few case studies of the journalists' viewpoint is by Hakala (1992), dealing with the reporting on Somali refugees in the Finnish media. Hakala describes how the Somalis became front-page news only after six months had passed since the beginning of their arrival. To explain this, Hakala refers to factors relating to gathering the news, the time of the year, and the delay in the statistics numbers turning into anything "real". Hakala gives also an other explanation: The Somalis didn't make the headlines before a set of news criteria was met, those of threat, closeness and exceptionality. The Finns were hardly familiar with the Somalis, the escape from Somalia does not count as an exceptional feat, so what is left is an unknown threat (Hakala 1992).

To correct the news bias in reporting on the minorities, it has been suggested that more journalists with ethnic background should be hired. At the moment, only a handful of journalists of ethnic origin work in the Finnish media. They have a hard time finding employment and face difficulties in getting promotions. (Helminen 1996). The immigrants have their own publications in Finland (about a dozen or so) but the issues they raise very seldom find their way in the main media (Tuomarla 1995).

Language and differentiation: A common conception of language is that it describes more or less accurately the events and thoughts of the world outside the language.

An essential part of language is of course representation, but equally inseparably, it also has a constructive nature. (Fairclough 1992, 1995, Hodge and Kress 1992). In the background there is an underlying notion of a connection between language and thinking, and in the final analysis, the lan-

guage's effect on action. Language is neither a transparent nor neutral means of thinking, it is not separated from the structures of society but is historical and social. It is formed socially and forms the community.

The notion of the constructing nature of language brings forth a presupposition that the language of the media does not only describe events in the world but through choosing, appraising and creating connections, also constructs the world, concept systems and relationships between people and institutions. Language is not a neutral tool for just describing what goes on.

The power of language lies in its capacity to define. Language can reinforce and legitimize, change and renew symbolical differences between people, groups and institutions. In the use of language, different discourses do not only convey thoughts and views but have become a location where political, economical and societal phenomena are being created, reinforced and changed (Välvirronen 1993).

Even the smallest part of a discourse has an effect on both the topic and the users of language themselves. In the long run, the discourses renew and change societal phenomena and in the end, contribute to changes in society and culture. In addition, the use of language contains elements of previous uses or at least entails reactions to them (Fairclough 1995). This means that language contains socio-cultural knowledge and attitudes which are connected with present-day events and new knowledge. All this results in new kinds of combinations which keenly reflect the state of the society at any given time.

The power of language is strengthened by public and institutional contexts and the status of the user of language. Media context is especially important because, apart from the fact that the discourses it conveys are extremely wide-spread, it also has a neutralizing and legitimizing effect in the discourses it presents.

Studies on the relationship between minorities and the media indicate that even if reporting changes depending on the topic and the moment in time, common to all reporting is the establishing of a difference between the minorities and the majority. The text in the news is constructed of discourses about "us" and "the others". These discourses emphasize the differences between, say, the Finns and the refugees, and define characteristic features which have to do with either being Finnish or being a refugee (Haverinen 1992, Järvinen 1992). The Us versus Others – discourse upholds, legitimizes and produces otherness. The refugees are talked about as Them, not as a part of Us. (Järvinen 1992), and there is a subtle undertone as if somebody was trying to make "us the Finns" a unified, homogeneous group with a common will.

Also in newspaper articles about disabled artists, a central theme was to create a difference between disabled and non-disabled persons (Linnamaa 1995). The distinction can be established by defining the disabled as somehow similar with each other and in some part different from people who do not have an handicap. Another way is to explain disabledness as a fate which carries with it, as if automatically, isolation and differentness. The isolation of the disabled is explained by

their personal characteristics, not by the attitudes of the people around them. The majority also tries to protect its own "reality" by connecting unwanted features of life like chaos, weakness and helplessness with otherness and being disabled. Getting on by oneself is taken as self-evident, which means that the need of help of the handicapped is subtly defined as dependence, an unwanted fate which brings suffering. (Linnamaa 1995.)

The consequence of using language like this is according to Linnamaa that the disabled are presented merely in a one-way relationship in their relation to the non-disabled, one of being looked after. The disabled persons' own actions and customs are easily defined as inadequate or deviations from the norm. In consequence, the looking down upon the disabled persons' customs is legitimized by referring to the customs themselves, not the attitudes of the world that surrounds them.

Choices in the use of language describe the users' own values and sets of belief concerning things and events: how they describe themselves, different groups, or their own different aims and attitudes (Halliday 1985). For instance, whether a journalist calls a refugee an immigrant, asylum-seeker or merely a freeloader out to sponge on social security, describes his or her attitude towards the case and inevitably creates a certain angle in the news.

In addition, it is essential in what kind of roles the participants are presented, especially, who is presented as the responsible actor (*Kurds cross the border in secret*), or who is described as taking part passively or as an object of action (*A Finn smuggled Kurds*), or is the event formulated in a way that nobody is responsible (*Kurds to Finland in secrecy*) and things taking place become inevitable or natural (Leiwo and Pitkänen, 1996). The real actors can also be hidden behind the use of language. For instance Sondermann (1990) has paid attention to newspaper articles where Finland is the acting subject; e.g. "Finland" has decided to receive refugees or "Finland" has granted an asylum. The real forces behind this, most likely politicians or civil servants, do exist, however. The interesting part is, why has the journalist chosen to represent the issues like this? Are certain ways of representing things dominant in connection with certain topics, or at some special point in time, and have these ways of representation something to do with a more general change in society, or do they strengthen some practices that already are in use.

The ambiguity of the use of language is particularly evident in the use of irony and humour. Even if humour and irony can be tools in questioning stereotyped identities and giving them a new meaning, (Linnamaa 1995, Lahti 1995), they can in other situations contain extremely discriminatory statements and reinforce negative stereotypes. The use of linguistic humour, let alone the use of pictures, is very hard to analyze. An example is Kari Suomalainen and his cartoons of refugees and the demand for an inquiry as to their lawfulness (Hakala 192, Kortteinen 1992, Ylönen 1995). The public debate on one of the country's most renowned cartoonists, Kari Suomalainen's pictures has been interesting because it offers

an indication of the level on which the Finnish society is prepared to allow open racism to establish itself (Kortteinen 1992, Luostarinen 1992a).

Language is a coveted asset and there is a constant effort to control and harness it for one's own purposes. Attempts are made to monopolize certain interpretations by means of argumentation. The argumentation utilizes social associations of how certain signals in certain contexts are to be interpreted. The effectiveness of argumentation is often based on assumptions of what can be held truthful and on what principles arguments can be brought forth and appealed to. (Leiwo and Pietikäinen 1996.)

Tolkki (1990) who has studied argumentation strategies in letters to the editor in three big newspapers, came to the conclusion that the two most common strategies were a scapegoat-strategy and a blame-the-victim-approach. In the former, the refugees are made the culprit for social and economic inequality. In the latter, the appeal is to the refugees' personality: they are seen as having caused their distress by their own behaviour. The arguments in favour of the refugees were based on abstract human values; negative argumentation referred to everyday experiences (Hynninen 1992). The letters to the editor were usually poorly argued outbursts either for or against the refugees (Aarnivala 1990).

In her study on the attitudes of the Finns towards immigration, Laari (1994) noticed that argumentation was twofold. On one hand it was thought that everybody should get by on one's own, on the other it was held that people in distress ought to be helped. In support of the negative view there arose the notion of foreigners living off the Finns; the positive view was argued by the idea of helping the refugees because they are in distress. Tolkki (1990) took notice of a change in the argumentation style from 1987 to 1989. In lieu of a massive refusal, a shift had taken place towards a strategy stressing individuals: people were willing to accept refugees but only conditionally and selectively: among the refugees one should choose the most suitable peoples and the most useful individuals. This manner of speech derives from the official Finnish immigration policy which has been characterized as one of "enlightened selfishness"³

Also a biopolitical explanation of the world has been used as an argumentation frame in the debate on refugees. Behind this thinking is an evolution-based idea of nations fighting for living space and commodities. It is useless to oppose this natural order of things. Therefore, development aid and mixing different peoples is wrong, futile, and in contradiction with nature. Another common argumentation strategy has been to represent refugees as enemies producing chaos and disorder. The threat of an enemy is often brought up when the dispute is about societal power and the distribution of wealth and well-being. Enemy images are constructed even in countries which are in no external danger whatsoever, and in situations where foreigners do not constitute a significant threat to any vital interests of the main population. The construction of enemy images focuses attention to internal factors which can create and maintain the enemy image and fear. The notion of threat has many advantages to those in power, and it can turn attention

away from peoples' own problems. (Bruun & Christie 1986, Luostarinen 1992a; see also Jaakkola 1995 and Koironen (1993) The refugees can become a symbol in a debate which actually has to do with the state of the society in general and the values guiding power and development.

Hakala (1992) suggests that "a good enemy" is actually the Racist, who has no important supporters. An enemy can easily be portrayed as a demon, and there are several ways to define a racist. In newspapers studied by Järvinen (1992) the concept of racism was never used in any other news than those reporting of actions organized against racism and rallies held against it. According to Järvinen, the journalists handled racism as a concept that had to do with individuals, not as a social fact. The assumption was further that only a small part of the Finns are racist: this group consisted of elderly people who had lived through the Second World War and the reconstruction years thereafter, farmers and unemployed youth. Racism was also connected with juvenile delinquents and the Finnish Rural Party.

Linking racism only to small groups downplays the problem and makes it detached from broader social structures. The experiences of the minorities of discrimination are not limited only to verbal or physical assaults on public places. Discrimination can also manifest itself in the authorities' reaction to these transgressions, in finding a job or a place to live, and in the rights and restrictions of the society. Public debate on societal aspects of discrimination is very modest.

Journalists' Ethical Guidelines

Both in the profession and outside of it, the reaction to ethical guidelines, professional self-regulation prepared by the journalists for themselves, is varied. According to the critique from the outside, the press is merely clearing its tarnished reputation, and trying to tackle internal problems in the profession in a way to ensure that no legislative action is needed. Self-regulation is also seen as inefficient: for instance, the Raxen commission regretted in its final report the lack of sanctions in journalists' self-regulation procedures and suggested that some should be considered.

The journalists' own attitude towards ethical guidelines are positive in principle but their actual usefulness in practical work is often felt to be insignificant (Heinonen 1995). The journalists feel that it is good to write down the ideals of the profession, but problems in the daily life are a different matter altogether. The attitude towards sanctions is negative: self-regulation is seen as discussion on social responsibility and quality of journalism, not as a field court-martial for and by the insiders within the trade. The legal regulation of mass communication is a different thing.

Charles Husband has observed that journalists jealously guard their freedoms and take an extremely suspicious view on attempts to restrict their professional discretion. They have good grounds to this both in Western and Eastern Europe. (1995, 13) The freedom of speech and unhindered flow of information is one of the central values in society, but there are restrictions to it based on law and good journalistic con-

duct: the freedom of speech is not meant to be used for slandering or discrimination or agitation between the various groups in society.

In journalistic work there arise many practical situations where a line must be drawn between the “right” and ethically wrong use of the freedom of speech. For instance, is the journalist propagating discrimination if he quotes without criticism a speech by a politician openly calling for discrimination?

The ethical guidelines of journalists are partly ambiguous. The “Guidelines for the journalist”, adopted in Finland (1992) stress the respect for basic human rights, democracy, peace, international understanding, human dignity and good reputation of the individual. Does it show enough “respect” if one merely abstains from ignoring the values, or is the actual promoting of these values required?

If the latter interpretation is accepted, one must consider another passage in the guidelines where it’s said that decisions over the contents of communication must be made on a journalistic basis, and the power of decision mustn’t in any form be given to outside interests. Journalistic grounds mean truthfulness, essentiality and many-sidedness of the information. If journalists set out actively to champion the cause of certain groups or interests, is the independence of journalism in danger? A positive attention given specially to some particular group might also stress the outsideness and helplessness of the minority, a kind of reputation of a “poor thing”, which is beneficial neither for the minority nor the society in general (Top & Doppert 1993, 4).

In order to solve the ambiguity of professional ethics, one suggestion is that a good journalistic conduct is not attained by merely abstaining from overt discrimination. At the same time, the task of journalism is not propaganda but communication. The challenge to professional ethics is in the versatility and variety of the picture of society which is conveyed. Abstention from discrimination should also be understood in a wider sense than today, in a way which removes also the eventual hidden discrimination in the language used and the actions taken.

Marjut Helminen writes: “The most important thing is that the journalists are aware of the complexity of things and understand the wider societal implications when dealing with tension-filled topics. Those working in the media must know how to make a careful distinction between cases when they are disseminating threat images or when they’re just reporting on the reality of society. If a journalist wants to realize his or her own limits and commitments, it is necessary to analyze how one’s cultural background affects the work. The more one is aware of these limitations, the more free from them one can act”. (Helminen 1996, 3-5).

In the following we give examples of issues that have come up in the discussion within the journalistic profession, and shed light upon the practical problems and efforts to solve them:

Epithets: “Never mention a person’s ‘race’. Do not mention a person’s nationality, religion, culture, country of origin or name, unless this information is indispensable in the context of the report or article. If it is necessary to mention such

facts, make it very clear why they are relevant, in particular when reporting on crime”. These directions are from a booklet called “Balance of Blunder” published by the Dutch Union of Journalists, dealing with the treatment of immigrants in the media.

The British equivalent, NUJ, advises its members to keep in mind the following:

- Would you mention race if the person was white?
- Think carefully about the words you use. Words which were once in common usage are now considered offensive, e.g. half-caste and coloured. Ask people how they define themselves.
- Immigrant is often used as a term of abuse. Do not use it unless the person really is an immigrant. Most Black people in Britain were born here and most immigrants are white.
- Do not make assumptions about persons’ cultural background on the basis of their names or some religious detail. Ask them.

Journalists have not accepted guidelines like this without controversy. According to critics, an ethically correct language may blur the contents of communication and drift too far from the language used by the public. As an example of these concerns, we can quote the former editor-in-chief of Hufvudstadsbladet, the late Bo Stenström (1995) on over-correctness in the newspapers.. “which bores the public, leaves room for a backlash and feeds rumours: If the media keep silent, rumours and prejudices spread and soon the latter are directed against the authorities, politicians and the media: ‘they’re keeping things from us’, ‘they are hiding something’.”

It’s not at all self-evident when it’s absolutely necessary to mention a person’s nationality or religion and the like. The most problem-free are obvious cases of conflicts or co-operation between different ethnic groups or when the people who are interviewed or subjects in the news, explicitly want to emphasize their ethnic or other identity. There are, however, a great number of news topics related to relationships between individuals or communities where the ethnic factors are but one dimension. It is often unclear whether ethnicity is significant enough to warrant a mention or to clarify the matter.

We don’t see a danger of over-correctness in Finnish communication. In an ethnically and culturally homogeneous Finland, it is customary that the minorities are defined by negative strangeness and otherness, and there is no social “traffic code” in the language like in multicultural societies. The language used of other groups in Finland is rather coarse, even defiant. A part of the explanation for this might be found in the complicated history of the word ‘Ryssä’ (a pejorative word for “Russian”) which has combined an association of independence and “freedom” with derogatory use of language (Luostarinen 1992a). In Finnish journalism, as in other areas of society, the ideal is often a “brutal but honest” handling of things. Straightforwardness and not beating about the bush are perceived as virtues and serve to legitimize also an offensive and discriminating use of language. One of the multicultural society’s basic conceptions of itself is the naturalness of di-

versity which is reflected in the language as an acceptance of the self-definitions of the various groups in the society.

Generalizations and stereotypes: In many countries, ethical guidelines for journalists recommend avoiding generalizations and stereotypes. It is important to refrain from an unthinking use of all too rash an imagery because metaphors, together with stereotypes and generalizations, create and reaffirm prejudices against the minorities.

In the discussion among journalists, attention has been paid to cautiousness in publishing exact figures on the various minorities, especially immigrants. Precise figures and statistics are an effective means of persuasion and because of that, they are sometimes produced to support one's own conceptions. The journalists should check the information from several different sources and keep an eye on an eventual political expediency behind the figures and their interpretation. As remedy against generalizations it has been suggested that special "minority reporters" should be hired, who because of their own origin or specialization are familiar with minorities and use their members as sources.

Generalizations in the news and in other journalistic material are partly connected to journalism's own genres and work culture: complicated matters must fit simple headlines, or television is forced to visualize things whose nature is not visual at all. If a news item in television news is illustrated by showing a trash-filled street in a poor neighbourhood, the impression might be that immigrants are untidy by nature (Top & Dopfer 1993, 15).

A reversed generalization might have its origins in an innocent good will which induces rhapsodizing over the immigrants as "exotic aliens and a splash of colour in the landscape", as described by Marjut Helminen (1996). The handling of multiculturalism without any trace of criticism can be counterproductive if it overlooks problems and simplifies conflicts by reducing them merely to prejudices of the majority.

Describing things through individuals and concrete cases belongs to the genre of journalism, just as to fiction. A journalist picks from the abundance of life tangible examples which he assumes to be interesting and in tune with trends currently on the rise. In popular journalism striving for wide audiences in an accessible and enticing form, concreteness leads to strong typification.

It is impossible to give up the typifying feature of journalism altogether, but it is open to debate to what kinds of groups it should be extended. Negative typification is common when the parties involved, e.g. labour organizations, political parties and the like, are engaged in a battle over their own interests. There is very little of negative typification in journalism of large groups of people to which a major part of the public belongs, or of groups who have the public's sympathies and respect (e.g. war veterans).

For the immigrants, it is problematic that in publicity, they often unwillingly become targets in social or political controversy. The parties involved in the fray, say, those defending a multicultural development and supporters of a homogeneous culture, belong for the most part to the main population, but both the positive and negative typification in publicity is nevertheless directed at the immigrants. They do not enter public-

ity as "themselves" but as symbols for the fears and hopes of the main population. The immigrants' image, negative or positive, is but a tool in the struggle.

Publicity of racism: In many European countries the publicity of politicians and supporters of parties hostile to foreigners has become a problem. Journalism is supposed to give a correct picture of existing opinions and ways of thinking, and yet, at the same time it should fight against publicity which encourages discrimination. What can the journalists do?

According to the Belgian Association of Journalists, "...silence is not a solution, but it should be always made clear who is the source of a proposition or opinion and in what context it is made" (Kolehmainen & Pietiläinen 1995, 35). The Dutch association advises its members to avoid leaving impressions of dubious views being generally accepted.

Kolehmainen and Pietiläinen (1995, 45) have a point when they say: "To be silent about the existing facts and opinions seems not to be an effective method to oppose the circulation and growth of racist and xenophobic opinions. There are many examples where the ethnic problems and ideologies were administratively silenced and excluded from public discourse but when the necessity to hide those views was lifted they reappeared with surprising strength and speed".

If journalists take a distinctly negative stance towards opinions against aliens or minorities, there is a danger that the sympathies of the public turn to the side of the "underdog". Some representatives of populist parties in Europe have learned to take advantage of this, especially on television. They emphasize that a critical journalist is a part of the power elite which looks down upon the innermost feelings of the people and attacks those who have the courage to speak out on matters differently than liberal intellectuals.

Beate Winkler (1994) says that labelling hostile attitudes towards foreigners as downright racism, anti-intellectualism, immorality and right-wing jingoism, is offending to a large part of the public which sees itself merely as patriotic realists. The outcome may be the further hardening of attitudes. The fears of people are too easily branded as xenophobia, says Winkler.

There is no reason to downplay the changes in people's everyday surroundings by using global counter-arguments. If there has been wrangling about refugees who have moved into the neighbourhood, the issue should be approached in local terms, not by referring to the low number of foreigners in Finland or the global scale of the refugee problem.

In many countries, a special problem are letters to the editor, radio phone-in programmes and various polls because in them, often only the voice of a small but active minority gets heard.

In Finland the question of publicity of racism was actualized especially in 1990-1991 when, at the highest, there were about 300 Somali asylum-seekers a month. There was a flood of statements and letters to the editor; the tone was vehemently against the foreigners, racist, sometimes even calling for outright violence.

At the same time, internal education was launched within the profession and a critical discussion on journalism was begun. In the 1990s, the supervising body of good journalistic

conduct, the Council for Mass Media has had to handle several complaints lodged against discrimination and racism. The stand of the council has been that only clearly definable and small enough groups can be insulted. This is why complaints of homosexuals, farmers, the elderly, or women, are not granted an hearing. The council has shown particular leniency towards cartoons and columns, taking the view that unusual, even shocking means of expressing one's opinion can be used in them. (Helminen 1996, 25-26).

An example of the nature of Finnish publicity are the events in Joensuu in Autumn 1995. A black American basketball player left the city because of threats of violence from skinheads. In connection with the stir it came out that dozens of foreigners had earlier moved from the city because of harassment by the skinheads. Interviewed by a reporter, the editors-in-chief of the local newspapers admitted that there had been a cover-up: "We didn't want to bring everything out in the open to avoid fermenting trouble". (Ronkainen 1995) Questions of xenophobia made the headlines in 1995 also in Tampere where a 16-year old girl was murdered and a Somali was indicted. The incident aroused heated emotions, a demonstration and a counter-demonstration.

The ethical guidelines of journalists do not give very much instructions as to how to deal with racist opinions in the media. The only practical advice is to prevent overt agitation and check the facts and background; the journalists must be intellectually well-prepared to critically estimate the opinions expressed and bring out in the open the background and vested interests behind the politicians who are against foreigners.

In Conclusion

A combination of factors related to the economical objectives of the media companies, journalistic working methods and the profession itself guide the media contents to a direction that is unfavourable and often detrimental and restrictive from the viewpoint of the refugees. The idea that covert racism or hostility towards refugees on the part of the majority of reporters would be the cause of this is without merit, though. It is equally harmful to reduce racism and the problem of discrimination in general, to only a characteristic of small extremist movements, or to think that problems of racism are solved if only the racist reporters are caught and nailed down. Both of these views confine racism to individuals and the connection

to broader societal structures is blurred. It is more important to focus on the reasons behind the prevailing practices and their consequences.

It is dangerous, however, to think that there is nothing anybody could do, or that nothing should be done. The amount of social inequality and the ways it manifests itself vary: between minor and prevalent, between covert discrimination and death. There are differences also in the way the various media work. A systematic exclusion of different groups of people and negative reporting must not be allowed. One of the consequences of the lack of alternative viewpoints and ways of reporting is the neutralization of only certain kinds of viewpoints.

The structures which produce and reinforce discrimination become indistinguishable in the neutralization process, and after that they are very hard to recognize or oppose. Luckily, the media are not monolithic in this sense either. Even if the prevailing mode of reporting on the minorities is problem-oriented, there exists other kind of reporting, too.

One can hope that in the future, different viewpoints and new kinds of approaches in articles get more room and thus have a chance to be a part in the construction of the world surrounding us. The power of the media is in making choices and having an impact.

The public debate on the minorities is inevitably also a discussion on Finland and Finnishness. For instance, the debate on refugees has been a symbol reflecting deep undercurrents of Finnish consciousness and politics. Among other things, the direction of Finnish domestic policy, the status of the authorities in society and the conception of history have been discussed. (Luostarinen 1992a, 16). In the news on refugees there can often be discerned a reaction to what is yet to come, getting prepared for new contingencies rather than talk about the situation at hand. The Finns do not only react to immigration, but to the changing of Finland herself.

The news and other material in the media describe and construct the world and what goes on around us. While the news describe, they at the same time change or reinforce, challenge or deny our knowledge and views of the world. News is not only a journalistic representation of reality. It has turned into an arena: an important forum where some barge in, some are invited to, and some are trampled under foot. The reporter has the power to make choices and decisions, bring things up and brush others aside.

Notes

1. Also people suffering from alcoholism or mental problems often isolate themselves from public debate because of a sense of being left outside, a feeling of shame or various other reasons, even when their own interest is at stake.
2. The Kerner Commission was a group established by president Johnson with the purpose to study the violence in the 1960's, especially race-related disturbances in the American suburbs and to find out the causes of the riots. One of the tasks of the commission was to investigate the role of the media in violent incidents. (Campbell 1995.)

3. The official Finnish line towards refugees has also been called "conservative xenophobia". The basic idea is that there is no need to create unnecessary troubles for Finland because there are enough of them already. In practice, this kind of a policy towards refugees is characterized by cautiousness and restrictions, a suspicion against eventual social changes. The aim of the debate is to legitimize the right to act on the basis of national interests (Luostarinen 1992b.)

Translated by Markku Mustaranta

Literature

- Aarnivala, P. 1990. *Sanomalehden yleisönosastoinstituutio julkisuuden muotona*. (Letters to the editor as an institutional form of publicity.) A master's thesis in Mass Communication. Tampereen yliopisto.
- Activities of the Consultative Commission on Racism and Xenophobia – Final report*. European Union. The Council. 12 April 1995, Brussels.
- Banerjee, M. 1993. *Also They Have a Meaning*. Siirtolaisuus 4, 11-16.
- Bruun, K. & N. Christie. 1986. *Hyvä vihollinen. Huuhausainepoliittikka Pohjolassa*. (The good enemy. Drug policy in Scandinavia.) Weilin+Göös: Espoo.
- Campbell, C. 1995. *Race, Myth and the News*. Sage: London.
- Epävarmuuden aika* (Time of uncertainty – on the way to something new. Report on attitudes of the Finns.) Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA, Helsinki 1995.
- Fairclough, N. 1992. *Discourse and Social Change*. Polity Press: Cambridge.
- Fairclough, N. 1995. *Media discourse*. Edward Arnold: London.
- Finnish Mass Media*. 1994. Culture and the media 1994:1. Tilastokeskus: Helsinki.
- Gans, H.J. 1979. *Deciding What's News*. Free Press: New York.
- Gross, L. 1995. Out of the Mainstream: Sexual Minorities and the Mass Media. In: G. Dines and Jean M. Humez (Eds.) *Gender, Race and Class in Media. A text-reader*. Sage: London.
- Guidelines on Race Reporting*. National Union of Journalists: London.
- Hakala, P. 1992. Suvaitsemattomuutta me ei hyväksytä. (What we can't stand is intolerance. Observations on news coverage on refugees in Finnish Media.) In J. Sihvola, (ed.). *Toimittaja ja pakolaishuonekysymykset*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja A 1/92.
- Halliday, M.A.K. 1994. *An Introduction to Functional Grammar*. Edward Arnold: London.
- Hartmann, P ja C. Husband, 1974. *Racism and the Mass Media*. Davis-Poynter: London.
- Haverinen, R. 1992. Pakolaisuus yleisönosastolla. (Letters to the editor and refugees.) *Siirtolaisuus* 3, 32-35.
- Heikkilä, H. & R. Kunelius. 1995. Journalism in New Deal. (The New deal in Journalism. Interview of Jay Rosen.) *Tiedotustutkimus* 3, 86-97.
- Heinonen, A. 1995. *Vahikkoiran omatunto*. (The conscience of a watch-dog.) Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Julkaisuja, sarja A 84.
- Heiskanen, T. 1990. *Muukalaisuuden maailmankuva*. (The world-view of foreignness: an interpretation of articles on refugees in Helsingin Sanomat 1973, 1979, 1983, 1987 ja 1989.) A master's thesis in International Politics. Tampereen Yliopisto.
- Helminen, Marjut. 1996. *Etniset vähemmistöt – maahanmuuttajat -ulkomaalaiset: kuinka raportoida?* (Ethnic minorities, immigrants, foreigners: how to report?) Helsinki : Suomen journalistiliitto. Mediakriittinen julkaisusarja 4.
- Hodge, R. & G. Kress. 1992. *Language as Ideology*. Routledge: London. 2nd edition.
- Hurri, M. 1992. Tervetuloa turvaan Suomeen! (Welcome to safety in Finland! Refugee journalism; attitudes and source criticism.) In J. Sihvola, (ed.) *Toimittaja ja pakolaishuonekysymykset*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja A 1/92.
- Husband, C. 1995. *Reporting Ethnic Diversity and Resisting Racism: A Professional Challenge*. Paper presented at The North against Xenophobia congress. Espoo.
- Hynninen, A. 1992. *Hyväntahtoisia hölmöjä ja kansallisia realisteja* (Well-meaning fools and national realists. An interpretation of changes and differences in attitudes towards refugees in articles of Etelä-Suomen Sanomat, Kouvola Sanomat and Länsi-Savo.) Master's thesis in Mass Communication. Tampereen yliopisto.
- Hyttinen, T. & I. Tuomarla 1992. (eds.) *Miksi pakolainen on uutinen?* (Why a refugee is news? Report on a series of seminars for the media.) Sosiaali- ja terveysministeriö. Valtion painatuskeskus: Helsinki.
- Immonen, E. 1995. *Pakolaiset uutisdiskurssissa*. (The refugees in news discourse.) A master's thesis in Communication. Helsingin Yliopisto.
- Jaakkola, Magdalena. 1995. *Suomalaisten kiristävät ulkomaalaisasenteet*. (The hardening attitudes of Finns towards foreigners.) Työvoimapolitiittisia tutkimuksia; 101. Työministeriö: Helsinki.
- Jokela, K. 1989. Suhtautua vai sietää? (Adapt or tolerate?) *Valokuva* 12, 24.
- Journalistin ohjeet* (Journalists' guidelines.) 1992. Suomen Journalistiliitto: Helsinki.
- Järvinen, M.K., 1992. *Muukalaisia ja meikäläisiä*. (Strangers and people like us. Interpretation repertoires used in refugee news and their functions.) Tampereen yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos. Tutkimuksia, Sarja B Nro 12.
- Kangasniemi, H. 1989. Syrjästäkatsojan tarina – Lesbouden presen-taatio Jäähyväisissä. (The story of an outsider – representation of lesbianism in the "Fairwell".) *Lähikuva* 2, 6-14.
- Koiranen, K. 1993. *Pakolaisuus Suomen, Ruotsin ja Sveitsin sanomalehdissä 1919-1991*. (Refugees in Finnish, Swedish and Swiss press in the years 1919-1991.) Siirtolaisinstituutti, Turku. An unpublished manuscript.
- Kolehmainen, M. & J. Pietiläinen. 1995. *Codes of Ethics, Media and Intolerance*. Paper presented at The North against Xenophobia congress. Espoo.
- Kortteinen, J. 1992. Rotusyrjintäkielto ja ihmisoikeuksien toteutuminen tiedonvälityksessä. (The ban on racial discrimination and realization of human rights in mass communication.) In K. Nordenstreng (ed.) *Kansainvälinen journalistietikka*. Yliopistopaino: Helsinki.
- Kortteinen, J. 1995. Vähemmistöt tiedotusvälineissä. (Minorities in the media.) *MoniTor* 2, 32-33.
- Laakso, M. 1991. *Islam sanomalehdissä*. (Islam in the newspapers. The handling of Salman Rushdie case in Helsingin Sanomat, The Times ja The Sunday Times.) Master's thesis in Mass Communication, Tampereen yliopisto.
- Laari, O. 1994. Onko Suomessa sijaa ulkomaalaisille. (Is there room for foreigners in Finland?) *Siirtolaisuus* 2, 13-20.
- Lahti, M. 1989. Keskustan ja Marginaalin stereotypiat. (Stereotypes of the Center and the Marginal.) *Lähikuva* 2, 3-5.
- Leiwo, M & S. Pietikäinen. 1996. Kieli vuorovaikutuksen ja vallankäytön välineenä. (Language as a tool in interaction and use of power.) In H. Summa ja K. Palonen (toim.). *Pelkkää retoriikkaa: retoriikka politiikan tutkimuksessa*. Tampere; Vastapaino.
- Liinamaa, A. 1995. *Taidetta vai terapiaa? Normaali vai ei? Sanomalehtijulkisuuden kulttuuriset lähestymistavat kun aiheena on vammaiset taiteilijat*. (Art or therapy? Normal or not? The cultural approaches of newspaper publicity of disabled artists.) Master's thesis in Sociology. Jyväskylän yliopisto.

- Luostarinen, H. 1992a. Vanhan vainoojan poika. (Old Nick rides again.) In J. Sihvola, (ed.) *Toimittaja ja pakolaiskysymykset*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja A 1/92.
- Luostarinen, H. 1992b. Vaihduktakuvio. (A changing pattern.) In J. Sihvola, (ed.) *Toimittaja ja pakolaiskysymykset*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja A 1/92.
- Luostarinen, H. 1993. Ennen kuin kansalainen katoaa. (Before the citizen disappears.) In K. Ilmonen (ed.). *Kestävyysskoe*. Vastapaino: Tampere.
- Luostarinen, H. 1994. Miksi viha ei ole uutinen. (Why hatred is not news.) *Monitori* 4, 28-30.
- Paukku, Leena. 1995. Journalistit ja rasismi. (Journalists and racism.) *MoniTor* 2, 30-32.
- Pietikäinen, S. 1995. *Racism in the Mass Media. Ethnic Representation in the Finnish News*. Paper presented at The North against Xenophobia congress. Espoo.
- Rekola, J. 1996. *Excluding the minorities : ethnic representation in the Finnish press*. Helsinki. Kehitysyhteistyön palvelukeskus. Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen raporttisarja no 10. MA thesis for Masters in European Journalism Studies 1995 Programme. University of Wales, Cardiff College, Centre for Journalism Studies.
- Ronkainen, Matti. 1995. Pakolaisten hätistely on hyväksytty. (Harrassing the refugees is accepted. Also journalists have been threatened in Joensuu.) *Journalisti-Journalisten*, 16.11.1995.
- Rubin, G. S. 1993. Thinking Sex: Notes for a Radical theory of the Politics of sexuality. In: H. Abelove (eds.). *Lesbian & gay studies reader*. Routledge: New York.
- Salomaa, J. 1990. Miten journalismi luo stereotypiansa. (How journalism creates its stereotypes.) *Tiedotustutkimus* 1990 (1):59-63.
- Saraste, L. 1992. Pakolaiskuvista, somalaista tammikuulta 1991. (On refugee images, of Somalis in January 1991.) In J. Sihvola, (ed.). *Toimittaja ja pakolaiskysymykset*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja A 1/92.
- Seppälä, A. 1993. Suvaitsevaisuuden puolustus sopisi henkijille johtajille. (Defending tolerance suits the spiritual leaders.) *Journalisti* 19.
- Sihvola, J. (ed.). 1992. *Toimittaja ja pakolaiskysymykset*. (The journalist and refugee questions.) Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja A 1/92.
- Terho, L. 1992. *Asennoituminen pakolaisiin ja muihin ulkomalaisiin*. (Attitudes towards refugees and other foreigners.) A master's thesis in Social Psychology. Helsingin Yliopisto.
- Tolkki, K. 1990. "En ole rasisti, mutta..." *Sisällönanalyysi Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen yleisönsaatoissa käydystä pakolaieskustelusta 1987 ja 1989*. ("I'm not a racist, but..." Content analysis of the discussion on refugees in letters to the editor in Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keski-suomalainen 1987 and 1989.) Master's thesis in Mass Communication. Tampereen yliopisto.
- Top, B. & M. Doppert. 1993. *Balance or Blunder. Recommendations for reporting on migrants*. Working Group Migrants and the Media of the Netherlands Association of Journalists: Amsterdam.
- Tuomarla, Irmeli. 1995. Maahanmuuttaja toimittajana toimittajan paikalla. (An immigrant as journalist.) *MoniTor* 2, 34-35.
- van Dijk, T. A. 1991. *Racism and the press*. Routledge: New York.
- van Dijk, T. A. 1993. *Elite Discourse and Racism*. Sage: Newbury Park.
- van Dijk, T. A. 1995. A Proposal for Multicultural Media Monitoring in Europe. *Electronic Journal of Communication* 2/3 1995.
- Vuorinen, M. 1990. *Pakolaieskirjoittelu lehdistössä – viiden lehden pakolaieskirjoittelu vuonna 1973, 1979, 1985, 1987 ja 1989*. (Writing about refugees in the press; Five newspapers on refugees in 1973, 1979, 1985, 1987 ja 1989.) A master's thesis in Social Policy. Turun yliopisto.
- Väliuerronen, E. 1993. Diskurssien verkossa. Joukkouiestimet, julkisuus ja valta. (In the web of discourses. Mass media, publicity and power.) *Tiedotustutkimus* 1, 22-34.
- Wahlbeck, Ö. 1992. Aluksi oltiin ymmällään – pakolaisiin kohdistuva mielipiteiden muodostus on jatkuva prosessi. (At first we were baffled – the forming of attitudes towards refugees is a continuous process.) *Pakolaisinfo* 3, 36-37.
- Wilson, C.C. & F. Gutierrez. 1985. *Minorities and the media*. Sage: Beverly Hills.
- Winkler, B. 1994. The Media and how it deals with "foreignness" – remarks from a German point of view. *Spectrum. The Magazine of Public Broadcasting for a Multicultural Europe*. Winter edition January 1994, Issue 2.
- Ylönen, M. 1995. *Karin suomalaisen: pilapiirroksat suomalaisuuden legitimointina*. (The Finn of Kari Suomalainen: cartoons as legitimization for being Finnish.) Acta Universitatis Tampereensis. Ser. A; vol 468. Tampereen yliopisto.

Journalistikens Andra

Invandrare och flyktingar i nyheterna

YLVA BRUNE

Journalistik som handlar om invandrar- och flyktingfrågor, kritiserar ibland för att bidra till en polarisering mellan majoritet och minoriteter och för att utgå från och befästa ett seende, som kan sammanfattas i motsatsparet "Vi och Dem".

I den här artikeln vill jag pröva om tankegångar kring västvärldens representationer av de Andra – koloniserade, förtryckta eller fiender, i det som idag kallas Tredje världen – går att tillämpa på denna journalistik. Är de kontraster och konflikter som journalistiken gestaltar sådana, att man kan tala om en konstruktion av ett Vi i motsats till ett Dem?

Vilken syn på Sverige och svenskar kommer till uttryck i de nyheter som handlar om invandrar- och flyktingfrågor? Och – förstås – vilken syn på invandrare och flyktingar? Vilka ämnen och situationer får uppmärksamhet? Vilka egenskaper och handlingar tilldelas svenska respektive invandrade aktörer? Och vem definierar problemen? Ur vems eller vilkas perspektiv skrivs nyhetshistorierna?

Konstruktionen av "den Andra"

Teorier om representationen av den Andra har sitt ursprung i ett psykoanalytiskt tänkande kring identitetsutveckling, som också används i förenklad form för att beskriva kulturell och social identitetsbildning och för att analysera en androcentrisk bild av kvinnan. Grundläggande i resonemanget är, att vår identitet blir synlig först när den avgränsas i förhållande till något annat, som är skilt från oss. De drag vi tillmäter detta andra – och oss själva – är i viss mån konstruerade, men särskiljandet är i sig en normal och "oskyldig" verksamhet, öppen för revideringar.

Det är emellertid inte ovanligt att vi väljer ut och överdriver skillnader på ett sådant sätt, att den andra får hållbara drag hos oss själva eller i vår kultur, som vi inte riktigt vill kännas vid. På detta sätt skapar vi motsatspar som manligt – kvinnligt med alla dess underavdelningar, Öst och Väst, modern – primitiv (eller underutvecklad) och *kanske* svensk – invandrare¹.

Men de egenskaper och förmågor som påförs de andra är inte bara de som inger olust och rädsla, utan också sådana

som lockar och fascinerar; egenskaper som vi anser oss sakna, men skulle vilja ha, om våra livsvillkor var mer generösa.

Den mest övergripande skillnaden mellan oss och dem är, trots dessa stråk av längtan och fascination, vår överlägsenhet och de andras underlägsenhet. Upplevelsen av överlägsenhet grundas i att olikheten mellan oss och dem, i den mån den uppfattas, ses inom våra referensramar. Vi ser att de saknar något som vi har, men vi uppfattar inte komplexiteten i det, som de i stället har och är (Hall, 1992).

Nyhetsbilder våren 1993

När jag nu diskuterar nyhetsjournalistik i invandrar- och flyktingfrågor utifrån dessa tankegångar är det texterna som står i fokus. Textens kontext är andra nyhetstexter inom området.

Det material som jag främst skall utgå från publicerades från mitten av februari till och med april 1993. Det innehåller i stort sett alla nyheter inom ämnesområdet i storstädernas morgontidningar samt i rikstäckande nyhetsprogram i etermedierna – tillsammans drygt ettusen artiklar och nyhetsinslag. Jag har också översiktligt gått igenom pressklipp och nyhetssändningar i lokala medier från en vecka i februari 1993, sammanlagt 634 artiklar och nyhetsinslag². I vissa avseenden har jag möjlighet att jämföra journalistiken i invandrar- och flyktingfrågor från våren 1993 med journalistiken inom samma ämnesområden åren 1985 – 1988 (Brune, 1990).

Under vårmånaderna 1993 ger inte nyheterna en känsla av att det händer någonting speciellt dramatiskt i Sverige som invandringsland. Nyhetsutbudet under perioden har i stor utsträckning präglats av rutinrapportering.

De albaner från Kosovo som kom under 1992 har börjat utvisas, samtidigt som det pågår en invandring av bosniska flyktingar, som inte kommer att skickas tillbaka, i varje fall inte så länge kriget pågår. En politisk debatt om flyktingpolitiken speglas bara i nyheterna vid ett par enstaka tillfällen under perioden.

Däremot förekommer en hel del debatt om administrationen av flyktingmottagandet, där invandrarverket ställs till svars för bristande ekonomiskt tänkande.

I rubrikerna kan man få en tillspetsad översikt av vilka nyhetsvärda verksamheter svenska respektive invandrade aktörer ägnar sig åt våren 1993.

JMG, Göteborgs universitet, Sprängkullsgatan 21, S-411 23 Göteborg

Svenska aktörer:

Ordnar bostäder, agerar mot missbruk av socialhjälp, driver förläggningar, vräker asylsökande, hjälper invandrare, vädjar för kompis, gömmer barnfamilj, utvisar, häktar, vill strama upp asylregler, hivtestar, kritiserar invandrarverket, slår larm om invandrades arbetslöshet, förbereder sig för flyktinginvasion, ger exklusiv intervju, låter sjuk, utvisad flicka återvända, dömer människosmugglare till fängelse, kartlägger asylsökande med falska identiteter, mal torterad syrier i byråkratikvarn, vill ha färre flyktingar, blir lurade, anlägger mordbrand på flyktingförläggning.

Invandrade aktörer:

Skär upp sina handleder, hotar bränna sig till döds, missbrukar flyktingbidrag, hungerstrejkar, berättar om det fruktansvärda lidandet, sörjer, hoppas få stanna, lyckas anpassa sig, fuskar, snattar, mördar, dominerar knarkhandeln, har sex med olika kvinnor, äter svan?, luras, begår hälften av alla våldtäkter, blir utvisade, får skydd, får hjälp, får utbildning, blir vräkta, blir mobbade, blir hivtestade, är misstänkta, blir häktade, får fängelse, mals i byråkratikvarn.

Vilka ämnen och situationer får uppmärksamhet?

För att få en översikt över hur olika teman med anknytning till invandrar- och flyktingfrågor uppmärksammades i nyheterna våren 1993, delade jag in materialet i sex kategorier. Indelningen kunde i de flesta fall göras med ledning av endast artikelns eller nyhetsinslagets rubrik³ (tabell 1).

Nyheter med anknytning till flyktinginvandringen och flyktingarnas första tid i Sverige är vanligast i alla medietyper och svarar för två tredjedelar av hela utbudet under perioden.

Olika medietyper skiljer sig dock något åt vad gäller bevakningen av flyktingfrågor. Jag har delat in det flyktingrelaterade materialet i tre olika kategorier; för det första nyheter som handlar om flyktinginvandring, asyllagstiftning och flyktingpolitik; för det andra nyheter som handlar om det praktiska mottagandet av flyktingar och asylsökande som redan befinner sig i landet. Den tredje kategorin flyktingrelaterade nyheter utgörs av dem som fokuserar utvisningsshot mot enskilda personer.

Det säger sig självt att en artikel som klassificerats som "utvisningsshot" också kan innehålla en diskussion om svensk flyktingpolitik eller att en nyhet som hamnat i kategorin "flyktingmottagande" också kan beröra en grupp asylsökandes ovissa väntan på uppehållstillstånd. Indelningen fångar likväl upp ett slags journalistisk bodelning mellan tre flyktingrelaterade bevakningsområden. Varje kategori har sina egna typiska källor, typiska problemformuleringar och typiska format eller genrer.

Kvällspressen, TT och nyheterna i TV har utvisningsshot mot enskilda personer som största bevakningsområde, medan morgontidningarna oftare fokuserar frågor som rör administration, ekonomi och planering i samband med kommunernas och invandrarverkets flyktingmottagande. Dagens Eko har störst andel material om flyktinginvandringen och politiken kring den.

I de lokala medierna är det lokala flyktingmottagandet största ämnesområde. Artiklar om utvisningsshot mot enskilda står för en fjärdedel av de lokala mediernas utbud, medan var tionde artikel tar upp frågor kring invandringen och svensk flyktingpolitik.

Tabell 2. Ämnesområden i rubrikerna i lokala medier 17/2 – 24/2 1993 (procent)

Flykting-/invandringspolitik	9
Flyktingmottagande	28
Utvisningar	24
Integration	10
Rasism	3
Brott	26
Totalt	100
Antal rubriker	634

Mediernas uppmärksamhet på invandrar- och flyktingfrågor kretsar alltså till övervägande del kring eventuellt kommande eller nykomna flyktingar och politik och administration i förhållande till dem. Denna inriktning karakteriserade också nyhetsutbudet under senare hälften av åttiotalet (Brune, 1990).

Tabell 1. Ämnesområden i rubrikerna i storstads- och/eller rikstäckande medier 17/2 – 30/4 1993 (procent)

	Morgontidningar	Kvällspress	TT	TV-nyheter	Dagens Eko	Övriga	Totalt
Flykting-/invandringspolitik	18	11	22	20	38	23	19
Flyktingmottagning	26	15	17	17	16	26	22
Utvisningar	16	36	26	39	24	15	22
Integration	15	8	9	2	4	15	12
Rasism	8	7	5	10	5	8	7
Brott	17	23	21	12	13	13	18
Totalt	100	100	100	100	100	100	100
Antal rubriker	567	187	126	41	55	78	1 054

Material om invandrades liv och villkor i Sverige efter den första fasen av ankomst, förläggningstvistelse och mottagning i en kommun, intar en mera blygsam plats. Jag har buntat ihop artiklar om förortsliv, hemspråk, arbetsliv, religion, kultur, samlevnad, könsroller, diskriminering, återvändande samt personporträtt till en enda kategori med beteckningen "Integration".

Rasism och främlingsfientlighet är också en del av invandrades livsvillkor i ett längre perspektiv. Nyheter om rasistiska och främlingsfientliga yttringar förekom emellertid sparsamt i medierna våren 1993; de artiklar som knyter an till detta tema handlar oftast om olika åtgärder och initiativ mot rasism. Det är möjligt att nyhetsvärderingen i förhållande till rasistiska yttringar har förändrats i jämförelse med andra hälften av åttiotalet. Jag har intrycket att händelser som kunde rubriceras som rasism och främlingsfientlighet då bevakades intensivt i medierna, i samband med att flyktningmottagandet spreds till en lång rad nya kommuner i landet (Brune, 1990). Det finns ingen anledning att anta att rasistiska och främlingsfientliga yttringar skulle ha blivit mera sällsynta 1993, men det kan alltså vara så att de av olika anledningar uppmärksammas mindre i medierna.

Däremot verkar det som mediernas uppmärksamhet på invandrades brottslighet har ökat, jämfört med tidigare. I början av åttiotalet utgjorde nyheter där invandrare utpekades som kriminella en mycket liten del av utbudet (Hedman, 1985). Samma sak gällde under åren 1985 – 1988 (Brune, 1990). Visserligen förekom då en hel del artiklar om "människosmuggling" i samband med att polisen gav sin bild av flyktninginvandringen, men det är mitt bestämda intryck att rapportering om annan brottslighet med invandraranknytning var mycket ovanlig.

Nyheter om brottslighet utgör våren 1993 nära en femtedel av hela nyhetsutbudet i invandrar- och flyktningfrågor i storstads- och rikstäckande nyhetsmedier, vilket kan uppfattas som tecken på att ett trendbrott har ägt rum i bevakningen. I kvällspressen och i de lokala medierna är brott det näst största ämnesområdet (23 respektive 26 procent av utbudet), när man tar upp frågor med anknytning till invandrare och flyktingar.

Vilket slags berättelse och vems diskurs?

Hur är de journalistiska texterna i invandrar- och flyktningfrågor konstruerade? Från vilka källor hämtar de sitt vetande? Vilka drag i verkligheten ses som nyhetsvärda? Vilka konflikter gestaltar de?

Jag skall diskutera ett par olika genrer av journalistiska texter inom ämnesområdet från två aspekter, som kan sammanfattas i begreppen berättelse och diskurs.

I de diskurser som kommer till uttryck i nyhetstexterna förmedlas samhälleliga, ideologiska och politiska tolkningar. Diskurs betyder, i min användning av ordet, utsagor inom ett system av kunskaper och därmed förknippad praxis⁴. Att försöka bestämma vilken diskurs som präglar nyhetstexten handlar om att undersöka hur textens perspektiv och terminologi konstruerar ämnet och att försöka hänföra textens "sätt att se" till ett bestämt verksamhetsområde.

Journalistik återskapar diskurser hämtade från olika verksamhetsområden i samhället och gör samtidigt någonting med dem. De infogas i en journalistisk story, som även när den bara är en notis eller ett referat, i allmänhet innehåller några av de drag som karakteriserar en berättelse. Ibland utgör den utomjournalistiska diskursen själva ramverket för nyhetstexten, men det finns också texter där journalistiken själv tycks bestämma problemformulering/lösning.

Nyhetsjournalistik tar ofta, liksom den klassiska berättelsen, sin utgångspunkt i en rubbad eller hotad jämvikt. Den kretsar mer eller mindre uttalat kring en motsättning, på ett sådant sätt att gestaltningen av händelseförlopp och karaktärer begränsas av en trohet mot denna grundkonflikt. Den arbetar med en symbolik, som understryker historiens konflikt och karaktärer, samtidigt som symbolerna vid första påseendet framstår som en i förbigående registrerad verklighet.

Ofta måste dock den enskilda artikeln eller nyhetsinslaget ses i en kontext av tidigare och senare historier på samma tema, för att det skall vara möjligt att uppfatta hur berättelsen är mönstrad.

Det mönster som berättelsen lägger över personer, utsagor och skeenden, gör det möjligt för journalistiken att kora skurkar och hjältar, att naturliggöra vissa diskurser och misstänkliggöra andra, utan att journalisten själv uttalar en enda åsikt eller i något annat avseende brister i objektivitet.

Diskurserna går att härleda till ett visst perspektiv och till ett visst verksamhetsområde i samhället. Men varifrån kommer berättelsernas sätt att mönstra verkligheten? Vem vet – folklivsforskare, litteraturhistoriker och psykoanalytiker kanske? Gemensamt för berättelsen och diskursen är emellertid att de håller samman och begripliggör information, vilket bland annat innebär att de strängt begränsar vad som är möjligt att uttala eller gestalta inom respektive berättelse eller diskurs.

"De hjälper invandrare"

En stor del av de aktörer som uppträder i journalistiken kring invandrar- och flyktningfrågor är företrädare för den offentliga sektorn; de är anställda i kommuner, hos invandrarverket, inom polis och rättsväsende. Diskurser som utgår från dessa verksamhetsfält slår också igenom i stora delar av nyhetsbevakningen av invandrar- och flyktningfrågorna.

Flyktningarnas första tid i landet bevakas i första hand i en rutinmässig kommunreporterrapportering. Nyheterna handlar om kommunala beslut, om förläggningars start eller upphörande, om vilka antal flyktingar som skall komma, om kostnader, bostäder, planerade aktiviteter, samt om olika åtgärder i förhållande till konflikter och bråk på och kring förläggningarna. Flyktningarna själva uppträder i allmänhet endast som omtalade. Kommunernas flyktningmottagande beskrivs av socialchefen eller chefen för invandrarbyrån, situationen på flyktningförläggningen av förläggningsschefen, arbetslivsmöjligheterna av arbetsförmedlare.

I nyheterna våren 1993 framstår flyktningmottagandet som ett otacksamt göra; källorna framhäver sina avsikter att ordna och hjälpa, men resurserna är små. I några reportage koralas vardagens svenska hjältar och hjältinnor och infogas i berättelsen.

telser som "De hjälper invandrare" (Göteborgs-Posten den 17 februari). Engagerade tjänstemän levererar glättiga budskap mot en fond av resignation: "Ibland känns vårt jobb väldigt tungt. Men man lär sig att glädja sig åt små framsteg" och "ibland kan det vara tröstlöst för oss att försöka hitta ett hopp för Mustafa, 56 år." (Ibid.)

Diskursen om "asylsökande" kretsar kring kontroll

Nyheter kring flyktingrörelserna, de asylsökandes ankomst till landet och flyktingpolitiken kretsar kring kontroll.

Straffen för människosmuggling skall skärpas, asylsökande med falska identiteter skall kartläggas, moderaterna kräver kollektiva avvisningar av asylsökande, myndigheterna förbereder sig för flyktinginvasion, det skall bli svårare att överklaga utvisningsbeslut, det kostade fyra miljarder att vänta med visumtvång för kosovoalbaner, allt fler asylsökande förs till häkten.

De handlar också om åtgärder för att förhindra att flyktingar når den svenska gränsen och om kontrollen av dem som redan kommit så långt. Uppgifter om verkliga och beräknade antal asylsökande återkommer som ett slags börsnoteringar.

Färre flyktingar än väntat kommer till Sverige och allt fler får avslag på sin asylansökan, berättar Dagens Eko den 15 mars.

I regeringens budgetproposition hade man räknat med 39 000 kommunplatser för flyktingar kommande budgetår. Ny statistik över avslag och beviljade uppehållstillstånd visar att den verkliga flyktinginvandringen ligger mycket lägre. /.../ För kommunerna är nedgången i flyktingtillströmningen en besvikelse.

"Flyktingströmmen till Ystad ökar" berättar en notis i *Skånska Dagbladet* den 24 mars. Det handlar om att bosnier från det tidigare Jugoslavien, 3 056 personer, har anlänt på tre veckor. Den intervjuade kriminalkommissarien förklarar att dessa bosnier har haft pengar, vilket utnyttjats av ungerska bussbolag, som mot betalning skjutsat dem till Swinoujcie. Några problem för myndigheten innebär inte bosniernas ankomst:

– Vi klarar av såväl visiteringen som utplaceringen med den arbetskraft vi har i vår organisation.

"Flyktingström ökar kraftigt" hävdar *Sydsvenska Dagbladet* den 15 april.

Antalet asylsökande från kriget i det forna Jugoslavien ökar kraftigt. I mars kom 5 600 flyktingar till Sverige – nästan dubbelt så många som månaderna innan. Nu tvingas invandrarverket öppna nya förläggningar. /.../ Varför asylströmmen till Sverige åter tagit fart vet man inte på invandrarverket. En möjlighet är att striderna i vissa områden av Bosnien blivit intensivare, en annan att flyktingarna fått ökade möjligheter att lämna det forna Jugoslavien och en tredje att de bussbolag som tidigare körde albaner från den serbiska provinsen Kosovo nu börjat transportera bosnier i stället.

Hur många asylsökande har kommit, hur har de rest hit, vad har de betalat för resan och vilka problem för myndigheterna innebär deras ankomst?

Detta är standarduppläggningsen i notiser och telegram, som beskriver flyktinginvandringen till Sverige. När det gäller flyktingar från länder utanför Europa, tar artiklarna också upp deras brist på giltiga resehandlingar. "Människosmugglarnas cyniska hantering" kommenteras och att "grova pengar tjänas".

Den diskurs som 1993 präglar nyhetsrapporteringen kring flyktingarnas ankomst till landet utgår från polisens verksamhetsområde. Den karakteriseras av just fokuseringen på olika slags kontroll av flyktingarna och deras flyktvägar. Perspektivet introducerades i svenska medier i samband med att flyktingar från Mellanöstern började söka sig till Västeuropa vid mitten av åttiotalet⁵. Likartade perspektiv och formuleringar i medierna uppmärksammas i forskning från andra västeuropeiska länder (Brosius & Esser, 1995; Van Dijk, 1991, 1993).

Även om detta sätt att uppfatta och beskriva flyktinginvandringen har sitt ursprung inom polisens verksamhetsfält, så tycks det i nyhetsförmedlingen 1993 vara etablerat även bland politiker och journalister. Andra tänkbara diskurser kring flykt och ankomst lyser i stort sett med sin frånvaro.

De människor på flykt som söker sig till Sveriges gränser benämns asylström, flyktingtillströmning, flyktingtrafik och flyktinginvasion. "Utom kontroll" sägs ibland dessa "strömmar" vara, men nyheterna ger framför allt en bild av de kontrollerande myndigheternas verksamhet och vetande. Vi får uppgifter om antalet kurder från Irak, som i Minsk väntar på "transport" till Sverige, antalet personer som under fjolåret sökte asyl två gånger, uppgifter om vad olika resor till Sverige kostat, antalet avvisade personer som det inte gått att verkställa utvisning av och exakta kostnader för misslyckade försök att returnera utvisade personer.

Beteckningar som "människosmuggling" och "illegala flyktingar", som har oklar eller ingen juridisk betydelse, används med den självklarhet som en utbredd praxis ger.

Den hotfulla hopen

I förhållande till flyktinginvandringen från det tidigare Jugoslavien intar nyheterna ett distanserat förhållningssätt. Riksmedierna rapporterar knapphändigt att kosovoalbaner skickas tillbaka i stora antal. I lokala medier finns emellertid ett par reportage om familjer som bott länge på trakten och som utvisas våren 1993.

Bosniernas ankomst rapporteras utan engagemang. Men så småningom publiceras reportage och intervjuer med bosniska flyktingar där de "berättar om det fruktansvärda lidandet" och om "kriget, våldtäkterna och tortyren". Bosnierna i Sverige framträder inom ramarna för de berättelser om kriget i före detta Jugoslavien, som utrikesrapporteringen har etablerat.

Nyhetshistorierna om en annan – befarad – invandring uppväcker däremot en känsla av kuslighet.

Ett TT-telegram från den 16 februari 1993, som införs i en rad tidningar, beskriver hur "ministrar från 35 europeiska länder" samlats för att

diskutera hur strömmen västerut av illegala invandrare ska hejdas. Sveriges kultur- och invandrarminister Birgit Friggebo (fp) kontaktade under dagen ryska och baltiska politiker för att erbjuda hjälp.

– De har behov av mycket enklare saker än fartyg, exempelvis utrustning för att upptäcka falska handlingar, kameror som kan genomlysas pass och reglementen för gränskontrollen, sade hon till TT. /.../

Det vetande som tas för givet i detta telegram förmedlades i medierapporteringen under 1992, när sammanlagt 600 flyktingar, främst irakiska kurder i olika omgångar anlände till bland annat Gotland och Fårö och sökte asyl, ibland i medtaget tillstånd. Uppmärksamheten inriktades då på att de båtar de kom i var i dåligt skick och att det handlade om ”organiserade resor”. Källor, ofta inte namngivna, inom polisen uttalade farhågor för en flyktinginvasion över Östersjön, organiserad av ”människosmugglarna” och/eller ”den ryska maffian”. Dessa farhågor kom att styra inriktningen på rubriker och nyhetstexter (Leiwik Knowles m fl., 1995).

Telegrammet om ministermötet fortsätter:

Ländernas representanter har till den svenska ministern beklagat flyktingtrafiken i deras länder, eftersom den hotar ländernas rykte i världssamfundet.

Länderna på mötet ska ta ställning till ett dokument som anger riktlinjerna för samarbetet. /.../

– Det handlar mycket om att utbyta information om nya smugglingsvägar, nya smugglare och nya bidragsförfalskningar, sade Friggebo.

I sitt anförande betonade hon vikten av att Genèvekonventionen skyddas, så att länderna kan ta emot de flyktingar som verkligen behöver skydd.

– Den här typen av kriminell verksamhet hotar våra möjligheter att ge skydd åt dem som behöver det, sade hon.

Strömmen av flyktingar och illegala invandrare har utlöst främlingsfientlighet och våld i ett flertal länder, i synnerhet i Tyskland. (Ibid.)

Detta är en väl sammanhållen diskurs, som samtidigt är enkel att utmana för den som inte godtar utgångspunkten – att det är eller bör vara kriminellt att hjälpa flyktingar att ta sig till Väst-europa. I en oppositionell läsning framstår det som ett mysterium varför Sveriges möjligheter att hjälpa flyktingar äventyras, om det kommer hit flyktingar, som inte är hjälpta hit av oss.

Att det är ”strömmen av flyktingar och illegala invandrare” som ”utlöser främlingsfientlighet och våld” har ifrågasatts bland annat i en tysk undersökning om medieeffekter (Brosius & Esser, 1995). Författarna hävdar att det snarare är nyhetsförmedlingens metaforer, där flyktinginvandringen ses som en ”invasion” eller ”ström” av ”illegala invandrare”, som har skapat ett åsiktsklimat, där främlingsfientliga handlingar legitimeras som ett nödvändigt självförsvar.

I svenska nyhetsmedier våren 1993 syns emellertid inga ifrågasättanden av den dominerande diskursen. Dagens Eko har ett kort inlägg där man visserligen berättar att

de flesta flyktingar som med båt kom till Gotland i vintras ser nu ut att få stanna i Sverige. (Dagens Eko den 27 april.)

De är alltså flyktingar i lagens mening. Men detta är inte poängen i inslaget, utan det är ”människosmugglingen” som står i fokus.

Mycket snabbt bredde det ut sig ett samförstånd om att försöka sätta stopp för skräckresorna över Östersjön. (Ibid.)

Men ”försöken att smugla flyktingar över Östersjön” fortsätter.

Han kallas allmänt Mohamed Polacken eftersom han tidigare varit verksam i Polen. I mitten av 80-talet kom han till Sverige, där han sedan dess haft uppehållstillstånd. Numera bor han i Vitrysslands huvudstad Minsk, varifrån han leder den organisation som av allt att döma ligger bakom försöken att transportera flyktingar över Östersjön till Sverige.

Sverige har inget utlämningsavtal med Vitryssland och så länge de vitryska myndigheterna inte ingriper behöver han inte oroa sig. Enligt uppgifter till Ekot finns bland hans medhjälpare flera andra personer med irakisk härkomst, sannolikt kurder, som tidigare också varit bosatta i Sverige. /.../ Enligt samstämmiga uppgifter väntar nu i den vitryska huvudstaden upp till 500 kurder på att deras transporter till Skandinavien eller Tyskland skall organiseras. (Ibid.)

Det är mycket ”av allt att döma” och ”enligt uppgifter” i detta ekoinslag. Behovet av källkritik kan ha bortfallit, just för att berättelsen lutar sig mot ett etablerat sätt att se och beskriva flyktingrörelserna.

I den mån flyktingarna själva beskrivs i denna journalistik är det med utgångspunkt i den exploatering och det lidande som ”människosmugglarna” utsätter dem för. Deras övriga erfarenheter och eventuella behov av en fristad lämnas därhän. I en artikel i *Göteborgs-Posten* den 11 april gör emellertid journalisten ett försök att karakterisera de flyktingar som väntar i Moskva och ”drömmer om att ta sig till Skandinavien”.

Jag har ansträngt mig för att komma på hur flyktingarna bär sig åt för att betala för sig i Moskva. Om de har råd med en så lång resa och kan betala maffian och dessutom dessutom hyra en lägenhet i Moskva /.../ så måste de vara rika och ha levt som kungar i sina hemländer.

– Du pratar om maffian, som ”hjälpes stackars fattiga invandrare”, sade en arg medelålders narkotikapolis, som ville vara anonym.

– Invandrarna är maffiafolk själva. De förtjänar sitt uppehålle i Moskva genom att långa knark och skicka ut sina kvinnor att gå på gatan. En del drar sig inte för rån. Och ni journalister skriver om de här människorna som offer.

I de diskuterade artiklarna om flyktinginvandringen och flyktingpolitiken förekommer flyktingarna som kollektiv; som tillströmning, antal, kostnad, invasion och hot. De svenska myndigheter som på olika sätt är involverade i historierna – invandrarverket, regeringen, utlänningspolisen – är bortom gott och ont. De utför ett nödvändigt arbete; visitering, utpla-

cering, utredning, avvisning, kartläggning, förvarstagande, utvisning. De håller ordning och kontroll. Men ordningen är utsatt för ett permanent hot. Dels utifrån – länder utanför Sverige har inte uppnått samma effektivitet i gränskontroll och ”flyktingsmugglarna” tycks ständigt hitta nya vägar. Dels inifrån – asylsökande kommer med falska identiteter och tusentals går under jorden och undandrar sig utvisning.

De Andra existerar i dessa berättelser som ett slags hop⁶; en påträngande och hotfull fond, mot vilken de svenska aktörernas kontrollåtgärder framstår som nödvändiga men ibland otillräckliga.

De perspektiv som organisationer som FN:s flyktingkommissariat, Röda Korset och olika lokala frivilligorganisationer står för – där flyktens ofrivillighet och flyktingarnas rätt till en fristad poängteras och där flyktinginvandringen till Sverige beskrivs som en rännil globalt sett – blir knappast alls företrädare i nyhetsbevakningen. I dessa – våren 1993 undanskymda – perspektiv framstår det som en självklar och oavvislig plikt att hjälpa flyktingar. Ibland av rent humanitära skäl; ibland som en det rika landets förpliktelse gentemot fattiga bröder och systrar; ibland som kompensation för tidigare försyndelser, i de fall kolonialism och imperialism ses som grundläggande orsaker till den ofred som nödvändiggjort flykten.

Att dessa perspektiv i stort sett är försmådda i nyhetsbevakningen våren 1993, innebär bland annat att nyheterna bara i något undantagsfall diskuterar flyktingarnas rättssäkerhet i förhållande till de olika kontrollåtgärder som föreslås eller genomförs. Flyktingarnas bakgrund och eventuella behov av en fristad berörs inte heller i denna genre.

Frånvarande är också ett möjligt individperspektiv. Medierna korade motståndets eller flyktens hjältar bland dem som lämnade Ungern 1956, Grekland 1967, Tjeckoslovakien 1968, Chile 1974, Polen 1969 och 1982 och åren igenom bland dem, som lämnade det tidigare Sovjet. 1993 års flyktingar anländer avindividualiserade, utan annan historia än den att de söker sig till ett rikt land med obskyra medel.

I artiklar om utvisningshot mot enskilda däremot – som är en helt annan journalistisk genre – framträder den enskilda människans bakgrund och behov och i utrikesrapporteringen blir åtminstone bosniernas situation i hemlandet belyst.

Journalistiken tycks under denna period hålla motstridiga perspektiv på flyktinginvandringen och flyktingpolitiken segrerade till olika genrer. I ett par kvällstidningsreportage porträtteras svenskar som visar ett ovanligt engagemang för flyktingarnas sak; två präster som, oberoende av varandra, hjälpt flyktingar över gränsen på illegalt sätt, samt människor som gömmer utvisningshotade flyktingar. Engagemanget framstår som både berättigat och hjältemodigt i dessa artiklar, men de synsätt och åsikter som de porträtterade personerna företräder, influerar inte frågeställningarna i den rutinmässiga nyhetsbevakningen kring flyktinginvandringen och flyktingpolitiken.

När den Andra ser oss i ögonen

I den stora genre artiklar och nyhetsinslag som handlar om utvisningshot mot enskilda uppträder den asylsökande som en

person att sympatisera med, kanske till och med att identifiera sig med. Artiklar och nyhetsinslag är bildsatta med en människa, som ser oss i ögonen. Det är också gott om kramar på dessa bilder. Mammor, lärarinnor, klasskompisar, lagkamrater, präster och andra hjälpare kramar alla den utvisningshotade.

De utvisningshotade personer som vi möter i pressen och i TV:s nyhetsprogram våren 1993 är i första hand lilla Anca, 7 år, lilla Hicret, 5 år, lilla Katja, 6 år, lilla Danila 13 år, lilla Jessica, 9 år och lille Slatko, 3 år.

Lille Slatko uppmärksammas i alla rikstäckande medier, men för övrigt drivs fallen av ett par, tre olika medier vardera; i allmänhet av en kvällstidning, en lokaltidning och/eller en nyhetsredaktion på TV. *Aftonbladet* och *Expressen* specialiserar sig på olika fall och kan vid en lycklig upplösning rubricera sig själva som räddare. Vuxna utvisningshotade personer får, med några få undantag, inte uppmärksamhet av detta slag.

Journalistiken i denna genre renodlas i kvällspressen till dramer, där den enskilda, lilla, människans öde står i centrum. Texterna utgår inte från någon myndighetsdiskurs; tilltalet är enkelt och vardagsspråkligt, innehållet dramatiskt, känslösamt och identifikationsskapande.

Kvällstidningarnas berättelser om utvisningshotade personer, går att analysera i enlighet med den mall, som Propp (1968) fann att folksagor är uppbyggda efter. Historierna innehåller en fast uppsättning roller/karaktärer med varsin förutbestämd handlingssfär och skeendet rör sig framåt med obönhörlig, dramatisk logik. Detta innebär inte att denna typ av nyhetshistorier är mer fiktiva än andra. De är formellt uppbyggda på samma sätt som myter och sagor, men de handlar lika trofast om verkligheten och dess levande aktörer som andra typer av nyhetsjournalistik.

Det sagobetonade i dessa historier är emellertid intressant ur flera aspekter: Som selekterande och strukturerande princip för journalistiken kring det enskilda fallet och som metaforisk gestaltning av motsättningar inom vårt samhälle.

Slutligen ger berättelserna anledning att fundera över vilka slags människoöden, som blir stoff för journalistiska historier – och vilka som inte blir det – under en viss tid i ett visst opinionsklimat.

Offer – hjältar

Mediernas bevakning inträder i allmänhet när utvisningsbeskedet kommer från utlänningsnämnden eller invandrarverket, det vill säga vid den punkt i handlingen, som Propp kallar ”Komplikation”: Skurken skadar eller hotar att skada hjälten och hjälten eller hans familj reagerar på attacken. Retrospektivt beskrivs sedan den ursprungliga situationen och de händelser som har lett fram till den dramatiska vändpunkten.

En liten flicka vars pappa försvunnit i kriget och vars mamma är psykiskt sjuk har funnit trygghet i vårt land hos sin älskade mormor och morfar. Men myndigheterna beslutar att hon skall utvisas tillsammans med sin mamma. (Hicret i *Aftonbladet* m fl medier.)

En ung man gör goda insatser i A-laget i Degerfors IF. Plötsligt förs han till häkte för att utvisas till sitt hemland Nigeria, där han kan komma att bli politiskt förföljd. Drömmen

om Allsvenskan krossas. (Andy Orkar i *Värmlands Folkblad*, *Nya Wermlands Tidningen* m fl.)

En tysk man har sökt och funnit ett naturnära liv och en blygsam utkomst på den svenska glesbygden. Han fiskar sin egen fisk, hugger sin egen ved och odlar åkerbär. Men invandrarverket beslutar att han skall utvisas till sitt hemland, med hänvisning till att hans inkomster inte räcker att leva på. (Holger Schmidt, "åkerbärs mannen", *Aftonbladet*, TT, m fl.)

En liten flicka med en svår och obotlig sjukdom flyttar med sina föräldrar till Sverige, som är "världsledande" på denna sjukdom och här får hon äntligen diagnos, näringsrik mat och ett värdigt omhändertagande. Men myndigheterna beslutar att hon och hennes familj skall utvisas till Rumänien. (Anca i *Gefle Dagblad*, *Expressen* m fl.)

En döv och hjärnskadad flicka hoppas på en framtid i Sverige, men myndigheterna beslutar att hon och hennes familj skall utvisas till Moldavien, där handikappade barn får stryk och sätts i tvångströja. I sin förtvivlan skickar hon brev och teckningar till sin sagofé, drottning Silvia. (Katja i *Expressen*, *Arbetet* m fl.)

En ung tvåbarnsmor, som följt sitt hjärtas bud och bedragit den äldre man som hon var bortgift med, riskerar att stenas till döds i sitt hemland Iran. Hon har flytt till Sverige, där kvinnans rättigheter är respekterade. Men invandrarverket beslutar att hon skall utvisas. (Molok i *Aftonbladet* och *Dagen*.)

En liten flicka sitter i sin älskade lärarinnas famn. Lärarinnan är systerdotter till Astrid Lindgren. Plötsligt beslutar myndigheterna att hon och hennes familj skall utvisas till Libanon... (Jessica i *Expressen* och *Fagerstaposten*.)

En liten flicka leker med sina klasskamrater i den skånska idyllen. Men invandrarverket beslutar att han skall utvisas. (Danila i *Sydsvenska Dagbladet*, *Skånska Dagbladet* och *Arbetet*.)

En treårig pojke tas om hand på ett barnhem, sedan hans pappa hamnat i fängelse i Sverige och den kvinna som antas vara hans mor, har lämnat honom. Men invandrarverket beslutar att han skall utvisas. (Slatko, riksintressant.)

Alla huvudpersonerna – utom möjligen Holger Schmidt, "åkerbärs mannen" – är vad Propp kallar offer-hjältar (victimized heroes). Det innebär att deras handlingssfär är mycket begränsad – det är skurkens och givarnas och hjälparnas handlingar som för historien framåt.

Berättelserna kretsar kring två olika motsatspar. De handlar om liv och död, där Sverige står för liv, trygghet, lycka, framtid, medan återkomsten till ursprungslandet förknippas med död, kaos, olycka. En avgrund skiljer livet här inne från det där ute.

Och de handlar om motsatsparet kärlek – lag, som gestaltas i den medkänsla och solidaritet som tidningen och den utvisningshotades nära omgivning visar i kontrast till de svenska myndigheternas stelbenta och grymma tillämpning av lagen. Berättelserna handlar alltså – till skillnad från de tidigare diskuterade artiklarna om flyktinginvandringen och flyktingpolitiken – om en motsättning "inom oss" och i vårt samhälle i relation till flyktingar.

Det är emellertid inte så att flyktingpolitiken eller utlänningslagen ifrågasätts på ett principiellt plan. Det är konflik-

ten mellan kärlekens bud och lagens tillämpning i just det enskilda fallet, som utgör dessa artiklars nerv.

Exempel: Lilla Anca och det grymma Sverige

Jag skall exemplifiera med *Expressens* artiklar om Anca, som innehåller en fullbordad historia och därmed en stor del av de narrativa funktioner, som enligt Propp driver berättelsen framåt.

Bevakningen inleds hösten 1992, när Ancas familj första gången får ett utvisningsbeslut och avslutas i april 1993, då hon och hennes familj, efter en tid i Rumänien, slutligen får uppehållstillstånd i Sverige.

Identifikationen och medkänslan med lilla Anca byggs upp kring hennes totala utsatthet och hjälplöshet. I artikel efter artikel beskrivs allt hon inte kan göra; hon kan inte prata, bara stappla några steg, inte äta själv, inte använda sina händer. På bilderna sitter hon ofta i mammans famn, liten och rundkindad. "Medicinsk expertis" citeras, med samma uttalanden gång på gång, på kvällstidningars vis. Anca behöver näringsrik mat och ständig omvårdnad. "Mamma Carmina" och "pappa Dan", som vi blir intima med endast genom dessa epitet, hade hoppats på en framtid för Anca i Sverige, som är "världsledande" på just den ovanliga sjukdom som Anca lider av. Men "dödssjuka Anca Teisanu väjdade förgäves till den svenska humaniteten." (19/2)

I februari verkställs utvisningen, sedan "mamma Carmina" gjort ett självmordsförsök och "pappa Dan" brutit samman. Känslolokallheten från svensk sida framstår som minutiös.

Den dödssjuka lilla flickan fick inte ens behålla sin rullstol.
(25/2)

Expressen följer Anca även efter det att hon lämnat landet, vilket sällan förekommer i genren. Ögonvittnesskildringar från det Andra landet riskerar att revidera bilden av att en avgrund skiljer livet härinne från livet – eller snarare döden – därute. Icke så i fallet Anca.

För lilla Anca, 7, fanns inte plats i Sverige.

Invandrarverket kastade brutalt ut den svårt sjuka flickan.

Nu väntar bara döden.

Expressen har besökt Anca i Rumänien, där föräldrarna inte ens kan ge henne den näringsrika kost som är nödvändig för att Anca skall överleva. (25/3)

I nyheter om flyktingpolitik, invandring, kontroll, mottagande och utvisningar är ansvariga myndighetsföreträdare ofta – med ett begreppslån från Barthes – exnominerade; de framträder inte personligen med sina ståndpunkter. Åtgärderna står för sig själva, handlingar beskrivs i passivform, agenterna är "avnamnade". Handlingar och åtgärder framstår därigenom som de enda möjliga, som naturliga och invändningsfria (Fiske, 1987).

I den journalistik som handlar om utvisningar av enskilda och ömmande fall är däremot utpekandet och namngivandet av de ansvariga ett centralt inslag:

Han visade ut dödssjuka Anca.

Det är Björn O Eriksson som har skrivit under utvisningsbeslutet.

– Det är ju så att flickan behöver omvårdnad och proteinrik kost. Det kan hon få lika bra i Rumänien. (26/3)

Den namngivne Björn O Eriksson tilldelas två av Propprototypsagens roller; han både representerar det ondskefulla, cyniska och skurkaktiga och han är den som ser till att Anca skickas iväg.

Hans uttalanden om Ancas behov placeras i en kontext, där vi som Expressenläsare genomskådar hans cynism och okunighet. Vi vet redan att i Rumänien får Anca bara te och äpplen till frukost och att rumänska läkare inte ens känner till namnet på den sjukdom hon lider av. ”Hur kan svenskar vara så grymma?” undrar en rumänsk läkare i rubriken på tidningens förstasida den 26 april.

Tidningens nästa steg är att skaffa fram etablissemangets politiska och moraliska erkännande, vilket är ett nödvändigt inslag i denna journalistiska genre. Intressefokus flyttas till ”kändisarna”, ”biskopen”, ibland ”hela klassen”, ”hela orten” eller ”hela laget”, som säger att Sverige borde ha utrymme för just den här personen.

I Ancafallet vänder sig reportern till statsministern: ”Bildt om dödssjuka Anca: Flickan måste få komma tillbaka” (27/3). I Propps lista över *dramatis personae* intar Bildt konungens roll; hans enda uppgift är att erkänna hjälten. Detta är också prinsessans uppgift, men hon är som vanligt svårflirtad.

Invandrarministern vägrar enligt pricip att uttala sig om ett enskilt fall: ”Varför tiger du, Friggebo?” (28/3). Efter att noga ha studerat fallet tillstår emellertid prinsessan/ministern: ”Misstag kan ha gjorts” (30/3).

En ny ansökan om uppehållstillstånd för familjen lämnas in, och övertas av överdirektören för invandrarverket, Per-Erik Nilsson, som presenteras med bild – infälld i en större bild av Anca i yllemössa – till rubriken: ”Han avgör Ancas öde” (1/4).

Prinsessan begär nu att få följa hur den nya ansökan behandlas: ”Friggebo: Jag vill följa fallet Anca” (2/4).

Dags för den avgörande striden.

Redan följande dag får vi veta att ”lilla Anca Teisanu, 7 år, mår idag mycket dåligt. Ancas förkylning kan bli hennes död” (3/4).

Nästa artikel ger en smula hopp: Överdirektör Per-Erik Nilsson har ett samtal med överläkare Ingegerd Witt-Engerström, ”en av världens ledande experter på Retts syndrom, den allvarliga, i Rumänien livshotande, sjukdom som Anca lider av” (5/4).

Men dagen därpå har ”Lilla Anca, 7, nu väntat i två veckor och två dagar på ett ord från svenska invandrarverket. Får hon komma tillbaka till livet?” (6/4).

Den 7 april förklarar rubriken: ”Anca kan inte vänta längre”.

Idag är Ancas ansikte avtärt, hennes ögon vänder sig ut och in, hon har feber. I går kom Expressen med mat till lilla Anca i Rumänien. /.../ Det var en lycklig mamma Carmina som kunde packa upp Expressenväskan i går kväll. Välling, gröt,

skinkor, blöjor, bananer, näringsdrycker från svenskt apotek och en rad fruktkrämer, som var Ancas älsklingsmat i Sverige. Men den maten tar snart slut. Lilla Anca har två kilo att ta igen. Det är vad hon har gått ned sedan hon avvisades från Sverige. För en flicka med Retts syndrom är det ett mycket allvarligt tecken. Det brådskar med ett positivt beslut från överdirektör Per-Erik Nilsson på invandrarverket. Ancas liv beror på det beslutet. (7/4)

I det desperata slutskedet ingriper *Expressen* också praktiskt. Tidigare har tidningen fungerat i den roll som Propp kallar ”givare”, i det här fallet en god företrädare, som ger hjältinnan audiens hos konungen och för fram hennes sak på ett övertygande sätt.

Nu överlämnas också Expressenväskan. Kanske innehåller den bara tillfälligt livräddande skinkor och näringsdrycker, men möjligen är den också det magiska föremål med vars hjälp segern vinnns.

Beslut om uppehållstillstånd fattas den 7 april på kvällen. Rubrik den 8 april:

Tack Sverige, tack Expressen. Äntligen får Anca komma tillbaka.

”Tårarna rann”, berättar Expressens utsända. ”Det är svårt att beskriva hur människor reagerar när de får veta att vi i Sverige bryr oss om dem och försöker hjälpa deras sjuka barn.”

Nu följer de moment som Propp kallar återkomst och igenkännande. På flygplanet tillbaka till Sverige välkomnar kaptenen Anca som skrattar och ler och

Expressen var med på den långa resan från nödens Rumänien, där Anca bara kunde vänta på döden, till Sverige och ett ljus hopp om en framtid för Anca. /.../ När vi sedan efter elva timmars resa kom till passkontrollen på Arlanda, med en trött och plågad, sjuk liten flicka, då log ”tanten” i kontrollen och sa:

– Är det inte lilla Anca? Välkommen hit.

Och tårarna rann utför mamma Carminas och pappa Dans kinder. (9/4)

Den lilla hjältinnan har gått från total utsatthet och hjälplöshet till triumf. Den sista artikeln är bildsatt med Anca omgiven av sin familj i en stor hotellrumssäng – kanske så nära ett bröllopsfoto man kan komma, när det gäller ett litet barn.

I denna avslutande artikel återställs också förtroendet för den svenska lagen och dess upprätthållare. ”Jag är glad”, säger familjen Teisanus advokat till *Expressen*, ”att överdirektör Per-Erik Nilsson på invandrarverket fick sista ordet. Han kan sin lag.”⁷

Det ena motsatsparet som bär upp historien kvarstår – det mellan död därute och liv härinne och det lyckliga slutet består i att Anca räddas till en framtid här. Men den andra, smärtsamma, konflikten ”inom oss”, mellan lojalitet med lagen och medkänsla med lidande människor, löses alltså elegant upp i historien om Anca. Den svenska lagen är human, när den tolkas av någon som kan den. Vi i Sverige bryr oss om människor och vill hjälpa deras barn. Försoningens glädjetårar faller, som i så många artiklar i denna genre.

Slutet gott – allting gott?

Motsättningen mellan en reglerad invandringspolitik och humanitetens bud i det enskilda fallet är förvisso en verklig och sannolikt olöslig konflikt i vårt samhälle. I berättelserna om de enskilda offren för asylbestämmelsernas obönhörlighet gestaltas denna konflikt och personifieras i mötet mellan den slipsklädd, maktfullkomlige ämbetsmannen och det oskuldsfulla, lidande barnet.

Men det är påfallande att nyhetshistorierna ofta undviker det principiellt svåra i konflikten. De generella frågorna ställs inte: Skall vi ha en asylstiftning, som innebär att sjuka barn skickas tillbaka till fattiga länder? Skall vi ha invandringsbestämmelser som hindrar människor från att komma hit och leva under existensminimum, även om de själva blir lyckligare av det?

I och med att den enskilda hjälten/hjältinnan får uppehållstillstånd i Sverige upplöses problematiken. När bröllopet står mellan den tidigare utvisningshotade och Sverige, ställs inga komplicerande frågor om svensk flyktingpolitik generellt eller om framtida försörjningsmöjligheter för de inblandade.

Holger Schmidt gifter sig i Österjörns kyrka med en svensk kvinna, som rörts av tidningarnas beskrivning av hans fall. "Bitter är han då rakt inte. Egentligen var det ju, indirekt, på grund av invandrarverkets byråkratiska hållning, som han mötte sin hustru. Nu hoppas han också på att få ja från utlänningsnämnden." (TT, 28/3).

Andy Orkar släpps ur häktet, blir omfamnad av en kamrat i Degerfors IF och utropar: "Jag är den lyckligaste mannen i världen" (*Nya Wermlands Tidningen*, 19/2).

Lilla Katja får uppehållstillstånd, kanske på grund av ett brev från hovet till invandrarverket. Hon lär sig teckenspråket på svenskt dagis och får "för första gången lekkamrater, som hon kan tala med". Tidningen uttolkar hennes teckningar: "Silvia är min sagofé!" (*Expressen*, 18/3).

Är det historiernas sagokaraktär som leder fram till denna totala happy-ending? Den narrativa strukturen möjliggör identifikation och en ömsom plågosam, ömsom lustfylld läsning. Men är det också så att den blockerar utrymmet för komplicerande frågor? Själva sagoformen påstås ibland konventionalisera verkligheten genom att tvinga in komplexa skeenden i en välkänd moraliserad värld av goda och onda (Tolson, 1996).

Men enligt min uppfattning är det inte den narrativa strukturen i sig som gör att kvällspressens utvisningshistorier konventionaliserar bilden av "oss" och "dem" och slutligen konfirmerar bilden av att vi lever i det bästa av länder.

Snarare beror konventionaliseringen på att historierna till sist sopar den ena av sina grundkonflikter under mattan. Det som först tycktes vara en hjärtlös politik, visade sig vara ett byråkratiskt missgrepp, som genom tidningen insatser kunde rättas till.

Paradoxalt nog tycks alltså dessa historier, som uttalat kämpar mot hårdheten i svensk invandring- och flyktingpolitik, slutligen försona oss med denna politik. Slutet gott, allting gott. Sverige är gott, svenskarna är goda.

De goda Andra – små flickor och kvinnor som befrias

Journalistiken kring utvisningsshot mot enskilda tycks sedan åtminstone ett par årtionden tillbaka följa ett berättelsemönster, där den utvisningshotade är en passiv och oskuldsfull kontrast till ämbetsmannen som i okunnig cynism rider sina paragrafer.⁸

För övrigt varierar hjältarnas och hjältinnornas attribut. Familjer med många barn, personer förföljda på politisk eller religiös grund, krigsvägrare, hjältar från befrielseströrelser, gamla mor- eller farföräldrar – har alla blivit inskrivna i journalistiken och blir det även våren 1993.

Men det mest frapperande, när man översiktligt tittar på historierna om utvisningsshot mot enskilda våren 1993, är att så många av dem handlar om små flickor. Även när flickorna inte är i behov av skydd på grund av sjukdom eller handikapp, väljer journalisten att fokusera på dem, snarare än på deras familjer. Fäderna, vilkas flyktskäl är av politisk natur, reduceras till "Dianas pappa", "Jessicas pappa" och så vidare. Det är de små flickorna som ser oss i ögonen på bilderna och det är deras öden som artiklarna talar om.

Den politiska dimensionen är nertonad, om inte frånvarande, både i bakgrundsteckningen av de enskilda personerna och i beskrivningen av deras möjligheter till uppehållstillstånd. De här personerna måste få stanna av orsaker som finns just här; det nordiska ljuset, Allsvenskan, Astrid Lindgren, klasskamraterna i Vellinge, läkarexpertisen. Den renodlade offer-hjälten är det lilla barnet, vars enda historia är att hon behöver oss.

Slavoj Zizek diskuterar i en artikel (1994) västvärldens ömsinta mediebilder av lidande barn och kvinnor i tredje världen, som ett offertänkande som ersätter analys och handling. I artikeln, som handlar om mediebevakningen av kriget i före detta Jugoslavien och Somalia, hävdar han att en ömkan med krigets offer är parad med oförmåga att acceptera den Andre som en verklig och agerande person:

Den andre i tredje världen identifieras som ett offer, det vill säga han identifieras i *den mån han är ett offer*. Den Andre som inte längre är beredd att spela rollen som offer blir däremot föremål för ångest – är det fråga om en sådan Andre förkastas han omedelbart som "terrorist", "fundamentalist" och så vidare. /.../ Den gode andre härbergas inom offrets anonyma, passiva universalism – och i samma stund vi träffar på en verklig eller agerande andre finns det alltid något att förebrå honom: han är patriarkalisk, fanatisk, intolerant ... (Zizek, 1994.)

Journalistiken kring utvisningsshot mot enskilda våren 1993 illustrerar på ett nästan övertydligt sätt påståendena i Zizeks artikel. Denna journalistik identifierar "den gode andre" som ett offer och gör det lidande värnlösa barnet till vårt medlidandes hjälte, samtidigt som den håller undan en analys av politiska eller ideologiska maktstrukturer.

Också solidaritet och engagemang med anknytning till flyktingmottagandet gestaltas ett par gånger med utgångs-

punkt i små flickor. Det är en liten flicka som har svår tandvärk och blir lidande av att de asylsökande inte har tillgång till fri tandvård. Det är en liten flicka, vars skottskador från Sarajevo blir botade i svensk sjukvård, och som "nu leker igen". En liten flicka med docka i famnen illustrerar flyttningen av asyl-sökande från en förläggning till andra och bättre förläggningar.

Även flyktingkvinnor framträder i medierna i rollen som offer, men inte i första hand för en grym svensk byråkrati, utan som offer för en patriarkal, fundamentalistisk kvinnosyn eller för männens krig. Det är kvinnor som riskerar att stenas till döds i Iran och som berättar om våltakterna och tortyren i Bosnien, och det är kvinnors behov av rehabilitering och utbildning som fokuseras.

Olycksbringande män

I den journalistikgenre som handlar om brott framträder invandraren/flyktingen som den olycksbringande Andre, ibland också som den ångestskapande Andre "som inte längre är beredd att spela rollen som offer", för att tala med Zizek.

Att människor med utländsk bakgrund begår brott i Sverige och att medierna rapporterar om denna brottslighet är i sig trivialt. Men nyhetsvärderingen och konstruktionen av de journalistiska historierna kring denna brottslighet är inte alltid triviala.

I lokalpressen är det framför allt snatteribrott och våldsbrott som rapporteras. I dessa artiklar och notiser karakteriserar männen, det handlar om män med ett undantag, i stor utsträckning med utgångspunkt i åtgärder som vidtas mot dem och uttalanden som fälls om dem från rättsväsendets sida.

...har tidigare avslöjats, togs på bar gärning, riskerar utvisning, är åtalad för olaga hot och misshandel, fälls för hotfullt uppträdande, tros ligga bakom snatterivåg, kvarstannar i häktet, döms, har framkallat fara ...

Ofta skiljer sig framställningssättet inte, efter vad jag kan bedöma, från det i pressens bilder av "svensk" brottslighet (Dahlgren, 1987). Men det är något speciellt med uppmärksamheten. Snatterierna och de mindre våldsbrotten tycks få nyhetsvärde just genom att de utförs av flyktingar. Den misstänktes eller dömdes nationalitet eller etniska tillhörighet rapporteras som ett faktum bland andra, men själva omnämnandet förlämnar det ett slags förklaringsvärde. Ibland poängteras ovanliga eller bisarra omständigheter som tycks ge brottet en etnisk eller kulturell karaktär.

I en stor del av denna brottsrapportering förefaller det trots allt som läget är under kontroll; förövarna framträder ju just som kontrollerade och åtgärdade av rättsvisan.

Det finns emellertid en genre av artiklar om invandrare och brott, där ordningen inte riktigt återställs och som kvarlämnar en känsla av kuslighet. De handlar dels om misstänkta "människosmugglare", med exotiskt klingande täcknamn. Dessa mäns cynism, girighet och fanatiska uppsåt att fortsätta sin verksamhet beskrivs ofta via icke namngivna källor inom polisen. I några tidningar pekas de misstänkta ut med egna namn och ett par gånger med foto.

De kuslighetsskapande artiklarna handlar också om brott med anknytning till sexualitet eller andra "olycksbringande drifter"⁹; i materialet från 1993 framför allt narkotikamissbruk.

Svenska Dagbladet har en artikel den 30 april, med rubriken "Invandrarna ökar på "Plattan". Iranska och afrikanska missbrukare dominerar knarkhandeln, visar undersökning".

Invandrare som fastnat i ett omfattande och djupt narkotikamissbruk blir allt fler på "Plattan", Sergels torg i centrala Stockholm. /.../

Många av missbrukarna kommer från Iran och olika afrikanska länder. Den överväldigande delen är män, och afrikaner och iranier dominerar nu gatulangningen av narkotika i Stockholms city. /.../

Förr var narkomanerna på Plattan till största delen svenskar. Men under de senaste åren har bilden förändrats markant. Afrikaner och invandrare från Mellanöstern, framför allt iranier, vistas på Plattan och både säljer narkotika och missbrukar själva.

En grupp afrikaner, som i många fall saknar uppehålls- och arbetstillstånd, står för en stor del av försäljningen av både brunt heroin och cannabis på Plattan. /.../ Tidigare kom männen från Gambia och Västindien, men under det senaste året har gruppen utökats med folk från Tanzania, Liberia och Nigeria. /.../

Den andra stora gruppen invandramissbrukare kommer från Mellanöstern. Här är iranierna klart överrepresenterade. I gruppen ingår också araber och assyrier från Turkiet och Libanon. /.../

Förutom de två huvudgrupperna finns också missbrukare från Sydeuropa och Sydamerika på Plattan.

Artikeln varierar samma uppgifter gång på gång och dess informationsvärde är ringa, utom för den som vill kunna räkna upp vilka nationaliteter som finns representerade på Plattan. Vad är poängen med den? Vilar berättelsen på någon konflikt, som kan förklara dess nyhetsvärde?

Möjligen handlar den om ett främmande hot mitt ibland oss. Sergels torg i centrala Stockholm blev enligt artikeln

en idealiserad mötesplats enbart i planerarnas huvuden, men i verkligheten erövrades det snabbt av en underjordisk subkultur präglad av försäljning och missbruk av narkotika.

Och nu fullföljs denna erövring – mitt i Kungliga huvudstaden – av män från Iran, Västindien, Tanzania, Gambia, Liberia, Nigeria, av assyrier från Turkiet och araber från Libanon! Här i vårt centrum, i det trygga och välbekanta, växer ett okontrollerbart hot.

Det är inte bara nyheter om brott, där flyktingar eller invandrare är inblandade, som hämtar sin laddning ur (fantasier om) denna konflikt – utan också en del av de tidigare diskuterade nyheterna kring flyktinginvandringen och flyktingpolitiken. Det är som om både vårt inre försvar och vår kontroll av gränserna håller på att brytas sönder av människor som vi i vår blåögdhet släppt in i landet. Sällan utsägs denna farhåga i texterna, men den organiserar berättandet och den motiverar fokuseringen på etnicitet eller nationalitet.

En dödsbringande främling mitt ibland oss

Våren 1993 ställs en man inför rätta i Stockholm för att han, trots att han vet om att han är hivpositiv, har haft oskyddat samlag med och smittat två kvinnor. Mannen kommer ursprungligen från Zaire.

Fallet bevakas i alla de stora nyhetsmedierna, men mest intensivt i *Expressen*.

Här på nattklubben Fantasia i centrala Stockholm träffade den 33-årige hiv-smittade afrikanen flera kvinnor.

I nästan två år spred han den dödliga sjukdomen.

Minst två kvinnor har smittats. Resten har polisen inte lyckats få tag på.

- Vi befärar att det handlar om ytterligare ett 20-tal, säger en källa till *Expressen*. (*Expressen* den 6 april.)

Texten i *Expressen* illustreras med en bild av en vanlig gata, där en stor pil ligger infälld med texten: "Här på nattklubben lurade den hiv-smittade 33-åringen kvinnorna."

Ordet *här* är centralt. Bilden illustrerar en artikel, som i sin tur gestaltar hur en destruktiv främling lurar oss mitt i vårt vanliga här och nu.

Artikeln återger en rad påståenden från icke namngivna källor:

33-åringen har träffat åtskilliga kvinnor. Han har varit synlig på olika ineställen i Stockholm, bland annat på Fantasia, som besöks av afrikanska män och svenska kvinnor. I mannens adressbok finns flera kvinnonamn. I sig intetsägande uppgifter fogas samman till ett amorft dödshot. Som en anonym källa säger: "De ohyggliga följderna kan du räkna ut själv."

I artikeln finns också en glidning från det hot som den häktade mannen skall ha utgjort, till en "oroväckande utveckling".

Smittskyddsläkaren Per Lundbergh är oroad över utvecklingen. De senaste åren har antalet hiv-smittade afrikaner i Stockholm ökat mycket. Av 2 200 anmälda hiv-smittade i länet är i dag 257 av afrikanskt ursprung. (*Ibid.*)

Varför är det oroväckande när hivsmittade är av afrikanskt ursprung? En förförståelse har etablerats i tidigare artiklar.

Hiv-smittade afrikaner med många sexkontakter är idag det största hotet i vår aidsbekämpning.

En tredjedel av de kända smittspridarna i Stockholm – 44 av totalt 150 personer – kommer från Afrika.

Siffran är oroväckande hög, anser svenska aidsexperter.

– Vi har fått en mycket kuslig situation, säger smittskyddsläkare Per Lundbergh till *Expressen*. /.../

Ett stort problemkomplex är afrikanernas promiskuitet och kvinnosyn, förklarar Per Lundbergh för *Expressen*.

– Vi träffar afrikanska män som ljugit kvinnor rakt i ansiktet, också i långvarig samlevnad, och som sagt att de är hivtestade och osmittade.

– Många av männen, som också kan missbruka sprit och knark, har parallellt pågående förhållanden med flera kvinnor. De kan förakta de svenska kvinnor, de ligger med och

bryr sig inte om ifall partnern smittas, berättar Per Lundbergh. (*Expressen* den 13 mars.)

Den andre finns mitt ibland oss, promiskuös, kvinnoföraktande, dödsbringande och vi kan inte kontrollera honom.

Smittskyddsläkaren reagerar starkt mot att yngre afrikaner med uppehållstillstånd i Sverige kan åka tillbaka till hemlandet, där de ofta blir smittade med hiv. När männen återvänder till Sverige blir de inte testade på nytt. (*Ibid.*)

Texten håller bitvis distans till sin källa, men journalisten väljer att ge röst och stöd åt det kuslighetens scenario som smittskyddsläkaren målar upp. Välvalda siffror skänker fakticitet åt framställningen, genom att de inte läggs i munnen på källan utan presenteras som vedertagen kunskap¹⁰.

I en bredvidliggande text uttrycker en företrädare för African Office i Stockholm sin avsky för smittskyddsläkarens attityd, och även senare upplåter tidningen plats för genmälen, framför allt från personer från Afrika som är engagerade i aidsupplysning i Sverige. Icke desto mindre kommer det vetande som den citerade artikeln förmedlar att perspektivera *Expressens* fortsatta journalistiska bevakning.

I de stora morgontidningarna bevakas rättegången och domen mot "hiv-mannen" via TT. En artikel i *Läkartidningen* av smittskyddsläkaren i Stockholm, refereras av DN:s medicinreporter utan kommentar. Från journalistiskt håll utmanas aldrig fantasin om "afrikanernas promiskuitet".

Idén om den för svenska kvinnor oemotståndlige afrikanen reproduceras i *Aftonbladet*.

Den 33-årige mannen kom för ett par år sen till Sverige från Afrika.

Han fick snabbt kontakt med yngre svenska kvinnor. Många fascinerades av hans utstrålning och föll pladask. (*Aftonbladet* 10 april.)

I berättelserna om "afrikanerna" framhävs en annorlunda kultur som gör dem oemotagliga för information, en promiskuös läggning som gör att de skaffar en lång rad sexualpartner, ett kvinnoförakt som gör att de inte bryr sig om vem de smittar och en oemotståndlig dragningskraft, som gör att svenska flickor faller pladask för dem. Samtliga ingredienser i den klassiska rasistiska fantasin om den svarte mannen är representerade – inklusive idén att gällande lag måste åsidosättas, för att dessa män skall kunna stoppas (Hall, 1992; Sernhede, 1996).

De styrs av en patriarkal kultur

Stereotypin om den svarte mannens promiskuitet intar en särställning i mediernas representationer av de Andra.

I journalistik om andra brott med sexuell anknytning, där gärningsmannen har utländsk bakgrund, framhävs en patriarkal kvinnosyn, tvång och hänsynslöshet, men ingenting som kan associeras med sexuell lösläpphet.

Våldtäkt en kulturkrock. Invandrare med annan kvinnosyn bakom nära hälften av övergreppen

berättar en rubrik i Dagens Nyheter den 28 april. Bakgrunden är en undersökning där domarna mot 154 våldtäktsmän med svensk respektive utländsk bakgrund jämförs. Hälften av undersökningens 74 män med utländsk bakgrund

kommer från patriarkaliska länder. Deras kvinnobild är mer uttalat kluven, enkelt uttryckt: madonnan och horan. Då de bjuds hem på natten till en nyfunnen kvinnlig vän kan situationen bli alltför provocerande för dem. (Ibid.)

Enligt undersökningen kan 18 av männen med utländsk bakgrund möjligen ha missuppfattat den situation som de befann sig i och tolkat kvinnans nej som ett ja.

Många män som invandrat till Sverige har med sig en bild: den svenska sexualiteten är fullständigt fri och den svenska kvinnan är lättillgänglig och tänder på svarthåriga män. Därför misstolkade de utländska gärningsmännen ofta det sexuellen samspelet med offret. (Ibid.)

Denna artikel har ett välvilligt syfte; förståelse för de utländska gärningsmännen. Men undersökningens försiktiga resonemang omvandlas till kulturella stereotyper där "de" har en annan kvinnoosyn, där de kommer från patriarkala länder och där slutligen en krock mellan deras kulturmönster och den svenska kvinnans leder till våldtäkt. Rubriken är en sammanfattning av denna stereotypi, samtidigt som den är en felaktig sammanfattning av undersökningens resultat.

Expressen har sin rubrik infälld i bilden av en svart silhuett – en man, som håller armarna beredda till övergrepp:

Hälften av alla våldtäkter begås av invandrare

Ett foto av den blonda Grazyna Misiowiec, som genomfört undersökningen, är placerat på ett sådant sätt att hennes pekfinger riktas mot *Expressens* skuggfigur. Bildtext: "Forskaren Grazyna Misiowiec varnar för att en ökad invandring av krigsskadade män kan medföra fler brutala våldtäkter."

Underrubrik, ingress:

"De förstår inte sexualmönstret i Sverige"

– Vi måste undervisa invandrare om hur spelet mellan män och kvinnor fungerar i Sverige.

Svenska våldtäktsmän dyker upp i dessa texter som jämförelsepunkter och står närmast för den normalitet som ger relief åt det onormala. Det är de invandrade männens våldtäkter som problematiseras och ges en kulturell förklaring, på samma sätt som afrikaners brott mot smittskyddslagen tolkas som uttryck för en gemensam kultur och läggning¹¹. De svenskar som bryter mot samma lagar beskrivs – i den mån de överhuvudtaget beskrivs – som undantag, de är psykiskt störda, alkoholiserade eller nerknarkade individer.

Kulturförklaringarna är ett sätt att försöka få grepp om och förstå främlingarna, men de blir samtidigt ett led i konstruktionen av de Andra, eftersom olika slag av förklaringsmodeller tillämpas på "dem" respektive på "oss".

"De" kommer att framstå som ett slags kulturstyrda automater, och det som återstår att förklara är varför inte många fler eller alla män från "patriarkaliska kulturer" begår våldtäkt, när de konfronteras med den fria svenska kvinnan.

Manligt – kvinnligt

Det är invandrade män som konstrueras som den hotfulle Andre i nyheterna våren 1993. Den enklaste förklaringen till detta är att det är män som begår brott och därmed blir inskrivna i kriminaljournalistikens hårdkokta genre, där brottslingen "normalt" framstår som ett främmande, bisarrt eller kusligt hot mot vårt samhälles ordning.

Denna förklaring tar emellertid inte hand om det speciella intresse, som ägnas även ringare brott som begås av flyktingar eller asylsökande. Att spänningen i historierna delvis byggs upp kring själva närvaron av män av annan nationalitet, kan visserligen förstås som en funktion av kriminaljournalistikens inriktning på det exotiska och bisarra. Men frågan kvarstår, varför en icke-svensk bakgrund duger som spänningsskapande element.

De kulturaliserande teorier som används i förhållande till flyktingars och invandrades brott är också speciella; motsvarande förklaringsmodeller tillämpas inte när det gäller svenska mäns brott.

I relation till dessa män, som i kriminaljournalistikens historier styrs av sin kultur, är invandrade såväl som svenska kvinnor offer.

Invandrade kvinnor ses som offer för en patriarkal kultur, som männen är bärare av. I journalistiken våren 1993 framstår kvinnor aldrig själva som bärare av det kusligt-annorlunda. I den mån de beskrivs som annorlunda begåvas de med egenskaper som spontanitet, mod, energi, sensualitet, glädje, mystik.

Kvinnor uppträder i situationer, där de blir hjälpta av det svenska samhället och/eller genomgår en lyckosam integrationsprocess och de framställs genomgående med välvilja och engagemang. Även invandrade män framträder i journalistiken 1993 i sammanhang, där de kan tänkas väcka sympati eller förståelse.

Men män kommer dessutom och i stor utsträckning till syne i rollen som brottslingar.

Vems perspektiv?

Nyheter om invandrar- och flyktingfrågor handlar i stor utsträckning om hur olika myndigheter – som ibland kallas "vi" – bedömer och hanterar olika problem; problem som i allmänhet också definieras av dessa myndigheter.

Man kan naturligtvis uppfatta detta som en konsekvens av att journalistiken riktar så stor del av uppmärksamheten mot nära-gränsen-frågor; invandringen, mottagandet och utvisningarna, där myndighetsutövningen är väl utvecklad. Men man kan lika gärna uppfatta journalistikens inriktning som en konsekvens av, att när det gäller "nära-gränsen-frågorna", så finns det etablerade auktoriteter att tillgå för en problemformulering. Inriktningen på etablissemangets uttalanden, göranden och låtanden är typisk för nyhetsjournalistik.

I förhållande till flyktinginvandringen – den faktiska eller befarade – utgår nyhetsrapporteringen med få undantag från en diskurs som ursprungligen var begränsad till polisens verksamhetsfält, men som nu tycks vara brett etablerad.

Flyktingarna – eller de ”asylsökande”, som det alltid heter i detta sammanhang – framstår i bästa fall som ett kollektiv som ”visiteras och utplaceras”, i värsta fall som en hotfull massa som, själv manipulerad och lurad av cyniska människosmugglare, planerar att lura sig in i Sverige. I nyhetsmaterialet från 1993 finns inga exempel på att diskursen som sådan utmanas – däremot finns det texter som kritiserar onödiga förvarstaganden och andra övergrepp mot enskilda flyktingar, eller ”asylsökande” om man så vill.

Också i rapporteringen om det praktiska flyktingmottagandet dominerar myndigheternas perspektiv och åtgärder – det handlar om beslut, om antal och kostnader, men också om olika slag av projekt för hjälp och stöd till flyktingarna.

I brottsrapporteringen populariseras och dramatiserar polisens, domstolens eller forskarens utsagor om gärningsmännen och deras handlingar. De infogas ibland i ett speciellt slags historier, som accentuerar det kusliga och främmande i just denna brottslighet.

Bland de texter som handlar om utvisningshot mot enskilda finns en genre av historier som är skrivna utifrån ett tydligt solidaritetsperspektiv. Detta innebär inte att den utvisningshotade själv deltar i att formulera problemen. Även när han eller hon gör det, så tycks replikerna inte sällan vara infogade i ett mönster, som huvudpersonen inte själv kan påverka. Det typiska är att han eller hon får uttrycka känslor – först av rädsla, frustration och övergivenhet och vid en lycklig upplösning, tacksamhet och glädjetårar. Argumentationen och sakframställningen står andra för; advokater och andra hjälpare inklusive journalisten.

Berättelserna framstår som sprungna ur en allmänmänsklig solidaritet, men i praktiken tycks solidariteten våren 1993 vara starkt villkorad och omfattar nästan enbart personer, som bör verka hjälplösa och ofarliga i de bredaste kretsar.

En heterogen – men inte särskilt stor – samling nyhetstexter, som handlar om invandrades liv och villkor i Sverige, efter det att gränsen definitivt har passerats, har inte berörts i den här artikeln. Det beror framför allt på att det är svårt att säga något generellt om dem, eftersom de tar upp en lång rad ämnesområden ur olika infallsvinklar. Här finns emellertid artiklar och inslag, där det är invandrare som anger det perspektiv som artikeln utgår från. I allmänhet handlar det om personporträtt eller featurematerial utan någon direkt nyhetsanvändning.

Men varken närvaron av invandrare/flyktingar som uttolkare eller ett eventuellt solidaritetsperspektiv i texten, säger vems historia det är som berättas eller vilket slags historia det är – om den ryms inom ”Vi och Dom”-dimensionen, eller är ett helt annat slag av berättelse.

Det vita ögats perspektiv

Stuart Halls tankar om ”det vita ögats” perspektiv (Hall, 1980/1990) har delvis inspirerat diskussionen i den här artikeln. Hall hävdar att oreflekterade och självklara perspektiv, snarare än – ofta välvilliga – avsikter, är avgörande för hur journalistiken positionerar migranterna i förhållande till majoritetssamhället. Ett visst perspektiv genererar – vad Hall kallar – en rasistisk argumentationskedja eller diskurs, oavsett vilken personlig inställning den har, som skapar nya utsagor

inom ramarna för perspektivet. Det exempel Hall använder är ”the numbers game”: Så snart ”problemen med invandringen” definieras i termer av antal – så många svarta; för många; ut med dem – så har vi exempel på en rasistisk diskurs, som också snärjer in dem som hävdar att ”så farligt många är de väl inte.”

Halls terminologi är inte min, av flera skäl. Det viktigaste skälet är att ”rasism”, som jag ser det, är en mycket speciell variant av det vidare tema, som sammanfattas i motsatsparet ”Vi och Dom”. I nyhetstexterna från 1993 finns det få exempel på vad man i svensk språkbruk skulle kalla ”rasism”¹² – däremot går det att frilägga vissa drag, som kan uppfattas som en konstruktion av de Andra. Men framför allt är nyheterna nästan helt och hållet formulerade utifrån oreflekterade och odebatterade ”vita” perspektiv.

Den tudelade Andra

”Vi – dom”-dimensionen i en diskurs kan beskrivas i form av en serie motsatspar, som antas strukturera begreppsbildning och tänkande inom fältet. När till exempel antropologen Jack Goody gör upp med idén om den ”Stora Dikotomin” mellan ”primitiva” och ”utvecklade” samhällen, som genomsyrat tidigare socialantropologi, så gör han det med referens till förekomsten av etablerade motsatspar som traditionell-modern, mytisk-vetenskaplig, vild-civiliserad i denna forskning (Goody, 1977).

Frågan är om det är möjligt att finna någon motsvarighet till detta slag av dikotomier i journalistik om invandrar- och flyktingfrågor 1993. Journalistiken hävdar inte, som till exempel socialantropologin tidigare har gjort, att det faktiskt existerar grundläggande skillnader mellan något ”vi” och något ”dom”. Möjligen utgår journalistiken ibland oreflekterat, liksom vårt vardagstänkande gör det, från föreställningar om sådana skillnader. Det är i naturliggjorda utgångspunkter i valet av nyhetsmaterial och i struktureringen av nyhetshistorier som man får leta efter journalistikens ”vi och dom”-dikotomier, om de alls existerar.

Hur framstår Sverige/svenskar och hur framstår invandrare/flyktingar i mediematerialet från 1993? Låt oss börja med flyktingarna och invandrarna. Det är lättare att hitta typiska, representativa bilder av ”dem” än av ”oss”.

Flyktingar: Den 17 mars publicerar *Göteborgs-Posten* och *Idag/GT* varsin genrebild av flyktingar. Bilden i *Göteborgs-Posten* illustrerar en ledarartikel som hävdar att flyktingpolitiken allt mer präglas av avhumanisering. Bilden föreställer ett mörkhårigt barn, vars forskande och storögda blick möter vår. Bildtexten lyder: ”Se människan ... ”

Bilden i *GT* illustrerar en insändare som hävdar att det ekonomiska läget i Sverige är allt för bekymmersamt, för att vi skall kunna ge fler flyktingar asyl. Bilden (som inom parentes sagt är tagen i Trelleborg 1985) föreställer ett trettiotal mörka män, hopträngda och sysslolösa i ett kallt rum, något slags vänthall, där sittplatserna inte räcker till. Några av dem sover eller grubblar med huvudet i händerna, en man i förgrunden blänger dolskt, någon skrattar, men det huvudsakliga intrycket av bilden är att det handlar om en hop, en massa av mörka män.

Dessa bilder kan också illustrera hur flyktingarna gestaltas i två olika journalistiska genrer.

Den mörka hopen, flyktingströmmen, massan som måste stoppas, kontrolleras, visiteras, möter vi i artiklar och nyhetsinslag om flyktinginvandringen.

Barnet, det oskyldiga offret för krig, nöd och förföljelse, som ser på oss och ställer vår medkänsla på prov, möter vi i artiklarna om utvisningsshot.

I artikeln "The West and the Rest" diskuterar Stuart Hall begreppet "stereotyp dualism" i anknytning till västerlandets representationer av "resten" av världen (Hall, 1993). Våra idéer om väst och öst, säger han, är inte enhetliga och monolitiska, utan kluvna, tudelade. Vi skapar en stereotypi av det Andra landet, sådan att det får representera det som vi inte är. Denna Andra klyvs sedan i två motsatta läger: de goda och de onda Andra.

Någonting liknande tycks ske i journalistiken i relation till flyktingar: Flyktingarna framstår som två varandra motsatta varianter av det som vi inte är – antingen som oskyldigt lidande offer för krig, nöd och förstelnad byråkrati eller som främmande hot mot vårt samhälles ordning och välfärd.

Invandrare, då? Kan journalistikens bild av dem sägas vara kliven på ett motsvarande sätt?

Äminstone är det givet vilka som representerar de onda Andra bland invandrarna. De patriarkala männen som inte kan behärska sin vrede och frustration i mötet med den fria svenska kvinnan. De dödsbringande männen med sin märkliga sexuella dragningskraft. Männen som smugglar in exotiska droger och männen som smugglar in flyktingar mot betalning. Journalistikens onda Andra är män som "vi" inte kan kontrollera. Dessa män ses samtidigt som slavar under sina traditioner, sina drifter eller sina maffior.

Det går att hitta en motpol till denna bild i artiklar som handlar om kvinnor, som på olika sätt blir hjälpta till eller skapar sig ett bra liv i Sverige, men detta är inte någon stor genre i nyheterna våren 1993.

De bara bubblar av energi. Deras iver att arbeta och lära känner inga gränser. Med friskt mod, öppna sinnen och uppkavlade armar ger de sig i kast med nya projekt och utmaningar. De är en resurs i det svenska samhället.

Så beskriver *Sydsvenska Dagbladet* (17 februari) femton kvinnor som deltar i ett arbetslivsprojekt i Burlöv. "I Sverige blev jag en fri kvinna" förklarar rubriken till en artikel i *Ystads Allehanda* (19 februari), där Akilla Selam, ursprungligen från Algeriet, porträtteras.

Akilla från Algeriet dansar i sin vackra violetta klädnad en helt vanlig grå februarieftermiddag i Skurup. Rytmsikt, sensuellt.

Dessa kvinnor visar både tacksamhet mot Sverige och en stark vilja till anpassning. De utvecklas från okunnighet och förtryck till kunskap, självständighet och frihet. De åter smör-

gåsbord, men sägs samtidigt vara annorlunda än svenskar; mer spontana, varma och energiska.

Vilka är då "vi" i relation till dessa kluvna bilder av den Andra?

Det är inte helt lätt att få grepp om "oss". Något "vi" karakteriseras bara undantagsvis i nyhetsmaterialet. Handlingsföretaget och definitionsmakten ligger hos den typ av källor som normalt spelar huvudrollen i nyheterna; myndighetsföretagare, politiker och experter. Journalistiken beskriver och karaktäriserar inte dessa källor, utan deras uttalanden och handlingar framträder i en självklarhetens kontext.

De står för ordningskapande, kontroll och planering. Många av åtgärderna är välvilliga. De är starka, där flyktingarna/invandrarna är svaga och de hjälper med boende, utbildning, arbete och inte minst ekonomiskt. De talar ibland om behovet av att fostra och skola in invandrare i vårt samhälle. I förhållande till hotande flyktinginvasioner och olika försök att lura och bedra oss intar de en fast hållning.

Men rationaliteten och den strikta kontrollen har en mörk sida. Ibland begår våra myndighetsföretagare byråkratiska missgrepp. De avslöjar en total hjärtlöshet i förhållande till mänskligt lidande. Nu porträtteras de tronande bakom stora skrivbord under rubriker som handlar om grymhet, paragrafrytteri och okunnighet. De är inte som "vi", för vi vill att riktiga flyktingar som tycker om vårt land och behöver oss, skall få stanna här.

Den journalistiska gestaltningen av svenska aktörer i relation till flyktingar och invandrare påminner om en androcentrisk gestaltning av manligt-kvinnligt¹³. Den självklara utgångspunkten är ett subjekt som står för rationalitet, styrka, ordning och trygghet. Dess objekt och motpol är ett problematiserat kollektiv, som utmärks av icke-kompetens och svaghet, ibland brist på rationalitet och rättsmedvetande. Dess enskilda representanter framträder som endera älskansvärda i sin hjälplöshet eller som bärare av en farlig och destruktiv annorlundahet.

Denna dikotomi kan helt eller delvis vara en funktion av att flyktingarna/invandrarna uppträder som privatpersoner, kollektivt eller individuellt, medan de svenska aktörerna i stor utsträckning är myndighetsföretagare och andra offentliga personer. Kanske skulle ett försök att spåra dikotomierna i inrikes- eller utrikesrapporteringen resultera i liknande dubbelgestalter.

Det sägs ibland om "invandrarfrågorna" att de inte innehåller någonting som gör dem artschilda från andra stora samhällsfrågor i vår tid, men att de har en speciell förmåga att rikta sökarmen mot samhällsbyggets och samhällsideologins svaga punkter. Kanske är det också så med journalistiken i invandrar- och flyktingfrågor. Den är som annan journalistik, men samtidigt avslöjar den journalistikens tillkortakommanden i förhållande till grupper som av olika anledningar inte tillmätts någon definitionsmakt i medierna.

Noter

1. En lång rad forskare och författare har på senare år diskuterat västerlandets förhållande till "främlingen" med utgångspunkt i denna tematik; mina inspiratörer är Edward Said (1976/1997); Julia Kristeva (1988/1991); Stuart Hall (1992, 1993); Stefan Jonsson (1993/1995); Ronny Ambjörnsson (1994) samt Magnus Berg, Tommy Johansson och Ove Sernhede (1996).
2. Materialet är insamlat av AB Pressurklipp på uppdrag av Centrum för invandringsforskning vid Stockholms universitet.
3. Studien redovisas i "Svenskar, invandrare och flyktingar i rubrikerna". Arbetsrapport 63, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
4. Det är Foucaults diskursbegrepp, som det används av Hall (1992), Said (1976/1997) och Asplund (1979), som jag utgår ifrån.
5. I Brune (1990: 19-20) finns en genomgång av utsagor som 1984-1985 emanerade från "det gränspolisiära perspektivet" på flyktinginvandringen. Diskursen är bara marginellt förändrad 1993.
6. Uttrycket "hop" använder Magnus Berg (1996, 1997) för att fånga hur "orientaler" i kollektiv karakteriseras i populärkulturen. Men uttrycket är också adekvat för att beskriva bildsättningen av artiklar och nyhetsinslag om flyktinginvandringen till Sverige.
7. Per-Erik Nilsson själv hävdar i en Expressenintervju den 8 april, att anledningen till att det slutligen blev möjligt att ge familjen Teisanu uppehållstillstånd, var att ansökan lämnades in från utlandet och att man därmed kunde tillämpa ett mer generöst lagrum än det som används i förhållande till asylsökande inom landet.
8. För en diskussion om tidigare journalistik om utvisningshot mot enskilda; se Kjell Öberg (1985), Britt Hultén (1989) samt Brune (1990, 1993).
9. Uttrycket är lånat från Julia Kristeva: "Sanningen att säga är det sällsynt att en främling väcker samma ångest som döden, det kvinnliga könet eller den "olycksbringande", otyglade driften." (Kristeva, 1991 s 199.)
10. Påståendet om "afrikanernas promiskuitet och kvinnosyn" grundar sig på erfarenheter från fem fall, som redovisas i en artikel i *Läkartidningen* april 1993.
11. En senare och mer grundlig undersökning av svenska respektiva utländska mäns våldtäktsbeteende, som genomförts av kriminologen Jerzy Sarnecki, tillbakavisar teorin att utländska mäns överrepresentation skulle kunna förklaras med kulturella faktorer.
12. Begreppet "rasism" har ett snävare omfång i svenskt språkbruk än i anglosaxiskt.
13. Den "androcentriska och den eurocentriska världsbilden sammanfaller", säger Ronny Ambjörnsson i essän *Öst och Väst* (1994, s. 11). De koloniserade kontinenterna gestaltades i konsten som kvinnor, lojt utsträckta inför den manlige europeiske erövraren. Men i bildernas fond syns nästan alltid små otäcka figurer; vildar, kannibaler och olika slags monster, som antogs befolka det erövrade landet och som gjorde den vite mannens vapenmakt till en nödvändighet.

Litteratur

Ambjörnsson Ronny (1994). *Öst och Väst. Tankar om Europa mellan Asien och Amerika*. Stockholm: Natur och Kultur.

Asplund Johan (1979). *Teorier om framtiden*. Stockholm: Liber Förlag.

Berg Magnus (1996). ... och halshögg nästan en ekorre som höll på att plundra fågelboet. I red. Hallerstedt, G. och Johansson, T: *Främlingskapets anatomi*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Berg Magnus (1997). *Hudud. En essä om populärorientalismens bruksvärde och världsbild*. Bokmanus. Etnologiska institutionen. Umeå universitet.

Brosius Hans-Bernd och Esser Frank (1995). *Eskalation durch Berichterstattung? Massenmedien und fremdenfeindliche Gewalt*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

Brune Ylva (1990). *Flyktingfrågorna i pressen 1985-1988*. Stockholm: Delegationen för invandrarforskning.

Brune Ylva (1993). "Vi och Dom". *Invandrare & Minoriteter* 3/1993.

Dahlgren Peter (1987). *Pressens bild av brottsligheten*. Stockholm: Brå Information 1987:1.

Fiske John (1987). *Television Culture*, London: Methuen.

Hall Stuart (1992). The West and the Rest. Discourse and power. I eds. Hall, S. & Gieben, B. *Formations of Modernity*. Cambridge: Polity Press.

Hall Stuart (1980/1990). "The Whites of Their Eyes: Racist Ideologies and the Media", i M. Alvarado & J.O. Thompson (eds) *The Media Reader*. London: British Film Institute.

Hall Stuart (1993). Rasism som ideologisk diskurs. *Häften för kritiska studier* 3/93. Stockholm.

Hedman Lowe (1985). *Invandrare i tystnadsspiralen. En explorativ studie av invandrarbilden i massmedia*. En rapport från Diskrimineringsutredningen. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

Hultén Britt, Lugn Anders, Thurén Torsten (1988). *Journalister Invandrare Flyktingar*. Stockholm: Journalisthögskolan i Stockholm.

Jonsson Stefan (1993). *De Andra. Amerikanska kulturkrig och europeisk rasism*. Stockholm: Norstedts.

Leivik Knowles Britt-Marie, Nohrstedt Stig-Arne, Petterson Conny, Skoglund Per (1995). *Möta eller mota – en analys av flyktingmottagning på Gotland*. Novemus, Högskolan i Örebro och Styrelsen för psykologiskt försvar.

Johanson Thomas (1996). Fämlingaroch främlingskap. I red. Hallerstedt, G. och Johansson, T: *Främlingskapets anatomi*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Kristeva Julia (1988/1991). *Främlingar för oss själva*. Stockholm: Natur och Kultur.

Propp Vladimir (1970). *Morphology of the Folk Tale*. Austin: University of Texas Press.

Said Edward W. (1978/1997). *Orientalism*. Stockholm: Mån-pocket.

Sernhede Ove (1996). Fascinationen och rädslan inför det främmande. I red. Hallerstedt, G. och Johansson, T: *Främlingskapets anatomi*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Tolson Andrew (1996). *Mediations. Text and Discourse in Media Studies*. London: Arnold.

Trankell Arne (1981). Fördomar och diskriminering. I red. Öberg, K., Bergman, E. och Swedin, B. *Att leva med mångfalden*. En antologi från Diskrimineringsutredningen. Stockholm: Publica.

Van Dijk Teun.A. (1991). *Racism and the Press. Critical Studies in Racism and Migration*. London: Routledge.

Van Dijk Teun A. (1993) *Elite Discourse and Racism*. Newbury Park CA: Sage.

Zizek Slavoj (1994). "Sorgsna sånger ersätter handling" i *Dagens Nyheter* den 1 juni 1994.

Öberg Kjell (1985). Hört, sett och läst. Intryck av invandrarbilden i massmedia. I *Invandrare i tystnadsspiralen. Journalisten som verklighetens dramaturg*. En rapport från Diskrimineringsutredningen. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

Nyhetsmediene og den norske flyktningepolitikken på 1990-tallet

En studie i meningsdannelse

ODDGEIR TVEITEN & JON MARTIN FØRLAND

I forbindelse med flyktning- og innvandringsdebatten i Norge stilles ofte spørsmålet 'hvor får vi våre meninger fra?' Det er skrevet bøker om emnet. Det er utvilsomt et viktig spørsmål i denne debatten. Men et ofte gjentatt svar er at vi får våre meninger fra media, fra nyhetsdekningen av kriminalitet med innvandrere innblandet, fra nyheter og annen aktualitetsrapportering, fra flyktnings og innvandreres hjemland, og så videre. Og denne holdningen tilsier for det første at en tillegg nyhetsmediene adskillig makt over opinionsdannelsen. For det andre tilsier den at studiet av meningsdannelsens *medierelasjoner* begynner med medieteksten, snarere enn med medietekstens tilblivelse. Der finnes meninger *før* teksten like mye som der finnes meninger *etter* den, ikke nødvendigvis bare 'bak' den eller 'under' dens overflate. Akkurat hvordan en skal, bør eller kanskje heller *kan* begrepsfeste dette meningdannelsesaspektet, er temaet for denne artikkelen.

Artikkelen er en første orientering om- og fra et forskningsprosjekt om forholdet mellom medier og meningsdannelse i tilknytning til flyktning- og innvandringsdebatten i Norge. Hva innebærer påstanden om at vi får våre meninger fra mediene? Hva slags faglige belegg har den? Og hvordan skulle en eventuelt anlegge en systematisk studie av disse forholdene? Vi skal først si litt om bakgrunnen for prosjektet, dernest knytte an noen generelle mediefaglige problemstillinger, for deretter å anslå noen tematiseringer for en mediestudie av flyktning- og innvandringspolitikken.

I 1993 skjedde det noe vesentlig med den norske flyktningepolitikken. Et stort antall bosniske flyktnings skulle bosettes og de skulle bosettes Norge rundt, etter kollektivt innvilget oppholdstillatelse av midlertidig karakter. Ettersom nordmenn iht faglitteratur ofte gir uttrykk for skepsis til innvandring og flyktningplassering, skulle en tro an en slik massiv integrering av bosniere kunne komme til å representere et drøyt løft for meningsentreprenørene i det offentlige administrative apparatet. Ikke nok med det, bosniere burde iht nevnte faglitteratur representere et kollektivt problem – de fleste av dem som kom til Norge var muslimer. En kunne tenke seg at medie-

overskrifter med '12 000 muslimer til Norge' neppe ville være noen retorisk gevinst for de politiske myndigheter som var satt til å forvalte bosettingen.

Antallet skulle i seg selv tilsi et interessant meningsdannelsesstudium, av riksdekkende såvel som lokale medieoppslag- og debatter. Historien om bosnierne i Norge har imidlertid en side til: Den norske flyktning- og innvandringspolitikken har tradisjonelt vært innrettet mot best mulig *integrering* i det norske samfunnet. Seint på 1980-tallet endret dette seg. Det politiske integreringsprogrammet ble gjenstand for en snuoperasjon. Det nye idealet var at flyktningene skulle vende hjem så snart forholdene i hjemlandet ble trygge nok til det. Videre het det i denne *repatrieringslinjen* at flyktnings i størst mulig grad skulle hjelpes i nærområdet. Og bak dette idealet, som etterhvert ble virkelighet, stod ikke minst UNHCR – De Forente Najoners høykommissær for flyktningespørsmål. For å gjøre en lang historie kort – den blir lengre i forskningsprosjektet – ble den norske flyktningepolitikken sterkt påvirket av disse signalene fra UNHCR. Mobiliseringen av hjelpeapparatet for bosnierne ble på sett og vis en prøvestein på en ny politikk, en politikk som ble lagt etter prøve og feileprinsippet – underveis i det som var det største flyktningmottak i Norge siden den andre verdenskrig. Bare i perioden juli til september i 1993 tok Norge imot omtrent 8000 bosniere, ifølge Kommunal og Arbeidsdepartementet.

Denne tanken om repatriering var en viktig strategisk side ved det argumentative løftet det var å 'selge' en politisk avgjørelse til allmennheten som innebar 12 000 bosniere til Norge på kort tid. For å si det med Tryge Nordbye – Nordbye var Generalsekretær i Det Norske Flyktningrådet på den tida – det var nødvendig å godta repatrieringslinjen for i det hele tatt å kunne gjøre seg forhåpninger om at nordmenn ville godta innvilgelse av oppholdstillatelse til så mange flyktnings. Det begynte å bre seg en oppfatning av at repatrieringslinjen var nødvendig.

Medier og meningsdannelse

Det ligger i denne studiens formål å kartlegge medienes medvirkning til meningsdannelse i norsk flyktningepolitikk, med

fokus på politikken som er innrettet mot de bosniske flyktninger i Norge fra 1992 og fram til idag. I studien vektlegger vi spørsmål som har med argumentasjon å gjøre, dvs. hvordan flyktningepolitikken uttrykkes i media, hvem som uttrykker den og hva dette kan fortelle oss om virkemidler og påvirkning. Begrunnelsen for dette ligger i den endringen i politisk prioritering som vi skisserte ovenfor. Nedenfor vil vi forsøke å skissere et genre-begrep, et aktør-begrep og et arena-begrep som grunnlag for denne tilnærmingen.

Et særtrekk ved nyhetene er at de er gjenkjennelige fortellinger. De har sin form og sin plass i det offentlige ordskiftet. Men allerede i ideen om at nyheter er fortellinger ligger der en påstand om utvelgelse. En fortelling er ikke bare en refleksjon av noe en mener er verdt å videreformidle, den inneholder formodentlig dramatiske elementer som skaper spenning i formidlingen og trekker fakta inn i spenningen, det minste hvis det er en god fortelling.

Nyheten oppfattes med andre ord som en konstruksjon: en konstruert fortelling. Den norske mediestudien er opptatt av dette konstruktivistiske element. Helt grunnleggende betyr det at nyheten må kunne sies å leve sitt eget liv, på sett og vis distansert fra den virkelighet den henter sitt utgangspunkt i. Dessuten er nyheten fortalt av noen, til noen – som enhver fortelling. Mediearbeidere som forteller står dermed for fortolkning, forståelse og formidling. Nyheter er en form for faktaformidling som aldri kan forstås helt løsrevet fra de interesser, normer og rutiner for formidling som hefter ved nyhetsmediet, såvel som ved de sakene som formidles der.

Et annet anvendelig begrepspar i denne sammenheng er 'tekst – kontekst'. Nyhetsinnslag og debatt i alle medier som omhandler – som forteller om – bosniske flyktninger i Norge, kan tolkes som utvalgt tekst. Tekstbegrepet favner da både ord, lyd og bilde i de respektive medier. Nyhetsteksten er et resultat av en produksjonsprosess, og som resultat inngår den i en fortolkningsprosess. De sentrale aktører i disse to prosessene er henholdsvis journalisten og leseren. Både journalisten som tekstprodusent og leseren som teksttolker inngår i en større kontekst. Fra et medieteoretisk synspunkt er det derfor hensiktsmessig å inndele studien i følgende kategorier: Nyhetsproduksjon, tekst, og resepsjon.

Nyhetsprosessen

Det medieperspektivet som legges til grunn forholder seg altså til mediasaker som konstruerte fenomener: Nyheter reflekterer ikke verden objektivt, men er en sum total av en rekke faktorer som innvirker på deres form og faktainnhold. Nyhetsproduksjon handler ikke om å avspeile, men om å strukturere virkeligheten. Et aspekt ved dette er at alle sider ved den komplekse virkeligheten ikke fremkommer i nyhetene pga. medieformatene. Medieaktører som har bidratt som informasjonskilder i spesifikke saker, føler ofte at mediefremstillingen er 'forenklet', 'vridd' og 'gal'. Dette skyldes ofte at journalistikken i stor grad fungerer metaforisk og dramaturgisk, og nettopp derfor er dens tankesystemer og saksfremstillinger grunnleggende og enkle. De fanger ikke opp den kompleksiteten mediefortellingen tar utgangspunkt i og gir én fremstilling av. På mange måter kan man si at mediene

snarere enn å referere politikken, forfatter den. Mediastudien setter søkelys på 'forfatterskapet' av fortellingen om norsk flyktningepolitikk overfor bosniere.

Med dette som utgangspunkt skal mediestudien i den tekst-relaterte tilnærmingen utrede:

- Hva slags journalistiske faktorer som innvirker på mediedekningen av bosnierne i Norge, eksempelvis genrebruk, retorikk og narrasjonsgrep i mediefortellingene.
- Hva slags viktige karakteristika disse nyhetene har: Hva slags situasjoner gjengir de bosnierne i, hvordan formidler de den flyktningepolitiske bakgrunnen, er de kritiske, nøytrale og/eller positive til den flyktningepolitikken som føres, og lignende.

Blant de faktorer som kjennetegner nyhetsmediet er også dets interesse som formidlingsarena for viktige politiske aktører i samfunnet. Mediene har i kraft av sitt publikum et viktig potensiale i meningspåvirkning. Derfor er det ikke bare viktig for aktørene å komme ut med sine saker i toneangivende medier, men like viktig å komme ut med informasjonen på sin måte, mest mulig på egne premisser. Anderledes er det ikke i flyktningepolitikken. Aktørene i flyktningepolitikken kan få gjennomslag i media i kraft av sin posisjon i det norske samfunn (maktperspektiver) og/eller i form av mediestrategisk planlegging og gjennomføring. Mediediskursen rundt justisminister Anne Holts inntreden på den norske politiske arena høsten 1996, kan eksemplifisere dette. Fra talerstolen i Arbeiderpartiets landsmøte slapp Holt nyheten om permanent oppholdstillatelse for bosniske flyktninger i Norge, med full mediadekning. Endringen i bosnieres oppholdsgrunnlag var uansett i emning grunnet flyktningenes fireårige opphold i Norge, men mediestrategiske hensyn kan ha spilt en rolle i at dette vedtaket kom i en slik form og på et slikt tidspunkt, først og fremst fordi man ønsket å gi opinionen et positivt inntrykk og bilde av den nye justisministeren. Anledningen var som skapt for å lage en dramatisk og god mediefortelling. Problemstillinger rundt denne og tilsvarende saker er det vi ønsker å studere nærmere.

Mediastudien skal derfor utrede viktige aktørers strategi og erfaring med mediene i en produksjons-relatert tilnærming:

- Hva vektlegger medieaktører som de politiske partiene, regjeringen, KAD, UDI, Flyktningerådet, interesseorganisasjonene (eksempelvis Landsforeningen for Bosnia – Hercegovina), Balkaneksperter (eksempelvis akademikere som Svein Mønnesland, UiO, og Tone Bringa, UiB) og enkeltpersoner, i sin eventuelle strategiske tenkning overfor mediene?
- I hvor stor grad har medieaktører kunnskap om de muligheter og begrensninger som ligger i produksjon av nyhetstekst?
- Hva slags betraktninger gjør mediearbeidere seg selv om disse forholdene? Har mediearbeidere god innsikt i det flyktningepolitiske sakskompleks?
- Og har dette endret seg nå over tid i forbindelse med de bosniske flyktningene i Norge?

Aktuelle problemstillinger

Problemstilling: Hvordan har det offentlige arbeidet for å påvirke opinionen? Hypotesen er at KAD/UDI/Justisdepartementet bevisst har brukt informasjon for å påvirke opinionen. For å følge lovgivningen har det vært et behov for informasjon utad som hadde som formål å skape aksept for midlertidig oppholdstillatelse samt aksept for tvungen repatriering. Ettersom flyktningenes situasjon har endret seg over tid, har det offentlige informasjon også endret seg. Som medieaktør med antatt stor påvirkningskraft, vil det også være aktuelt å belyse det offentlige rolle med henhold til å bestemme/legge premisser for diskurstyper i media. Enkelte diskurstyper kan eventuelt tenkes å virke ekskluderende på andre medieaktører (eksempelvis bosniske flyktninger).¹

Problemstilling: Hvordan har mediearbeidere deltatt aktivt i denne prosessen? Hypotesen er at mediearbeidere på ulikt vis har spilt en aktiv rolle i forbindelse med den flyktningpolitiske mediedagsorden. En kan anta at mediearenaer som *Aftenposten* og NRK i liten grad har kritisert den offentlige linje, mens medier som Klassekampen og lokalavisen har gjort det, for lokalavisenes del avhengig av sakens lokale relevans. Ettersom politikken må sies å ha hatt kontroversielle sider, kan en anta at nivået av kritikk kan variere en hel del. Denne problemstillingen berører aspekt vi var inne på innledningsvis; at nyheten er fortalt av mediearbeidere såsom journalisten, og at de i kraft av denne rollen kan påvirke mediediskursen. Det ligger imidlertid både muligheter og begrensninger i den kontekst som mediearbeidere driver yrkespraksis i, og blant annet kilders innflytelse vil moderere mediens selvstendige rolle. Metodologisk skal dette studeres via innholdsanalyse og intervjuer primært med medieaktører.

Et annet forhold som vedrører denne problemstillingen er mediens debatt- og kommentaraktivitet. En kan anta at samtlige medier har en forholdsvis åpen politikk med hensyn til debatt og kommentar. Det vil her være naturlig å utrede spørsmålet i hvilken grad mediearbeidere selv har engasjert seg i kommentar og debattvirksomhet.

Problemstilling: Hvordan har politiske partier brukt bosniaflyktningene strategisk for å påvirke opinionen? Den første hypotesen er at det har vært 'kjørt sak' på bosniske flyktninger for å markere politiske standpunkter og at fløypartier som FrP og RV har brukt denne muligheten i forsøk på å oppnå politisk gevinst. Dette kan også gjelde enkeltpolitikere med markeringsinteresser, for eksempel lokalpolitikere med tilknytning til bosniere, radikale ungdomspolitikere o.a. En slik problemstilling skulle kunne fortelle nå om innflytelsen på informasjon på sentrale arenaer. Evnen til å håndtere politiske arenaer er en vesentlig kommunikativ ressurs.

Den andre hypotesen er at øvrige partier, som Ap, Høyre og sentrumpartiene, har mer å tape på å profilere en innvandrings- og flyktningpolitikk, gitt en mer heterogen oppfatning av disse spørsmålene blant disse partivelgerne. Lokalvalget i 1995 demonstrerte for eksempel at mangel på informasjonsstrategi i seg selv er et interessant retorisk fenomen. Carl I. Hagen fra Fremskrittspartiet gjorde innvandringspolitikk til en sentral valgkampsak og høstet mye politisk gevinst på at øvrige partier manglet mediaprofil på dette feltet.²

Problemstilling: Hvordan har bosnierne selv oppfattet mediedekningen og mediens rolle i meningsdannelsen? Hypotesen er at bosnierne i Norge har spilt en begrenset rolle som aktive deltagere i mediediskursen. Det er naturlig å tro at mediedekningen har vektlagt de større politiske dimensjonene, og som en konsekvens konsentrert seg forholdsvis lite om bosnierne som aktører i debatten, tilsvarende mer om bosnierne som bakgrunnstema for sine fortellinger.

I lokalmedier, i de kommunene der bosnierne er integrert, vil de bosniske flyktningene sannsynligvis ha spilt en mer prominent rolle i mediene.³

Nyheter og dramaturgi

Et av prosjektets utgangspunkt kan kalles en idé om institusjonsdramaturgi.⁴ Begrepet dramaturgi henspiller på teaterkunsten, på iscenesettelse og på en helt konkret interaksjon aktører og publikum, hvor aktøren er den dominerende part i det kommuniserte. Hverken i teaterverdenen eller i medieverdenen trenger det å bety at publikum er passivt. Det betyr snarere at mediet, aktørene som deltar der og publikum interagerer på flere ulike må og at rollene dem imellom kan endre seg over tid og fra det ene "stykket" til det andre. Og det at dette spillet for det første er ulikt fra medium til medium og for det annet ikke gjelder likt til alle tider, medvirker til å skape et spenningsfelt der 'publikum' trekkes inn i 'handlingen'. Den passive rollen erstattes for en periode med en mer aktiv rolle, for eksempel når en i et medieoppslag trekkes inn som vitne, for eksempel. Evnen til å selv utpeke seg som vitne tilhører også dette spenningsfeltet. Her avgjør og ressursstyrke. Dette spenningsfeltet dreier seg ikke minst om ens ferdigheter i fortolkning av samfunnsprosesser, og ikke mindre av ens egne interesser i den. Det dreier seg om posisjonering, tilgang til nyhetsmedier kan være en sentral forutsetning. Konkret kan det bety at i gitte situasjoner trekkes flyktninger inn i nyhetsdramaturgien – de hentes fra det 'tause' publikum og inn angitte plasser i 'scenografien'. Det kan dreie seg om rollen som talsmenn for sin gruppe, formidlere av krav og formidlere av presiseringer. I andre situasjoner spiller flyktningene kanskje mer sideordnede roller som ledd i fortellingene om det som foregår i Bosnia.

Dramaturgibegrepet bygger på en ide om at journalistikken faktisk påvirker, uten at det dermed er snakk om kortsiktig individuell holdningspåvirkning på medlemmer av et publikum. Snarere er det slik at journalistikken kan sies å gripe inn i det politiske liv i kraft av sin formidlingsform – ved å referere fra politikken endrer mediene politikken.

Nettopp fordi journalistikken finnes og fordi den representerer en kanal til et stort publikum, blir den tidvis viktig for politikken som kanal og tidvis som potensiell avslører. Dette spenningsforholdet er et av den politiske journalistikkens viktige kjennetegn. Mediene besitter en posisjon som gjør at de både er aktrører på banen og i mange henseende faktisk også er banen.

Det dramaturgiske aspekt ligger i stor grad i medieteksten. Medieaktører med intensjon om å påvirke denne tekstens form og innhold må forholde seg til nyhetenes dramaturgiske struktur. Medieaktørers informasjonsstrategi bygger (bør

bygge) på kunnskap om mediernes bruk av dramaturgiske fortellerteknikker (såsom personifisering, spissformulering, dramatisering, forenkling, duellering etc.). Men innflytelsen på dette 'medieteateret', – 'bak scenen' så og si, dreier seg om å regissere og iscenesette skuespillet, og er dermed nå mer enn å innta roller. Medieaktørers maktkamp 'bak scenen' dreier seg også om å *definere* medieroller, ikke bare spille dem. I de tekstrelaterte tilnærmingene vil vi derfor anvende dramaturgimodellen, og så i produksjonsrelaterte tilnærming-er se hvilke konsekvenser dette har for medieaktørers informasjonsstrategiske handlinger.

Særlig interessant i denne sammenheng er det å belyse forholdet mellom 'medieteateret' og den flyktningpolitiske utvikling i Norge (samt den politiske situasjon/agenda i Bosnia). Er medieteateret i stor grad determinert av enkelte medieaktørers utspill overfor mediearbeidere, eller legges premissene for mediedekning i den generelle politiske dagsorden?

I forbindelse med mediediskursens dramaturgiaspekt akter vi gjennom en enkel kvantitativ analyse å avdekke eventuelle medieføljetonger. Et nyhetsoppslag eller debattprogram tenderer mot å legge premisser for oppfølging og videreføring av sak i andre medier. I slike føljetonger trekkes eksempelvis politiske aktører inn i mediebildet, enten på en journalists initiativ eller eget initiativ. Dette medfører at medias dagsorden kan settes av medias interne logikk, og ikke de faktiske politiske hendelser. Mediestudien vil søke å avklare omfanget av medieaktørers kunnskap og bruk av denne medielogikken.

Metoderefleksjoner

Studiens formål er å kartlegge mediernes medvirkning til meningsdannelse i norsk flyktningpolitikk, spesielt politikken som er innrettet mot de bosniske flyktningene i Norge fra 1992 og fram til idag. For å forstå medieteksters påvirkningspotensiale er det nødvendig å gjennomføre analyser av disse ulike premissleverandørene og de ulike leddene i utformingen av og opptaffelsen av mediens formidling av nyheter såvel som kommentarstoff. Dette innebærer analyser av informasjonens kilder, kilde-journalistrelasjoner, selve tekstene, samt oppfattelsen av budskapet blant flyktningene selv, såvel som blant de de sentrale aktørene i politikken.

Metodisk akter vi å anlegge et aktørperspektiv og et tekstperspektiv på analyser av sentrale riksdekkende dagsmedier, både innen fjernsyn og avisbransjen.

Gjennom intervjuarbeid søker vi å få innsikt i den politiske medieprosessen aktører inngår i, med hovedvekt på aktørers informasjonsstrategi og innflytelse i mediediskursen. Videre vil et delprosjekt grundig ta for seg et mindre tekstutvalg fra nyhetsbildet, og gjennom innholdsanalyse belyse dramaturgiske og fortellermessige aspekter vi tidligere var inne på.

En enkel kvantitativ innholdsanalyse skal brukes til å utrede mediedekningen av de bosniske flyktningenes situasjon og av innvandringspolitikken i Norge, og i lys av dette si nå om innvandringspolitikken tema og innhold. Hensikten med dette er å etablere endel sentrale referanser for den kvalitative analysen.

Vi finner det hensiktsmessig å foreta et utvalg blant de mest toneangivende medier i Norge, med tanke på opplag, troverdighet, seergjennomslag m.v. – kort og godt påvirkningskraft. Slik det ser ut idag vil dette bli riksavisen *Aftenposten* (morgen- og aftenutgave), løsslagsavisene *Dagbladet* og/eller VG, samt NRKs *Dagsrevyen*. Muligens vil utvalget også omfatte telegrambyrået NTB, lokalaviser og/eller TV2. Dette materialet danner grunnlaget for mer dyptpløyende perspektiver på hvordan historier blir konstruert og hvordan dette kan belyse politiske aktørers intensjoner og strategiske handlinger, eller for eksempel spørsmålet om (hvordan) bosniske flyktninger selv kommer til ordet i mediene og i så fall på hvilken måte.

En serie intervjuer skal medvirke til å belyse strategier og erfaringer med mediene. Hvem er premissleverandørene. Aktørkategorier kan være politikere, offentlige etater, organisasjoner, Balkanekspertene og individer som flyktningene selv. Media er også i seg selv en aktør. Intervjudata vil være et grunnlag for analysen av nyhetsproduksjonen. Utvalg av intervjuobjekter vil foretas løpende, gjerne med referanse til sentrale personer i casestudies hentet fra mediediskursen. Det er viktig at informantene er sentrale i sin (kilde-)organisasjon, og aller helst har en direkte rolle i organisasjonens medie-håndtering og samfunnskontakt. Det er imidlertid ingen forutsetning at informantene selv fremstår direkte og sitert i mediene. Snarere tvertimot vil en spesifikk interesse være rettet også mot mektige premissleverandører som ikke er synlige og åpenbare i mediebildet.

Intervju av mediearbeidere vil nødvendigvis variere noe fra de andre aktør-intervjuene. Søkelys vil settes på mediernes arbeidsrutiner og saksbehandling, på journalist- og redaktørnivå. Ønsket er å frembringe innsikt i journalistens handlingsrom og de overveielser han/hun må foreta. I dette inngår studier av mediets og dets arbeideres ressurser (kapasitet og kompetanse), journalist/kilde-relasjonen mv. Også her er vi først og fremst ute etter sentrale aktører, som aktivt og vedvarende har deltatt i mediediskursen om flyktningepolitikk. Dette kan være redaksjonsjefer, journalister som har flyktningepolitikk som spesialfelt o.a.

Avslutning

At mediene påvirker er det vel få som betviler, spørsmålet er hvordan og på hvilke måte en best kan begrepsfeste mediernes rolle i meningsdannelsen. Dette prosjektet er ikke basert på en lineær kommunikasjonsmodell der 'påvirkning' [på et mer eller mindre passivt publikum] angivelig skjer som et resultat av en eller annen eksponering til en medietekst. Snarere reflekterer prosjektet en ide om påvirkning og mediediskurs som en sirkulær prosess, hvor nyhetsmedia kan oppfattes som handlings- og formidlingsmedier i konkrete situasjoner hvor aktører ønsker politisk innflytelse. Hvem disse aktørene er, og hva slags strategi som anvendes for å oppnå politisk innflytelse, er spørsmål en kan tilnærme seg både spesifikt og generelt.

Mediedekning av den flyktningpolitikken som gjelder de bosniske flyktningene kan vanskelig skilles fra mediedekning av øvrig flyktningpolitikk, når det gjelder mediernes rolle i

meningsdannelsen, like lite som det er fruktbart å skille flyktningpolitikken fra det større spekter av meninger og topologier som gjelder for innvandringspolitikken generelt. Slik vi oppfatter det ligger de interessante perspektivene i de

politiske endringer vi har sett i løpet av 1990-årene og dermed i samspillet og motspillet mellom journalister, kilder, aktører og interesser.

Noter

1. Metodologisk vil det bli foretatt tekstanalyser og intervjuer for å belyse dette, inklusive analyse av pressemeldinger og informasjon mellom stat og kommuner.
2. Metodologisk kan begge disse hypotesene undersøkes via analyse av medietekst, pressemeldinger og intervjudata.
3. Metodologisk kan denne hypotesen utprøves ved innholdsanalyse, mens bosniernes opplevelse av mediene og vurdering av deres rolle kan utredes via intervjuer med enkeltindivider og med representanter for interesseorganisasjoner.
4. Dramaturgigrepet er i norsk medievitenskapelig sammenheng knyttet til Martin Eides og Gudmund Hernes arbeider, jfr. litteraturliste.

Litteratur

- Eide, Martin (1992): *Nyhetens interesse. Nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Eide, Martin og Gudmund Hernes (1987): *Død og pine! Om massemedia og helsepolitikk*, FAFO, Oslo.
- Fairclough, Norman (1989): *Language and Power*, Longman, London.
- Gans, Herbert J. (1980): *Deciding what's news. A study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek and Time*, Vintage Books, New York.
- Hernes, Gudmund (1975): *Makt og avmakt. Et utgangspunkt for kartlegging av de faktiske maktforhold i det norske samfunn*, Universitetsforlaget, Bergen.
- Tuchman, Gaye (1978): *Making News. A Study in the Construction of Reality*, The Free Press, New York.

Music – Intercultural Communication¹?

Micro Musics, World Music and the Multicultural Discourse

EVA FOCK

The communicative powers of music have been prized at numerous occasions, ranging from the more dubious experiments of presenting Beethoven to Amazon Indians² to more “traditional” examples of using different musics in education around the world³. Also in more daily life, a kind of consensus exists on the positive power of music in inter-cultural (and inter-human) communication. This is put into words through expressions like ‘Music knows of no race’, ‘Universal music’ and ‘Music across borders’.

Undoubtedly, music has the ability to communicate, also cross-culturally. The question is how and what it communicates.

To illustrate the complexity in this question, examples of how music communicates “culture” in general are combined with examples related to immigrants in Denmark⁴, and a broader discussion of the phenomenon “World Music”. The results of a recently conducted questionnaire provide the concrete illustrations⁵. Here the subject was the musical taste and habits of high-school pupils, especially concerning their attitude towards the music of the immigrants in Denmark.

The central element in this article is the significance of music in the creation of images of ‘the others’. This is illustrated by examples of how the Danish society deals musically with, or responds to the immigrants from the above mentioned countries, and their children. Though written within the field of Intercultural Communication, it is not the intention to analyse the ways in which (musical) messages crosses cultural borders, in order to find out what is needed to have it satisfactory understood⁶. Neither is it the intention to describe the ability of music to signal identity as such. Only when the signalling and reception of the signals takes place in an inter-cultural context, will it be included, and then with the focus on the processes around the minority-majority relationship.

But first of all – how is this positive impression of the communicative power created?

Music – Good Entertainment

People all over the world use music for leisure, pleasure and entertainment – next to a lot of other more ‘serious’ commu-

nunicative functions, that require inside cultural knowledge and understanding. Where these complex culture-bound functional meanings are prior and crucial, the music normally cannot travel across cultural borders (unchanged). Only the more immediate layers can to some degree be transferred and understood. They must leave sufficient space for individual interpretations or they must function in contexts that are found similar in different cultures. These could be: being together (especially in dancing), expressing happiness and joy, and to some degree sorrow. The American ethnomusicologist Mark Slobin mentions “high energy” and “being a transmitting medium of great carrying power” as necessary if music should function transregionally⁷.

This specific power of music has made musical activities a “must”, whenever people are together in order to feel good. The fact that music partly communicates without the use of a spoken language has made it particularly suitable for occasions where people from different language groups are together.

A lot of well functioning intercultural events prove the positive potential within the use of music. Any serious friendship organization bridging different cultures (Danish-Kurdish, Danish-Turkish, Danish-Moroccan, etc.) has close connections to at least one folk music- or dance group, and they normally use music for their extrovert activities. Certain kinds of folk music are equally popular with the audience of both the ‘ethnic’ and the ‘Danish’ side.

What kind of music is chosen at these occasions is a quite different matter, which I will come back to later.

Recognizable Regional Labels

In very much the same way as when we use music to create a certain atmosphere or mood in a movie, we use music in films and on television to signal a region. Also political news on television surprisingly often is embedded in music. Even children have a rather clear picture of how the music of certain regions sounds. We build this image on a very limited knowledge – a knowledge which only partly is based on first hand experiences with the music of the regions. The works of European classical composers or earlier Hollywood ‘sound scapes’ form another and probably more important source for the music used in both fiction films and documentaries on television.

Institute of Folklore, University of Copenhagen, Snorresgade 17-19, DK-2300 Copenhagen

In this way the image is often created out of a constructed imagination (instead of knowledge and facts), thereby becoming a double illusion.

The immigrant groups from the Orient are, like any other group, associated with special types of music. When it comes to film and television, the call for prayer from the minaret, wind instruments with associations to twisting snakes and music used for belly dance are the most popular. This is different from occasions with a more active participation, where folk music which is suitable for (chain) dance is the most popular.

Another, and in this context less relevant, phenomenon is musical quotation in films. Here the film producer adds an informative level of meaning through music. As this specific level of meaning is very culture bound, assuming an insiders' genre- or contextual knowledge, it will mostly be lost if the film is shown outside its original culture. It might even lead to important misinterpretations.

In order to fulfill the communicative task beyond cultural borders, the musical selections have to be clear in their style. Unfortunately this can result in the use of incorrect musical emblems put on different regions, due to simplifications and insufficient grounding.

What We Think – What We Hear

Visiting a Turkish restaurant almost automatically raises expectations of Turkish music in the background, even in the heart of Copenhagen. In this situation everybody likes the music, and even bystanders outside the restaurant find it a natural part of Danish 'nightlife'. It is almost a necessity if the right exotic atmosphere is to be obtained.

When going on to the nearest kiosk in order to buy cigarettes for the rest of the evening, there is a chance to hear exactly the same kind of Turkish music. Now it sounds from the back of the kiosk, where the friends of the shopkeeper are sitting, and now it probably creates irritation among those who are not used to that kind of music. It creates a barrier and gives the Danish customer the feeling of not belonging – an unacceptable feeling for many people. Yet, it might not at all have been the intention of the shopkeeper to create the musical barrier between his friends and the customers. He probably did it just to feel fine, without considering the consequences.

Out on the street again you might hear heavy Turkish pop from a car driving by. Again the result probably is irritation, but now combined with an interpretation in the direction of social rejection: 'They are giving the Danish society the finger'. Car-blasting is a normal phenomenon within youth culture, yet when it is performed by youngsters with Turkish background it is often interpreted in a special cultural and provocative way, though it only seldomly has this purpose. Mostly they just want to draw attention, primarily from the girls. They want to create a sound space of their own – just like any other car-blaster.

All three examples are created around so-called 'ethnic' music. In all three examples the music creates a common space for those that are 'in', without being made specially against

any 'others'. Yet, this is not the way it is interpreted. We actually do not listen to music and react to that – we do not judge the aesthetic values or musical elements. We decode the music on a basis of expectations concerning non-musical levels. We decide when exotic music is acceptable, in which form, and when not.

A Marker of Cultural Hierarchies

The requirement for recognizable images and controllable situations when listening to foreign music not only causes wrong pictures – it consequently also limits the possibilities for showing the actual diversity within the different cultures. These musical stereotypes of 'the others' might mirror a more general pattern of negative cultural hierarchies. High-status cultures are presented through high-status music (mostly art music), whereas low-status cultures are presented through primitive musical 'otherness'.

Musical Stereotypes

Through the choice of exotic folk music, we musically construct or confirm images. Africans are for example always performing in colorful dresses always dancing and playing the drums. This stresses the image of a drum culture, ignoring other important elements, and it generally keeps the image of their childish almost primitive innocence alive. This process can become self confirming through a vicious circle: it becomes all that the arrangers offer, all that an audience is looking for and finally all the audience accepts.

Even music professionals don't always expect a complexity within the non-European music which is comparable to what they know from Western art music. This happens even though it is easily found, certainly within the art music of other cultures. There is a tendency to reinterpret the more complex elements in foreign music – especially the music that seems incomprehensible, due to the lack of knowledge – into primitivity or even ugliness. 'Their music is out of tune' is a often heard phrase. Also attitudes from music teachers like: 'We all might learn different local, culturally defined scales, but we are all born with the same 12 basic tones' expresses this hierarchic, ethnocentric world view, on a somehow unconscious level.

This phenomenon is special for music that differs fundamentally from Western music through an increase in the tonal material⁸ or in timbre, whereas variation more often is accepted or even worshipped within rhythm. The highly percussive music of West Africa and Bali is very popular in the Western World within certain circles. An example from Indian classical music illustrates how changeable this is: In the 1960s and 70s, the melodic improvisation of the Sitar (string instrument) dominated the Western interest in North Indian classical music. Later, the vital and virtuous tabla (drum) of the North Indian classical music gained popularity. The percussive vitality took over from the more contemplative and meditative aspects of the music. Still both tendencies only present a very limited picture of the total complexity and diversity of the classical Indian music.

Traditional Tradition

During the rare public cultural events in Denmark where Turkey is presented on stage, certain genres prevail: Folk dance (often Kurdish) has been very popular, but also 'state-stage-folklore' might have a chance. If Danes play themselves, it is a mixture of gypsy-like, easy to dance folk music, which is also found at touristic restaurants in Turkey. The art music, the classical religious music or the professional high level teachers visiting a Danish conservatory or music school are not yet on the agenda. Not even well functioning pop from this region reaches the Danish audience through the media.

This brings us to an other aspect of the limiting cultural stereotypes: modernity contra 'ethnicity'. Just recently, the Danish Radio started a short program about the youngsters with immigrant background, with a very traditional Bedouin love song. Played on a radio channel completely dominated by mainstream pop music, this very traditional folk music not only sounded traditional and exotic – it really sounded strange and 'primitive'.

Whereas 'World Music' to some extent covers both modern pop, classical art music and traditional folk music, this is never the case with music from the immigrant areas. These cultures are, if at all, only represented by very traditional folk music. The youngsters with immigrant background do occasionally listen to this kind of music – mostly during political, 'ethnic' or social manifestations and events within the family, where the expression of tradition is important – like weddings. It is important to distinguish between these kinds of activities and the daily life of the youngsters, as they the rest of the time prefer either pop music from the regions (this is the case with most of them) or American music. The interest fields of the surroundings makes the youngsters more 'ethnic' and 'special' than they actually are – the ethnification in opposition to modernity.

Still now, in this era of so-called globalization, where long distance travels and high grade information should be part of our daily world, the exotic picture of 'the others' is alive, partly through music.

World Music – A Marker of Globalization or Multiculturalism

February 1997, a preliminary report: 'Denmark – towards a Multicultural Society'⁹, ordered by the Ministry of Cultural Affairs came out. The writers, in their observations on music, concluded that World Music plays a central role, as a catalyst, a marker of a globalization or Multiculturalism. In the report World Music is both associated with Multiculturalism, with immigrants and with youngsters, and the writers are far from alone, when stressing the relationship between these three phenomena. But what does it actually mean – relating multiculturalism with the immigrants and the youngsters?

What's New about Multiculturalism?

Currently, the European cultures are often said to become multicultural because of the recent wave of immigration from

countries outside Europe. We tend to forget the multiculturalism in any society, at any time – simply due to different cultural layers or groups with the same national background¹⁰. This is a handy way of creating the image of mono-culturalism and homogeneity 'until the others came'. No doubt the arrival of larger groups of people from around the world puts a new dimension on to multiculturalism. The problem is the tight connection between the cultural diversity and hegemony and 'ethnic' background. In reality the difference between urban middle-class Pakistanis and rural Pakistanis can be much larger than the difference between urban middle-class Pakistanis and urban middle-class Danes.

World Music – In the Political Discourse

This is not yet another thorough analysis of the term World Music. Neither will I address the possible ethnocentric ideology behind the phenomenon, nor the lack of clear genre distinctions, though both aspects are of some relevance. This discussion addresses a kind of 'second dimension' – ethnocentrism underneath. The political discourse not only influences the creation of World Music as a phenomenon, but also defines (implicitly) what is 'in' and what is 'out'. The lack of musically defined genre distinctions supplements this, as there is no other common characteristic of World Music than its 'otherness' to Western music¹¹. In this way it becomes easier to reject many genres as 'exotic' or irrelevant.

European (music)history has always oscillated between internationalization (where foreign regions for a period become part of 'our world') and periods of national or regional self sufficiency. We have had changing periods of artistic influence from China, the Orient, Africa, Latin-America and many other areas. These periods always go parallel with an interest in the same regions on other levels, both within different art forms but also (and I think most importantly) within politics. The link could be increase in trade, solidarity with parts of the populations or more clear-cut political interest of power. Interest in art has always been, and will always be, parallel to some kind of extra-musical interest on the political level.

World Music became the musical equivalent to the political illusion of globalization in the eighties. There was nothing new in the fact that we got important cultural inspiration from, and had important interest in other parts of the world. Only this time we did not clarify the limitations – regionally or in musical distinctions. It is not a region specific interest, but a fragmentary, effect oriented interest in whatever suits the purpose. The period of interest in World Music, which is now declining in the media, coincided with an interest in strange cultures from far away: Exotica, voyeurism, whatever we might call it. We romanticized the primitive and authentic cultures of the world – possible with a Western touch, to make them acceptable. We created a distinction between 'us' and 'the others'.

The new central theme within World Music (replacing Multiculturalism) is 'Cultural Diversity'. This change, which among others was introduced during the last 'Teaching World Music' symposium, 1997, is a natural consequence of a parallel political change. During the late nineties, a major theme

for interest in other cultures has been the cultural diversity of our own countries, due to increase in migration and mobility – distinctions between nationality and ethnicity. The diversity now becomes much more tangible. Visible, ethnic minorities have become a part of our backyard, though not yet of our front yard.

Multiculturalism, Immigrants and Youngsters

What is interesting for the subject of this article, are the regionally or genre defined limitations within World Music up till now. Both at festivals and in the media, certain regions and genres are rather well represented, whereas others are totally invisible. This is to some extent inevitable. The world is too big, and it is impossible to include all music.

We have a period of global mobility and so-called multiculturalism, combined with ‘structural discrimination’¹². Instead of ‘race’, ‘culture’ has become the most important reason for discrimination, among ordinary people. As cultural visibility is very important in postmodern societies, partly illustrating our position in the society and in the cultural hierarchies, it becomes a matter of social acceptance to be visible. But the way you are made visible mirrors (and maybe predicts) your image and status in society.

When the youngsters with immigrant background are constantly associated with the so-called new multicultural society, they become culturalized and ethnicized, and finally disrespected.

It is a very delicate matter. Though we need other cultures to become more visible, pure exotic visibility (opposite to more differentiated information or normal participation in society) can also confirm negative stereotypes.

We are in all these cases dealing with the way that one culture is looking upon another culture – the Western World creating images of the rest of the world. Is it Eurocentrism as a kind of supremacist or just a natural way of distinguishing between ‘us’ and ‘the others’?

Let us first of all see, if it means anything in daily life

A Danish Case-Study

The young people of today are living in this so-called multicultural world – as we hear it again and again. Certainly in a city like Copenhagen we have representatives of many cultures living next to each other. Yet this does not necessarily make the society multicultural in the sense of contact and communication. To obtain this there has to be some direct connection, either in the form of exchange of values, habits or experiences or at least through a recognition of each other as rightful parts of the society. Unfortunately this has not been the case, as far as this project has been able to reveal. First of all the contact between different groups of youngsters is very limited. They might attend the same classes in the schools, but not once were they sitting together “cross-culturally” during lunch hours. In youth clubs, a similar segregation seems to take place between Danes and children of immigrants, and also often between certain immigrant groups.

When asking high-school pupils in Copenhagen about their attitudes towards and experiences with music from different cultures, the signs were the same, though they also expressed a wish for change. Before going into the details about the results from the questionnaire, a short introduction to the immigrant situation in Denmark is necessary.

Immigrants in Denmark

The immigrant situation in Denmark differs very much from the situation in countries like Holland and the UK. First of all Denmark has no major colonial history. Apart from limiting the direct contact with other cultures (however negative it might have been), this is also one of the reasons why visible minorities (which is an important characteristic of the people described here) very rare in Denmark, until the arrival of the labour immigrants in the late sixties. So this kind of immigration is both a relatively new phenomenon and we in reality talk about rather small numbers (Table 1).

Table 1. Immigrants and Descendants in Denmark, by 1/1 1997

	Immigrants	Descendants	Total
Turkey	26 324	16 794	43 118
Pakistan	9 103	6 693	15 796
Morocco	4 112	2 566	6 678

Note: Total Danish population: 5 275 121. Estimated muslim population: App. 1,5% of total population.

Source: Statistic Denmark 1997.

During the ’80s and ’90s – after the immigration of labour forces had peaked – refugees arrived in larger numbers, in Denmark. People from Vietnam, Iran, Iraq, Sri Lanka, Lebanon and Somalia form the largest non-European refugee groups today – many from the middle-class of bigger cities. With them, they brought their traditions for education and an interest in ‘urban’ art forms (music, theater, film, literature). Notwithstanding these traditions, the refugees are, in the public debate and general view, lumped together with the labour immigrants, who mostly came without any education from the rural areas.

Whereas arrival of new and ‘stronger’ groups in certain countries can heighten the status of the previous groups of immigrants, it has been the other way around in Denmark. This has several reasons: In the first place the religion Islam has become an important element in the Danish immigrant debate. It is the one factor which to many explains most differences, including traditional ‘rural’ behavior and social background. Being common for both many labour immigrants and refugee groups, Islam has become the most important common divisor, the favored identity marker – in the eyes of the surrounding majority society. However, for the immigrants themselves the different groups are not similar at all.

Another important reason why the situation for immigrants as a whole is different in Denmark, certainly as compared to especially the UK, is the traditional construction of class distinctions. In the UK it is impossible to talk about one common culture, as the differences between the social classes go much too deep. Although there are differences between cultural categories in Denmark too, they are much less emphasized. As a result it has been possible to create the image of a mono-cultural Danish society as a unified alternative to ‘the others’ and their constructed homogeneous ‘otherness’.

The general debate on immigrants and ethnic minorities in Denmark today is very negative. The media and public debate stigmatize the (male) youngsters by accentuating culturally explained conflicts (‘between two cultures’) and criminal activity. At the same time, girls are seen as the victims of their parents’ traditional demand of obedience, which indeed, at times limits their freedom, especially when it comes to choice of (sexual) partner(s).

The Project

My research project about the significance of music to youngsters in Denmark with immigrant background, started with app. 100 interviews. I asked relevant youngsters about their musical preferences and habits. It developed into a multi-methodological study of how these 15-20 year old youngsters use music, both as individuals, in their different social interactions and in the dialogue (or confrontation) with the Danish society. For this purpose, I combined interviews with questionnaires and fieldwork in both the local communities in Denmark and the countries of origin.

The results from the introductory interviews, concerning the type of music that they prefer in different contexts and how they use music generally, will not be described in this article. Only a single element is of interest here: they never listen to music from their parents’ regions in the presence of Danes, allegedly because they don’t like the music. This happens, even though much of what they listen to the rest of the time has some connection to these regions.

The Questionnaire

A questionnaire was planned, primarily in order to clarify if the postulated negative attitude of the Danish youth towards the music of their school friends was confirmed by the Danish youth itself. Secondly it should provide an impression of the attitude of the Danish youth, towards non-European music in general, and the music of the immigrants in particular. The

survey was conducted among high-school pupils. They were asked about their musical preferences and habits, and especially if they ever heard Turkish-Kurdish, Indian-Pakistani, Moroccan and Afro-Latin World Music. The latter was outside the field of this specific project, but proved relevant as comparison – to know if their answers were general for all non-European music or special for the specific immigrant cultures.

To conceal the special purpose of the questionnaire, different questions about their general musical preferences were included. This was done in the expectation that straight questions only about the music of immigrants could cause negative reactions, due to the earlier described discourse. This additionally provided a broad picture of musical taste among this generation. For example it became clear that Danish music is equally unpopular among all youngsters, no matter their background, but popular with the Danish parents. They were also asked where and how much they listened to the non-European music. If they didn’t listen to this music, they were asked why not. Other questions focused on non-European music in school: did they hear it in school? Ought it to be included in the teaching? To double-check on listening habits and taste, they were finally asked about their attitude towards many different genres – including music from the relevant regions.

The Schools

For practical reasons the contact went through the music teachers from two high-schools. One was in the suburbs of Copenhagen, another in a neighbourhood with many immigrants, in the center of Copenhagen. The music teachers conducted the questionnaire during music classes, which provided a high percentage of answers. In this way I got in touch with all pupils attending music lessons – which means all pupils in first form, where music is compulsory.

As music is optional in second and third form, only those who had chosen music were contacted (Table 2). This could be expected to be the pupils with the greatest interest in music (and tolerance?).

What do High-School Pupils Listen to?

High school pupils do not listen to foreign music – that’s for sure.

Any fear for an unclear or complex result was completely ungrounded:

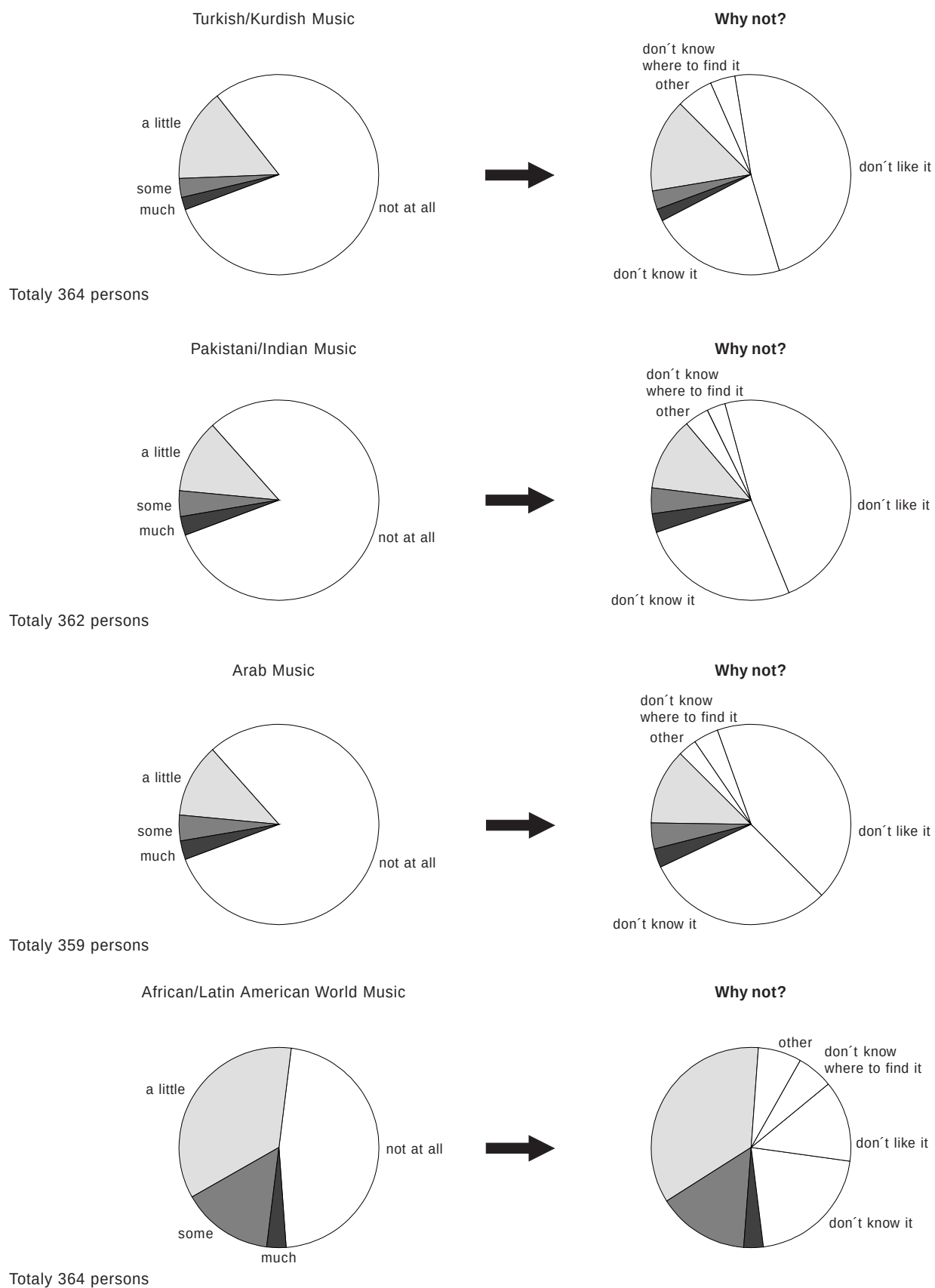
Approximately 80% of the inquired **never** listen to music from the immigrant cultures (Figure 1), whereas only 47% never listen to African/Latin-American World Music.

Table 2. Questioned Persons with Foreign Background in Music Classes (percent)

	Total	the pupil or at least one parent born abroad	%	born in Turkey, Pakistan or Morocco	%
First form	314	101	32	22	7
Second form	27	7	25	1	3
Third form	25	3	12	0	0

Note: Totally 367 pupils from Nørre Gymnasium and Metropolitan skolen, Copenhagen, 1996).

Figure 1. Do Gymnasium Pupils Listen to Music from Other Cultures?

Source: Fock, Eva, *Dansk Musik Tidsskrift*, 1997.

12-15% listen 'a little' to the music from the immigrant cultures – this typically covers the accidental confrontations in restaurants, shops, through the wall from the neighbour and on the street through the open car windows. 35% listen 'a little' to World Music – mainly because this music more often is played in situations where the generation above chooses the music. The few youngsters with Danish background who listen more than just accidentally, though still just a little, to music from the immigrant areas mostly do this at parties together with youngsters with immigrant parents.

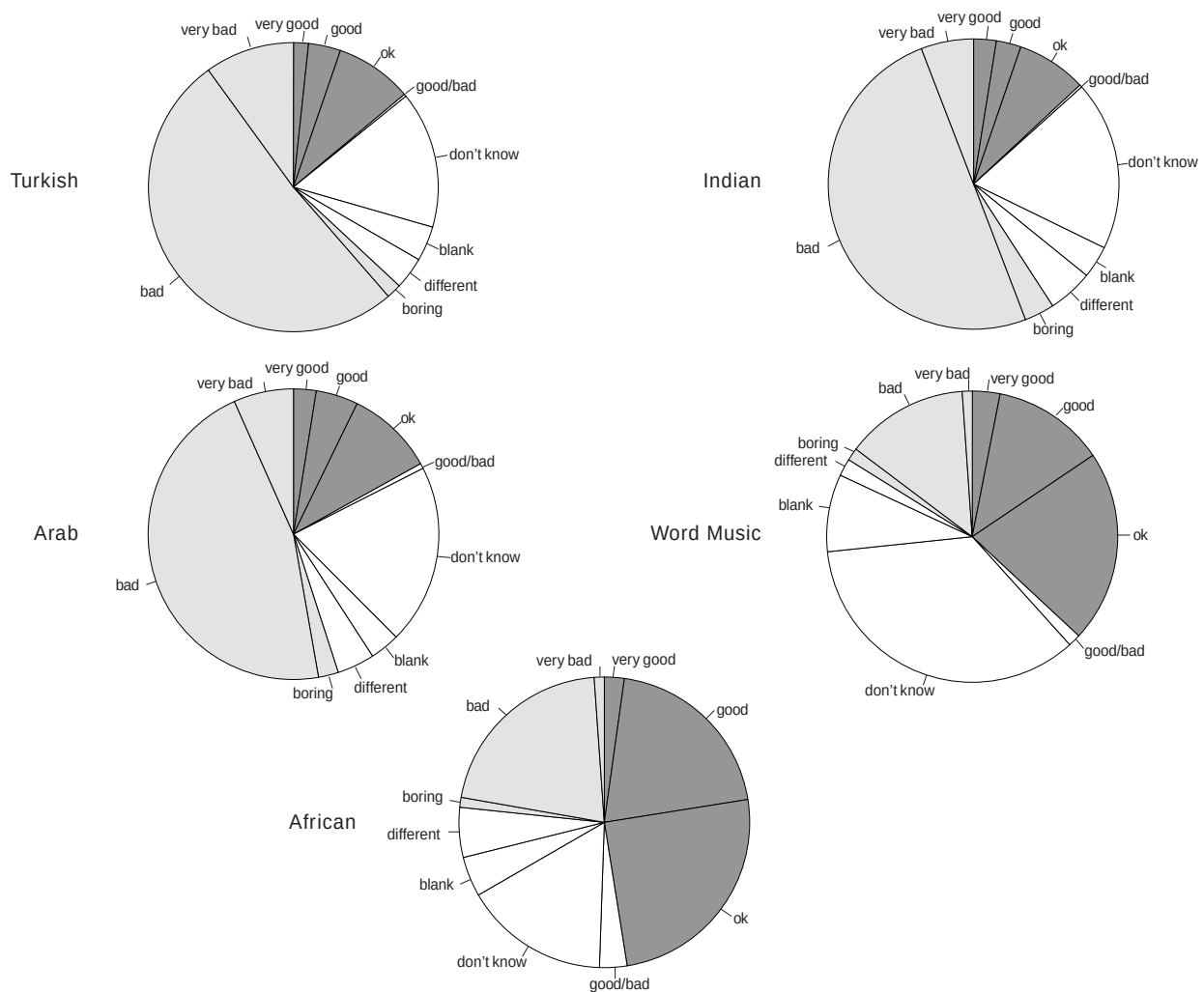
Only very few of the inquired answer that they listen 'sometimes' or 'much' to non-European music, especially the music from the immigrant areas. Those who do, almost all have a foreign background, though not necessarily from the specific area. Only very few with Danish background listen more than just 'a little' (this means in situations where others chose for them) to the music from the immigrant areas. They all have parents who work with immigrants or refugees, or they have close friends with relationship to those areas (typically Danish girls having affairs with these boys). Not surprisingly the youngsters with backgrounds in the immigrant cul-

tures have much broader consumption habits than youngsters with Danish background, when it comes to non-European music from their regions. They use it both with friends, alone and with their parents, which causes a large diversity in situations and musical styles.

Also the reasons for *not listening* to the music from the immigrant areas were clear: 42-48% did not like the music, whereas 22-30% did not know it – actually some even said that they did not know it AND did not like it! This is different for the World Music, where lack of knowledge more often was the reason (21%), than simply dislike (13%).

The interest in World Music is clearly different from that of the music from the immigrant areas. First of all it is generally neither the word nor the music for young people. Secondly, especially youngsters with an immigrant background never listen to it. This might be due to the situations around using the music. It is genre that has the radio as the main source, which the youngsters primarily listen to, together with their parents. As exactly the immigrant parents do not listen to this music – neither do their children.

Figure 2. What do the Pupils Think of this Music?

Source: Fock, Eva, *Dansk Musik Tidsskrift*, 1997.

Taste

The answers in the additional questions about taste confirmed the pattern of dislike. Asked about their attitude towards 21 different genres, among other hip-hop, dance, soul and classical music, I also asked about Arab, Indian, Turkish, African and World music (Figure 2). In this case there was no regional definition with the term 'World Music'. This had the to me rather unexpected result that almost 50% were unclear in their answer – apparently they either did not know what it was or they did not know whether they liked it. Concerning the attitude towards the immigrant cultures, the answers were as clear as before:

50-65% were directly negative towards music from the immigrant cultures, whereas only 13-17% were clearly positive towards this music. Opposite to this, only 20-25% were negative towards the African music and World Music, whereas 40-50% were positive towards this music. Furthermore it was remarkable that the attitude towards several of the more well known genres often was rather differentiated – some groups or pieces were good, others bad. This was never the case with music from the immigrant areas – it is either-or!

The answers are almost scarily clear. If intercultural communication can be measured in listening to each other's music, then it certainly does not look too good. The functions, both on a musical level and a level of social contact. It seems as if the attitude towards the music mirrors the general attitude towards these groups of visible minorities

The Role of the Schools

During the introductory interviews, the youngsters with immigrant background often told me that their teachers never introduced the music from their parents homeland, which they regretted (though they never directly complained). On this background the pupils in the questionnaire were asked about their experiences, not only at the two high-schools where they currently went, but also the primary school(s) that they had attended earlier (Table 3).

Table 3.

Has non-European/non-American music been part of the music lessons on this school or earlier during your schooling?

No: 208 (57%)

Yes: 156 (42%)

– out of which only 37 (10%) with music from immigration areas.

These 37 were 1½ class,
where 2 pupils from these areas had insisted on
presenting music from their region.

At first sight one might consider it positive that 42% of the pupils had met non-European music or non-American music at school. Yet, looking closer, only 10% of the inquired had met music from the immigrant countries. The rest was African or Latin-American music, mostly a single lesson during an activity week, with a guest teacher. Furthermore these few examples of immigrant music never came on behalf of the teachers; the pupils with immigrant background always were the ones to take the initiative.

Out of the 367 pupils that I questioned only maximum five pupils had met music from the immigrant areas in situations they did not account for – maybe situations where the teachers had taken the initiative. The teachers and other 'trendsetter' only seldomly feel encouraged or competent to introduce this kind of music. The exceptional introductions often include stereotype elements of ethnic exotica – and the pupils with the immigrant background have to take the initiative, and most often also make the presentation. In this way it lacks the authority and neutrality that only a teacher can offer. It also might lack competence in choice, as not all children of immigrants are qualified in describing the musical culture of the country their parents come from.

Purposes of Teaching

The basic attitudes towards these kinds of music (Figure 2) make me wonder, if a change in attitude in the schools might be a way of changing the attitude of musical taste. To answer this, larger tests that are not part of this project would be necessary. In Norway a project 'Klangrikt Fellesskap' tried from 1989 to 1992 to use music and performing arts in order to reduce racism and mobbing in the lower classes. Here the results were positive¹³. Yet we do not know from Norway if this change of attitude stayed on for the following years. It might be worth remembering that musical socialization stops around puberty. Starting a change of attitude in high-school, where the pupils are around 15-19 years would in reality be too late – though of course always better than never.

In a time when internationalization and the illusion of globalization is 'in', we have to realize that we actually know very little about most other cultures, including those from which we have larger populations living right here. Our curriculum is still surprisingly national and local, and the popular trips around the world are extremely fragmentary and adventure-oriented, lacking in depth knowledge. In reality the knowledge that we normally get in the schools about other cultures is minimal.

From a legal point of view, the absence of non-European music is not acceptable in Denmark. The curriculum for music teaching in the primary school says: 'The teaching should stimulate the pupils' understanding of Danish and foreign music tradition as a part of cultural life, both as part of current public life and in its historical perspective.'¹⁴

Though the curriculum is less pluralistic than earlier¹⁵, understanding is still demanded, and this is certainly not gained through taboos or through simple presentations of folk dance.

Teachers often say that the pupils actually do not want to hear music with relationship to the immigrant areas. Even if this should be correct (which I doubt – see below) it is unacceptable. If the schools should not be the place to introduce the pupils to new and unfamiliar material, then where should they ever meet it?

When asking if they think that the non-European music should be integrated in music lessons, the pupils answered with a clear: 'Yes!' 70% wanted more (though not too much!), only 17% did not want more of it in the schools.

The arguments from these pupils of why the teachers should include music from other cultures in their program proved the general impression of the intercultural communicative powers of music:

Why?
'If I heard more of it I might come to like it'
'It's great, great rhythms'
'To expand your horizon'
'To learn about music, like we learn about religion and history, puts your own music into perspective'
'It is important to know other cultures, and that is done well through music'
'It is also an important part of music history and important for the development of music'
'Because you gain an insight into other cultures musical habits, and this is important because I think that many things are expressed through music'
'You won't hear it otherwise'
'You should learn about the music of your school friends'
'Music means more there than with us'
'Why not?'

All the elements are there: Fascinating rhythms, cultural understanding, wider horizons, getting familiar with the different sounds and maybe most important the question 'WHY NOT?'

Communicating What?

The pupils say it themselves, and many others with them¹⁶ – knowledge is necessary in order to obtain understanding (not necessarily liking), certainly when we are dealing with other cultures – and I agree with them.

I will now finish this short trip through 'Micro musics' in Denmark, and return to the field of intercultural communication, in the area where it relates to music and minorities. This idea of communicating knowledge might be associated with the theories of competence studies¹⁷, but competence on what level? As said in the first chapter, it is not a matter of giving Danes any special competence to communicate musically with other cultures, neither is it a question of like or dislike. Exchanging the local Danish songs with Turkish tunes is not on the agenda either. Yet a certain competence in the sense of knowledge based on respect must be present as a foundation, especially among the teachers, if we shall not all end up in pure exotic fascination or total rejection.

Though many people apparently express a clear (negative) attitude towards certain types of music, my point here is, that this is not the actual reason. Recalling the three examples from the restaurant, the kiosk and the car, and also the answers in the questionnaire, they all indicate that the actual music is of less importance than factors outside the music. We are back to the indirect, the indefinite and complex elements of discourse, where the questionnaire, my research project in general and the communicative power and political aspects of music meet.

Youth and Identity

When approaching music and youth, especially in order to analyze the significance of music for a certain group of youngsters, it is important to look at culture as a process of communication. The relationship between different individuals and between different communities should be in focus, as a dynamic process of constant interaction. When looking at the youngsters and their attempts to create a new identity, the perspective of creolization or modernization has been up front¹⁸. In order not to underestimate the importance of youth as a substantial cultural factor for these youngsters, an understanding of the different arenas of the individual could prove to be very important, if we do not want to simplify or 'ethnicize' the complex identities of these youngsters. The term 'arena' here covers a combination of situation, function and social relations¹⁹. Music frames the arenas, makes them 'visible'. These youngsters – as any other youngster – act very differently, depending on where they are, with whom and why²⁰. They use different types of music and show in this and other ways different parts of their multifaceted identities. Yet constructing or expressing the many diverse facets of an identity in a constantly changing world is only one part. If, as Peter Berliner²¹ says, the most important is, what is 'between us', then the intentions of the youngsters is only half the story. The other half is the picture that the surroundings has created of them. Here we are back with the main topic of this article. The images and stereotypes become extremely relevant in a situation of communication across cultural barriers (even though no national borders are crossed).

Studying the youngsters and their close surroundings seems not to be sufficient, when we deal with an intercultural subject with potential discriminatory undertones. The youngsters with Pakistani, Turkish and Moroccan background are part of the Danish society – a society that partly rejects them. It is not like studying a distinct culture somewhere far away. We have to include and involve the general opinion in the society, the political discourse, as it directly influences the behavior and possibilities of the individual. Not only do the (young) Danes react according to public opinion in taste and behavior, also the youngsters react accordingly. It influences their way of expressing identity and eventually even their actual cultural identity. The reflexive taboo of music with 'immigrant' associations when Danes are present ('because they probably do not like it') is one reaction. Another reaction is the re- (or hyper-) ethnification through presentations of traditional folk music and dance during cultural events instead of choosing the kind of music they normally listen to themselves. In this way they on the one hand fulfill the expectations of the surrounding. On the other hand they also protest against cultural exclusion, as exactly 'ethnic' music is the only way to become musically visible in Denmark. Alternatively some purely suppress or exclude all cultural expressions with any low-status, ethnic connotations. The possibilities are many; it is not only a matter of penduling between two defined cultures. Without understanding the power of the pub-

lic opinion, we will never be able to understand the different reactions and patterns in the musical habits of the youngsters.

Double Barriers

When it comes to the Danish youngsters in the questionnaire, they have elucidated the way they handle music from other cultures. Communicative barriers have to be crossed, in their attempt to interpret and understand this other culture that is so close by. In reality we here have at least a double barrier, as they often react on a non-existing culture – reacting against constructed cultural images.

There are several reasons for the young Danes, why they do not listen to the music from the immigrant cultures. One reason is their general negative attitude towards immigrants, as described in former chapter. The picture they have of music from these regions – partly built on the images created through the channels or situations as described – is a second reason. Finally it can also be a question of accessibility, which again has to do with the processes behind World Music. How can you get used to a music, if you never hear it?

We get a situation where the music first is disliked or even disrespected. Then when this barrier is eventually crossed, the presented music probably is not typical for the culture (due to the need for easy recognizable images). If this is what we call communication – it is certainly not very constructive.

The stereotypes (like youngsters being associated with the music of their parents) directly influences the possibilities of both individuals and groups to maneuver and ‘be’, in order to be understood as belonging to different cultural categories on different levels²². From this point of view the ways that we look upon other music cultures, the images constructed, become part of the intercultural communication, going far beyond the specific musical level.

The Role of Music...

Music as both innocent and indispensable entertainment, as described in the first chapter, seems immediately acceptable and natural. Yet, when it comes to the role of music in the creation of images of ‘otherness’ – as asked for in the introduction – it should by now be clear that it is not automatically

good. The regional stereotypes are unavoidable and certainly useful in some situations. What we must not forget is that music at the same time mirrors our general attitude towards other cultures. It is often in these situations where communication works most unconsciously, that it has the most effect.

The musical expression of the political globalisation is one of fragments and cultural hierarchies, covered behind an illusion of universal interest. We easily exclude factual musico-logical knowledge, based on equivalent (but diverse) complexity, in order to stress the difference between ‘us’ and ‘them’. We don’t meet the music of the immigrants where it is, but where we are, hiding behind walls of expectations and cultural self sufficiency.

In this light it becomes necessary to reconsider very carefully the choices that we make within cultural disciplines on an intercultural level. What on the surface might seem intercultural in a constructive and positive way can in reality turn out to be exactly the opposite. It is not a question of introducing the music of the immigrants in the schools, or making Turkish children learn to play the saz. It is a question of signaling cultural diversity and freedom to move around and mix things.

As music is an important marker of identity, both socially and culturally, the closedness is very unfortunate. We use music to signal a feeling of belonging to a group. The ethnic minorities can easily do this inside their own circles, with their own music. But what happens outside that group? Here we are confronted with two equally problematic patterns, working side by side: invisibility and stereotypes. Neither the cultures nor the groups that are present in Denmark are visible in any constructive way. When music exceptionally is used in relationship to immigrants we are always deep into exotic stereotypes which leaves very little space for cultural diversity or modernity. This means that when the youngsters try to look for acceptance in the society, it has to be within very narrow limits of mainstream norms. The public makes it very clear that their music is ‘subcultural’, and as such irrelevant to people outside that given culture. In this way the society does not consider the music or them as members as such.

Yes, music certainly communicates interculturally, but not always what we might think.

Notes

1. The title *Music as Intercultural Communication* comes from my paper at the Intercultural Communication and National Identity Symposium, held in Aalborg December 1996. Here it is combined with elements from a discussion about World Music, which took place during the ‘Teaching World Music’ Symposium in Dartington, May 1997.
2. Shostakovich, D. 1973. Beethoven tames the Jungle. *The Unesco Courier*, June 1973.

3. Symposiums within the field of ‘Teaching World Music’ have since 1992 been organized, in order to make exchange of methods and experiences easier. Lieth-Philipp, M and Gutzwiller, A. (ed.), 1993: ‘Teaching Musics of the World’, Philipp Verlag, Affalterbach, Germany.
4. These are results of an ongoing research project, financed by the Danish Research Council. Here I have, since September 1995, been looking into the significance of music to youngsters in Denmark - primarily those with Turkish-Kurdish, Pakistani and Moroccan background. They are children of the labour

- immigrants who arrived in Denmark between 1968 and 1973. My interest has been in, how these 15-20 year old youngsters use music, both as individuals, in their different social interactions and in the dialogue (or confrontation) with the Danish society.
5. Fock, E. 1997. Undersøgelse - Formidling af fremmed musik. *Dansk Musik Tidsskrift*. Vol. 71, 5.
 6. One of the fields of interest within Intercultural Communication Studies, typical for the more functionalistic oriented Competence Research. Jensen, I. et al. 1995. En oversigt over interkulturel kommunikationsforskning. *Kultur og kommunikation - interkulturel kommunikation I teori og praksis*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
 7. Slobin, M. 1993. *Subcultural Sounds - Micromusics of the West*. Wesleyan University Press, U.S.A. (p.19).
 8. Hammerlund, A. 1988. Svenskarna kan inte lyssna på vår musik - invandrare från Turkiet. *Attityder och värderingar i kultur-möten*. Allwood, J (eds). Göteborg Universitet.
 9. *På vej mod det flerkulturelle samfund*. Rapport fra Arbejdsgruppen vedr. etniske mindretals deltagelse i det danske kulturliv. Kulturministeriet, København, feb. 1997.
 10. Hylland Eriksen, T, 1993 'Fleretniske paradokser' in: *GRUS* nr. 41, 'Globalisering'. Aalborg University Center, Institute for Økonomi Politik og Forvaltning.
 11. Yilmaz, Ferruh, personal conversation, may 1997.
 12. Schierup, C.-U. 1993. *På kulturens slagmark*. Sydjysk Universitetsforlag, Esbjerg.
 13. Skyllstad, K. 1993. *The resonant community*. Summary Report. University of Oslo.
 14. *Bekendtgørelse 482 af 6. juni 1994, om formålet med undervisning i Folkeskolen*, § 7, paragraf 3.
 15. Helgesen, G. 1997. Kultur = fælles værdier og normer. Undervisningsministeriets tidsskrift *Uddannelse*, Vol. 30, 1. Undervisningsministeriets forlag.
 16. Allwood, J 1996. Paper presented at the Intercultural Communication and National Identity Symposium, held in Aalborg December 1996.
 17. Jensen, I. et al. 1995. En oversigt over interkulturel kommunikationsforskning. *Kultur og kommunikation - interkulturel kommunikation I teori og praksis*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
 18. Mørch, Y. 1994. Køn og generationer. *Komplekse liv*. Liep, J. and Fog Olwig, K. (eds.). Akademisk Forlag, Københavns Universitet.
 19. Røgilds, F. 1995. *Stemmer I et grænseland*. Politisk Revy, København.
 20. A description of the use of arenas in my research were presented during the 34th World Conference of the International Council for Traditional Music, Bratislava 1997, and will be published later this year.
 21. Dundes, A. 1982. *Defining Identity through Folklore*. Paper from Symposium on Personal and Socio-cultural Identity. Uppsala.
 22. Berliner, P. 1994. Holdninger og værdier - som konkrete samspil. *Kultur møde: Holdninger og værdier*. 3. Symposium om tværkulturel Psykologi. København: Dansk psykologisk forlag. (p.117).
 23. Gullestrup, H. 1996. Om menneskelig ligeværdighed og diskriminering set ud fra en samfundsvidenskabelig synsvinkel. *Likeverdig og utestengning*. Knudsen, J.C. TemaNord 1996: 634. Nordisk Ministerråd.

Ny litteratur

Margareta Rönnerberg:
TV-tittande som dialog. På väg mot en symbolisk-interaktionistisk TV-teori
Eget förlag, Uppsala 1996 (Doktorsavhandling)

Avhandlingen som skal diskuteres her i dag er meget omfattende, og stiller seg djerne mål. Det er meningen at jeg nå først skal forsøke å presentere hovedinnholdet i den, for så gå over på en mer kritisk drøfting. Ingen av delene er det mulig å gjøre på noe som likner en fullstendig måte. Det har doktoranden selv bestemt, ved å levere et manuskript som ville fylle 1260 ordinære boksider på 2000 punkter eller anslag. Avhandlingens omfang tilsvarer med andre ord fem ordinære bøker på 250 sider hver! Dette kolossale volumet skal jeg selvfølgelig komme ganske så grundig tilbake til i drøftingsdelen – nå først skal jeg forsøke meg på en skisseartet sammenfatning av noen hovedpoeng. Det er et meget problematisk prosjekt, av to grunner: (1) Avhandlingen er som sagt så omfangsrik og dessuten lapidarisk at det er objektivt umulig å gi en dekkende framstilling av alle aspekter og synspunkt i den; (2) Stemmen som taler i den er så ekstremt engasjert og selvsikkert insisterende at det er umulig for en profesjonelt kritisk leser å gi en fullstendig ”nøytral” presentasjon. Enda vanskeligere er det for en som også er faglig uenig på mange viktige punkter. Doktoranden *is asking for trouble*, og det ville være nærmest uhrflig å ikke gi henne det hun ber om. La meg derfor si allerede nå, med en term som doktoranden umiddelbart forstår og dere andre etterhvert vil bli kjent med, at jeg mange ganger under lesningen har *tatt hennes perspektiv*. Og jeg har ofte kjent sympati for det jeg oppfatter som hennes *underliggende intensjon*: C drive ut idéer om demoner og sjukdommer fra medieforskningens bilde av TV-mediet, slik at folk flest kan glede seg og irritere seg over det hver eneste dag uten å risikere å bli stemplet som idioter eller andre typer omsorgstrengende av den grunn.

Alt på tittelbladet finner man imidlertid et signal om at avhandlingen etter min mening går et par skritt for langt i sin argumentasjon. Det er et sitat hentet fra George Herbert Mead, en *founding father* for den såkalte symbolske interaksjonismen:

....delad erfarenhet är den största av mänskliga gåvor.
[...] Varje uppfinning som för människor närmare var-

andra, så att de inser sitt ömsesidige beroende, och ökar deras delade erfarenheter, som underlättar för dem att sätta sig i varandras sits, varje form av kommunikation som gör det möjligt för dem att delta i varandras sinnen, för oss närmare detta mål. (Mead 1926:388-9)

Dette er altså Rönnerbergs *credo*: TV-mediet har ført menneskene nærmere hverandre, slik at de har innsett sin gjensidige avhengighet av hverandre. Det har økt våre delte erfaringer, og slik gjort det lettere for oss å sette oss i hverandres sted. Ja, det har til og med gjort det mulig for oss å delta i hverandres ”sinnen”, hverandres sanser og/eller sinn.

TV-mediet gis med andre ord en nesten religiøs farget status som et medmenneskelighetens historiske instrument, et redskap for realiseringen av en gammel drøm om et grenseoverskridende og djupt menneskelig fellesskap (gemenskap). Det er forøvrig en drøm med problematiske sider: hvem er det egentlig som vil at naboen (grannen) skal få adgang til ”våra sinnen”? Ser en nærmere etter, er doktoranden også klar over at vi til hverdags ikke ønsker å overdrive ”gemenskapen” med andre mennesker – det er nettopp derfor hun foretrekker TV!

Med et slikt utgangspunkt blir naturligvis motsetningen til praktisk talt all tidligere forskning på mediet maksimalisert. Og det er nettopp hensikten: doktoranden kaller selv sin avhandling for en ”revisionsberättelse” som ”gransker de s k masskommunikationsforskarnas redovisningar av vissa termer för åren 1933 till 1995” (s.472), og hun er forsiktig uttrykt lite begeistret for det hun finner. Egentlig er det heller ikke korrekt at hun bare gransker bruken av ”vissa termer”. I realiteten gir hun utførlige referat fra, og går i detaljert polemikk med, kolossale mengder av artikler, rapporter, bøker og avhandlinger fra en lang rekke land og en kanskje enda lengre rekke av forskningsfelt. Det meste av avhandlingen framstår som engasjerte notater fra 20 års lesning på felt som pedagogikk, psykologi, sosiologi, filosofi, litteraturvitenskap, sosialantropologi, filmvitenskap og selvfølgelig diverse andre typer av kommunikasjonsforskning. Bredden i hennes studier og mengden av referanser er i og for seg imponerende, og jeg har for min egen del fått flere nyttige tips på områder som interesserer meg. Pluss kolossale mengder av tips som *ikke* interesserer meg. Jeg skal i vurderingsdelen komme tilbake til hvordan dette grunnleggende trekket ved avhandlingen skaper problemer, ikke bare for den stakkars leseren, men også for

doktorandens målsetning om å gi et bidrag til etableringen av en distinkt teoretisk tilnærming til TV-mediet av såkalt symbolsk-interaksjonistisk type.

Avhandlingens erklærte formål ("syften")

I første kapittel skisseres avhandlingens prosjekt, dens utgangspunkt og hovedperspektiv. I et eget avsnitt stilles avhandlingens ti formål (syften) opp på rad og rekke (s.12-13). Jeg skal referere dem så kort som mulig, slik at man kan få et slags overblikk som det ellers er vanskelig å oppnå:

Avhandlingen skal

- 1 "søke att påvisa att TV-tittande inte är så annorlunda jämfört med annat vardagligt åskådar- och åhöraragerande (eller t o m samtal)", og den skal "betrakta aktiviteten som en form av tänkande, reflektion och *dialog* – d v s inte, som så ofta påstått, envägs- utan *alltid* tvåvägskommunikation";
- 2 "rekommendera ett perspektivbyte, där vi i första hand betraktar fenomenet 'barn och TV' utifrån *barnens* synvinkel och inte främst från de vuxna fostrarnas eller samhällets perspektiv";
- 3 "förorda ett s k paradigmskifte: i stället för att tala om behovstillfredsställelse propagerar jag för en förväntansnivå-ansats i flerdubbel bemärkelse";
- 4 "ifrågasätta det berättigade i att tala om förekomsten respektive avsaknaden av 'identifikation' och 'uppslukande' vid TV-hörsåddande" og i stedet "förklara 'TV-mottagandet'" som det å "i andanom [...] 'föreställa sig' eller endast 'leka med tanken'" med skiftende grader av engasjement i henholdsvis indikativ og konjunktiv modus;
- 5 "istället för 'identifikation', 'identitetsförlust' och 'parasocial interaktion' applicera det symbolisk-interaksjonistiska begreppet '*perspektivtagande*' [...] på interaktionen framför TV:n";
- 6 "søka visa vilka negativa effekter för de ungas personlighetsdanning som forskarnas påstådda 'identifikation' (såsom den enda 'förklaringen' till 'påverkan') fått, samt hur TV-hörsåddarnas egen *värdering* av det som de sett helt förbisetts, medan det '*känslomässiga*' i relationen överdrivits på bekostnad av åskåddarnas rationella tankeverksamhet";
- 7 "betrakta barns TV-hörsåddande som en (högst avancerad) form av *lek* och TV-program som *lekar*";
- 8 "analysera receptionen av en specifik sketch ur TV-serien *Fem myror är fler än fyra elefanter* och stödjande mig på ett 30-tal förskolebarns (videofilmade) reaktioner på denna TV-serie – såväl som på deras mediainspirerade lekar och ett stort antal andra barns (ljudinspelade) kommentarer till andra serier och filmer – hävda att TV-hörsåddandet inte ens för dessa unga åldrar är fråga om något 'identifikatorisk uppgående', utan om 'perspektiv- eller rolltagande';
- 9 "försöka sätta serien ifråga på dess plats i barnkulturen och [...] søka tolka reaktionerna på barnprogram og spesielt *Fem myror*...utifrån barnens perspektiv och forståelsehorisont – helt enkelt även som forskare praktisera 'perspektivtagande' och dialog";

10 "för att slutligen, applicerat på *vuxnare* TV-tittare, karakterisera 'uppslukande' eller 'fängslande' hörsåddande som en form av '*flyt*'."

Denne oppstillingen svarer ikke egentlig til avhandlingens faktiske forløp. I min videre presentasjon av arbeidet vil jeg gjøre et forsøk på en tematisk framgangsmåte mer enn en sammenfatning kapittel for kapittel.

Sentrale tema og synspunkter

Generaloppgjør med forskningstradisjonen: TV er et godt medium

Det er altså et generaloppgjør med forskningen på TV-mediet fram til og med ifjor vi står overfor. Første kapittel heter da også "Problemet forskningen", ikke "Problemet TV". Problemet blir på første side (s.7) spesifisert til at forskningen i Sverige og Norden på publikums og særlig barns opplevelse av TV primært har blitt drevet av "samhällsvetenskapen och av sociologiskt och psykoanalytiskt influerade psykologer og pedagoger". Denne forskningen har dessuten vært preget av utgangspunktet i en interesse for "'övertalning' eller 'beteendeförändringar'" og bruken av begreper som "massen" og "effekter". Dette mener doktoranden er en forskningsinnretning som ligger fjernt for humanister. Hun hopper her interessant nok over at den humanistiske og den samfunnsvitenskapelige forskningen har felles historiske røtter i retorikken og dens interesse for effektiv kommunikasjon i betydningen overbevisende argumentasjon, overtalelse og påvirkning. Det skal jeg la ligge.

Rönnerberg hevder med styrke alt i første linje av første kapittel at "[h]ar TV 'orsakat' någonting så är det i första hand forskning om TV", og det er tydelig gjennom hele avhandlingen at TV etter hennes oppfatning i det minste ikke har hatt noen *negative* virkninger av betydning. Her finnes det imidlertid ett litt overraskende unntak, som jeg kommer tilbake til. Men hovedpoenget er at avhandlingen jo alt fra tittelbladets sitat av tilskriver mediet kolossale *positive* virkninger. Med et retorisk grep som er ytterst karakteristisk for avhandlingens framstillingsform gjør doktoranden seg altså til talskvinne for den absolutt motsatte posisjon i forhold til det dominerende perspektivet på TV som et "bad object" eller "ont medium": TV er godt, og har ingen spesielle negative muligheter.

Et tilfeldig eksempel på hvor konsekvent hun gjennomfører et slikt perspektiv, finner vi på side 218, der hun bedømmer reklameavbrudd i TV som positive bidrag til "dialogen" mellom publikum og TV-skjermen: "Också avbrott (i TV t ex i form av reklam) kan faktiskt *stegra* dialogens intensitet, både genom att ge tid till reflektion och själv utgöra kontrasterande kommentarer till det nyss förevisade: t ex matreklam efter ett nyhetsreportage om svält i Afrika." Det sies ingenting om hvilke typer av individer som kan tenkes å anvende reklameavbrudd på denne måten. Slik poenget er formulert, ville reklameavbrudd hvert femte minutt være en god idé. Tanken om at det på samfunnsnivå kanskje primært ville føre

til økt konsum av idiotiske eller økologisk tvilsomme produkter, er det vanskelig å komme på ut fra avhandlingens forståelse av relasjonene mellom publikum og TV.

Avhandlingens *teoretiske hovedfiende* er tilsynelatende psykoanalysen, dvs. forestillinger om menneskenes psykiske konstitusjon som man i teorihistoriske sammenhenger bruker å knytte til østerrikeren Sigmund Freud. Doktoranden oppfatter psykoanalysens idé om Det ubevisste som selve det teoretiske grunnlaget for forestillinger om publikums identifikasjon med TV-skjermens figurer og den derav følgende ubevisste og tildels sterkt negative påvirkningen forsvarsløse barn og voksne utsettes for. Alt snakk om det ubevisste som en faktor både i psyken og i vårt forhold til både verden i allmennhet og film og TV i særdeleshet ikke bare forkastes, det hånes også. Likevel dukker begrepet opp gjentatte ganger, oftest i anførselstegn, eller det snakkes om det "icke-medvetna". Og ser en nøyerer etter, finner en plutselig en liten åpning for psykoanalysen, etter 305 sider med ensidig kritikk og karikatur:

Visserligen kan man vid tolkningen av mänsklig meningsproduktion inte helt bortse från det icke-medvetna, men psykoanalysen bör tas till först när de rationella förklaringarna verkligen är uttömda. Det finns heller ingen anledning att, som psykoanalysen, fixera allt intresse vid en själv, eller förankra alla nu aktuella problem i den vuxnes förflutne som barn. (s. 305-6)

Her er det fristende med en psykologiserende tolkning: Øpningen for psykoanalytiske perspektiver i den første setningen må doktoranden ha opplevd som en så farlig senkning av guard'en at den påfølgende setningen med nødvendighet måtte brukes til å dundre inn en moralsk fordømmelse og en grov karikatur av fienden. Bevisst, ubevisst eller begge deler.

TV-titting er som all annen sosial interaksjon

Doktoranden gir selv, innledningsvis i første kapittel, følgende oppsummering av sitt standpunkt:

Min avsikt är att söka att visa att TV-hörskådande faktiskt inte är så olik andra former av vardagshandlingar, utan att interaktionen med personerna i TV-rutan utgör en lika social, krävande och fantasifull aktivitet som samtal med "verkliga" människor. Man o visa att tankar och känslor framför TV:n i sig inte är annorlunda än de i andra typer av deltagande- eller åskådaragerande, t ex på parksoffan. Jag går alltså ett steg längre än de som hävdar att TV-tittande är en 'aktiv sysselsättning', i bemärkelsen att människor väljer att se på TV när de saknar stimulerande 'verkligt' sällskap, väljer vilka program de ser, och mer eller mindre subjektivt tolkar det sedda. Jag hävdar att TV-hörskådande i princip inte skiljer sig från andra former av tänkande och kännande och att även den ensamme hörskådaren är precis lika aktiv, social och 'samhandlande' framför TV-apparaten, som i till synes mer ömsesidiga mellanmänskliga situationer. Jag påstår därmed inte att en 'aktiv', interagerande TV-hörskådare i och med detta skulle und-

komma medias 'inflytande' – lika lite som allt annat socialt deltagande undflyr påverkan. (s.8-9)

Det sies riktig nok like nedenfor også at man "förstås" ikke kan "helt oppheva" skillelinjen mellom "den vardagliga omedelbara verkligheten och den förmedlade verkligheten", om den er aldri så "tunn". Men flere steder i avhandlingen (s. 123, 184 etc.) blir det klart hvor tynn grensen mellom virkeligheten i og utenfor TV er for denne medieforskeren – det sies direkte f.eks. at "'verkligheten' lika mycket som TV är ett bildmedium" (s.184)! Det er på tilsvarende vis den grunnleggende *likheten* mellom "TV-hörskådande" og all annen form for sosial interaksjon som framheves igjen og igjen i avhandlingen: "Om än tystare, är dialogen med fiktiva eller livs levande TV-aktörer dock lika verbal, 'verklig' och dessutom ofta betydligt mer djuplodande än den i vardagssamtal, vilket en ljudinspelning av konversationen exempelvis vid köksbordet lätt kan belägga." (s.9)

Begrepet "sosial interaksjon" defineres da også slik at det kan virke som det passer på TV-titting: "en ömsesidig, avsiktlig koordinering av tankar eller handlingar mellan minst två inblandade, där den andres roll kan spelas av mig själv i min föreställning och växelverkan således ej behöver ske mellan samtidigt fysiskt närvarande parter." (s. 105) Sosial interaksjon kan altså for doktoranden like gjerne skje inne i hodet på en gammel gubbe, en middelaldrende forsker eller et lite barn som i en eller annen faktisk, ytre relasjon mellom to eller flere individer. Gang på gang repeteres dette synspunktet, med små variasjoner: "Också TV-utsändingar väcker tveklöst åhörarens förmåga och ger upphov til inre självverksamhet – utgör och initierar dialog – och är följaktligen tvåvägskommunikation", heter det på s. 242, sist i kapittel 7, om "TV-hörskådande som dialog". *Indre* dialog med en selv er altså for doktoranden *i prinsippet det samme* som en dialog mellom to eller flere individer.

Begrepene "identifikasjon" og "parasosial interaksjon" må erstattes av "perspektivtagning"

Avhandlingen angriper altså alle forestillinger om at TV, og for den saks skyld også film, skulle ha noen ubevisste dimensjoner som muliggjør en påvirkning av holdninger og adferd ut over den som finner sted i alle andre typer sosial samhandling. Dette gjelder også for fiksjonsmateriale. Doktoranden angriper videre det tradisjonelle skille som massekommunikasjonsforskerne har gjort mellom publikums "identifikasjon" i forhold til drama, fiksjonsfilm og serier på den ene siden og deres "parasosiale interaksjon" med figurene i ulike faktaprogram, studiosendinger med direkte seertilale etc. For henne er begge deler bare varianter av sosial interaksjon, om enn med viktige forskjeller. Både "identifikasjon" og "parasosial interaksjon" foreslår hun å erstatte med den symbolske interaksjonismens begrep *role-taking*, som hun lanserer sine egen svenske oversettelse av: *perspektivtagande*. Allment betegner dette begrepet "aktiviteten att i tankarna tillfälligt ta en annan persons position och därmed kunna sluta sig till hennes/hans perspektiv i avsikt att bättre förstå denna människa"

(s.141). Det handler om "processen att *tolka* eller *föregripa* en annans agerande genom att betrakta detta *inom ramen för en roll* som man tilskriver den andre", en prosess som utføres "blixtsnabbt" og rutinemessig; den utgjør "den social-kognitiva færdighet som är en förutsättning för all mänsklig kommunikation" (s.st.). "Perspektivtagande" i denne betydningen er det ene absolutte kjernebegrepet i avhandlingen.

Slik skillet mellom identifikasjon og parasosial interaksjon har blitt formulert i den dominerende forskningstradisjonen, forutsetter "identifikasjon" at seeren oppgir i det minste deler av sin egen identitet og blir "ett" med TV-figuren, mens "parasosial interaksjon" foregår uten slik oppgivelse av egen identitet, altså med fullt beholdt jeg-identitet. Doktoranden mener på sin side at seerne *aldri* oppgir sin egen identitet, heller ikke i forhold til fiksjoner, og hevder dessuten som sagt at interaksjonen med TV-figurer i faktaprogram er like sosial som all annen interaksjon. Prefikset "para" er for henne bare et forsøk på å gjøre relasjonen til TV-figurer mindre verdt enn de relasjoner vi har til andre personer i andre sosiale sammenhenger (se f.eks. s. 106 og s.137). Kateterundervisning i skolen eller akademiske forelesninger – som denne – er ikke mer preget av gjensidighet enn TV-program, mener hun, og lanserer *parapersonlig interaksjon* som et alternativt begrep for hva som foregår både i slike forelesningssituasjoner og når vi foran TV'n får en følelse av at vi faktisk interagerer med TV-figurene, at de så å si sitter overfor oss i rommet. TV-figurene blir da "nästan, men bara *nästan* [...] *personliga*" (s. 104). Og: "Relationen till en ständigt uppdykande TV-personlighet i form av programledare eller nyhetsuppläsare utgör, som jag ser det, en för TV-hörskadaren unik mellanform mellan socialt och privat eller personligt." (S.st.) Denne mellomformen presiseres *ikke* til "intimitet på distans", et uttrykk hentet fra Horton og Wohls klassiske artikkel om "parasosial interaksjon" fra 1956, men til "opersonlighet eller *roll* i närbild – men ändå p g a tekniken – på fysiskt fjärran håll" (s. st.). Dette mener doktoranden indikerer at relasjonen er mindre oppslukende, gir mer rom for distanse og refleksjon, enn de man ofte inngår i i hverdagen ellers.

Det særegne ved fiksjoner

Publikums relasjon til fiksjonsprogram forsøkes i det minste delvis belyst ved andre typer teori enn symbolsk interaksjonisme. Den for meg veldig interessante forklaringen på dette teoretiske avviket kommer i en enkelt setning: "Den symboliska interaktionismen har kritiserats för att ägna sig mer åt 'interaktionen' än åt det 'symboliska'. Låt oss därför i stället gå till estetiken och ta hjälp av sju filosofer av facket." (s. 269) Det virker altså helt klart som at doktoranden aksepterer den kritikken hun refererer, men det blir aldri utdypet hva som egentlig ligger i den og hva dette kan ha å si for anvendelsen av symbolsk interaksjonisme som grunnlag for en teori om TV.

I kapitlet om "inbillningsformer" presenteres så det doktoranden hevder er de tre teoriene om "fiktionsdeltagande": Illusjonsteorien, "låtsasteorien" og tanke- eller forestillingsteo-

rien. *Illusjonsteorien* innebærer at publikum *tror* på det de ser gjennom det Coleridge for to hundre år siden kalte en "willing suspension of disbelief", og psykoanalysens idé om en parallell mellom f.eks. film- og drømmeopplevelser hører til her. Åktoranden er meget bestemt i sin avvisning av denne typen teori, som har røtter tilbake til renessansen. Psykoanalytisk orienterte teoretikere "pratar i nattmössan", det "finns ingenting drömmigt över filmskådandet, än mindre över TV-tittandet." (s. 269)

Den såkalte "*låtsasteorien*" – av engelsk *make-believe* – er bare representert av filosofen Kendall Walton. I doktorandens knappe referat av Waltons teori heter det at "i såväl den fantasifulle leken som begrundandet av konstprodukter sägs de inblandade enligt honom delta i och 'tillhöra' fiktiva världar. Precis som en träpinne i leken kan bli ett gevär, fungerar enligt Walton filmens figurer och tema som 'rekvisita' för åskådarens egen visuella låtsaslek." Teorien bli ikke klarere etter at doktoranden på detaljert vis har fortalt om det hun direkte kaller sin usikre og forvirrede forståelse av den, samt kommet med diverse innvendinger.

"*Tanketeorien*" blir dermed doktorandens klare favoritt. Det å oppleve fiksjon går ifølge "tanketeorien" ut på "detta att föreställa sig, från olika perspektiv (utifrån upphovsmannens noga specificerade direktiv) tänkande och kännande söka sätta sig in i och förstå människor, trots att de 'bara' är påhittade." (s.274) Og når man vet at det man ser er fiksjon, blir man ikke f.eks. *redd* på egne vegne mens man ser en skrekkefilm, man blir bare *skremt* ved tanken på det forferdelige og hva som kan tenkes å skje med en eller flere av filmens figurer. Ingen løper ut av lokalet for å unngå å bli skåret i biter av for eksempel Freddy Krueger. Dessuten mener doktoranden at vi reagerer kraftigere på f.eks. Virkelig død enn på fiktiv sådan, og virkelig inkluderer da f.eks. nyhets- og andre dokumentarprogram. Det er i denne diskusjonen om fiksjon versus virkelighet at det kommer en noe overraskende, bastant generaliserende påstand fra doktoranden om *mediepåvirkning*: "Nyhetsvåld och framför allt verkligt självupplevd våld skadar tilliten till andra och ger upphov till otrygghet, mardrömmar och terapi-'lek', samt i värsta fall psykiska skador, medan orealistisk 'våld' ger upphov till lek." Siden det er ganske så mye nyhets- og aktualitetssendinger på TV kunne man kanskje ventet at dette momentet fikk noe større oppmerksomhet. Jeg skulle også gjerne sett det diskutert i forhold til en maksime man finner på side 397: "Kausalitet eller TV-framkallade 'orsaker' är således oförenliga med mänskors frihet at själva ta ställning." Hva er forskjellen på 'orsaker' i sitat-tegn og "ger upphov til" uten?

I avhandlingen legges det også stor vekt ved begrepet *modus* eller *modalitet*, det vil si TV-sendingenes "grad av visshet eller faktiskhet". De kan forekomme i *indikativ*, som fakta-uttalelser; de kan være holdt i *imperativ*, som oppfordringer eller ordre; eller de kan være holdt i *konjunktiv*, altså framstå som noe mulig, ønsket eller tenkt. Doktoranden påpeker helt riktig at publikums oppfatning av modaliteten er viktig, og at dette poenget er sterkt undervurdert i mye samfunnsvitenskapelig massekommunikasjonsforskning. Hvordan man egentlig iden-

tifiserer et programs modalitet sies det imidlertid lite eller ingenting om. Det ville krevd en ordentlig *tekst-teori*, og det mangler som nevnt helt.

Jaget, Självet og innlevelse

Det er fremst i forbindelse med fiksjoner at publikums relasjon til TV-tekstene beskrives som en spesiell type veksling mellom ulike nivåer av engasjement (s. 325), eller, mer pre-sist, som "en svängning mellan deltagande och observation" (s.174). Disse nivåene eller relasjonstypene knyttes til to ulike psykiske instanser, "Jaget" og "Självet", og seeren hevdes å veksle mellom å "delta med Jaget" og det å "åskåda med Självet"(s.st.).

Skal man forstå doktorandens måte å tenke på her, må man altså vite noe mer om de to psykiske instansene "Jaget" og "Självet". Disse begrepene er grunnleggende i den symbolsk-interaksjonistiske teorien og er ved siden av "perspektivtagande" kjernebegrepene i hele avhandlingen. Begrepene repeteres så ofte at til og med doktoranden innser en "risk för att framstå som tjugig" – på side 267.

Avhandlingens beste presentasjon av begrepene kommer, etter at de har vært i flittig bruk i flere kapitler, i et "repetisjonskurs" på side 176, som er et sitatspekket referat fra den svenske *etnologen* Karl-Olov Arnstbergs bok *Teori för kulturforskare* fra 1986. Jeg kan for min del vanskelig gjøre det stort bedre – så her kommer et lengre utdrag fra repetisjonskurset:

[...] människans inre är kluvet i ett handlande Jag och ett reflekterande Själv. Jaget och Själv har olikartad karaktär: jaget är den man uppfattar sig som – Jaget både tänker och känner, men upplever världen direktare. Jagets intellekt består i en förmåga att bygga upp begränsade uppfattningar om världen, medan Självets intellekt består i att bygga upp abstraktioner om Jaget i omvärlden. Det är Jaget som deltar i samspelet mellan människor, varvid Själv observerar Jaget i dess deltagande. 'Jagets känslor är de egna känslorna medan självets känslor är *inlevandets* känslor. Det är själv som gör människan förmogen til såväl ställföreträdande lidande som medlidande. Själv är den som sätter in människan i hur andra människor och djur upplever sin situation, själv är inkännande, vilket jaget inte är.' (s.176)

Videre sies det at

[d]et som sker när människor 'går upp i sina handlingar' eller 'känner sig hela' är att de erfar världen enbart genom sitt Jag. 'Intuitiva människor har jaget som utgångspunkt för sina handlingar'. [...] Jaget och Själv har olika uppfattningar av världen: Jagets behov är att existera i världen, inte att distansera sig från den. Det handlande Jaget *förstår* utifrån ett innanförskap, utan att behöva placera sig utanför och tänka efter. Förståelse bygger alltid på att den handlande befinner sig innanför skeendet. Det iakttagande Själv *tolkar* däremot, vilket förutsätter utanförskap – helt enkelt *uförstående*. (s.st.)

Jeg skal ikke kommentere denne versjonen av vårt psykiske apparat her, bare slå fast at dette er mentale funksjoner som vi alle kan kjenne igjen – en intuitiv, direkte oppgåen i det vi betrakter eller på annet vis forholder oss til, versus en refleksjon over dette, eventuelt også en refleksjon over vårt eget mer eller mindre intense engasjement. Det sies *ingenting* om det empiriske grunnlaget for begrepene, om de f.eks. som psykoanalysens har blitt utviklet gjennom klinisk praksis.

C "leve seg inn i" en fiksjonsfilm innebærer "att tilfälligt strunta i sitt *reflekterande* själv" (s.120), men dette innebærer på ingen måte det samme som "att undfly sitt *tänkande* Jag": "Identiteten förblir intakt, även om man vid TV-hörskålandet då och då släpper kontrollen över sin egen 'polis' eller fasad." (S.st.) Først sytti sider senere presenteres så Mihály Csíkszentmihályis begrep *flow* eller 'flyt' som betegnelse på den mest engasjerte tilstanden. Dette er bare ett eksempel på konsekvensene av at avhandlingen er oppbygd som en serie referat med kommentarer i stedet for som en tematisk progresjon. Det blir ved introduksjonen av Csíkszentmihályi heller ikke referert fjorten sider tilbake til de ovenfor refererte formuleringene fra Arnstberg om det å "kjenne seg hel", selv om de to åpenbart snakker om det samme. "Flyt" dreier seg nemlig om "ett spesielt dynamisk tilstand, en livskvalitet som människor opplever når de engagerer sig helt i någonting", der "ens handlingar blir nästan automatiska", der "man slutar vara medveten om sig själv som skild fra omgivningen"(s. 190). Det er forøvrig meget utydelig hva som sies av Csíkszentmihályi og hva som er doktorandens egne idéer i dette avsnittet. At flowets kjennetegn er opphevelsen av selv-refleksjonen og selvbevissthet, er trolig Csíkszentmihályi poeng. Doktoranden innfører imidlertid selv symbolsk-interaksjonistiske termer og sier at "det reflekterande Själv [...] trängs ut" slik at "Jaget" slipper fri fra kontroll.

Et utilstrekkelig besvart spørsmål: Hvorfor er fiksjonsopplevelsen ofte mer intens?

Siden engasjement og distanse er helt allmenne psykiske funksjoner, og de to postulerte psykiske instansene Jeg'et og Selv'et er med oss hele tiden, er det klart at vi i *alle* situasjoner, ikke bare foran TV-apparatet, vil gjennomgå vekslinger mellom deltakelse og reflekterende observasjon. Dette er helt i tråd med doktorandens idé om at TV-titting er å forstå som en hvilken som helst annen interaksjon med og i verden. Men det betyr også at man for å begripe det spesielle ved opplevelsen av fiksjoner må anta at forholdet mellom deltakelse og observasjon eller refleksjon er *et annet* her enn ved opplevelsen av faktaprogram: På en eller annen måte må fiksjonene mer enn faktaprogram gi oss *lyst og anledning* (tilfælde) til å "tilfälligt strunta i Själv". På side 309 lanseres det jeg oppfatter som det viktigste forsøket på forklaring her:

Även 'fiktionskänslor' förklaras alltså bäst i termer av perspektivtagande: vi blir tagna genom att vi sätter oss i figurernas sits, sätter oss in i deras perspektiv, precis som vi gör när vi får höra något hemskt eller sorgligt berättat av eller om en livs levande människa som själv upplevt detta. Rimligtvis blir vi mer känslomässigt

påverkade av att höra talas om en reell händelse, men identifierar oss mindre med verkliga människor, som vi dock har mer medkänsla med än med fiktiva figurer. [...] Anledningen till att rolltagandet av filmfigurerna ibland vid starka upplevelser blir så kraftfullt är inte bara att vi här inte, som i social vardagsinteraktion, avkrävs någon egen självpresentation, något eget agerande, samt utvärdering av detta vårt agerande, utan också att vår reflektion här uppskjuts till efteråt *p g a det livfulla, intensa skeendet i rörlig bild*. Vi upplever det hela mer med Jaget än, som vid direktsamtal, delvis med Själv. *Detta har dock ej enbart med bilderna i sig att göra, utan med klipp, tempo, action, ljud, musik, publikens förtrogenhet med genren ifråga etc.* (s. 309, mine kursivering)

Jeg vil her først få opplyse at jeg for min del *ofte* identifiserer meg med virkelige mennesker i mine omgivelser, inkludert for eksempel studenter som skal opp til eksamen eller doktorander under disputas. Men: At de aller fleste massekommunikasjonsforskere med bakgrunn i samfunnsvitenskap og psykologi har manglet en adekvat teori om *fiksjon* er som tidligere notert en hovedanklage doktoranden framfører mot dem. Og denne anklagen er altså etter min oppfatning generelt sett klart berettiget. Når hun så skal forklare det intense engasjementet – med ”Jaget” – som kjennetegner de beste fiksjonsopplevelsene – henvises det i de siterte avsnittet til *spesifikt filmatiske og televisuelle formale virkemidler og konvensjoner – som ikke er særegne for fiksjongenre*. I det siterte avsnittet er det bare ”publikens førtrolighet med genren ifråga” som antyder noe spesielt ved fiksjongenre – nemlig at publikum vet at visse typer tekster på TV er fiktive, i ”konjunktiv”. Alt annet som nevnes – klipp, tempo, action, lyd og musikk – kan like gjerne finnes i nyhetsinnslag og dokumentarfilm. Spørsmålet om *hva som får publikum til å identifisere en fiksjonstekst som en fiksjonstekst* står ubesvart, selv om det jo er ganske avgjørende – det er jo først når dette er gjort at man kan velge å ”tilfållig strunta i Själv”. Og hvorfor velger en så ved fiksjoner å gi blaffen i Selvet og dets utvendig refleksjon? Her er svaret det samme, udiffensierte – det har bare med ”rørlige bilder”, klipp, tempo, lyd osv, å gjøre. Disse faktorenes rolle i ”hørskådet” blir egentlig aldri nærmere belyst i avhandlingen. Det er sannsynligvis fordi de er *mediespesifikke* og følgelig markerer *forskjellen* mellom interaksjon med TV og film på den ene siden og all annen sosial interaksjon på den andre. Som jeg skal vende tilbake til i min mer direkte kritikk av avhandlingen, er *mangelen på en adekvat medie- og tekstteori* noe jeg ser som et av de svakeste leddene i avhandlingens argumentasjon.

En empirisk undersøkelse av småbarns ”TV-hørskådande”

I dørty to år (1980-82) fulgte observerte doktoranden barna i et daghjem i Uppsala omkring en og en halv time per dag, fem dager i uka. Våren 1982 viste hun også 16 avsnitt av serien *Fem myror är fler än fyra elefanter* fra 1977 for 25-30 barn

der, samt for 3-4 av deres førskolelærere. Under visningene ble 7-8 av barna videofilmet med stasjonært kamera. Hun har også gjort observasjoner av omkring 50 barns ”normale” TV-titting, observert barns lek med utgangspunkt i TV-opplevelser, hatt gruppesamtaler med 6-7-åringer på daghjem osv. Samlet er dette et ganske omfattende datamateriale av ulike ”kvalitative” typer. Man kan tale om en form for metodisk ”trianglering” her, siden de ulike metodene som er anvendt delvis kompenserer for hverandres begrensninger. Lignende undersøkelser fins det ikke mange av, om noen i det hele tatt.

Undersøkelsen sies å være et forsøk på å ”testa perspektivtagandebegreppet i blygsam skala”, en formulering som er litt underlig i lys av doktorandens kraftfulle tilslutning til et humanistisk og frlgelig hermeneutisk innrettet forskningsideal. Kanskje er det uttrykk for et litt halvhjertet forsøk på å kvalifisere seg som seriøs forsker i forhold til den svenske forskningstradisjonen hun angriper med bomber og granater i hele avhandlingen? Ikke overraskende finner hun i alle fall at begrepet består testen. Hun får fram at barna forholder seg aktivt interagerende til TV-programmet under visningen, og at de veksler mellom de ulike figurenes perspektiver på handlingen, og dessuten dels sine egne, dels kameratenes. Slik mener hun å kunne avvise at ”identifikasjon” med en enkelt figur er dekkende for TV-opplevelsen. Hun viser også hvordan TV-programmene i første rekke påvirker ungenes lek, og noterer visse interessante kjønnsforskjeller.

Kritikk

Format og retorikk

Min absolutte hovedkritikk mot avhandlingen er at den er utrolig anstrengende å lese, ikke fordi den er så intellektuelt utilgjengelig, men fordi formatet er så ekstremt lite leservennlig, dvs. *ekstremt lite innrettet på kommunikasjon*. Det reelle omfanget er på 4-5 normale bøker, og dette er presset inn på drøyt 500 kolossalt kompakte sider. Enkelte kapitler er reelt små bøker på over hundre normalsider, og avsnittene er regelmessig på mer enn en normal side. Man kan undre seg over hvem doktoranden har tenkt skal lese boken i den formen den nå har fått.

Det er imidlertid mer enn omfanget og den grafiske forferdeligheten som gjøre den til et slit å lese. Selve framstillingsformen er etter min oppfatning av en type som ikke hører til i avhandlinger på et kvalifisert nivå – den forbindes gjerne med arbeider studenter gjør tidlig i sine studier. Det aller meste av den voldsomme tekstmengden er nemlig inngående referater fra andres forskning, med masser av kategoriseringer og ekskurser som aldri blir brukt til noe som helst i doktorandens egen argumentasjon. Det er karakteristisk at avsnitt i kapitlene gjerne har navn etter andre skribenter, ikke etter hvilke tema de behandler. Det er svært ofte vanskelig å avgjøre om det er doktorandens stemme vi hører eller den som refereres. Andre ganger blir referatene plutselig brutt opp av innskudd der doktoranden liksom ”korrigerer” den som blir referert, ved f.eks. D si at vedkommende heller burde brukt termer som hun foretrekker. Eller så kommer det små ironiske, nedset-

tende eller latterliggjørende bemerkninger som ikke utvikles til ordentlige argumenter.

Denne måten å skrive på får tre meget viktige, uheldige konsekvenser. For det første den kolossale oppsvulmingen av manuskriptet, hinsides enhver rimelig proporsjonering. For det andre blir det nødvendigvis en lang rekke repetisjoner og overlappinger som ville vært unngått med en konsekvent tematisk, systematisk argumenterende framgangsmåte. Den tredje konsekvensen er at forholdet mellom ulike idéer, begreper og kategoriseringer som kastes fram på ulike steder i avhandlingen ikke blir ordentlig avklart: Hva handler om det samme, hva er diskrepansene og motsetningene? Slike avklaringer burde vel nettopp være et hovedanliggende i en begrepsopprydning som den avhandlingen sikter mot.

Jeg ble for min del under lesningen altså slått av at avhandlingens form framstår som bastant ikke-kommunikativ, nærmest innrettet som en uendelig lang samling personlige notater til eget bruk. Gang på gang måtte jeg vende tilbake til *forordet*, som indirekte gir et opplysende bilde av den stemmen som taler i avhandlingen som helhet. Her heter det innledningsvis ironisk at doktoranden har "hunnet avverke hele tre professorer". "Avverka" er en term som brukes om tømmerhogst, felling av trær. Det er altså et ord med *aggressive* konnotasjoner. "Hunnet" impliserer at denne avvirkningen har skjedd *med vilje*, målrettet. Det ironiske uttrykket antyder trass i den intenderte humoren en viss holdning til professorer som knapt kan kalles positiv. Videre takkes Furhammar og Olsson for at de har latt henne slippe "press og påskyndande", det vil for meg si at hun takker for at hun har fått jobbe uten innblanding. Hun takker så Jan Olsson for at han har lest manus og gitt "goda synpunkter", men tilfryer at hun *sin vane tro* ikke alle ganger har fulgt dem. Doktoranden sier med andre ord at hun ikke har for vane å følge selv *gode råd*. Olle Sjögren takkes bare for et utall litteraturtips, ikke for noen andre former for intellektuelle innspill. *Den eneste som takkes for en "givande dialog" er en sheepdog ved navn Sonny*, for denne hunden har "fått mig att till fulla begripa att man visst kan föra en givande dialog även med den som inte säger ett enda ord tillbaka".

Poenget med dette er at denne innledende *Selbstdarstellung*, denne "sjælvedklarasjon", bekrefter det grunnleggende inntrykket av *solipsisme* som avhandlingen gir. Ifølge det norske forlaget Gyldendals *Fremmedordbok* er "solipsisme" en "lære som går ut på at jeg'et er det eneste virkelig eksisterende, mens alt annet bare er forestillinger av jeg'et". Avhandlingens formale hensynsløshet overfor leseren og dens til dels voldsomme aggresjon og forakt overfor annerledes tenkende står med andre ord i en indre forbindelse med dens innholdsmessige budskap om at *indre dialog* er ikke bare det samme som *ytre dialog* men dessuten som regel mer tilfredsstillende for individet. Midt i avhandlingen finner man uttrykt et syn på menneskelig samtale som for meg utgjør en forskrekkende forklaring på den erklærte motviljen mot å akseptere dialog og veiledning i arbeidet med avhandlingen: "Skålen till att vi vill ge en annan människa feedback, d v s berätta för någon hur vi uppfatta henne, är oftast för att straffa eller kontrollera henne, visa hur duktiga och kloka vi själva är, leda

in henne på den väg som vi anser vore den rätta och endast sällan för att hjälpa den andre nå det mål som denne själv satt." (s.212) Man forstår nå bedre den sterke gleden over indre dialog.

Dette gjør at alle anklagene som florerer mot andre forskere og teoriretninger – særlig alt som kan knyttes til psykoanalysen – om "egoisme" og "individualisme" virker mildt sagt uakseptable. Jeg skal følge opp denne kritikken om individsentrering i det følgende.

Det individsentrerte perspektivet

I innledningen til kapittel 2, om symbolsk interaksjonisme, heter det: "Min teoretiska utgångspunkt är alltså dikterad av övertygelsen att sittandet framför TV-apparaten *inte* är en individuell, isolerad, osocial aktivitet utan fråga om samhandling, en form av 'sam-syn' och 'sam-varo' med andra, oavsett om dessa är fysiskt närvarande eller ej. Först i andra hand intresserar mig det 'individuella' psyket." (s. 19) Her settes altså 'individuella' i sitat-tegn, for å markere at det *egentlig* ikke er individuelt, men tvert imot *sosialt*, fordi det utvikles gjennom samhandling med andre. Igjen og igjen kritiseres og hånes psykoanalysen for individsentrering og "egoisme", på måter som har en klart moralsk overtone. Et eksempel på den konsekvent karikerende og dermed feilaktige framstillingen av psykoanalysen: "Psykoanalytisk jagteori innbillar sig dessutom att människan är sig själv nog, och tar vägen inifrån och ut vad beträffar identitetsformeringen, medan interaktionismen däremot menar att människan omöjligen kan vara sig själv nog och att identiteten kommer utifrån och in." (s.28) Dette er rett og slett en grovt usann påstand både hva gjelder Freud og alle hans etterfølgere i den seinere meget mangfoldige psykodynamiske tradisjonen – og *det må doktoranden vite*. Det er ikke mulig at elementært opplyste mennesker faktisk *tror* at den psykoanalytiske tradisjonen ikke legger vekt på individets relasjoner til andre, i familien og i andre og større sosiale sammenhenger. Den allmenne etiske regelen om ikke å tale bevisst usant gjelder også doktorander.

På side 24 tar doktoranden avstand fra forskere som Blumer og Goffman, som begge er knyttet til den symbolske interaksjonismens tradisjon: "Jag tar mig också friheten att inte, som t ex Blumer och Goffman, sätta den individuella upplevelsen i högsätet och högvärdera den unika individen och den subjektiva medvetenheten. Gruppen är i stället min analysenhet." Dette stemmer ganske enkelt ikke. De delene av den symbolske interaksjonismens teorier som fyller avhandlingen gjelder egentlig *nesten utelukkende intra-psykologiske forhold*. I det ene kapitlet som presenterer den egne observasjonsstudien er det riktig nok en gruppe som studeres, med diverse former for samhandling. Men den sentral interessen er jo som hun selv sier å teste begrepet "perspektivtagande", og dette er en *individuell kompetanse og aktivitet*.

Avhandlingen presenterer og repeterer insisterende både teorien om individenes perspektivtagning og begrepene om de psykiske instansene "Jag'et" og "Självet". Teksten handler stort sett hele tiden om hva som foregår i hodene på individer! Her fins ingen grundig spesifiseringer av hva ulike seerkon-

tekster har å si, ingen ting av betydning om klasse- og kjønnsforskjeller, ingen ting om ulike lands radikalt forskjellige TV-systemer og programtilbud, ingen ting om fjernsynets formale og innholdsmessige forandringer gjennom et halvt århundre. Det er helt karakteristisk at doktoranden i innledningen til kapittel 2 om symbolsk interaksjonisme ser teoriehistorien bare som en historie om forkastede paradigmer og aldri nevner muligheten at både samfunn, publikum og medier den gangen var radikalt annerledes enn nå. Fascismens propagandatriumfer var viktige utgangspunkter for en hel generasjon av forskere, men for denne doktoranden framstår forskerne på å forstå slike ting bare som dumheter og moralsk forkastelige nedvurderinger av alle individers frihet og evne til vurdering.

Den klassisk psykologistiske, fundamentale feilen i avhandlingen, er at *samfunnet og sosiale forhold reduseres til summen av individer og deres interaksjon*. Dermed blir doktoranden ute av stand til å gripe overgripende strukturelle forhold, både synkront og diakront. Det er derfor hun misforstår og feilaktig angriper en setning av Cecilia von Feilitzen (1994), som har skrevet: "Det är helt rimligt att på kort sikt betona aktörens roll och på lång sikt och på en makronivå betona strukturens roll." Til dette svarer doktoranden: "Men hur kan individen ses som ett aktivt, tolkande subjekt i det korta loppet, fast som ett passivt objekt i det långa?" (s.131). Doktoranden overser typisk nok betydningen av ordet *betone*, som helt klart viser at von Feilitzen her tenker i termer av *grader*. Nyanseringen kokes ned til en dum forenkling – motsetningen mellom et aktivt subjekt og et passivt objekt. Og siden tanken om at mennesker *også er passive objekt* er så moralsk opprørende, blir doktoranden helt ute av stand til å tenke på at sosio-materielle strukturer som ideologier, sosiale maktforhold, klassedeling og medieorganisasjoner faktisk både overskrider individers levetid og dessuten representerer *alltid allerede gitte sosiale vilkår som individene må forholde seg til ut fra sine tildelte forutsetninger*. Typisk nok foreslår hun på s. 129 å erstatte begrepet "socialisation" med "barn-vuxen-interaksjon", som om det ikke dreier seg om en strukturelt betinget kompleks prosess som kontinuerlig berører mennesker i alle aldre. Den fullstendige mangelen på refleksjon over *maktbegrepet* viser seg igjen og igjen i diskusjonen av kommunikasjon, dialog etc. TV kan liksom ikke utøve makt over publikum, siden seerne jo slipper å presentere seg selv og når som helst kan se bort eller skru av (se f.eks. s. 215).

Alt er sosialt, alt er kommunikasjon, alt er dialog

Det er ikke oppsiktsvekkende å si at at både individer og TV-titting er sosiale fenomen. *Selvfølgelig* er i en generell forstand alle individer sosialt produserte og dermed sosiale fenomener. *Selvfølgelig* er TV-titting en sosial aktivitet i den forstand at individet er sosialt og TV-mediet et sosialt fenomen som sysselsetter en mengde sosiale individer. Doktoranden gir inntrykk av at dette skulle være revolusjonerende idéer, men det er det altså ikke.

Kommunikasjon defineres på s. 213 som "kontaktskapende utvæxling av innebörder mellan (minst) två reagerande parter". Den ene av partene kan imidlertid gjerne være *fiktiv* (s.st.), dvs. at vedkommende for eksempel kan være et rent

tankekonstrukt, som Albert Cbergs fantasikamerat, som på norsk het Skybert, tror jeg. Faktisk er det for doktoranden slik at "*allt mänskligt liv är en kommunikationssituation, även avsiktlig icke-kommunikation*" (s.242, min kursiv). Det er jo med en slik oppfatning av kommunikasjon klart at TV-titting er kommunikasjon, og dermed, med den gitte definisjonen, en gjensidig utveksling av informasjon. *Dialog* finnes riktignok i ulike varianter, sies det, men dialog "kännetecknas i grund och botten av den inre självverksamheten och utbytet när allt kommer omkring endast ett ömsesidigt väckande av *åhörarens förmåga*" (s.st., MRs kursiv). Dermed er konklusjonen klar: "Också TV-utsändningar väcker tveklöst *åhörarens förmåga* och ger upphov till inre självverksamhet – utgör och initierar dialog – och är följaktligen tvåvägskommunikation." (s. st.) På s. 225 blir også seernes zapping mellom kanalene "ytterligare ett innlägg i dialogen". Det må da stadig være dialogen inne i seernes hode det er snakk om. Etter min og ganske sikkert også folkeflertallets mening er dette det rene sludder. Jeg skal kort peke på hvorfor.

Ingen benekter at TV-titting er kommunikasjon. De fleste vil imidlertid si at det er en enveis mediekommunikasjon, der publikum *ikke* kan gripe inn og forandre fiksjons- eller fakta-programmenes utvikling. Vi kan ikke en gang be dem vente til vi har vært på toalettet. Ingen vil benekte at det foregår toveis dialog mellom folk som ser TV sammen, heller ikke at seerne ofte skjeller og smeller mot flere av de opptredende på skjermen osv. Spørsmålet er altså om det foreligger en toveiskommunikasjon eller dialog mellom to parter når den ene fysisk befinner seg på 60 eller 100 mils avstand og bare er nærværende som elektroniske impulser, uten f.eks. telefonforbindelse til seeren. Doktoranden sier da også direkte at seernes "dialog" med TV-figurene er en "dialog" de fører "i slutåndan med sig själva" (s. 238). Hun mener tydeligvis at f.eks. en mors kommunikasjon med sitt spedbarn er like mye enveiskommunikasjon som det er å tittle på TV (s. 217)! I min erfaring er spedbarn meget følsomme for hvordan man snakker med dem og hvordan man kommuniserer ikke-verbalt med dem. Det er ikke de TV-figurer vi opplever i Norge, verken importerte eller egenproduserte. Men poenget er i denne sammenhengen hvordan i all verden doktoranden kan påstå at TV gir en toveiskommunikasjon.

Problemet her er selvfølgelig å sannsynliggjøre at TV-figurene mottar impulser fra seerne som de forholder seg til på dialogisk vis. På side 107 sier doktoranden: "...det som för den individuella åskådaren är en personlig relation, sägs [av Horton & Strauss 1957] för TV-personligheten vara en relation med ett anonymt kollektiv. Varför detta skulle vara fallet, klargörs ej, men TV-personligheter uppger sig ju faktiskt ofta tala till *en* tänkt mottagare." På side 155 sier doktoranden derimot at "Programledaren frågar sig hur *publiken* vil se honom, eller hur han ska vara för att bli begriplig, och försöker sedan motsvara denna bild". Om dette er å si at det for det første her foreligger en motsigelse mellom det å tenke på en enkelt person, og det å forholde seg til det store trollet med millioner av hoder som heter "publikum". For det andre: Tenker vedkommende på "publikum", tenker hun eller han på en abstraksjon som utraderer alle individuelle forskjeller. Tenkes det på en enkelt, imaginær person, kan du banne på at det

ikke er deg eller meg det tenkes på. Det er uansett ikke den konkrete individuelle seeren en programleder har i tankene. Det samme gjelder forøvrig TV-sjefer og alt annet personale i medieinsitusjonene. *Man kan ikke komme bort fra at relasjonen mellom Tv-tittere og TV-figurer er fullstendig asymmetrisk og helt uten den direkte gjensidighet som kjennetegner reell dialog.* Til denne asymmetrien kommer faktorer som doktoranden aldri nevner i diskusjonen av dialogen, nemlig at det vi ser og hører av TV-figurer er grundig redigert av andre som vi ikke ser. Når hun sier at virkeligheten også er et bilde-medium må leseren undre seg på hvem som er kamerafolk, regissører og lydansvarlige. Men slike folk fins etter hennes mening tydeligvis ikke i TV heller?

Identifikasjonens mysterier

Doktoranden har store problemer med begrepet "identifikasjon". På den ene siden mener hun det er roten til alt ondt i forskningen. På den andre siden kan hun for det første ikke klare seg uten – det dukker hele tiden opp i sitat-tegn – for det andre konstaterer hun gang på gang at begrepet sammenfaller med hennes egen favoritt-term "perspektivtagande". På side 309 blir "'identifikationens' essens" kalt "centrerad innbillning". På s. 459 er det plutselig snakk om at 2-3-åringer "identifiserer seg" – uten sitat-tegn. Oppgjøret med begrepet "identifikasjon" er med andre ord så fullt av selvmotsigelser at det blir mer eller mindre meningsløst.

Doktoranden mener Freud hadde den "egocentrerade åsikt" at dette att vara en del av en publik innebär att åskådaren känner igen något hos sig själv, eller att en önskan inom en att vara hjälte väcks till liv igen, och att manusförfattaren och skådespelaren låter oss 'identifiera' oss med hjälten" (s.251). Jeg for min del har ingen problemer med å akseptere denne "åsikt" – men det har doktoranden. I endeløse referater og diskusjoner kjemper hun mot den "egocentriska" oppfatningen av identifikasjon – åpenbart mest fordi hun synes den er *umoralsk*! Selv er hun tilhenger av det hun nokså forvirrende kaller en "androcentrisk" synsmåte. Det betyr ikke "manns-sentrert", som mange med elementær filologisk kunnskap vil tro (genitivsformen av gresk *aner*, mann, er *andros*, og opptrer f.eks. i sammensetninger som "androgyn", "andrologi", "andromani" etc.). Hos doktoranden betyr det "sentrert om den andre". Ifølge henne er nemlig motivet for at vi gjerne identifiserer oss med en filmfigur det at vi så gjerne vil forstå andre mennesker. Altså: Når film- eller TV-publikum sier at de identifiserer seg med en eller annen fiktiv figur, så er det fordi de så å si intuitivt, naturlig har et sterkt ønske om å bli kjent med og forstå den Andre. Trass i doktorandens skepsis til dialog med virkelige, levende mennesker, er hun altså klar til å gi oss alle edle motiver for vår innlevelse i fiksjonsfigurer.

Det påstås videre at både vanlige mennesker og filmteoretikere som de siste hundre år har snakket om at de forflytter seg fra kino-salongen til en fiktiv verden i filmopplevelsen *tar feil* (s. 279) – for de sitter jo faktisk hele tiden der de sitter! Doktoranden kommer aldri på den tanken at disse *metaforiske* utsagnene er så å si fenomenologiske rapporter om *mentale* forflytninger. "I like movies that take me

places", sa en amerikansk publikummer til meg en gang – og verken han eller jeg tok dette bokstavelig, vi er ikke gale. Det er rett og slett vanskelig å fatte doktorandens voldsomme motstand mot begrepet identifikasjon, forstått som en opplevelse av sammenfall mellom ens egne og en fiktiv figurs perspektiv og følelser. Særlig fordi hun som nevnt ikke klarer seg uten begrepet i sin egen tekst!

Noen ord til slutt

Det er fristende å beklage at avhandlingen bærer så mye preg av dialog med doktorandens hund, og så lite preg av dialog med hennes fagfeller. Det ser ut til at det som styrer avhandlingens tekst, er et personlig ønske om å angripe praktisk talt alt og alle som har ytret seg om de problemfelt hun interesserer seg for – ikke egentlig at doktoranden har grundig gjennomtenkte, klare alternativer å komme med. Jeg har for min del ingenting i mot en engasjert og gjerne polemisk stil i akademisk debatt – som noen kanskje har merket. Men forutsetningen er at engasjementet er *faglig* og *saklig* motivert og regulert, slik at en reell dialog – og eventuelt konfrontasjon – kan finne sted mellom kolleger.

Avhandlingen preges av stor energi, og et engasjement som det burde kunne komme mye godt og interessant ut av. Den inneholder også gode og viktige poeng og innsikter. Problemet er bare at disse drukner i den kolossale massen av referat, repetisjon, uklarheter og selvmotsigelser – samt helt uholdbare angrep på posisjoner og personer som fortjener å behandles med reelle dialogiske hensikter. Et virkelig viktig bidrag til den faglige samtalen kan denne avhandlingen først bli når den skrives ned til en bok på f.eks. 150 *normale* bok-sider.

*Jostein Gripsrud
Institutt for medievitenskap
Universitetet i Bergen*

Recensionen är identisk med Jostein Gripsruds opposition från disputationstillfället

Henrika Zilliacus-Tikkanen:

Journalistikens essens i ett könsperspektiv

Rundradions Jämställdhetskommitté, Helsingfors 1997 (Doktorsavhandling)

Henrika Zilliacus-Tikkanens avhandling tar upp en mycket viktig fråga i medievetenskapen: 'Vilken betydelse har andelen kvinnor i en redaktion för journalistikens innehåll och form?' Frågeställningen är en del av det stora tema 'kvinnor och medier'. I historiskt perspektiv gäller det ju faktiskt två av de mest framträdande kulturella och sociala företeelserna i detta århundrade: Kvinnornas ökade deltagande i offentligheten och framväxten av moderna massmedier. Både när det gäller den dagliga tillvaron och kunskaper, attityder och beteende bland individer och grupper, och när det gäller politik, ekonomi och andra sektorer i samhället är dessa två tendenser av genomgripande karaktär. Vilka konsekvenserna har varit, och vilket samband det är mellan kvinnoemancipationen, medieutvecklingen och andra drivkrafter i samhället, är det få som helt kan överskåda i dag.

Inom detta vittfamnande forskningsområde har Henrika Zilliacus-Tikkanen riktat sin uppmärksamhet mot en kärnfråga, nämligen *förhållandet mellan kön, medieinnehåll och journalistkultur*. Här tar hon i sitt arbete upp ett strängt avgränsat, relativt konkret delområde. De större, mer övergripande medievetenskapliga och kulturteoretiska perspektiven har inte varit författarens anliggande. Den allmänna internationella tendensen i nyhetsförmedlingen bort från en auktoritetspräglad förmedling till en mer oformell förmedling blir t.ex. inte behandlad. Inte heller förhållandet mellan mediernas ökande kommersialisering och de problem detta kan skapa för kvinnorna i nyhetsarbetet blir berört. Vi får veta en hel del om fördelningen mellan kvinnor och män som journalister och som intervjupersoner, vi får insikt i den kvantitativa fördelningen av hårda och mjuka nyheter i olika redaktioner i radio och TV, och om olika sätt att genomföra intervjuer i diskussionsprogram i TV.

På ett så mångfacetterat forskningsområde, där mycket dessutom handlar om oplöjd mark, är det både legitimt och väl motiverat att företa en stark avgränsning. Författaren håller sig genom hela arbetet till saken utan att spåra av från den uppdragna huvudlinjen. Detta bedömer jag som huvudsakligen positivt, samtidigt som avhandlingen nog präglas av en viss snävhets. Ibland går det tyvärr så långt att relevanta och viktiga aspekt och upplysningar utesluts.

Den centrala frågan är vad det beror på att en ökning av andelen kvinnor i en redaktion inte automatiskt tycks leda till att nyheterna blir mer kvinnorelaterade. Antagandet går ut på att journalistkulturen utgör en starkt bromsande faktor. Det metodiska huvudgreppet för att undersöka detta är att jämföra nyhetsprogram med diskussionsprogram. Nyheterna är en genre med fasta rutiner, med få möjligheter till individuella utspel, medan diskussionsprogrammen ger större möjligheter stil personliga variationer. Om det visar sig vara starkare samband mellan kön och programinnehåll i diskussionsprogrammen än nyhetsprogrammen anses antagandet bli bekräftat.

Detta huvudgrepp är i princip logiskt. Det är också intressant och originellt.

Kvinnoforskning och journalistikforskning

Arbetet bygger på två teoretiska huvudpelare, med var sin begreppsapparat och forskningstradition. Den ena är forskningen om kvinnor och medier, den andra forskningen om journalistik, nyheter och journalistroller.

Den teoretiska behandlingen av de kvinnoteoretiska begreppen kön, gender och genusystem, samt kvinnoforskning, könsforskning och jämställdhetsforskning är förträfflig. Författaren har lyckats mycket väl med att inte bara presentera, utan också utreda och värdera olika definitioner och ståndpunkter. Litteraturen på detta område är oöversiktlig, och präglad av ett otal riktningar, skolor, traditioner och subjektiva ståndpunkter. Men författaren klarlägger och blottställer de centrala konfliktlinjerna på ett utomordentligt sätt. Tankegången är präglad av gott omdöme och hon utvecklar egna övertygande definitioner. Hela tiden med sikte på vad som är relevant och ändamålsenligt i förhållande till arbetets frågeställningar.

Den teoretiska behandlingen av det andra temat är däremot svag och otillfredsställande. Framställningen presenterar journalistik, journalistkultur och nyhetskultur som fasta, entydigt definierade begrepp, trots att detta är företeelser som förändrar sig och som i högsta grad är föremål för diskussioner både i det praktiska livet och inom forskningen. Författaren refererar olika forskares definitioner och synpunkter, men ger inte en integrerad, syntetiserande framställning. I stället för att utgå från och redogöra för huvudfrågor, tendenser och tvistefrågor i forskningen, och illustrera tankegången med relevanta exempel, får vi en ytlig upprämsning av olika forskares bidrag. Vi får ingen problematisering av dessa begrepp som gäller mycket komplexa processer och förhållanden. Vi får heller inte ett genomreflekterat eget ställningstagande från författarens sida till olika synpunkter – trots att journalistik och journalistkultur sägs vara essensen i avhandlingen.

Kvinnor och män som journalister – var i redaktionshierarkien hittar vi dem?

Zilliacus-Tikkanen kommer i någon mån in på *organisationsforskningen*. Det är både relevant och förtjänstfullt. Men egendomligt nog följer hon inte upp tankegången om betydelsen av organisationsstruktur i nyhetsredaktioner empiriskt. I jämförelsen mellan de olika redaktionerna får vi inte veta något om huruvida strukturen i de olika redaktionerna är mer eller mindre hierarkisk, och/eller om detta varierar mellan de olika tidpunkterna. Och framför allt, vi får inte veta om det är kvinnor eller män som innehar ledarpositioner. Det förefaller uppenbart att frågan om det är en kvinna eller en man som är chef, har betydelse för journalistkulturen på de aktuella redaktionerna.

Att detta inte tas upp är särskilt överraskande när man tar i beaktande Zilliacus-Tikkanens modell 'Hinder och möjlighe-

ter för ett kvinnligt journalistiskt perspektiv', som uttryckligen inkluderar faktorn 'Kvinnligt inflytande beroende av position'. Man frågar sig om det inte varit skäl att koppla ihop begreppen journalistkultur och organisationsstruktur, inklusive andelen kvinnliga ledare inom redaktionerna, och undersöka det empiriskt?

Om metoderna i förhållande till frågeställning och teori

Det empiriska arbetet består av två delar. 1) En undersökning av innehållet i nyheter i radio och television med avseende på om journalisterna, respektive intervjuobjekten, är kvinnor eller män, och om nyheterna handlar om mjuka eller hårda ämnen. 2) En undersökning av diskussionsprogram i television med syfte att jämföra kvinnliga och manliga journalisters sätt att närma sig sitt ämne och sina intervjuobjekt. I den första är metoden kvantitativ innehållsanalys, medan den i den andra huvudsakligen är kvalitativ. Diskussionen av metoderna måste tyvärr bedömas som bristfällig.

I och med att en av de mest centrala analysenheterna i det teoretiska och empiriska arbetet är *andelen kvinnor* – som journalister och som intervjupersoner – är definitionen naturligtvis entydig. Men när det gäller jämförelsen av kvinnliga och manliga journalisters sätt att närma sig sitt ämne i diskussionsprogram, blir definitionerna eller kriterierna för kvinnojournalistik betydligt mindre entydiga, och således mer problematiska. Vad är egentligen ett kvinnligt, respektive manligt sätt att närma sig olika ämnen i journalistiken? Zilliacus-Tikkanen har här valt att bygga på synpunkter framförda av journalister och/eller forskare i olika sammanhang.

En annan, åtminstone teoretisk, möjlighet hade varit att bygga på andra slag av forskningsresultat om skillnader mellan kvinnligt och manligt beteende. Det vill säga resultat från biologisk, sociologisk och psykologisk forskning. Det är osäkert om kriterier baserade på denna typ av kunskap hade skilt sig från Zilliacus-Tikkanens kriterier. Det kriteriet som går under betäckningen 'Ett personligt engagemang, och empati för de personer som behandlas i nyheterna' (nummer 4 i förteckningen på sida 119), är det i alla fall också vetenskapligt belägg för. Nyare neuropsykologiska och kognitiv-psykologiska undersökningar har visat att benägenheten att förhålla sig med inlevelse och empati till andra människor har visat sig vara avgjort vanligare bland kvinnor än bland män.

Som helhet är Zilliacus-Tikkanens metod för analys av diskussionsprogram i ett könsperspektiv bra. Det rör sig till en stor del om nybrottsarbete och vittnar om självständighet och god kombinationsförmåga.

Undersökningen av nyheterna omfattar en period på 13 år, från 1982 till 1995. Ett allmänt problem med projekt som sträcker sig över en viss tid, är att det man skall undersöka ändrar sig på så många sätt, ens egen kunskap ändrar sig också, och innehållet i de kategorier man valt att se på, ändrar sig. Samtidigt är man i stor utsträckning bunden till det man i startfasen valt som utgångspunkt och metoder.

Uppdelningen i mjuka – hårda nyheter, är problematisk. Hur bra täcker denna indelning den principiella frågan om en eventuell utveckling av nyheterna i en mera kvinnorelaterad

riktning? Tar vi t.ex. 'utrikesnyheter' kategoriseras de som "hårda" nyheter. Men det kan väl tänkas att utrikesnyheter kan handla om saker som angår kvinnor, det vill säga i själva verket "mjuka" nyheter. Med den definition av hårda – mjuka nyheter som valts, kan man gå miste om intressanta ändringar i nyhetsbilden. Definitionerna har begränsad validitet. En undersökning av utvecklingen av våld i svenska nyheter kan illustrera tankegången (Birgitta Höijer 1996). Det visade sig att innehållet i utrikesreportager om krig förändrade sig från 1970-talet till 1990-talet. Meddelanden om konsekvenserna för civilbefolkningen och barns lidande hade en märkbar ökning under den undersökta perioden. Nyheter om barns lidande måste väl betecknas som en mjuk nyhet, men eftersom det här ingår i ämnesområdet utrikesnyhet, blir den i Z-T's schema klassificerad som en hård nyhet. Tendensen mot en "mjukare" orientering blir inte registrerad. Det samma resonemanget kan göras med avseende på 'brott', som också grupperas som en hård nyhet. Här kan man också väl tänka sig att nyheterna om olika typer av brott har förändrats över tid. T.ex. att våldtäkt och incest omtalas oftare i dag än för femton år sedan. Sådana nyheter är ju egentligen kvinnorelaterade nyheter, men de blir klassificerade som hårda för att de är brott.

Men om det således är en del att kritisera, kan metoderna i huvudsak försvaras. De resultat som bringas fram ger en pålitlig bild av huvudtendenserna i det som skulle undersökas. Något av det viktigaste gäller ju förhållandet mellan journalistens kön och intervjupersonens kön. Här kan definitionen eller analysenheten inte ifrågasättas. På den här punkten har den empiriska undersökningen också stöd i teorien. Jfr. Irma Kaarina Halonens tio punkters definition av vad en kvinnorelaterad nyhet är (1991). Ett av de viktigaste kriterierna är att kvinnor själva får komma till ordet i nyheterna och uttrycka sina synpunkter både på hårda och mjuka ämnen. Och här är 'kvinna som intervjuobjekt' naturligtvis det odiskutabelt bästa måttet.

Diskussionen av resultaten är i stort sett väl avvägd, men alltför knapp, både med avseende på konsekvenser för praktisk journalistik och teoriutveckling. Mycket mer kunde ha lyfts fram. Som ett exempel på intressant information som föga diskuteras kan nämnas upplysningar från ett internationellt projekt (s. 100). Det är tankeväckande att andelen kvinnliga journalister i Södra Asien är den högsta i världen, 68%, mot 37% i Europa och Nordamerika, samtidigt som jämställdheten inte nått särskilt långt i Södra Asien. Här ser vi värdet av internationella komparativa projekt.

Alltsomallt är Henrika Zilliacus-Tikkanens avhandling värdefull. Trots en del svagheter i förbindelse med teori, begreppsdiskussion och empiri har den dels bekräftat tidigare forskning, dels fått fram ny kunskap och dels avslöjat en del myter. På detta översiktliga område har författarens genomgång av litteratur och tidigare forskning lyckats skapa en samlad bild av forskningens status. Avhandlingen visar komplexiteten i de problem den tar upp, och ger en plattform för vidare forskning.

Anita Werner
Institutt for medier og kommunikasjon
Universitetet i Oslo

Thorbjörn Broddason: **Television in Time: Research Images and Empirical Findings**

MKV, Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 1996
(Doktorsavhandling)

Thorbjörn Broddasons avhandling handlar om TV (TV i tiden såväl som över tid. Han beskriver TV:s utveckling från att ha varit en "outsider" och inkräktare till att bli ett väl integrerat fenomen och ett självklart medium i våra liv. Broddasons diskussion rör sig från översikter över forskningslitteratur, genom historiska tillbakablickar och jämförelser, till en presentation och analys av empiriska resultat med tonvikt på TV. Han söker på det sättet ge oss en djupare förståelse för TV och vad detta medium med tiden kommit att betyda.

Det är således förändringen över tid som är det centrala när det gäller relationen mellan TV och samhälle. Broddason använder sig av olika metaforer för att beskriva TV:s förändrade image: från ett skådespel till ett dyrkat objekt; från en inkräktare till ett fast inventarium i vår tillvaro; från ett hot till en värderad kompanjon. Var och en av dessa metaforer finns väl representerade i såväl allmän opinion som bland forskare. TV som hot har ofta tagits upp (man har beskrivit indoktrinering, passivitet, avtrubning, våldspåverkan etc. Broddason påpekar att vid varje tidpunkt och på varje plats har mer än ett synsätt förekommit och fått anses giltigt (det är alltså inte tidsmässigt helt successiva epoker han talar om.

Broddason visar hur medieforskarna med tiden blir alltmer positiva till TV i takt med att mediet blir väl integrerat i vår tillvaro. TV ses numera som en vän, en värderad följeslagare och en självklar del av vardagen. Broddason urskiljer tre stadier i hur forskarsamhället ser på relationen mellan TV och samhälle: den första, kontrasterande perioden då den kritiska inställningen dominerar, benämner Broddason 'TV och samhälle', den mellanliggande anpassningsperioden kallas 'TV i samhället' och det senaste integrerade stadiet benämns 'TV-samhället'. Dessa tre stadier är centrala i avhandlingen.

Broddason skapar därefter ett klassifikationsschema med två dimensioner: TV-period och författarens förhållningssätt till TV (positiv, neutral eller negativ). Broddason placerar in olika medieforskares verk efter den uppfattning av TV som författaren förmedlar. Av de nio rutor som bildas vid denna klassificering är tre helt tomma. I övrigt återfinns naturligt nog flest kritiska verk i den första 'TV och samhälle' -epoken och flest positiva i den senare 'TV-samhället' -epoken. En fråga som inställer sig här är om någon som befinner sig i den kontrasterande 'TV och samhälle' -epoken kan vara positiv eller om det är uteslutet per definition. McLuhan som är positiv till TV placeras t ex i 'TV-samhället' och inte i 'TV och samhället' -epoken där han tidsmässigt hör hemma. Är vissa rutor således teoretiskt tomma eller är de endast empiriskt tomma? En utförlig diskussion av inplaceringskriterierna hade varit klagande här.

Broddasons diskussion av TV:s med tiden förändrade image väcker flera frågor. Främst angående det underlag han bygger på när han redovisar hur relationen mellan TV och samhället har utvecklats och hur bilden av mediet förändrats. För att beskriva en sådan utveckling mot ökad integration av

ett medium i samhället kan man gå till väga på olika sätt. Man kan välja att på ett makroplan beskriva TV:s roll i samhället, dess sociala, ekonomiska, kulturella och politiska inflytande eller TV:s utbredning i hushållen, utbyggd sändningstid, tekniska utveckling etc. Man kan även på ett mikroplan beskriva publikens användning i termer av konsumtionens omfång och innehåll, situation, publikens beroende, attityd, betydelse etc. Men Broddason gör ingetdera av detta. Han spårar förändringen så som den återspeglas i den internationella forskningslitteraturen. Det är alltså medieforskarens ställningstaganden och attityder till TV som speglas, inte publikens. Det är svårt att se kopplingen mellan forskarsamhällets syn på TV å ena sidan och å den andra publikens förändrade image och mediets integration i vardagsliv och samhälle. Publikens kanske redan från början befunnit sig i TV-samhället (i motsats till forskarna?

Det är inte heller helt klart om det verkligen är tre skilda stadier, tre tidsepoker, eller om det är tre skilda 'images' hos medieforskare av hur relationen mellan TV och samhälle gestaltas. Varje period karaktäriseras enligt Broddason av en distinkt TV-image. Man saknar dock en närmare beskrivning av vad som utmärker de olika stadierna (utöver metaforerna. Genomgången väcker även funderingar på hur urvalet av internationell forskningslitteratur gått till. Om det har funnits något system för urvalet, t ex tidsperioder, geografisk/kulturell tillhörighet, författarens status/betydelse, så redovisas inte detta.

Broddason kommer i detta kapitel även in på TV:s potential som ett medium för (ut)bildning. Denna potential förverkligades dock inte; TV sågs, och ses, mera som ett hot än som en resurs. Det har alltid saknats en allians mellan utbildningsväsendet och de nya medierna. Kontrasten till de tryckta medierna är här mycket tydlig. Broddason anför ett citat som säger "Vi är en generation som har vansköt ett mirakel". Broddasons genomgång är här mycket intressant men någon egentlig diskussion kring detta ämne finns inte. Varför lyckades man inte utnyttja den potential TV har för utbildning? Ligger orsaken i själva mediet (det är trots allt inte lämpligt), i programpolitiken, eller i avsaknaden av integration mellan olika institutioner (t ex skolan) och TV-mediet?

I det följande kapitlet (kapitel 3) ger Broddason en översikt över televisionens utveckling på Island. Broddason sätter denna utveckling i relation till Islands kulturella arv.

När läs- och skrivkunnigheten infördes med kristendomen på 1000-talet överfördes den muntliga sago- och berättartraditionen till skrift med hjälp av handskrivna dokument. De isländska sagorna betraktas med rätta som en del av världslitteraturens storverk. Genom sagorna etablerades en mycket distinkt kulturell identitet och ett kollektivt medvetande, utan vilket det kanske inte hade varit möjligt att bevara den nationella isländska kulturen.

Men även den muntliga traditionen bestod, de gamla sagorna överlämnades från generation till generation genom högläsning, den s k kvöldvaka. Man samlades på kvällen och lyssnade till uppläsaren som satt vid den enda ljuskällan. Det var en mycket demokratisk institution, en genuin gräsrotsrörelse, och den var utsatt både för kyrkans och kungars försök till kontroll.

Då böcker för ca 100 år sedan blev både relativ vanliga och billiga ändrades emellertid situationen drastisk. Från att ha varit en gemensam och auditiv erfarenhet blev det en visuell och ensam upplevelse att ta del av litteraturen. Detta betydde slutet för Kvöldvaka, även om man när radion introducerades försökte återuppliva den via detta medium.

Broddason slutar sin genomgång med att konstatera att när TV tog över blev det ett totalt avbrott för den isländska traditionen med Kvöldvaka. Vi befinner oss numera i TV-samhället, dess kultur är internationell, och språket som hörs är oftast engelska.

Broddason beskriver också hur man på Island fick ett smakprov på kulturell imperialism genom de amerikanska styrkornas radio- och TV sändningar under 50- och 60-talet. På 60-talet uppstod ett av de värsta politiska och kulturella bråken sedan 2:a världskriget med anledning av TV-sändningarna från Keflavik-basen. Detta gav också delvis upphov till den isländska Televisionens (RUV) start 1966. 1986 fick man efter en lång debatt en ny lag som gjorde det möjligt för vem som helst att starta ett radio/TV-bolag på Island. Endast det begränsade antalet frekvenser begränsar antalet radio/TV-stationer.

I kapitel 4 återfinns den teoretiska, historiska och situationella bakgrunden till den serie studier som Broddason har genomfört. Här finns även en metodologisk redovisning och diskussion liksom en presentation av de inledande deskriptiva resultaten när det gäller TV-användningen. Kapitlet hade dock vunnit på en uppdelning i ett kapitel om den historiska situationen och metodologin och därefter ett annat om de empiriska resultaten när det gäller TV-användningen.

En kort tid efter det att isländsk TV dragit igång startade Broddason 1968 den serie av survey-undersökningar bland isländska ungdomar som kom att sträcka sig över 20 år och som fortsätter än idag. Syftet med denna första survey var, förutom att studera vad införandet av ett nytt medium betydde för det dagliga livet, bl a att beskriva effekterna av den amerikanska TV-sändaren på Keflavik.

Det var ett gyllne tillfälle att studera ett nytt mediums introduktion och genomslagskraft. Det var vid denna tidpunkt möjligt att jämföra områden med TV och områden utan TV. Sedan dröjde det 11 år, till 1979, innan nästa survey ägde rum. Därefter upprepades liknande surveys även 1985 och 1991. Alla fyra undersökningarna genomfördes i samma områden på Island: Reykjavik, Akureyri och Vestmannaeyjar. Vid det första undersökningstillfället 1968 hade Akureyri inte tillgång till TV. 1968 ingick 600 barn i åldern 10 till 14 år i undersökningen och i de tre följande ingick drygt 800 barn mellan 10-15 år.

Broddason pekar också på de svårigheter han har haft i samband med dessa undersökningar. Ett av problemen med upprepade studier över tid är i vilken grad frågorna ska bevaras oförändrade från ett mättillfälle till ett annat och i vilken grad man kan tillåta sig att förändra en fråga.

Detta problem berör en av undersökningens nyckelfrågor, nämligen barnens/ungdomarnas TV-konsumtion, som ställts på fyra olika sätt (ett nytt sätt vid varje undersökningstillfälle). Det är två aspekter som berörs här: dels har frågan ändrats

från att mäta vanemässig till att mäta faktisk konsumtion, dels har svarsalternativen ändrats varje gång konsumtionen har mätts, antingen den har berört vanemässig eller faktisk konsumtion. Det är två väsensskilda fenomen som beskrivs – det första ett dispositionellt fenomen, det senare ett faktiskt beteende under en bestämd tidsrymd. Detta omöjliggör en jämförelse av TV-konsumtionen vid de olika tidpunkterna. Önskvärt hade förstås varit att ha med båda måtten. Det gäller alldeles särskilt 1991, när data om TV-konsumtionen erhållits genom att barnen besvarat en dagbok om sin faktiska konsumtion. Det hade dock varit möjligt att ändå underlätta jämförelser av TV-konsumtionen vid olika tidpunkter, trots de olikheter som de skilda måtten ger, genom att t ex kategorisera TV-konsumtionen och jämföra procentandelar i olika konsumtionskategorier.

Redovisningen av barnens TV-konsumtion är helt deskriptiv. Broddason redovisar TV-konsumtionen i olika åldersgrupper främst genom medelvärden. Dessa hade med fördel dock kunnat kombineras även med spridningsmått. Det hade även varit av intresse att få ytterligare nedbrytningar, främst med avseende på könsskillnader samt i en kombination av ålder och kön. Det hade då varit möjligt att iakttä i vilken utsträckning liknande konsumtionsmönster kunde urskiljas i likartade grupper vid de olika tidsperioderna.

Broddason väljer att analysera tre specifika frågeställningar närmare, var och en grundade på endast en fråga. Dessa är i vilken mån TV påverkar barnens uppfattning om och attityd till sin omvärld, här exemplifierad genom val av favoritland. Vidare är det bokläsning och TV:s roll för denna, samt politisk kunskap och medievanor. Frågeställningarna är relevanta, men Broddason motiverar inte varför just dessa frågor väljs ut i det rika datamaterialet. Det blir inte klarare när man ser till Broddasons val av teorier. Något effektperspektiv, ens i mycket vid mening, anläggs egentligen inte. Kultivationsteorin nämns, men behandlas inte och resultaten diskuteras knappast heller utifrån denna. Användningsteorin inleder kapitlet om favoritland, men anknyter mycket löst till frågeställningarna ovan. Redovisningen för denna teori bygger till stor del på citat och ger mera intryck av historisk exposé än av koncentrerad beskrivning och analys. I samband med analysen av bokläsning borde vidare displacement-teorin varit relevant men nämns tyvärr inte heller. Inte heller socialisations-teorier, som borde vara självklara i detta sammanhang, återfinns i avhandlingen.

Kapitlet om barnens val av favoritland, dvs vilket land de skulle flytta till om de var tvingade att lämna Island, inleder den empiriska delen av avhandlingen. Inte oväntat finner Broddason skillnader mellan 1968 och 1991. I den första undersökningen 1968 väljer hälften av barnen ett nordiskt land, 1991 endast en fjärdedel. Endast 1/6 väljer USA 1968, medan det 1991 är närmare 1/3. Det är verkligen en förändring som äger rum under dessa 23 år. Flickorna väljer hela tiden i större utsträckning än pojkarna Norden framför USA.

Sambandet mellan mängden TV-konsumtion och val av favoritland är svagt eller i det närmaste obefintligt. Det finns dock ett samband mellan tillgång till sändningarna från Keflavik-basen respektive antalet TV-apparater i hemmet å ena si-

dan och valet av favoritland å den andra. De barn som kunde se Keflavik-TV, liksom de som har mer än en TV i hemmet, väljer främst USA som sitt favoritland medan övriga främst väljer Norden.

Slutsatsen blir att TV har en viss kultivationseffekt, om än svag. Den positiva image som de övriga nordiska länderna tidigare har haft bland isländsk ungdom har blivit mindre dominerande när Island har gått in i TV-samhället.

I analysen ställs Norden endast mot USA. Norden har minskat sin andel från 49% 1968 till 25% 1991, medan USA har ökat sin andel från 15% till 29% under samma tid. Därutöver finns en stor kategori som omfattar alla övriga länder. Omkring en tredjedel av barnen väljer denna kategori 1968 och 1979, medan ca hälften väljer den 1985 och 1991. Denna kategori är således stor och den är intressant. Denna kategori kunde med fördel analyserats närmare, t ex genom att från den bryta ut UK respektive EU-länder (utom Norden och UK). Gör man detta finner man att preferenserna för EU stiger stadigt över tidsperioden och att det 1991 är nästan lika många som väljer något EU-land som USA. Preferenserna för UK varierar kraftigt – de går ner 1979, ökar starkt 1985 för att åter minska kraftigt 1991. En effekt av TV eller av samhällsliga och politiska trender? Det hade varit intressant med en fördjupad diskussion i detta sammanhang.

En svårighet med detta kapitel är att det saknas en beskrivning av tillvägagångssättet vid analysen av favoritland. Det hade varit önskvärt att nämna att det är ekologiska korrelationer över tid som redovisas och inte individuella korrelationer. Men Broddason redovisar tyvärr inte på vilket sätt han behandlar och korrelerar variablerna. Det gör att analysen på vissa punkter är mycket svårt att få grepp om och bedöma.

Därefter tar Broddason upp läs- och skrivkunnighetens betydelse för samhällets utveckling. Broddason framhäver här att dagens högteknologiska samhälle inte hade kunnat utvecklas utan Gutenbergs boktryckarkonst. Han anser att läs- och skrivkunnighet är en nödvändig men dock inte tillräcklig förutsättning för ett demokratiskt styrelsesätt. Han visar även hur olika filosofer och regenter tidigare har varit motståndare till det skrivna ordet, eftersom de ansett att det kunde vara farligt att vanligt folk hade denna förmåga.

Men numera har TV, och ännu nyare medier, övertagit böckernas tidigare utsatta roll i detta avseende och det är nu deras tur att bli utsatt för förtal och utslag av moralisk panik, medan man i större utsträckning anser att läsning är något mycket värdefullt. Man är i många länder oroad över en stigande grad av bristande läskunnighet och försöker givetvis hitta förklaringar till detta fenomen.

Det hade här varit på sin plats med en definition och diskussion kring begreppet 'literacy' (läs- och skrivkunnighet). Broddason framhåller att 'literacy' är mer än enbart 'reading ability', som i sin tur inte är detsamma som 'reading' (att läsa). Vidare påpekar Broddason att en förändring i läsningens omfattning eller i läsningens inriktning (smaken) inte nödvändigtvis medför en förändring när det gäller kvalitén eller i läsförmågan.

Den specifika fråga som analyseras är "Har du läst några böcker de sista 30 dagarna?" (skolböcker omfattas inte).

Samma fråga har ställts i alla fyra undersökningarna. Analysen visade mycket klart att:

- 1) 1968 var det barnen i Akureyri utan TV som läste mest
- 2) detta försprång i läsandet försvinner när dessa barn också får tillgång till TV
- 3) ju äldre man blir, desto mindre läser man
- 4) det finns ett ganska svagt men faktiskt positivt samband mellan TV-konsumtion och läsning. Detta återfinns i alla fyra undersökningarna.

En stor konkurrent till böckerna om ungdomarnas tid är givetvis TV. Vissa undersökningar ger stöd åt teorin att de som ser mycket på TV också läser mindre. Broddason finner dock inget sådant samband eller något annat stöd för en displacement-effekt i sina analyser.

Trots detta tycker Broddason inte att teorin om displacement bör förkastas då den totala mängden TV-tittande bland den isländska ungdomen har ökat precis som i den övriga industrialiserade världen, medan bokläsandet har sjunkit. Det finns en tendens att antalet unga människor som sällan eller aldrig läser en bok ökar i antal. Broddason visar således på en sjunkande trend när det gäller antal lästa böcker. Medelvärdet har sjunkit med 33% mellan 1985-91 och ännu mer i Reykjavik (45%). Över hela perioden 1968-91 blir det dock endast 28% minskning.

Analysen pekar således på en sjunkande bokläsning över tid, mätt i genomsnittligt antal lästa böcker, respektive på en ökande TV-konsumtion. Broddason jämför helt enkelt två trender över tid. Dessa behöver dock inte ha samband med varandra. Individuella korrelationer visar tvärtom på svaga positiva samband mellan TV och bokläsning. Vidare finns det även en stor grupp barn som både läser mycket och ser mycket på TV. Men detta intressanta faktum framhålls inte! Broddason drar här väl långtgående slutsatser grundade på en enda fråga. Läskunnigheten som sådan behöver inte hotas av en minskning i läsningens omfång, endast om den i det närmaste upphör helt.

Broddason framhäver att Tv-tittande också kan ge upphov till läsning. Har man sett en TV-serie som bygger på en bok vill man gärna läsa denna. Vidare anser han att det nordiska sättet att inte dubba utan översätta främmande språk till textremor innebär att man tvingas läsa. Har man sett en utländsk film på TV tvingas man att läsa motsvarande 10 sidor tryckt text. Det är säkert många barn som övat upp sin läsförmåga framför TV. Dessutom lär man säkert en del av det främmande språket.

Vad som saknas i detta sammanhang är en diskussion kring hur bokläsning har mätts. Täcker antal lästa böcker verkligen begreppet? Antalet böcker säger inget om antal lästa sidor eller om textens svårighetsgrad, inte heller om tiden som läggs på läsning eller intresset för läsning. Om man ska dra slutsatser om 'literacy' och om risken för minskad läskunnighet, bör relevanta mått, gärna flera tillsammans, användas som indikatorer.

I det avslutande empiriska kapitlet diskuteras TV:s bidrag till den allmänna kunskapsnivån. Vi tror för det mesta att det är TV:s förtjänst att barn i dag vet mycket mer om världen än tidigare generationer, men inte alla är överens om detta. En del anser att det snarare är ett resultat av den allmänt höjda skolutbildningen, samt alla andra medier som barnen också har tillgång till.

Broddason inleder kapitlet med en redovisning av tidigare forskning och en diskussion om huruvida TV generellt bidrar till en höjd kunskapsnivå. Broddasons intresse inriktade sig dock framförallt mot om TV höjder barnens politiska kunskap. För att empiriskt kunna hantera detta i en survey koncentrerade Broddason sig på frågan om TV hade något inflytande på barnens förmåga att känna till vissa politiska personer. Den specifika fråga som ställdes var 'Vem är...' och därefter följde en lista på ett antal ledande politiker eller andra kända religiösa eller politiska personligheter från olika delar av världen. Utöver kunskapen om politiker fick barnen också svara på frågan varifrån de hade denna kunskap. Här fanns fem svarsalternativ: TV, tidningar, radio, hemmet och skolan. De två sist nämndas inflytande på barnens kunskaper visade sig vara mycket låg.

Broddason använder sig i detta avsnitt av mer avancerade analysmetoder än tidigare (MCA). Denna analysmetod tillåter Broddason att relatera elevernas kunskaper om politiker till flera oberoende variabler samtidigt, såsom kön, ålder, TV-tittande (både på den isländska public service kanalen och den kommersiella kanalen), tidningsläsning och antalet TV-apparater i hemmet. Analysen är således mer långtgående här, ger betydligt mer information.

Sammanfattningsvis visar resultaten från denna analys att när man har kontrollerat för relevanta bakgrundsvariabler så återstår något enstaka signifikanta samband mellan kunskap om politiska personligheter och TV (men endast för public-service kanalen och endast i 1991 års undersökning. Denna TV-kanal framstår då som den klart viktigaste källan till elevernas politiska kunskaper.

Här skulle dock en kritisk diskussion av det använda måttet på politisk kunskap varit på sin plats. Man kan fråga sig om förmågan att kunna identifiera personer inte har en viss TV-bias, dvs att det i viss mån är tillrättalagt för att mäta kunskap som erhålls lättare via TV än via andra medier. Det hävdas ofta att det finns en mer uttalad personifiering i TV än i andra medier. Det finns även en fara för fragmenterad och ytlig kunskap som gör att vi kanske vet mer, men begriper mindre. En diskussion kring dessa problem hade kunnat vara givande i detta sammanhang.

I slutkapitlet knyter Broddason åter an till den tidigare diskussionen i kapitel 2 om den förändrade relationen mellan TV och samhället. Han avslutar med att ge en översikt över Islands och televisionens väg från 60-talet till dagens 90-tal. Broddason anser sig ha visat att på 60-talet var det i stor utsträckning "TV och samhället" som gällde. TV var något nytt och spännande, men man var misstänksam och alla utom barnen visste hur det var att leva utan TV. 1979 hade TV hunnit en bra bit in i samhället och på 80-talet när den tredje surveyen genomförde hade både videon och satellit-TV tillkom-

mit. När den sista undersökningen genomfördes i början på 90-talet hade mediesituationen även i Island genomgått ett decennium av mycket stark förändring när det gällde de elektroniska medierna.

Broddason anser att resultaten från avhandlingen ger stöd åt tanken på "TV-samhället". Ett konkret resultat som visar denna utveckling är ökningen i antalet elever som valde USA som sitt favoritland på samma gång som de nordiska länderna förlorade i popularitet. På samma sätt anser Broddason sig ha visat att TV-världen också gör intrång på elevernas läsande, det kan vara negativt, men kan kanske vändas till något positivt. TV blir ett allt viktigare instrument för kultivation och en allt viktigare socialisationsagent.

Broddason slutar med att se framåt och funderar över hur länge TV:s guldålder kommer att räcka. Radion fick 30 år på sig och det har TV redan överskridit, men det är fortfarande långt kvar till det skrivna ordets rekord.

Broddason skriver både elegant och lättläst. Han är mycket historiskt beläst och besitter avsevärd kunskap om medieforskningens centrala verk, vilket gör avhandlingen både intressant och informationsrik. Att täcka in en så bred period som 23 år av empirisk medieforskning – och samtidigt en så omvälvande period som det här är fråga om – och söka sammanfatta detta i en avhandling är också imponerande. Allmänt kan dock noteras att Broddason ofta har ett starkt distanserat förhållande till texten och till ämnet speciellt i de teoretiska avsnitten. Han beskriver mycket genom citat, men ger ingen egen analys eller sammanfattning av relevanta aspekter. På flera sidor i kapitel 2 är således mellan 1/3 och 1/2 av den löpande texten direkta citat (utöver de citat som är speciellt markerade. Det saknas en syntes, en sammanhängande text som författaren själv utformar. För att tala med Mills: jag saknar alltför ofta Broddasons egen stämma.

*Ulla Johnsson-Smaragdi
MKV
Lunds universitet*

Konferenser m m

Kommande konferenser

The 21st IAMCR Conference

Glasgow, Scotland, July 26–30, 1998

As the end of the millennium draws near, new technologies are converging at an ever increasing rate. At the same time individual nations are looking both inward and outward with respect to democratic representations. The result of these latter developments is the devolving of power more widely within national, regional and continental groupings in one direction while in the other there are ever expanding alliances of nations such as the European community (EC) with like-minded interests albeit primarily of an economic nature.

The convergence of new technologies, which are taking up more and more of the lives of people, and the political tendency to require people to take greater individual responsibility for their lifestyles provide a new challenge to media and communication researchers. To assist in debate about this challenge the conference theme will be highlighted in two parts. The first part will concern changes in the nation state brought about by larger economic groupings while the second part will visit issues related to the free flow of information in a global context.

Objectives

The IAMCR 98 Conference will have five main purposes as follows:

1. To explore the relationship of media and communication research in the context of the nation state in larger economic and other groupings and the devolution of power within nation states and larger groupings.
2. To discuss the free flow of information internationally and factors such as censorship which hinder or otherwise restrict the communication of ideas across cultures and within cultures.
3. To support the core academic work of IAMCR through the provision of adequate time and facilities to fully meet the requirements of each individual section of the association.
4. To provide an opportunity for members and delegates to discuss the future policies and direction of IAMCR in the 21st Century.

5. To celebrate the 50th anniversary of the declaration of human rights through the provision of an appropriate workshop and other activities.

Registration and accomodation costs

The costs of the conference, which include registration and accommodation fees, payable in Pounds Sterling, will be as follows:

University Basic Single room (with washbasin) stlg400 (\$630) – extra day stlg20

University Single room with ensuite shower stlg440 (\$705) – extra day stlg30

Hotel Single Room stlg560 (\$895) – extra day stlg60

Hotel Twin-bedded Room for two people* stlg620 (\$990) – extra day stlg75

* the price in a shared room will therefore be stlg310 (\$495) per person Registration Fee only (for those not requiring accommodation in Glasgow) stlg320 (\$500)

The Registration Fee includes all meals and coffee breaks during the four days of the conference, the welcome reception, and a charge for all of the necessary conference facilities. Accommodation costs include the Registration Fee. Conference members will, therefore, be asked to specify which of these five packages they wish to pay for in advance of the conference. In addition to the above charges people accompanying conference delegates will be expected to pay appropriate accommodation and meal costs which will be detailed in further detail in the information sent directly to IAMCR members January 1998.

An additional charge of stlg65 (\$100) will be made for non-members and it would, therefore, be to their advantage to become IAMCR members in advance of the conference by paying the sum of \$80 to the Treasurer. A further charge of stlg65 (\$100) will also be levied on conference delegates who register after the deadline for registration which will be indicated in the conference information to be sent to IAMCR members in January 1998.

For further information contact: Narren Chitty PhD, Secretary General IAMCR, c/o International Communication Program, Media & Communication Studies Department Mac-

quarie University, North Ryde, NSW 2109, Australia. Fax: 612-9850-9689; Tel: 612-9850-7931,
E-mail: nchitty@pip.elm.mq.edu.au

IAMCR Commission Invites Your Comments

"IAMCR in the Twenty-First Century," a commission which has been established to review the association's activities and to make recommendations on its future course is inviting all members, sections, working groups, and committees of IAMCR to send their suggestions, comments, and advice to the commission and its Chairman, Professor Aggrey Brown, CARIMAC, University of West Indies, Mona – Kingston 7, Jamaica. Tel. 809/927-1481, Fax 809/977-1597, E-mail <aggreyb@uwimona.edu.jm>.

The mandate of the commission is to 1) take stock of our current activities as a scientific and scholarly organization; 2) outline the intellectual boundaries and realms which merit further attention over the coming decades; 3) consider what kind of international scholarly organization IAMCR should strive to be in the future, given the changing nature of international relations and the emerging challenges for organizations such as ours; 4) recommend how best to utilize existing communication technologies to serve the scientific community; and 5) determine how we can continue to diversify and expand our association while maintaining its scholarly rigor and quality.

Commission members are: *Aggrey Brown*, Chair, Jamaica; *Naren Chitty*, Australia; *Nabil Dajani*, Lebanon; *Oscar Gandy*, USA; *Youichi Ito*, Japan; *Karol Jakubowicz*, Poland; *Ulla-Maija Kivikuru*, Finland; *Temba Masilela*, South Africa; *Yvonne Mignot-Lefebvre*, France; *Charles Okigbo*, Kenya; *Manuel Pares I Maicas*, Spain; *Leela Rao*, India; *Colleen Roach*, USA; and *Enrique Sanchez-Ruiz*, Mexico.

The commission will report to the General Assembly at the 1998 conference in Glasgow.

The 48th ICA Annual Conference

Jerusalem, Israel, July 20–24, 1998

Each one of us belongs to an array of different social groups, such as national, regional, religious, ethnic, age, occupational, gender, etc., etc. Within any one of these, the academic realm for instance, there are numerous allegiances to which we can subscribe. Without colluding in the reproduction of divisions here, it is non-contentious that there are different kinds of interpersonal scholars – in the same way that there are very different enclaves of organizational as well as media scholars. Sometimes these groups are clearly visible and obvious to us

and our communications are a function of our memberships in them. Other times (and perhaps when our group holds sway over others) we are oblivious to their influence, although they nonetheless impact our way of connecting with, or dissociating from, others.

In sum, we need to come to terms with how, when, and why, messages are triggered by group boundary mechanisms; when, for instance, individuals' self-disclosures and self-presentations are, in actuality, group-disclosures and group-presentations. While metaphors of bridges, barriers, margins, transition and buffer zones are useful for our purposes, the focus on "boundaries" in the Theme was deliberate for a number of reasons. First, it is a core construct in much theorizing in social geography, geolinguistics, demography, sociology, social psychology, and anthropology. We have a reservoir of knowledge and ideas to call upon from these disciplines as, for example, in the distinction between hard and soft boundaries, perceived and objective boundaries, and so on. It is interesting to note that the notion of boundaries surfaced spontaneously in a number of the most recent Calls for Papers in the context of other foci. Second, a move toward "boundary theory" already exists in interpersonal and organizational communication respectively with regard to privacy and boundary spanning. It seems important, again as the opening sentiments attest, to determine when our personal, family, cultural, and political (and other group) boundaries intersect and fluctuate in their relative and/or simultaneous salience. Third, the notion of boundaries presupposes and appeals to a host of other constructs dear to our academic armory, such as identities, conflict, power, stereotyping, norms, prejudice, expectancies, justice, and even morality.

For further information contact: Howard Giles, Conference Program Chair, Department of Communication, University of California, Santa Barbara, CA 93106-4020, USA. Tel (805) 893-4657 (office), Fax (805) 893-7102 and E-mail giles@sscf.ucsb.edu

ISA XIV World Congress of Sociology

Montréal, Canada, July 26–August 1, 1998

International Sociological Association (ISA) arrange their 14th Congress. The Conference theme is *Sociology of Communication, Knowledge and Culture*. For further information contact: Programme Coordinator Paul BEAUD, Inst Sociologie, Lausanne Univ, ISCM BFSH2, 1015 Lausanne, Switzerland. Tel: 41-21-6923211, Fax: 41-21-6923215, E-mail: paul.beaud.iscm.unil.ch) or Gaëtan TREMBLAY (GRICIS, UQAM, CP 8888, Succ.A, Montréal H3C 3P8, Canada, Tel: 1-514-9878591, Fax: 1-514-9874164, E-mail: tremblay.gaetan@uqam.ca)

Crossroads in Cultural Studies 2nd International Conference

Tampere, Finland, June 28–July 1

The special theme of the conference will be borders and border-crossings, but there will also be an open forum for all topics that interest the diverse international cultural studies community; to make contacts, exchange views and gain inspiration from each other.

The organizers encourage international participation from different countries, disciplines and cultural backgrounds, and from a wide range of research areas with concepts such as

- gender
- identity
- otherness
- media
- traditions today
- globalization
- centre and periphery
- ethnicity
- body
- age
- power and knowledge
- nation-states
- culture and economy
- new information technology

will be tackled in the sessions and plenaries, but again it is up to you to make this a conference that will show where cultural studies is going next.

For further information contact: Crossroads in Cultural Studies, University of Tampere, Department of Sociology and Social Psychology, P.O. Box 607, 33101 Tampere, Finland. Fax: +358-3-2156080, E-mail: iscsmail@uta.fi Web site <http://www.uta.fi/crossroads>

Media, Democracy and the Public Sphere

San Francisco, USA, June 11–14, 1998

Is it possible to seize a democratic public sphere from the jaws of transnational media conglomerates? This is the key question for the *Union for Democratic Communications' Conference* to be held from June 11–14 1998 in San Francisco.

The UDC calls for members of the left academic community and mediaactivists, practitioners and producers to address issues that may include: the notion of the "public interest," the role of public media systems in the creation of a democratic public sphere, the role of media policy in helping or hindering democracy, the role of media in (trans)national democratization processes, the dissemination of radical claims through alternative, community and mainstream media, the ways in which the everyday media practices of the public help or hinder the creation of a democratic public sphere, the education of media workers in the interest of democracy, and the utilization of information technologies for and against democracy.

UDC welcomes papers, audiovisual works, panels, workshops and projects that break with the traditional monological approach and, instead, promote dialogue and interaction

around questions of critical communications and media activism.

For further information contact: Bernadette Barker Plummer, Dept. Of Communications University of San Francisco, San Francisco CA 94117. E-mail: barkerplum@usfca.edu

II World Meeting on Media Education

Sao Paulo, Brazil, May 18–19, 1998

and

International Congress on Communication and Education

Sao Paulo, Brazil, May 20–24, 1998

In 1995, The I World Meeting on Media Education was held in La Coruña, Spain. As one result, the World Council for Media Education (WCME) was created in 1996. WCME is an international forum of representatives – researchers, educators and non-governmental organisations – committed to media education. A committee of WCME is organising the II World Meeting on Media Education.

The World Meeting is held prior to the Congress. Roberto Aparici (Spain) is currently coordinating the meeting with the directors of the World Council on Media Education (WCME).

The International Congress is for researchers and specialists in communication and education; governmental authorities in the field of education; directors and producers of radio and television; multimedia producers; media professionals; and teachers in primary, secondary and institutions of higher education.

Objectives of the Congress:

- To evaluate international media education programs and projects from ethical, technological and pedagogical perspectives
- To examine international experiences in the use of communication resources to improve education through the exercise of freedom of expression and the practice of citizenship;
- To offer workshops to media educators within the context of democratic citizenship, freedom of expression and human rights;
- To create a dialogue about the political and commercial practices that can bridge media, information technologies, and education in the first decade of the 21st century.

For more information, please contact: *World Council of Media Education (WCME) Directors:*

Roberto Aparici, Spain, Fax: +34 1 398 66 99/ 553 343 48, E-mail: raparici@sr.uned.es – Ismar de Oliveira Soares, Brazil, Fax: +55 11 818 4326, E-mail: ismar@usp.br – Robyn Quin, Australia, Fax: +61 9 381 8887, E-mail: r.quin@cowan.edu.au – Kathleen Tyner, USA, Fax: +1 415 642 0270, E-mail: medialit@sirius.com – Andrew Hart, UK, E-mail: A.P.Hart@soton.ac.uk

Conference Coordinators in Brazil:

Ismar de Oliveira Soares and Angelo Piovesan, Fax: +55 11 818 4326. E-mail: ismar@usp.br – and Nelly de Camargo, Cécilia Marques, Lina Gottlieb, Cristina Costa and María P. Palhares

The Children's Creativity Builds the Future

Stockholm, Sweden, March 11–13, 1998

Children's Creativity Builds the Future will, with the UN Convention on the Rights of the Child as a base, focus on the importance of Children's Rights to develop their own creativity and their access to cultural life and cultural practice. Children's creativity Builds the Future will focus on the following themes:

- Children's democratic access to cultural means of expression and to cultural heritage,
- A holistic approach to education with emphasis on the stimulation of creativity, the acquisition of interpersonal skills and the capacity to be flexible in applying knowledge,
- Children's and young people's space for play and leisure with the main focus on the urban environment,
- Media, pluralism and freedom of expression.

Children's Creativity Builds the Future is linked to the 1996 Copenhagen Conference Forum on Children's Culture. Culture for Children and young people will also be part of the agenda at the *UNESCO Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development in Stockholm 30 March – 2 April 1998*.

Children's Creativity Builds the Future is intended for decision-makers, researchers, practitioners, educationalists and professional instructors. The conference will include plenary sessions with key-note speakers as well as sessions in smaller groups and meeting children and young people involved in cultural activities.

Wednesday the 11th and Friday the 13th of March will consist of key note lectures for all participants. The lectures on the first day of the conference will deal with the basic preconditions necessary for children to be creative, active human beings. Some of the lectures will concern democracy and ethics in the relationship of adults with children and respect for young people's own forms of expression. The Thursday will begin with visits to pre-school activities, schools and other places where children actively create. You will meet children and adults working together in creative processes. These visits will link up with the nine themes dealt with in lectures and seminars on Thursday afternoon. The lectures on the final day of the conference will broaden the perspective to concern the situation of all children, including those in third-world countries. Particular emphasis will be placed on the fact that more and more children will grow up in ever-larger cities.

For further information and registration contact: Children's Creativity Builds the Future, Stockholm Convention Bureau, P.O. Box 6911, S-102 39 Stockholm, Sweden, Fax +46 8 34 84 41.

Youth and the Global Media

Manchester, UK, April 1–2, 1998

Media professionals, academics and students of media are invited to *International Broadcasting Symposium*, organised by the University of Manchester in association with John Libbey media.

The theme of the conference is *Youth and the Global Media* and the objectives are to provide a stimulating programme of speakers and a meeting place where media professionals and academics can discuss topics of current concern in broadcasting.

Speakers will include: *David Elstein*, Chief Executive, Channel 5; *Georgina Henry*, Deputy Editor, The Guardian; *Annette Hill*, Roehampton, Institute London; *David Gauntlett*, University of Leeds.

For further information contact: Dr Sue Ralph, School of Education, University of Manchester, Oxford Road, Manchester, M13 9PL, UK. Tel: +44 (0) 161 275 3398, Fax: +44 (0) 161 275 3398, E-mail: ralph@fs1.ed.man.ac.uk

KnowRight '98

2nd International Conference on Intellectual Property Rights and Free Flow of Information

Vienna-Budapest, August 31–September 4, 1998

This conference, part of the 15th IFIP World Computer Congress, has an interdisciplinary and integrative approach. It covers all aspects of the protection of intellectual property rights for specialized information and knowledge and is a forum for discussion between computer experts, jurists and other scientists.

The digital representation of information and the easy transfer of this information opens many new possibilities for using and misusing Intellectual Property Rights (IPR). The ability to copy information has become available to everybody. The Internet as it evolved shows how easy it is to transmit it over large distances. The inherent internationalisation poses new problems.

Holders of copyrights are urging adaptation of the existing conventions to fit the new situation. First changes have already been made. The European Union has passed a number of directives in this area. The World Intellectual Property Organization (WIPO) has finished new copyright treaties. Im-

plementation and further development of these regulations need attention.

However at the same time ever new forms of protecting and administrating IPRs are developed and implemented. New forms of publishing multimedia content, of serial copy protection, or of collecting payments and licenses are emerging. The debate on regulation of content between the demands for free expression and free speech, the free flow of information, the future of the libraries, the protection of privacy in data bases, and the protection of children has not yet found conclusive results.

The mission of this conference is to give insights into the state of the art, the current trends and the future options in the handling of Intellectual Property Rights.

For further information contact: Program Committee Chair Klaus Brunnstein, University of Hamburg, Faculty of Informatics, Vogt-Kölln-Straße 30, D-22527 Hamburg, Germany. Tel.: +49 40 5494 2405, Fax: +49 40 5494 2226, E-mail: brunnstein@rz.informatik.uni-hamburg.d400.de

2nd ICC/IFIP Conference on Electronic Publishing '98

Towards the Information-Rich Society

Budapest, Hungary, April 20–22, 1998

The theme of the second ICC/IFIP Conference on Electronic Publishing is *Towards the Information-Rich Society*. As at the first ICC/IFIP Electronic Publishing conference held in Canterbury, England, in 1997, papers on technical, human and economic aspects of electronic publishing will be presented.

The conference will be concerned with electronic publication both for specialist audiences and for the general public. One track will include such topics as electronic scholarly publishing, publishing of technical manuals, electronic art galleries, and other specialist areas. The other track will concern electronic publications in public libraries, and electronic provision of local community or tourist information, government information, and the like. Neither of these lists is meant to be exhaustive and submissions on any topic within the Conference's overall theme will be considered.

For further information contact: Fytton Rowland, Co-Chair, Programme Committee, Second ICC/IFIP Conference on Electronic Publishing, Department of Information and Library Studies, Loughborough University, Loughborough, Leicestershire LE11 3TU, UK. Tel: +44 (0) 1509 223039. Fax +44 (0) 1509 223053, E-mail J.F.Rowland@lboro.ac.uk

The Future of the Internet?

Electronic Journal of Communication/ La Revue Electronique de Communication

The Internet has become the focus of the strategic and commercial ambitions for a range of key industries. The computer software, telecommunications, publishing, educational and broadcasting industries see the Internet as integral to their future. But how will the Internet evolve? How will these powerful post-industrial industries use the Internet and shape its future? What new media and communications systems will emerge? Volume 8, Number 2, 1998 of the *Electronic Journal of Communication/La revue electronique de communication* (EJC/REC) will focus on these issues.

Proposals for papers which provide a grounded analysis of these issues are sought. While speculative papers are welcome, speculation should be based on theoretical, historical, forecasting or industry analysis of some kind.

For further information contact: the Guest Editor, Peter B. White at peter.white@latrobe.edu.au

Sample issues of Electronic Journal of Communication/La Revue Electronique de Communication (EJC/REC) can be found at <http://www.cios.org/www/ejcmmain.htm>

Konferensrapporter

Första stora internationella konferensen om barn- och medieforskning

Paris, France, April 21–25, 1997

Den minoritet forskare som deltog i det första – branschorienterade – globala toppmötet om TV och barn i Melbourne 1995, ordnade på eget initiativ ett extrasammanträde där. Detta visade att barn- och medieforskare, som ju ofta arbetar ganska isolerat inom sitt område och är utspridda på en mängd institutioner och organisationer, har behov av att träffas, utbyta erfarenheter och diskutera sina projekt. Resultatet blev i första hand ett internationellt nätverk – International Research Forum on Children and Media (IRFCAM) – manifesterat genom ett mindre nyhetsbrev (sedan dess utgivet två gånger per år av medlemmar vid Australian Broadcasting Authority), där barn- och medieforskarna kort berättat om sina undersökningar.

Nästa steg blev att ett annat, franskt litet nätverk, GRREM (Group de Recherche sur la Relation Enfants/Médias; Research Group on the Relationship between Children and the Media), organiserade ett internationellt forum för barn- och medieforskare under rubriken "Youth and Media – Tomorrow" den 21-25 april 1997 i Paris. Elisabeth Auclair, som är ordförande för GRREM och som hade varit med på det ursprungliga extrasammanträdet i Melbourne, var huvudansvarig för Paris-forumet i samarbete med en för ändamålet tillsatt internationell vetenskaplig kommitté. UNESCO stödde konferensen och ställde sina lokaler, tolkar m m till

förfogande. Ekonomiskt stöd gavs också av France Télévision och andra som ingick i en sponsringskommitté under ledning av Frankrikes Conseil Supérieur de l'Audiovisuel (Supervisory Broadcasting Council; CSA). Även yrkesverksamma inom medier, utbildning och myndigheter fick delta i Forumet.

De studier som presenterades vid denna unika händelse – den första stora internationella konferensen någonsin om forskning om barn, unga och medier – hade valts ut från de i förväg insända förslagen från dem som ville delta. Man försökte också åstadkomma en någorlunda rimlig representation från så många delar av världen som möjligt. För de ca 350 slutliga deltagarna från nästan 40 länder ägnades förmiddagarna åt plenarsessioner och eftermiddagarna åt arbetsgrupper enligt dagliga teman, "Beyond media effects?", "Media and social concerns", "The why and how of future research" och "Media education, media literacy". Dessa teman speglar på ett mycket generellt plan forskningens inriktning på konferensen men ger naturligtvis ändå inte rättvisa åt mångfalden undersökningar som lades fram. Det fanns även posters på skärmar som i korthet presenterade andra projekt och aktiviteter, samt runda bords-diskussioner mellan mediepraktiker, beslutsfattare och forskare.

De följande orden av Elisabeth Auclair ur det sista av fyra speciella informationsblad från GREEM som gavs ut före konferensen, ger också en övergripande uppfattning om Forumets inriktning:

It is important to remind ourselves of the text of the UN Convention on the Rights of the Child, ratified by all the countries represented at this Forum. It should act as a guide to our thinking, since in its preamble it states that children are people and affirms the need to hear them, listen to them and respond to them. Rather than remain content with talking in terms of protection and legislation, would it not be more worthwhile – in the light of information provided by researchers – to seek to discover what positive role the media might play in children's educational development? Could the media not contribute to giving them landmarks and opening doors? (...) Above all, there will be (at the Forum) the question of getting to know better what children and young people are making of the media that surround them and of discovering how we as adults can help them find their way through the proliferation of information sources to which they have access.

Några protester mot att sätta barnen i centrum framkom förstås inte. Däremot efterlyste några journalister under den avslutande presskonferensen mer kritik mot medierna.

En hum om bredden i barnforskningen och ett kortfattat urval av tankegångar, resultat och presentationer på Forumet ges av ett femte, sammanfattande informationsblad som sänts ut efteråt (augusti 1997). Men vill man orientera sig närmare i projekten, bör man invänta konferensrapporten med papers och posters som troligtvis blir färdigställd på diskett i slutet av 1997.

Veckan var intensiv och födde önskemål om liknande forskningsfora i framtiden. Omedelbart efter Forumet satte sig den internationella vetenskapliga kommittén ner för att

fundera på hur nästa konferens skulle kunna realiseras. Ytterligare planering sker på det andra globala toppmötet om TV och barn den 9-13 mars 1998 i London, varefter Gareth Grainger, Australian Broadcasting Authority, övertar ordförandeskapet. Förslaget var att nästa internationella Forum för barn- och medieforskning ska äga rum i Sydney, Australien, år 1999 eller 2000.

Att höra om undersökningar från många och särskilt långt bort liggande länder ger nyttiga påminnelser om att forskningsinsatserna är produkter formade av olika kulturer och materiella villkor. Förhoppningsvis blir ändå den internationella representationen mer jämlik på framtida barn- och mediekonferenser – till Paris-forumet infann sig trots allt främst forskare från västra Europa och andra medierika nationer och kontinenter. Och därmed talades långt mer om och för barnen i multimediegenerationen, de som har ett överflöd av TV-apparater, CD-skivor och böcker vid sidan av video, dator, Internet och elektroniska spel, än om och för den mängd barn, unga (och vuxna) i världen som inte ens har TV hemma. Tystnaden är direkt relaterad till makthierarkin och det ekonomiska förtrycket mellan företag, länder och grupper, liksom till de bristande möjligheterna för stora delar av jordens befolkning att använda "sedvanliga" medier för information, kultur och utbildning eller alls söka komma till tals via ny informationsteknologi i den s k kommunikationsrevolutionen.

Cecilia von Feilitzen

Communication, Citizenship and Social Policy: Re-thinking the Limits of the Welfare State

Boulder, USA, October 2-5, 1997

The University of Colorado at Boulder arranged the 12th colloquium of the *European Institute of Communication and Culture* (EURICOM), focusing on the theme of the *relationship between communication policies and welfare politics*. The colloquium examined ways in which the concept of citizenship is being affected by the combined developments of rapid and varied innovation in the means of communication, on the one hand, and the scaling back of state commitments as guarantor of rights to civic participation, on the other (the rollback of the welfare state).

The ideas that welfare policies are inefficient and wasteful, that they undermine economic activity, and that citizens are enfeebled rather than empowered by them, not only are the bases of broad consensus across the political spectrum in many countries, but these ideas also have provided an ideological springboard for radical state economic intervention toward what are sometimes referred to as neo-liberal state and global economic policies. Most defenses of the welfare state attempt to outline minimum levels of social rights and social services which every citizen should be guaranteed. However,

the grounds for defending the welfare state have shifted over time, due to such critical developments as the rapid globalization of commerce and the increasing characterization of information as an economic resource. Areas in which contemporary welfare theory and politics relate to the means of communication in many countries include, but are not limited to, media access, public service broadcasting, universal service, and cultural identity. This conference was addressing these subjects.

Speech papers presented at the conference:

Saskia Sassen, The State and the New Geography of Power.

Nicholas Garnham, Amartya Sen's 'Capabilities' Approach to the Evaluation of Welfare and its Application to Communications.

Dan Schiller, Social Movement In Telecommunications: Rethinking the Public Service History of US Telecommunications, 1894-1919.

Pascal Verhoest, Universal, Social and Public Service: Some Historical Clarifications and Political Recommendations.

Dean Colby, Privatization of the Public Switched Network: An Historical Account of the Means-Tested Network and the Limitation of 'Social' Uses of the Privately Owned Communications Infrastructure.

Philipp Braun, Communication Policy as Social Policy in Germany.

Seán Ó Siochrú, The ITU, the WTO and Universal Service: Limited Prospects for LDCs.

Jean Claude Burgelman, The Future of the Welfare State and Its Challenges for Communication Policy

Anders Henten and Knud Erik Skouby, Will Information Societies be Welfare Societies?

Andrew Calabrese, Creative Destruction? From the Welfare State to the Information Society.

Marie D'Udekem-Gevers, Information Highways: A Threat to Democracy?

Thomas Streeter, Managerialism, Libertarianism, and Cyberpunk in Computer Culture: A Case Study of the Internal Politics of Neoliberalism.

Douglas Kellner, Theorizing the New Communications Environment.

Sandra Braman, Genetic Power, The Network State and Information City.

Francesco Stolfi and Gerry Sussman, Telecommunications Regulation and Social Welfare.

Karim H. Karim, Locating the Nexus of Heritage, Citizenship, and Technology.

Christie McNeil, Influence on EU Telecommunications Policy.

Samuel Smith, A Review of Clinton Administration Internet Policy.

Robert B. Horwitz, Telecommunications Policy in the New South Africa: Participatory Politics and Sectoral Reform.

Andrew Graham, Media, Local Governments and the Prospects for More Participatory Citizenship.

Terry Flew, Media Policy and Citizenship: Governmentality, Participation and Policy Formation.

Patricia Aufderheide, The Public Interest in U.S. Electronic Media Today: The DBS Set-Aside Debate.

Laura Stein, Democratic "Talk," Access Television and Grassroots Political Communication.

Toby Miller, A New International Division of Cultural Labor?

Bella Mody, Downsizing in the Telephone Industry in the US and Globally.

Lewis Kaye, The Privatization of Intelsat: Current Trends and Historical Continuities.

Marc Raboy, Communication Policy and Globalization as a Social Project.

Majid Tehranian, The Decline of Caring: Pancapitalism, Violence, and the Culture of Peace.

Michael Tracey, The Decline of Public Service Broadcasting

Peter Goodwin, Public Service Broadcasting and New Media Technology: What the BBC has Done and what it Should Have Done.

Des Freedman, Welfare to the Rescue? Communication, Social Policy and the Labor Party.

Brian McNair, Commercial Threats to Public Service Journalism: Implications for Political Communication.

Gay Hawkins, Public Service Broadcasting in Australia: Value and Difference.

For further information contact: Andrew Calabrese, Center for Mass Media Research, University of Colorado, Campus Box 287, Boulder, CO 80309, USA. Tel: 303 492 5374, Fax: 303 492 0969, E-mail: andrew.calabrese@colorado.edu

9th MacBride Roundtable on Communication Global Media and Global Responsibility: A Time to Choose

Boulder, USA, October 1-2, 1997

A 'New World Information and Communication Order' is coming into being, but not the kind that so many have fought for since the late 1970s. This is not one about media equity, more balanced flow, or even, in the end, about free flow. In this new world, older battle lines become meaningless; information is purely a commodity and communication is a means of delivering it to customers – if you can afford it.

The Ninth MacBride Roundtable was examining two emerging and contradictory media worlds, one leading down to road to total market control, the other struggling to democratise media and communication on a global scale.

Speech papers presented at the conference:

Joe Mehan, Why NWICO Never Had a Chance with the American Media.

Michael D. Basil, Alternative Visions for NWICO: An Historical Evaluation.

Sergio Euclides de Souza, The Debate that did not Happen.

Anita Bhuyan, USA; Beyond NWICO? An Overview of Recent Communication Strategies for Developing Countries Adjusting to the Information Age.

Ron Burnett, From Communication to a Life of Learning.

Sakae Ishikawa, A Step Beyond Media Literacy: Audience Interpretation of media-Supplied Information.

Stanford Mukasa, Human Resource and Content Issues in Regional Information Infrastructures for Africa.

Dee Dee Halleck and Michael Eisenmenger, Alternative Video Initiatives and Strategies: A Global Perspective.

William Rossa Cole, The Decline of Dissent.

Hemant Shah, Journalism in an Age of Mass Media Globalization.

Zala Volcic, Slovene Media in the 90's.

Deng Tong-Tong, Decentralizing the Media in China.

Beata Klimkiewicz, Ethnic Minorities, Media and Public Sphere in Poland: Democracy Without Advocacy.

Majid Tehranian, Informatic Imperialism and the Global Apartheid.

Ilana Snyder, If that's the Road Ahead Let's Take a Detour.

Jesse Hirsh, Oppositional Elements of Corporate Concentration, and Public Participation in the New Media.

Seán Ó Siochrú, The Global Information Society: Hijacked by Neo-Liberalism.

Stephen Bates, Realigning Journalism with Democracy: The Hutchins Commissions, Its Times, and Ours.

Laura Stein and Daniel Marcus, Public access Television and Radical Media.

Ritsu Saito, Media Strategy of Japanese Ngos.

John W. Higgins, Community Television: Yesterday's 'Liberating Technology'?

Hans K. Klein, Alternative Media: The Role of the Grass-roots Media Entrepreneur.

Robert B. Scott, The Saint John Project: National Film Board of Canada's 'Challenge for Change' Revisited.

Douglas Kellner, New Technologies and Activism.

Tony Wilhelm, Information and communication Technologies: Red Queen Effects Among Racial and Ethnic Minorities in the US.

Chung-Chung Yang and Chung-Yi Cheng, Censorship on the Internet: A Cross-National comparison of Discourses over Free Flow of Information on a Global Communication Network in East and Southeast Asia.

Inhee Lee and Taewan Kang, National Informatization Puts Personal Information in Danger: A Case of 'Electronic Identification Card' Plan in Korea.

Chung-Chung Yang, The Internet as a Liberating Technology: 'The Use of the Internet Among Homosexual Communities in Taiwan.

For further information contact: Andrew Calabrese, Center for Mass Media Research, University of Colorado, Campus Box 287, Boulder, CO 80309, USA. Tel: 303 492 5374, Fax: 303 492 0969, E-mail: andrew.calabrese@colorado.edu

An European Association for Communication Research (ECR)

Amsterdam, Netherlands, September 20, 1997

During an Open Platform on Mutual Contacts and Cooperation between Communication Researchers across Europe, held in Amsterdam on September 20, 1997, it was decided that a Steering Committee should study the feasibility and format of a European Association for Communication Research (ECR).

From the meeting:

Minutes of consultation on European cooperation between communication researchers

The meeting was held in premises of the University of Amsterdam and attended by the following:

Jan van Cuilenburg, *The Netherlands (chair)*

Christian Jantszen, *Denmark*

Snjezana Milivojevic, *Serbia*

Kaarle Nordenstreng, *Finland (minutes)*

Miroslav Radoikovic, *Serbia*

Angela Schorr, *Germany*

Jan Servaes, *Belgium*

Pascal Verhoest, *The Netherlands*

Yassen Zassoursky, *Russia*

van Cuilenburg shared the responses which he received by letter from Jo Groebel (encl. 2) and by e-mail from Guenter Bentele, Michael Charlton, Barrie Gunter and Annabelle Sreberny-Mohammadi (encl. 3-6). In addition, Nordenstreng had received e-mail from Stig-Arne Nohrstedt (encl. 7).

(The correspondence and attendance represent 15 colleagues from 10 countries, including those speaking for national associations in Denmark, Finland, Germany, The Netherlands and Russia.)

van Cuilenburg reminded about the various meetings held on the topic since 1991 – all concluding that it was desirable to intensify mutual contacts and cooperation between communication researchers across Europe, but all remaining without concrete follow up. The present meeting was preceded by two occasional consultations this year: the IAMCR conference in Oaxaca (Mexico) in July and the international conference on Media & Politics held at the Katholieke Universiteit Brussel in February.

Schorr informed about the initiative by Jo Groebel and distributed minutes of the meeting held in Amsterdam in July 1996 (encl. 8), followed up by draft statutes of "European Association for Communication Research" (encl. 9) with an explanatory letter (encl. 10).

Servaes referred to the two conferences which he hosted during the last 12 months (in Bruges on telecommunication policies, and in Brussels on Media & Politics) and which demonstrated the potential for European platforms in different focal areas. These and other occasions seem to suggest that there is a need for a new platform but that one does not yet know how to do materialize it.

Zassoursky told that Russia is ready to participate and that the Council of Europe with its various CDMM deliberations needs an NGO reference in the field of media research.

National associations, although sometimes rigid, are still needed as organizational basis. In practice, one needs an ambitious person for implementation.

Nordenstreng pointed out that both the Council of Europe and the European Union justify a mobilization of European media research community, but notable material support may only be expected from the Union. Still, the geographical concept of Europe should be as broad as that of the Council of Europe, i.e. from the Atlantic to the Urals. The Finnish Association prefers to count on existing networks, including the IAMCR, instead of creating completely new structures.

Jantszen told that the Danish Association shares the same view and prefers a network approach. Also contacts with Eastern and Southern Europe should be given priority.

van Cuilenburg referred to the sometimes complicated relationship of these initiatives to the existing international organizations, IAMCR and ICA, seen particularly by young academics.

Milivojevic singled out two key issues: How to make the initiative interesting for young scholars? How to ensure the participation of countries from Central and Eastern Europe?

Verhoest stressed that an important constituency are various research groups and projects, which bring together especially young scholars. He also emphasized the role of IAMCR.

Servaes outlined an approach which begins with networking with eventual support from the EU about which he had already made preliminary inquiries. He emphasized the geographical and linguistic representativity, whereby not only English and German but also Latin group should have a central role, in addition to Eastern Europe.

Schorr explained that her initiative intended to provide a platform for all to come together, as is already the case in most other fields. She also pointed out that better communication and cooperation requires a structure without which nothing comes out of networking.

Radoikovic and others noted that there are three main models to materialize the European platform: (1) an European branch of the IAMCR, (2) a new independent association, and (3) a network of existing national and thematic groups.

It was agreed to appoint a steering committee to clarify these models and prepare a practical proposal for further steps. Jan Servaes was asked to be its convenor-coordinator, and the following colleagues its members: Jan van Cuilenburg, Jo Groebel, Kaarle Nordenstreng, Yassen Zassoursky and Michael Palmer (or someone else from the "Roman region").

The steering committee will first meet in late October in Moscow (during the 50th anniversary conference of Moscow State University's Faculty of Journalism) with the following agenda:

- 1) models of organization
- 2) membership categories and potential members
- 3) funding sources and methods

- 4) location of secretariat
- 5) events for further meetings

It was agreed that the definition of Europe should be as broad as possible, including countries of former Yugoslavia, Turkey and the Caucasus countries of Armenia, Georgia and Azerbaijan. One of the first tasks of the steering committee is to locate relevant national associations and major institutions throughout this broad region of Europe.

As far as the disciplinary boundaries are concerned, it was agreed that also there one should follow broadest possible approach, extending if needed to such areas as film studies, PR and telecommunications. It was noted that some overlap will in any case remain between communication research and several other disciplines, including psychology, sociology and political science, which already have their established structures for European cooperation.

For further information contact: Jan Servaes, Dean, Faculty of Political and Social Sciences, Director, Research Centre 'Communication for Social Change (CSC)' Katholieke Universiteit Brussel (K.U.Brussel) Vrijheidslaan 17, B-1081 Brussels – Belgium. Tel: +32-2-412 42 78, Fax: +32-2-412 42 00, Cellular phone: +32-75 350 600, Web site: <http://www.kubrus.sel.ac.be/psw/menu1.html> E-Mail: freenet002@tornado.be

Communicare – ett PR-forum mitt i Sverige

Sundsvall, Maj 26–27, 1997

Studenter och lärare vid Mitthögskolans utbildning i Medie- och kommunikationsvetenskap arrangerade 26 och 27 maj i Sundsvall "*Communicare – ett PR-forum mitt i Sverige*". Syftet var att skapa en mötesplats mellan universitet och högskolor, studenter och yrkesverksamma med dialog och kunskapsutbyte i centrum. Drygt 200 deltagare lyssnade på föredragningar och presentationer som sträckte sig från forskares och praktikers försök att skåda in i framtiden till konkreta presentationer av modern IT-teknologi.

Första dagens tyngdpunkt låg vid övergripande presentationer och bedömningar av utbildning, forskning och praktik med en tonvikt lagd vid olika aktörers syn på samarbete, önskemål, förväntningar och utbyte. Andra dagen bjöd på en provkarta över kommunikationens roll i samhället sett från praktikernas synvinkel. Informationsföreningen presenterade sitt projekt Return on Communication som är ett försök att öka graden av precision och mätbarhet vid yrkesutövningen och också att sätta in informatörernas arbete i ett övergripande organisatoriskt sammanhang. En särskild tyngd lades under andra dagen vid diskussioner kring och erfarenheter av miljökommunikation.

Från forskarföreningarna

Norsk Medieforskerlags vårkonferanse, Lillehammer 12-13. mai 1997

Norsk Medieforskerlags vårkonferanse var i år henlagt til Høgskolen i Lillehammer, med det film- og fjernsynsviten-skapelige miljøet ved høgskolen som vertskap. Konferansen hadde nærmere 50 deltakere, med representanter også fra Danmark og Sverige.

Tema for årets konferanse var *Mediefragmentering* (eller “Egensindighetens evolusjon” evt. “Dypsindighetens forvit-ring” som ble foreslått som alternative overskrifter). Fragmentering kan betraktes som et grunnleggende kjennetegn ved det moderne samfunn, og i sitt innledningsforedrag drøftet Terje Rasmussen (Universitetet i Oslo) dette i et sosiologisk perspektiv, hvor begrepet “differensiering” som analytisk begrep har en lang tradisjon. Rasmussen avsluttet med å presentere sosiologen Niklas Luhmann, og hans systemteori som ser på samfunnet som et gjennomdifferensiert system av autonome subsystemer med lokale menings- og kunnskapshorisonter. Medienes funksjon innenfor en slik kontekst blir ikke først og fremst integrerende, men mer et sted hvor de ulike systemene kan se seg selv i relasjon til andre systemer.

Endringsprosesser i avisa Verdens Gang (VG) var tema for Martin Eide (Universitetet i Bergen), når han i sitt foredrag gjorde rede for denne avisas utvikling i etterkrigstida fra elite-avis til populæravis. Med utgangspunkt i Anthony Giddens’ modernitetsteori og med eksempler fra avisas dekning av innenrikspolitikken, kunne han vise til endringer i retning av en stadig mer “selvbevisst” holdning. Mens avisa tidligere var en arena for ordskifte og offentlig samtale, er den nå selv en aktør som setter dagsorden og feller dommer.

Selv om mediefragmentering var konferansens hovedtema, hadde et annet tema også en framskutt plass på programmet: Metode. Stig Hjarvard fra Universitetet i København innledet denne bolken med en presentasjon av forholdet mellom kvalitative og kvantitative metoder i medieforskningen. Den klare “brobygger-holdning” mellom humaniora og samfunns-vitenskap som Hjarvard viste i sitt innlegg hadde nok ikke den tiltenkte produktive virkning på den påfølgende panel-diskusjon, hvor Ingunn Hagen (NTNU), Sigurd Høst (Institutt for journalistikk) og Anne Marit Myrstad (NTNU) innledet. Under overskriften “10 år med metodestrid?” ble dette mer en

oppvisning av sementerte posisjoner som mange kanskje ikke helt kan identifisere seg med i dag.

Eva Bakøy (Høgskolen i Lillehammer) innledet seminarets andre dag med en presentasjon av et pågående forskningsprosjekt om TVNorges “Reisesjekken”. Prosjektet undersøker flere aspekter ved dette programmet: 1) Hvordan deltakerne blir framstilt; 2) Seernes refleksjoner; 3) Deltakernes refleksjoner og 4) TVNorges forhold til formatet og deltakerne. Prosjektets empiriske basis er i tillegg til programmene også leserbrev og intervjuer med impliserte både foran og bak kamera.

Som et apropos til metodedebatten ga Nina Berg (Markeds- og mediainstituttet AS) en innføring i de private markedsinstituttens rolle og virksomhet innenfor den norske mediesituasjonen. Disse instituttene drives på kommersiell basis og selger kvantitative data og vurderinger basert på kvantitative undersøkelser til ulike aktører innenfor økonomisk og politisk sektor. Kvalitative analyser har spilt en klart underordnet rolle i denne sammenheng, men inntrykket var at dette hadde mer med økonomiske rammebetingelser å gjøre enn med metodisk avvisning. At det i dag er en betydelig åpenhet i forhold til å stille instituttens resultater til disposisjon for forskning er verdt å merke seg for medieforskere.

I avslutningsforedraget “Flow, zapping og den fragmenterte seeropplevelsen” redegjorde Peter Larsen (Universitetet i Bergen) for disse begrepens betydning slik Raymond Williams og John Ellis har preget dem. Flow-begrepet har her flere dimensjoner: Super flow (alle tilgjengelige kanaler), enkeltkanalens flow og det flow som seeren konstruerer. Herav følger at en ikke uten videre kan sette likhetstegn mellom tekstens struktur og opplevelsens struktur. Man kan ikke slutte fra tekst til resepsjon. Seernes opplevelse er derfor ikke nødvendigvis fragmentert.

Seernes zapping kan også være et uttrykk for et ønske om å homogenisere det fragmenterte. Når vi som “audiovisuelle nomader” gjennom zappingen orienterer oss i super-flow, er vi kanskje mest av alt på jakt etter et homogenisert flow interessant TV. Hvem sa at mediefragmentering var et problem?

*Tore Helseth
Høgskolen i Lillehammer*

Norsk medieforskerlag Generalforsamling 1997, Tirsdag 13. mai 1997, kl. 1450-1530, Høgskolen i Lillehammer

Dagsorden:

Sak 1 Konstituering

Generalforsamlingen ble konstituert med *Trine Syvertsen* som møteleder. *Per Hetland* ble enstemmig valgt til referent. 20 medlemmer var tilstede ved generalforsamlingens konstituering, etter sak 5 var 19 medlemmer tilstede.

Sak 2 Styrets beretning

Styrets beretning ble lest opp av *Anne Marit Myrstad*. Årsberetningen ble enstemmig godkjent.

Sak 3 Regnskap

Regnskapet ble delt ut og presentert ved *Henny Wade*. Revisjonsrapporten ble lest opp.

Det ble en kort meningsutveksling om bruk av overskuddet, samt forholdet til Novus forlag. Generalforsamlingen utfordret det nye styret til å foreslå nye fellestiltak som ivaretar en generell faglig utvikling til medlemmenes beste. Etter dette ble regnskapet enstemmig godkjent.

Sak 4 Norsk medietidsskrift. Orientering

Kathrine Skretting orienterte om Norsk medietidsskrift. Forholdet til Novus forlag ble presentert, og generalforsamlingen ble orientert om mulig bytte av forlag. Regnskapet ble lest opp. Generalforsamlingen tok orienteringen til etterretning.

Sak 5 Forslag til vedtektsendringer

Styret hadde framlagt følgende forslag til vedtektsendringer:

- Presisering av at "en periode" (nevnt i §5 og §7) omfatter 2 år.
- Generalforsamlingen oppnevner valgkomite for en periode av gangen. (Tilføyes §7).

Ove Solum framsatte forslag hvor uttrykket "2 år" skulle modifiseres til "normalt 2 år". Det ble ikke stemt over dette forslaget.

Styrets forslag fikk 18 stemmer, 2 stemte imot, ingen var avholdne.

Sak 7 Valg

Trine Syvertsen/Peter Larsen foreslo rokkering på valgkomiteens forslag slik at *Anne Marit Myrstad* ble foreslått til leder og *Roel Puijk* ble foreslått til styremedlem. Begge sa seg villige til å ta de nevnte verv. Etter en kort meningsutveksling trakk valgkomiteen sitt forslag og det endrede forslaget ble enstemmig vedtatt.

Det nye styret for Norsk medieforskerlag ser altså slik ut:

Anne Marit Myrstad, leder, gjenvalgt.. *Lisbeth Morlandstø*, sekretær, ny. *Henny Wade*, kasserer, gjenvalgt. *Roel Puijk* og *Borghild Gramstad*, styremedlemmer, begge gjenvalgt, *Tore Helset*, styremedlem, ny. Varamedlemmer ble *Ingunn Hagen*, gjenvalgt, *Hilde Arntsen*, ny, og *Espen Ytreberg*, gjenvalgt.

Per Hetland og *Tore Tungodden* ble valgt som revisorer.

Til slutt ble *Kathrine Skretting* og *Peter Larsen* valgt til å underskrive protokollen.

Lillehammer 13/5-1997

Per Hetland

Referent

Kathrine Skretting, Peter Larsen

FSMK-konferens om främlingssyn

FSMK (Föreningen för Svensk Medie- och Kommunikationsforskning) ordnar torsdagen den 29 januari 1998 en forskarkonferens på JMK i Stockholm med rubriken "Journalistik och främlingssyn". Konferensen syftar till att synliggöra pågående forskning inom massmedieområdet när det gäller invandrar- och flyktingfrågor, etniska konflikter, rasism och diskriminering och att uppmärksamma behovet av ytterligare forskning inom området.

Konferensen vänder sig såväl till FSMK:s medlemmar som andra intresserade. Ett detaljerat program är under utarbetande av en arbetsgrupp med bl a Birgitta Löwander, Umeå universitet, som nyligen disputerade på en avhandling om rasismen i medierna och Ylva Brune, JMG.

Det kompletta programmet läggs ut på FSMK:s medlemsnät. Upplysningar också genom FSMK:s ordförande, Lars-Åke Engblom, 036-156981, E-post: Lars-Ake.Engblom@hik.hj.se

FSMK:s årskonferens och årsmöte i Lund

Vartannat år har FSMK en temakonferens någonstans i Sverige. 1998 är den förlagd till Lund måndagen den 20 april och tisdagen den 21 april. Start vid lunch den 20, avslutning vid lunch den 21. På morgonen den 21 hålls också FSMK:s årsmöte. Temat för konferensen blir "Planerad kommunikation". Mer information på FSMK:s medlemsnät och i medlemsutskicket på nyåret.

Litteraturnotiser

Danmark

Bing, Jon: *Straffe- og erstatningsmæssige spørgsmål ved grænseoverskridende sendinger i fjernsyn og netværk*. København, Nordisk Ministerråd, 1997, 91 p., ISBN 92-893-0063-9, (TemaNord; 1997:561), (Kultur/medie), ISSN 0908-6692. (Nordisk Ministerråd).

Behandler en række strafferetlige og erstatningsmæssige spørgsmål ved grænseoverskridende TV-udsendelser og netbaserede tjenester ud fra gældende ret i de enkelte nordiske lande, samt EU's satellit- og kabel-direktiv. Diskuterer spørgsmålet om i hvilket land og efter hvilket lands lovgivning strafferetlige og erstatningsmæssige spørgsmål skal bedømmes i forbindelse med påstand om krænkelse i de pågældende medier.

Bromhead, Toni de: *Looking two ways: documentary's relationship with cinema and reality*. Århus, Intervention Press, 1996, 148 p., ISBN 87-89825-13-6.

In this study of fiction and documentary film-making, the author challenges the traditional distinction between documentary and fiction, claiming that perceiving the distinction as an opposition between reality and fantasy no longer seems useful.

Crawford, Peter I. (ed.); Hafsteinsson, Sigurjon Baldur (ed.): *The construction of the viewer: media ethnography and the anthropology of audiences*. Århus, Intervention Press, 1996, 310 p., ISBN 87-89825-06-3, (Proceedings from NAFA; 3), ISSN 0907-2454.

In recent years audience research in cinema and media studies has turned to ethnography to find ways in which qua-

litative research methods could be improved in attempts to reach beyond the limitations of quantitative research. Visual anthropology, on the other hand, has increasingly searched theoretical inspiration in fields outside anthropology itself, including cinema and media studies as well as documentary film theory. In this volume, containing both general theoretical work and more specific case studies, the various fields meet in an inspiring exchange of concepts and ideas, providing a substantial contribution to our understanding of "audiences". Contains among other things the following articles: *Introduction* (Sigurjon Baldur Hafsteinsson), *Less is more: media ethnography and its limits* (Kirsten Drotner), *Television as a moral issue* (Pertti Alasuutari), *Text and context in ethnographic film: or "To whom it may concern"* (Peter Ian Crawford), *Meanings, texts, contexts: tracing the spectator in post-structuralist film theory* (Veijo Hietala).

Drotner, Kirsten (ed.); Klitgaard Povlsen, Karen (ed.): *Tankestræger: nye medier, andre unge*. København, Borgen, 1997, 175 p., ISBN 87-21-00744-6, (Borgen/medier), (Skriftserie fra Center for Ungdomsmedier; 2), (Københavns Universitet, Center for Ungdomsmedier / CUM).

Bogen analyserer vigtige nye tendenser i unges mediebrug og afdækker hvilken betydning medierne hver for sig og tilsammen har i de unges hverdagsliv og hvilken rolle de spiller i unges kulturelle identitetsdannelse. Belyser endvidere de unges forhold til og opfattelse af medierne, både når de selv benytter dem i fritidskulturerne og når de stilles over for dem i undervisningssammenhæng. Indeholder følgende artikler: *Fans, fans,*

fans...: boy bands, pigedømme og kulturel degradering (Lisbeth Ihlemann), *Medieakrobater og tekstuelle surfere: om unges rollespilskultur* (Anne Scott Sørensen), *Unge TV-oplevelser: en receptionsundersøgelse* (Dominique Pasquier), *Køn, etnicitet, identitet: britisk-asiatiske piger snakker om soaps* (Chris Barker), *State of the ads: livsstilsreklame til 1990ernes unge* (John Thorup), *Billeder, medier, betydninger: om gymnasieelevers billedkompetencer* (Christa Lykke Christensen), *Skolen og den kulturelle kanon* (Jan Thavenius).

Fridberg, Torben; Allerup, Peter; Drotner, Kirsten; e.a.: *Mønstre i mangfoldigheden: de 15-18-åriges mediebrug i Danmark*. København, Borgen, 1997, 139 p., ISBN 87-21-00781-0, (Borgen/medier), (Skriftserie fra Center for Ungdomsmedier; 3), (Københavns Universitet, Center for Ungdomsmedier / CUM).

Den første kvantitative undersøgelse af danske unges samlede mediebrug. Bogen besvarer centrale spørgsmål om sammenhænge mellem forskellige medier, holdninger, behov og tidsforbrug. Materialet er indsamlet i 1996 blandt tre tusinde 15-18-årige og bearbejdet med henblik på at give baggrundsstof til den offentlige diskussion om hvilken betydning medierne spiller for den opvoksende generation.

Hestnes, Stefan: *Succes med pressemeddelelser: kneb, ideer og finesser, når budskabet skal ud – billigt!* Odense, Forlaget Hestnes, 1996, 64 p., ISBN 87-90451-01-5.

Fortæller om hvordan man laver en god pressemeddelelse, der når ud til flest mulige mennesker.

Højbjerg, Lennard: *Fortælle teori 2: musikvideo og reklamefilm*. (København), Akademisk Forlag, 1996, 101 p., ISBN 87-500-3394-8. Note: Bogen er den anden af to bøger med de levende billeders fortælle teori som indfaldsvinkel til forståelsen af de moderne billedmedier film og TV.

Bogen bruger henholdsvis udsigelsesanalysen og den moderne fortælle teori som analysemodel for at forklare de komplicerede æstetiske træk i musikvideoen og reklamefilmen.

Info-samfundet for alle – den danske model: IT-politisk redegørelse 1996 til Folketinget og IT-politisk handlingsplan 1996. København, Forskningsministeriet, 1996, 70 p., ISBN 87-90007-43-3. (Forskningsministeriet). Note: I tilknytning til rapporten er der udgivet et bilag ”IT i tal 1996 – 23 billeder af info-samfundet: (bilag til IT-politisk redegørelse og handlingsplan)”.

Indeholder regeringens IT-politiske redegørelse til Folketinget og den hertil knyttede handlingsplan for 1996.

IT i tal 1996 – 23 billeder af info-samfundet: (bilag til IT-politisk redegørelse og handlingsplan). København, Forskningsministeriet, 1996, 64 p., ISBN 87-90007-41-7. (Forskningsministeriet).

Udgør en del af grundlaget for tankerne i årets IT-politiske redegørelse og handlingsplan ”Info-samfundet for alle – den danske model”.

IT in figures 1996 – 23 pictures of the info-society: (appendix to the IT policy statement and action plan 1996). København, Ministry of Research and Information Technology, 1996, 64 p., ISBN 87-90007-50-6. (Forskningsministeriet). Note: Transl. from Danish by: Svend Vesterli and Jason King.

The report is part of the basis of the thinking presented in this year’s IT policy statement and action plan ”The info-society for all – the Danish model”.

Kjerulf Petersen, Lars: *Miljøbevidsthed på MTV: om naturen i massekulturen*. København, Københavns Universitet, 1997, 257 p., ISBN 87-7296-141-4, (Sociologisk Instituts Ph.d. serie; 1). (Københavns Universitet, Sociologisk Institut). Note: Ph.D.-afhandling. English summary, pp. 245–251.

Undersøger fremstillingen af miljøproblemer i massemedierne. Musikfjernsynskanalen MTV Europe udsender jævnligt miljøbudskaber i form af helt korte ”holdningsspot”. Det er disse spot den konkrete undersøgelse behandler. Som grundlag herfor søger afhandlingen at diskutere en række bredere spørgsmål inden for temaerne popmusikultur, massemedieformidling og miljøproblematik.

Kvistgaard, Peter: *Kultureksport eller kulturudveksling?: principper og holdninger i dansk kulturformidling*. Aalborg, Aalborg Universitet, 1996, 101 p., ISBN 87-7307-530-2, (Sprog og kulturmøde; 14), ISSN 0908-777X. (Aalborg Universitet, Center for Sprog og Interkulturelle Studier).

Dansk kulturformidling over for udlandet har siden 1987 været ensbetydende med kultureksport. En model der er præget af en merkantil og økonomisk, administrativ tilgang. Bogen tager kritisk stilling til principperne i og holdningerne til kultureksport og sætter bl.a. spørgsmålstegn ved, om kultureksportmodellen er tidssvarende og om dansk kultur overhovedet lader sig indpasse i en kultureksportmodel.

Loiborg, Steen (formand); Bak Mortensen, Peter; Schnohr, Ulla Brøns; e.a.: *Regulering af reklameadgangen for sundhedsydelser: betænkning fra det af sundhedsministeren nedsatte udvalg vedrørende reklameregler på sundhedsområdet*. København, Statens Information, 1996, 128 p., ISBN 87-601-5997-9, (Betænkning; 1310). (Sundhedsministeriet).

Fremsætter en række overvejelser om reklame på sundhedsområdet. Behandler følgende punkter: 1) Beskrivelse af de eksisterende reklameregler på sundhedsområdet; 2) Beskrivelse af reklameregler på sundhedsområdet i en række europæiske lande; 3) Udvalgets vurderinger af de gældende reklameregler og grundlaget for en fremtidig regulering; 4) Udvalgets vurderinger af særlige spørgsmål vedrørende reklamering for sundhedsydelser; 5) Udvalgets overvejelser og forslag om en fremtidig reklameregulering for sundhedsydelser.

Lund, Anker Brink: *Smitsomme sygdomme i dansk journalistik: handlingsaspek-*

ter ved sundhedsfaglig formidling anskuet genealogisk i en offentlighedsteoretisk referenceramme: bind 1. København, Munksgaard, 1997, 422 p., ISBN 87-16-11980-0. Note: Doktordisputats. English summary, pp. 555–562.

Om sundhedsfaglig formidling i Danmark i perioden 1893–1994. Afhandlingens første bind tager udgangspunkt i en tese om den borgerlige offentligheds opkomst og forfald. Demokratiske idealer om rationel handlingskoordination konfronteres med empiriske tendenser til statslig intervention og offentlig korrektion af danskernes privatliv. Teseerne diskuteres ved at præsentere punktudslag i massemediernes dækning af smitsomme sygdomme igennem hundrede år fra 1893 til 1994.

Lund, Anker Brink: *Smitsomme sygdomme i dansk journalistik: handlingsaspekter ved sundhedsfaglig formidling anskuet genealogisk i en offentlighedsteoretisk referenceramme: bind 2*. København, Munksgaard, 1997, 663 p., ISBN 87-16-11981-9.

Om sundhedsfaglig formidling i Danmark i perioden 1893–1994. Afhandlingens andet bind diskuterer vilkårene for de seneste års offentlige debat om smitsomme sygdomme og rummer en detaljeret gennemgang af massemediernes dækning af AIDS som en national og international krise.

Lundvig, Niels: *Palæerne og de andre teatre i Horsens: biografernes historie fra 1905–1992 i Horsens – en foregangsby i filmens historie*. Horsens, Forlaget Den Kreative, 1996, 44 p., ISBN 87-985994-0-2.

En præsentation af biografernes historie i Horsens 1905–1992.

Malmkjær, Poul: *Gøgler og generaldirektør: Ole Olsen: grundlæggeren af Nordisk Film*. København, Gyldendal, 1997, 326 p., ISBN 87-00-28254-5.

Tegner et portræt af den danske film-pioner Ole Olsen, skaberen af Nordisk Film.

Movin, Lars (ed.): *Film film. Steen Møller Rasmussen*. (S.l.), Arken, 1996, 64 p., ISBN 87-7875-006-7. (Arken, Museum for Moderne Kunst).

Katalog til udstilling på Arken, Museum for Moderne Kunst, november 1996-januar 1997. Indeholder en præsentation af Steen Møller Rasmussens film, der falder i tre kategorier: 1) Kunstnerfilmene, portrætter, samarbejder, film båret af mødet mellem instruktøren og den medvirkende; 2) De fotografiske film, især New York-portrætterne, film hvor vægten ligger på scenerier, tableauer, billeder; 3) Sprog-filmene, en diffus gruppe idé-film, hvor det bærende element er en undersøgelse eller fremstilling af sprogets veje og vildveje, muligheder og begrænsninger.

Nielsen, Poul Erik: *Scandinavian television fiction in transition*. Århus, Århus Universitet, 1996, 15 p., (Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab). Note: Paper presented to the Conference Eurofiction, Firenze, April 1996.

Gives a survey of Scandinavian television and its transition from a system of public service monopolies to a multi-channel system with satellite stations, national private stations, public service stations, and local stations, including a study of the production of Scandinavian television fiction.

Nielsen, Richard G.: *Pionererne fra 1946: om det første journalistkursus ved Aarhus Universitet og lidt om aviser og pressefolk i begyndelsen af 1900-tallet*. Odense, Danmarks Grafiske Museum/Dansk Pressemuseum, 1996, 63 p., ISBN 87-90464-00-1. (Danmarks Grafiske Museum; Dansk Pressemuseum). Note: Udgivet i anledning af 50-året for det første journalistkursus ved Århus Universitet den 16. september 1946.

Fortæller om opbygningen og gennemførelsen af det første journalistkursus ved Århus Universitet i 1946, herunder en karakteristik af hvad det betød for den tids dagspresse.

Prehn, Ole: *From cultural and democratic ambitions to the hardships of the marketplace: the development of local radio in Scandinavia*. Aalborg, Aalborg Universitet, 1996, 13 p., (Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation). Note: Proposal for a paper to be presented at the IV Conference on "European Culture", Universidad de Navarra, Pamplona, October 23–26 1996.

On the development of local radio in the Scandinavian countries. The paper describes the development of structure and policy in the three countries and shows how ongoing liberalisation in order to secure the stations economically has totally changed the envisaged development into a situation, where the cultural and democratic merits of local radio has been marginalised as a fringe activity.

Qvortrup, Lars: *Humanistisk IT-forskning i Danmark: en oversigt*. København, Forskningsministeriet, 1996, 116 p., ISBN 87-9000-761-1. (Forskningsministeriet).

I rapporten fremlægges en kort skitse af den humanistiske IT-forsknings historie i Danmark. Dernæst følger en mere overbliksspræget gennemgang af de eksisterende forskningsmiljøer og -institutioner for humanistisk IT-forskning. Rapporten munder ud i en sammenfattende oversigt over den humanistiske IT-forskning og i nogle vurderinger af dens relevans og muligheder.

Skogerbo, Eli: *Konvergens mellom telekommunikasjon og kringkasting: kultur- og mediepolitiske utfordringer*. København, Nordisk Ministerråd, 1997, 59 p., ISBN 92-893-0062-0, (TemaNord; 1997: 560), (Kultur/medie), ISSN 0908-6692. (Nordisk Ministerråd).

Drøfter konvergens mellem telekommunikation, datakommunikation og radio- og TV-området. Hensigten er at belyse de kultur- og mediepolitiske konsekvenser af denne sammensmeltning for de nordiske lande med udgangspunkt i følgende spørgsmål: 1) Er det muligt at trække grænser mellem det traditionelle radio- og TV-område og nye tjenester? 2) Hvilke lovgivningsmæssige og øvrige mediepolitiske valg og alternativer foreligger?

The info-society for all – the Danish model: IT policy statement 1996 to the Folketing and IT policy action plan 1996. København, Ministry of Research and Information Technology, 1996, 72 p., ISBN 87-90007-49-2. (Forskningsministeriet). Note: Transl. from Danish by: Svend Vesterli and Jason King.

The report is the Government's statement of IT policy to the Danish Parliament following up the results of the first IT

policy action plan issued in March 1995, which raised for discussion new political targets and initiatives.

Thomsen, Bodil Marie: *Filmdivaer: stjernens figur i Hollywoods melodrama 1920–40*. København, Museum Tusculanums Forlag, 1997, 363 p., ISBN 87-7289-397-4. Note: En revideret udgave af forfatterens Ph.D.-afhandling. English summary, pp. 359–363.

Om filmstjernen i relation til filmmediet og moden. Behandler følgende spørgsmål: 1) Hvorfor er det kvindelige filmstjerner, der bliver garant for mediets succes i århundredets begyndelse? 2) Hvilken rolle spiller fortælleform og genre for den kvindelige stjernens opkomst? 3) Hvilken indflydelse har talefilmen på de kvindelige filmstjerner's placering? 4) Hvorfor kan de kvindelige stjerne-ikoner fra 1920'erne og 1930'erne stadig fascinere os i dag?

Thulstrup, Jørn; Levine, Sebastian; Jesen, Peter; e.a.: *Baltic Media Centre: kvalitativ forundersøgelse*. København, IFKA, Institut for Konjunktur-Analyse, 1996, 63 p. + app. 23 p., (Institut for Konjunktur-Analyse / IFKA).

Den 22. august 1993 stiftedes Baltic Media Centre Fond af TV2 Bornholm. Målet med centrets etablering var at støtte den demokratiske udvikling – primært i de baltiske lande, Polen og Rusland, samt at fremme den mellemfolkelige forståelse mellem de østeuropæiske lande, Norden og EF-landene. Rapporten foretager en vurdering af BMC's aktiviteter med vægt på følgende forhold: 1) Efteruddannelse af mediefolk fra den audiovisuelle sektor; 2) Information og kontaktfrembringelse i relation til de østeuropæiske deltagerlande; 3) Co-produktionsaktiviteter; 4) Juridisk rådgivning.

Tomaselli, Keyan G.: *Appropriating images: the semiotics of visual representation*. Århus, Intervention Press, 1996, 332 p., ISBN 87-89825-05-5.

A study of visual anthropology and ethnographic film-making. Firstly, by using a single interpretive paradigm – derived from semiotics – to discuss a wide variety of documentary films and some of the issues which have most bedevilled the discussion of film by visual anthro-

pologists. Secondly, by an explicit concern with the political context within which anthropologists and ethnographic film-makers do their work.

Trolle, Karin: *Frøken Smillas fornemmelse for sne: bogen om Bille Augusts film efter Peter Høegs roman*. København, Munksgaard/Rosinante, 1997, 225 p., ISBN 87-16-16070-3.

En bog om Bille Augusts film "Frøken Smillas fornemmelse for sne" efter Peter Høegs roman. Indeholder hele filmens manuskript, et dobbeltinterview med Peter Høeg og Bille August, interviews med filmens stjerner: Julia Ormond, Gabriel Byrne og Richard Harris – og med folkene bag kameraet. Der er endvidere kapitler om at filme on location i Grønlands barske klima og om hvordan scenografi og special-effects blev skabt.

Utterström, Thomas: *Commercial communications: report from a seminar in Stockholm, 26th of August 1996*. København, Nordic Council of Ministers, 1997, 56 p., ISBN 92-9120-993-7, (TemaNord; 1997:505), (Consumer), ISSN 0908-6692. (Nordisk Ministerråd).

In November 1992 the European Commission decided to review its future policy approach in the field of what was called commercial communications. The Commission decided that this review should be public in the form of a Green paper. The aim of this report is to form a basis for a discussion of the Green paper. It seems natural that the seminar and the final report can be used as a basis for national comments on the Green paper.

Weinreich, Torben: *Bøger kan brænde: rapport om børn og bøger i skole og fritid*. København, Danmarks Lærerbogskole, 1996, 65 p., ISBN 87-7701-502-9. (Danmarks Lærerbogskole).

Præsenterer hovedkonklusionerne i en tidligere undersøgelse af de 9–12 åriges læse- og medievaner, samt resultaterne af en ny og omfattende undersøgelse af 100 børns læsning, gennemført 1994–1995. I rapporten inddrages også resultaterne af to undersøgelser om skolen og undervisningsmidlerne fra 1995, gennemført af dels Undervisningsministeriet og Fonden Undervisnings Information, dels

Folkeskolerådets udvalg vedr. undervisningsmidler, som forfatteren var formand for.

Winther, Per: *Dagens avis: hvordan fem sjællandske provinsaviser sikrede deres fremtid ved at gå i samarbejde*. (Hillerød), Udgiverselskabet Dagbladet A/S, 1996, 258 p., (Udgiverselskabet Dagbladet A/S).

Fortæller historien om fem sjællandske provinsaviser (Folketidende for Midt-Sjælland, Østsjællands Folkeblad, Roskilde Dagblad, Roskilde Tidende, Frederiksborg Amts Avis), der overlevede bladdøden efter anden verdenskrig ved at slå sig sammen til én storavis (Dagbladet/Frederiksborg Amts Avis) og alligevel bevarede det lokale grundlag.

Artiklar

Borker, Lisbet (ed.); Bruun, Hanne (ed.); Hjarvard, Stig (ed.); e.a.: Tema: Europa: medier og politik. *Mediekultur* (1996)25, temanummer, 104 p., ISSN 0900-9671. (Sammenslutningen af Medieforskere i Danmark / SMID).

Et temanummer om medier og internationalisering. Formålet er at sætte fokus på en række aktuelle udviklingstendenser i det europæiske medielandskab i krydsfeltet mellem politik og medier. Uden for temasektionen bringes en artikel om audiovisuel formidling som en del af undervisningen og forskningen på universiteterne. Indeholder følgende artikler: *Sociologi og målgrupper: nogle erfaringer med at operationalisere Bourdieu* (Henrik Dahl), *Informationskampagner* (Jørgen Poulsen), *I folkets tjeneste: om prætest og TV-seere som målgrupper* (Mette Davidsen-Nielsen), *Etik og kommunikation* (Uwe Geist), *Anti-essentialisme og receptionsforskning: et forsvar for teksten* (Arild Fetveit), *Medievold: børn og unge: en svensk vurdering af kulturministeriets rapport* (Cecilia von Feilitzen).

Borker, Lisbet (ed.); Bruun, Hanne (ed.); Hjarvard, Stig (ed.); e.a.: Tema: Måltrettet kommunikation. *Mediekultur* (1996)24, temanummer, 88 p., ISSN 0900-9671. (Sammenslutningen af Medieforskere i Danmark / SMID).

Et temanummer om måltrettet kommunikation. Beskriver de planlægnings- og analyseredskaber der anvendes, når man i

særlig grad ønsker at effektivisere og målrette sin kommunikation. Uden for temasektionen bringes en artikel om de principielle erkendelsesteoretiske problemer, som receptionsforskningen rejser, samt en anmeldelse af Kulturministeriets rapport fra 1995 om voldspåvirkningen fra TV, video og computerspil. Indeholder følgende artikler: *Europæisk kultur: et fantasifoster?* (Richard Collins), *Mediernes magt eller magtens medier?: mediernes udvikling i Italien i 80'erne og 90'erne* (Leonardo Cecchini), *Turtelduer?: Medier, stat og politik i Central- og Østeuropa: medieforandring i Central- og Østeuropa: udvikling af en analysemodel* (Karol Jacubowicz), *Fra glasnost til genenskuelighed: aktuelle tendenser og perspektiver i mediebilledet i sammenslutningen af uafhængige stater (SNG)* (Andrei Gratchev), *Dokumentarfilmen som frit kunstnerisk udtryk?* (Ulla Jacobsen), *Udbud og forbrug af udenlandsk tv i Danmark: en oversigt* (Preben Sepstrup), *Öffentlichkeit, offentlighed, espace public, public sphere: historien om et begreb hos Jürgen Habermas* (Finn Frandsen og Søren Kolstrup), *Audiovisuel formidling* (Lennard Højbjerg).

Schepelern, Peter (ed.); Jørholt, Eva (ed.); Nissen, Dan (ed.): Tema: Genre i 90'erne. *Kosmorama* (1997)219, temanummer, 117 p., ISSN 0023-4222. (Det danske Film-institut, Filmmuseet).

Et temanummer om genrefilmen i 90'erne. Behandler bl.a. følgende genrer: Action, thriller, Balkanfilm, melodrama, road movie, science fiction og romantiske komedier. Indeholder følgende artikler: *Round up the usual suspects: 90'ernes filmgenrer* (Torben Kragh Grodal), *Evergreen?: kærlighedsmelodramaet i 90'erne* (Anne Jerslev), *Den billedskabte kærlighed: romantiske komedier i 90'ernes Hollywood* (Casper Tybjerg), *Forestillinger om fremtiden: 90'ernes science fiction-film i æstetisk perspektiv* (Helle Kan-nik Haastrup), *Single white male: tv-actionserien i 90'erne* (Rikke Schubart), *Genre undervejs: road movien i 90'erne* (Henrik Uth Jensen), *Falske billeder og fortidens synder: den tredje Balkankrig på film* (Zoran Petrovic), *Ondskabens strategi: amerikanske thrillers i 90'erne* (Claus Christensen).

Schrøder, Kim Christian: Cynicism and ambiguity: British corporate responsibility advertisements and their readers in the 1990s. In: Nava, Mica; Blake, Andrew; MacRury, Iain; e.a. (eds.): *Buy this book: studies in advertising and consumption*, London, Routledge, 1997, 355 p., ISBN 0-415-14131-1, pp. 276–290.

Starting from the fact that there has been a significant increase in British corporate responsibility advertisements between 1981 and 1991, the article analyses what happens when this increased number of corporate responsibility ads meet their readers. Do readers notice them at all? Do they notice that they are not "ordinary ads"? And what sense do they make of them – do they read them in the spirit in which the corporate communicators conceptualised them, or do they reject the claims made for corporate concern, invitations to dialogue, etc?

Tybjerg, Casper (ed.); Schepelern, Peter (ed.): Special issue: A century of cinema. *Sekvens. Filmvidenskabelig Årbog (1995/1996)*, temanummer, 204 p., ISBN 87-89505-15-8, ISSN 0106-2484. (Københavns Universitet, Institut for Film- og Medievidenskab).

The yearbook looks back on a century of films and film shows. Within its covers, it comprises articles on cinema history that survey some of its long lines and others that take a close view of some of its small details, as well as articles where the main focus is less on past history than on present theoretical issues. Contains the following articles: *Becoming culture: cinema friends and cinema enemies* (Peter Schepelern), *The influence of European feature films in the United States 1909–1914* (Thomas Christensen), *Old legends in modern dress: Faust in Danish silent film* (Casper Tybjerg), *American fan magazines in the '30s and the glamorous construction of femininity* (Anne Jerslev), *Film comedy, modernization, and gender roles: aspects of romantic comedy in Danish cinema* (Ib Bondebjerg), *Glamour, ghetto, and wasteland: Los Angeles as film backdrop* (Torben Kragh Grodal), *Reel cities and sound scapes* (Palle Schantz Lauridsen), *Mapping the unseen: the spatial construction of sound and musical space* (Birger Langkjær), *The forms of film humour: three examples of satire* (Lennard Høj-

bjerg), *Media movies: a hyperconscious aesthetic of film* (Helle Kannik Haastrup), *Documentary film: reflections of one hundred years' use of a medium* (Karsten Fledelius).

Finland

Elokuvan rahoitustyöryhmän raportti. (Report of the work group for film financing in Finland.) Helsinki, Opetusministeriö, 1996, 76 p., ISBN 951-53-0665-5, (Opetusministeriön työryhmien muistioita; 1996, 25), ISSN 0359-761X. (Ministry of Education). Note: Svensk referat.

This report presents the results of the work group for film financing. The report examines film production in Finland, its financing and taxation. The present state of cooperation between television companies and independent production companies is also looked at and compared with other European systems and practices.

Hatakka, Olli; Kauranne, Tuomo: *Alueellisen verkkolehden talous ja tekniikka: johdatus verkkolehtitoiminnan tekniikkaan*. (Economy and technical background of regional on-line publications: an introduction to technical solutions for electronic publishing.) Helsinki, Sanomalehtien liitto, 1997, 59 p., ISBN 952-9858-16-7. (Finnish Newspapers Association).

This report looks at electronic publishing from a regional point of view emphasizing technical and economic aspects. Authors are discussing topics like business ideas, economic profitability, production process and distribution technology of electronic publications.

Heinonen, Ari (ed.): *Palstoilta biteiksi: johdatus verkkolehtijournalismiin*. (An introduction to journalism in electronic publications.) Helsinki, Sanomalehtien liitto, 1997, 74 p., ISBN 952-9858-17-5. (Finnish Newspapers Association).

Describes periodicals published on-line on the Internet. Authors give ideas, especially, to journalistic development of these publications. They have looked at contents, layout, structure and editorial systems of ten on-line publications.

Authors are: Mika Halttu, Ari Heinonen, Ari Isokääntä, Harri Mäkinen and Esa Sirkkunen.

Hoppu, Kari: *Lapsiin ja nuoriin kohdistuva markkinointi*. (Marketing directed at children and young people.) Helsinki, Lakimiesliiton kustannus, 1997, 197 p., ISBN 951-640-915-6.

This work describes the characteristics of marketing, and the legislation meant to regulate the marketing, directed at children and the young. To make his evaluation of the legality of marketing understandable, the author has explained both marketing as a form of communication and the psychological development of children and the young. The interaction of these has been analysed through the judgement practices of consumer protection authorities.

Huhtamo, Erkki: *Elävän kuvan arkeologia*. (The archeology of moving image.) Helsinki, YLE-opetuspalvelut, 1996, 180 p., ISBN 951-43-0730-5. (Finnish Broadcasting Company).

This work examines the history of moving image before the film was born. The aim of the author is to outline the development of visual presentation that he looks at in the cultural context of inventions and apparatuses. The author sees the presentation of moving image as a multiform phenomenon, from the natural continuum of which the photograph and, later on, the film developed.

Huovila, Tapani: *Layout as a message*. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1996, 84 p., ISBN 951-34-0834-5, (Publications of the Department of Communication; 15).

The author of this work examines the layout and graphic design in newspapers, magazines and periodicals. He looks at the choosing of visual elements and design for this kind of publications. He also discusses the typography, or different types of texts, as well as layout and the use of colours.

Huovila, Tapani: *Toimittaja: vastuussa oleellisesta muutoksessa*. (The work of the journalist.) Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 1996, 150 p., ISBN 951-34-0879-5, (Viestintätieteiden laitoksen

julkaisuja; 16). (University of Jyväskylä, Department of Communication).

This work deals with the work of the journalist and the media, with journalism as well as with the principle starting points for the work of the journalist. The aim of the author is both to analyse editorial work and journalism today and to clear up the theoretical and practical premises for the work of the journalist.

Karttunen, Sari: *Suomessa liikkuvat liikkuvat kuvat 1996: tilastoja televisio-, elokuva- ja videotarjonnasta ja televisio-ohjelmien viennistä = Moving images in Finland 1996*. (Moving images in Finland in 1996: statistics on television, cinema and video programmes and export of television programmes.) Helsinki, Tilastokeskus, 1996, 80 p., (Kulttuuri ja viestintä; 1996, 1), ISSN 0784-8765. (Statistics Finland). Note: English summary pp. 41–50, Tables also in English

This report deals with the audiovisual offerings of mass media from the point of view of television, video and film in Finland. The author has examined especially the films available at film festivals, in film centres, in clubs and in municipal film projections. In speaking of the video offerings, the report also examines the video loan services provided by public libraries.

Karvonen, Erkki: *Imagologia: imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä*. (Imagology: some theories of the public image presented, analysed and criticized.) Tampere, Tampereen yliopisto, 1997, 315 p., ISBN 951-44-4152-4, (Acta Universitatis Tamperensis; 544), ISSN 1455-1616. Note: Doctoral dissertation. English summary.

The study deals with various theories of public image. After reviewing the main imagological literature the author develops his own "relational" approach to public image with certain elements taken from relational ontology and rhetorical epistemology by Chermitz and Hinkins. He also gives examples of using images in advertising, politics, business and foreign policy.

Kempf, Wilhelm; Luostarinen, Heikki: *New world order rhetorics: a comparative study of American and European media during the Gulf war*. (Konstanz), (Universität Konstanz), 1997, 11 p., (Diskussionsbeiträge der Projektgruppe Friedens-

forschung, Projekt 13/85 & 590/95, Universität Konstanz; 35, 1).

This study looks at reporting of the Gulf war in the American and European press. This is done by means of quantitative content analysis, where the objects of examination are leading articles and news material from newspapers.

Kohvakka, Rauli; Huttunen, Markku: *Audiovisual production and international co-productions in Finland*. Helsinki, Tilastokeskus, 1997, 107 p., ISBN 951-727-288-X, (Kulttuuri ja viestintä; 1997, 1), ISSN 0784-8765. (Statistics Finland)

This English publication is a combination of two earlier reports in the Culture and media -series: "Audiovisual film and programme production in Finland 1995" and "Internationally united programme action in Finnish film production 1996" which have been available only in Finnish.

Lukkarila, Matti (ed.); Similä, Olavi (ed.); Toiviainen, Sakari (ed.): *Filmin tähden: Suomen elokuva-arkisto 40 vuotta*. (Finnish film archive 40 years.) Helsinki, Suomen elokuva-arkisto, 1997, 162 p., ISBN 951-97639-0-2. (Finnish Film Archive). Note: English summary.

The book is a history of Finnish film archive. The articles covers also other topics like history of Finnish and foreign film, as well as the work of international film archives. Interviews of personnel and researchers are included. Also catalogues of exhibitions and publications by Finnish film archive are included.

Puro, Jukka-Pekka: *Towards a phenomenological theory of interpersonal communication*. Jyväskylä, University of Jyväskylä, 1996, 214 p., ISBN 951-34-0686-5, (Jyväskylä studies in communication; 6), ISSN 1238-2183. Note: Doctoral dissertation.

The aim of this study is to explore the metatheory of interpersonal communication research. It will be done by bibliometrical analysis. The author argues that phenomenology may offer an useful perspective in a research field which is meta-theoretically fragmented.

Pöllänen, Marjatta (ed.): *Julkisesti palveluksessa: paikallisviestinnän tienviittoa*. (Publicly at your service: local mass communication.) Tampere, Moniviestintä, 1996, 131 p., ISBN 951-97236-1-7.).

This work deals with organizational communication from the points of view of different communities. PR-officers in different sectors of public service, as well as other people taking part in communication, present their ideas of the significance of local mass communication. They also discuss the possibilities of local mass communication for bringing the activities of public service and the church closer to people and communities

Sananvapaustoimikunnan mietintö = Yttrandefrihetskommisionens betänkande. (Report of a committee on freedom of speech.) Helsinki, Oikeusministeriö, 1997, 168 p., ISBN 951-53-1195-0, (Komitteamietintö; 1997, 3), ISSN 0356-9470. (Justitieministeriet). Note: Svensk sammandrag.

Kommissionen föreslår att stadgandena om yttrandefrihet i masskommunikation bör ingå i en enda lag. Den föreslagna lagen skall tillämpas på all inhemsk publicerings- och programverksamhet, oberoende av vilken upptagnings-, utgivnings- och distributionsteknik som används.

Sauri, Tuomo: *Joukkoviestinnän rakenne ja talous 1986-1995/96 = Development of the mass media in Finland 1986-1995/96*. (Development of the mass media in Finland 1986-1995/96.) Helsinki, Tilastokeskus, 1997, 63 p., ISBN 951-727-291-X, (Kulttuuri ja viestintä; 1996, 2), ISSN 0784-8765. (Statistics Finland) Note: Summary pp. 52-59, tables also in English.

This publication analyses the structure of Finnish mass communication and the changes in it, as well as its economy during the past decade. The author examines newspapers, magazines, books, television, radio, recordings, video and film and their advertising, their markets and production as well as changes in the ownership of enterprises in the fields of printed and electric communication.

Sundman, Mikael (ed.): *Elokuva ja arkitekhtiuri*. (Film and architecture.) Helsinki, (Rakennustaiteen seura), 1996, 125 p., ISBN 952-90-7819-6. (Society of building design).

Discusses connections between film and architecture including space utilization. Articles look at Finnish film theatre architecture, similarities between film art

and architecture as art forms, different spaces and environments in film and stage setting in film. Authors are: Jaakko Ylinen, Juhani Pallasmaa, Timo Keinänen, Sven Hirn, Joonas Tena, Peter von Bagh, Mikael Sundman, Jouko Koskinen, Putte Wilhelmsson, Kari Salminen, Henry Bacon, Sirpa Tani, Antti Ahlava and Juha Illonen.

Uimonen, Risto; Ikävalko, Elisa: *Mielikuvien maailma: miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan?* (The world of images: how media publicity is prepared and images built.) Helsinki, Inforviestintä, 1996, 316 p., ISBN 952-5123-01-4.).

This work analyses the relationship between enterprises, decision makers and the mass media. The authors look at the management of images and publicity in the media and in the media society. They also examine the development of media society in relation to the development of journalism and to the present state of the management of publicity. They look at the position of organizations as the objects of publicity and at their possibilities to cooperate effectively with the mass media.

Viestintäalan koulutuksen kehittämistarpeet. (Needs for development in the field of communication education.) Helsinki, Opetusministeriö, 1997, 40, 85 p., ISBN 951-53-0857-7, (Opetusministeriön työryhmien muistioita; 1997, 3), ISSN 0359-761X. (Ministry of education). Note: Svensk referat.

The report discusses needs for development concerning communication education in secondary schools, high schools and universities in Finland.

Virtapohja, Kalle (ed.): *Puheenvuoroja identiteetistä: johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen.* (Commentaries on identity: an introduction to collectivism.) Jyväskylä, Atena, 1997, 163 p., ISBN 951-796-064-6.

This composite work concentrates on different kind of identities: national identities, collective identities, regional identities and identities offered by media. The articles about media are written by Jaana Hujanen, Raimo Salokangas, Kalle Virtapohja and Anu Mustonen.

Zilliacus-Tikkanen, Henrika: *Journalistikkens essens i ett könsperspektiv.* (The essence of journalism in a gender perspective.) Helsinki, Yleisradion tasa-arvotoimikunta, 1997, 200 p., (Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja, Sarja A; 1997, 1), ISSN 1235-0192. (Rundradions jämställdhetskommitté). Note: Doctoral dissertation. English summary, pp. 151–164.

Journalistkulturens och könets betydelse i journalistisk produktion diskuteras i denna doktorsavhandling. Den handlar om nyheter och debattprogram i radio och TV, kvinnliga journalister och ett kvinnligt journalistiskt perspektiv, om journalistkulturens begränsningar och kvinnojournalistikens möjligheter.

Artiklar

Alasuutari, Pertti: *Kamppailu kulttuurintutkimuksesta.* (The battle for cultural studies.) *Tiedotustutkimus* 20(1997)1, ISSN 0357-8070, pp. 4–9. Note: English summary.

The article approaches cultural studies as a construction. It discusses how cultural studies has spread due to its popularity. The case of Finnish cultural studies is described as an example of this. The author also describes attempts to win the battle over the true meaning of cultural studies. As to the future, he argues that the main challenge for cultural studies is methodological renewal.

Koivisto, Juha; Väliverronen, Esa: *Resurgence of the critical theories of public sphere.* *Journal of communication inquiry* 20 (1996)2, ISSN 0196-8599, pp. 18–36.

This article critically looks at Habermas', Negt's and Kluge's established theories of public sphere as well as their tentative new interventions on this topic.

Lehtonen, Mikko: *Merkityksen merkitys: huomioita kulttuurintutkimuksen lähtökohdista ja nykytilasta.* (Significance of signification.) *Tiedotustutkimus* 20(1997) 1, ISSN 0357-8070, pp. 10–19. Note: English summary.

What are we talking about when we are talking about culture? Elaborating the ideas of human beings as cultural beings by their nature the article stresses that what is at stake at culture is never only culture but the human existence as a

whole. Discussing of narratives and metaphors as human survival kits the article suggests that in cultural studies one should leave behind pure textuality and look at the relations between what is culture and what is not.

Lowe, Gregory Ferrell; Alm, Ari: *Public service broadcasting as cultural industry: value transformation in the Finnish marketplace.* 12(1997)2, ISSN 0267-3231, pp. 169–191.

Value transformation in Finland's public service broadcasting company, Yleisradio is analysed as a professional market connected with political, popular and open markets. In the focus there are two questions: 1) what are the essential elements of Yleisradio as a public service company in its national context? and 2) how are these specific elements produced and reproduced over time?

Malmberg, Tarmo: *Kulttuuritutkimus suomalaisessa tiedotusopissa.* (Cultural studies in Finnish mass communication studies.) *Tiedotustutkimus* 20(1997)1, ISSN 0357-8070, pp. 20–32. Note: English summary.

The author investigates the roads chosen by Veikko Pietilä, Tarmo Malmberg and Pertti Alasuutari in their journeys from Marxism to cultural studies in mass communication studies. The three main trends of cultural studies in the age of hermeneutics are analysed and the actuality of hermeneutical Marxism demonstrated.

Malmberg, Tarmo: *Suomalainen elokuva-kulttuuriaktivismi sodan jälkeen.* (Film culture activism in postwar Finland.) *Tiede ja edistys* 22(1997)2, ISSN 0356-3677, pp. 111–123. Note: English summary.

The idea of film culture activism centers on collecting, watching and discussing films with film archives, film societies and film journals as their basic institutions. In postwar Finland, the development of film culture activism has taken three successive waves. The author discusses also the present postmodern situation through four reactions which he has noticed.

Paasonen, Susanna: *Rakkautta, marenkeja ja esiintyviä hylkeitä: Neljät häät ja yhdet hautajaiset heteroseksuaalisuuden teema-*

puistoina. (Love, merinques, and performing seals: Four weddings and a funeral as a postmodern romance.) *Lähikuva* (1997) 1, ISSN 0782-3053, pp. 31–43. Note: English summary.

The author discusses the film “Four wedding and a funeral” in relation to wedding ceremonies, the wedding industry, rituals of paring, romantic comedy, romantic aesthetics and postmodern strategies of parody and pastiche.

Pajala, Mari: Turhuuden markkinoilla?: Pikku naisia ja pukuelokuvan nautinnot. (Vanity fair?: Little women and the pleasures of costume films.) *Lähikuva* (1997) 1, ISSN 0782-3053, pp. 18–30. Note: English summary.

The author analyses the film *Little women* (1994) as an example of its genre, costume films. She attempts to read the nostalgic features of the film through the concept of utopia, in this case a utopia of matriarchy. She also problematizes the female viewers’ relation to costume films and historical romance.

Pietilä, Veikko: Deep surfaces: advancing the interpretative analysis of television news. *Communications: the European journal of communication research* 21 (1996)2, ISSN 0341-2059, pp. 135–153.

Recently, the focus of the study of news has shifted from information to the meanings news stories produce. However, the prominent role that interaction between verbals and visuals as well as the story structure have in the meaning production of TV news has been neglected. That they occupy a key position in this respect is shown in this article through re-analysis of two earlier studies and through scrutinization of a news story on the situation in Cuba in 1991.

Soikkeli, Markku: Eroksella samuuteen: X-sukupolvielokuva ja romanssin rakenne. (Through eros to sameness: the generation-x-film and the structure of romance.) *Lähikuva* (1997) 1, ISSN 0782-3053, pp. 44–54. Note: English summary.

The article discusses the way x-generation entertainment circulates around problems of making work into hobby and retaining love as eternal dating. It problematizes the way these films connects romance into young people’s identification. The object of the exploring includes

films like *Before sunrise*, *Sleep with me* and Finnish films: *Akvaariorakkaus* and *Suolaista ja makeaa*.

Suhonen, Pertti: The media, polls and political process: the case of Finland. *European journal of communication* 12 (1997)2, ISSN 0267-3231, pp. 219–238.

The article presents a two-dimensional typology of opinion polls and examines the role of different types of polling in the Finnish political system. That role was considerably strengthened in the early 1990s when there occurred two elections in the same year: the presidential elections and the referendum on Finland’s EU membership. The article concludes with a discussion on the relationship between democracy, polling and public opinion.

Technau, Claudius: Das Finnische Rundfunksystem im Wandel: Verstärker Wettbewerb nach Strukturreform. *Media Perspektiven* (1997)3, ISSN 0170-1754, pp. 157–164.

The article concerns development and present situation of broadcasting in Finland. In the 1990s public service broadcasting has met new challenges in the form of new channels, cable television, satellites and local media. The author also discusses briefly situation of newspaper business.

Tukiainen, Maaretta: Kiltteyttä vai kapinaa?: naisten keskinäiset romanssit tytötkouluelokuvissa *Mädchen in Uniform* (1931) ja *Olivia* (1951). (Nice or rebellious?: romances between women in girl’s school films “*Mädchen in Uniform*” (1931) and “*Olivia*” (1951).) *Lähikuva* (1997)1, ISSN 0782-3053, pp. 6–17. Note: English summary.

The article discusses the various versions of romances constructed by two girl’s school films. These films challenge the traditional model of spectatorship as well as the schema of heterosexual romance. In both films the main character is a teenage girl who after arriving at a boarding school falls in love with her female teacher.

Varis, Tapio: Communication competence and the information society. Zer: *revista de estudios de comunicación* (1997) mayo, ISSN 1137-1102, pp. 11–18.

The article discusses the the importance of new cultural and media literacy and competence in the use of the media and nets. It tries to answer what do we understand by the these new forms of literacy and what kind of role they play in the information society.

Varis, Tapio: Finland’s route down the information highway. In: *The North Calotte Library Conference proceedings: the new media in Northern culture*, Rovaniemi, University of Lapland, 1996, ISBN 951-634-533-6, (Arktisen keskuksen tiedotteita; 15), pp. 25–31.

The author examines the ideas of the information superhighway presented in the United States and Finland’s own role in the development of the information society. He looks at the different premises and strategies of the American and the European development. The author takes up the confrontation he sees firstly between Europe and the United States and secondly between the United States and Japan.

Väliveronon, Esa: Mediat ympäristöpolitiikan areenana. (The media as an arena for environmental politics.) *Liiketaloudellinen aikakauskirja* 46 (1997)2, ISSN 0024-3469, pp. 186–192. Note: English summary.

The media have an important role in defining and constructing environmental issues as social problems. There has been several ups and downs in the public discourse of environmental issues, which reflect not only the state of our physical environment but social, economical and cultural changes as well. This article explores some mechanisms that may explain these changes.

Norge

Allmennkringkastingsrådet: rapport 1996. Fredrikstad, Statens medieforvaltning, 1997, 82 p., (Statens medieforvaltning).

Rapporten går gjennom allmennkringkastingsrådets oppnevning, sammensetning og mandat, drøfter allmennkringkastingsbegrepet, og vurderer kringkastingstilbudet i Norge i 1996 ut fra kriterier for allmennkringkasting.

Alsnes, Randi: *Bokmålsborga: om fjernsynspråket i Noreg*. Oslo, Kringkastingsringen, 1997, 22 p.,

Forfatteren ser på språkfordelinga mellom normert og unormert bokmål og nynorsk i dei tre riksdekkande fjernsynskanalane NRK1, TV2 og TVNorge. Ho vil finna ut kor sannsynleg det er at ein får høyra nynorsk om ein tilfeldigvis slår på fjernsynet. Datagrunnlaget er tilfeldig uttrekte kutt på eitt minutt kvar, frå ti veker i 1996.

Augestad, Kate: "Å, gosjameg!": en analyse av Sissel Kyrkjebøs gjennombrudd som populærmusikalsk artist. Bergen, Universitetet i Bergen, 1997, 142 p. + app., ISBN 82-578-0336-7, (Rapport; 29), ISSN 0801-2814. (Universitetet i Bergen, Institutt for medievitenskap).

Forfatteren drøfter sangeren Sissel Kyrkjebø og hvordan hun som offentlig figur kommer til uttrykk i media, særlig i hennes gjennombruddsperiode. Siktepunktet er å kaste lys over kulturelle, mediemessige og musikkbransjemessige forutsetninger for Sissels gjennombrudd, og å holde disse opp mot betingelser hos artisten sjøl: hennes stemme, image, kvinnelighet og utstråling.

Bing, Jon: *Rettslige aspekter ved elektronisk formidling av materiale* fra arkiv, museum, bibliotek, universitet og visse andre institusjoner. Oslo, Norsk kulturråd, 1996, 24 p., ISBN 82-7081-039-8, (Arbeidsnotat; 12), ISSN 0806-9700.

Forfatteren tar opp opphavsrett slik den er utforma i åndsverkslova, og de konsekvensene denne får for elektronisk formidling av materiale fra blant annet arkiv, museum, bibliotek og universitet.

Bjørnstad, Taran; Halldar, Marit; Kløvstad, Cecilie: *Ja nei vet ikke: vold og sex i fjernsynsmediene: virkninger på barn og unge*. Oslo, Norske kvinners sanitetsforening, 1996, 29 p., ISBN 82-90019-13-0.

En samlerapport fra prosjektet "Vold og sex i fjernsynsmediene – virkning på barn og unge". Rapporten drøfter volden og seksualitetens plass i fjernsynstilbudet retta mot barn og unge, og barn og unges holdninger og erfaringer rundt vold og seksualitet.

Eide, Martin (ed.); Gentikow, Barbara (ed.); Helland, Knut (ed.): *Quality television*. Bergen, Universitetet i Bergen, 1997, 231 p., ISBN 82-578-0365-0, (Rapport; 30), ISSN 0801-2814. (Universitetet i Bergen, Institutt for medievitenskap).

The report is a collection of eight articles on quality in television, and consists of three parts: I: The quality debate: Vices and virtues, II: Qualities of television, III: Voices of viewers: *Television's holy grail: seven types of quality* (Geoff Mulgan), *"Quality" and television: histories and contexts* (John Corner), *Qualities of vision: looking for virtues and the virtues of looking* (Graham Murdock), *The aesthetics of television, the quality of television: on distinctions and relations of programme form and quality of address* (Jørgen Stigel), *The "sideplays" aesthetics: on popularity and quality in a Danish film maker's television success* (Gunhild Agger), *Smiling through the lonesome rain: weather forecast on Nordic television* (Henrik Juel) *The viewer's voice in the discussion of quality* (Barbara Gentikow), *Children's television programmes in a qualitative perspective* (Karin Hake).

Hanche, Øivind: *Mellom Caligari og Mabuse: fem spillefilmer fra Weimar-tidens Tyskland*. Oslo, Norsk filminstitutt, 1996, 49 p., ISBN 82-90463-61-8, (Norsk filminstitutt skriftserie; 3).

Forfatteren analyserer filmene Dr. Caligaris kabinett (Robert Wiene 1919), Den siste mann (Friedrich Wilhelm Murnau 1924), Den blå engel (Josef von Sternberg 1929/30), M og Dr. Mabus testamente (begge Fritz Lang 1931 og 1933). Filmene er utgangspunkt for en diskusjon omkring tysk film i Weimar-tida. Rapporten tar også opp tyske filmer fram til 1933, og den tyske ekspresjonismen.

Holm, Mathilde Kristine: *Det demokratiske kulturprosjekt: Skulpturlandskap Nordland som kulturell formidlingsprosess*. Bergen, Universitetet i Bergen, 1997, 117 p., ISBN 82-578-0367-7, (Rapport; 32), ISSN 0801-2814. (Universitetet i Bergen, Institutt for medievitenskap).

Forfatteren ser på samtidskunstprosjektet Skulpturlandskap Nordland, og analyserer dette med utgangspunkt i den formid-

lingsprosessen som prosjektet står for. Hun ser etter en overgripende tendens i kulturformidlingstradisjonen slik den kommer fram i prosjektet, og deretter underliggende betydninger av en eventuell slik tendens.

Haaheim, Sjak R: *Kort prosess for journalister: innføring i strafferett og straffeprosess*. Fredrikstad, Institutt for journalistikk, 1996, 147 p., ISBN 82-7147-157-0.

Forfatteren gir ei innføring i strafferett og straffeprosess for journalister, med et utvalg av emner som er praktiske for pressefolk å kjenne til.

Iversen, Gunnar: *Den svarte filmen: en introduksjon til Film Noir*. Oslo, Norsk filmklubbforbund, 1996, 66 p., ISBN 82-90738-13-7, (Norsk filmklubbforbunds skriftserie; 11).

Forfatteren tar for seg den amerikanske filmgenren "film noir", og går gjennom både historiske inspirasjonskilder og nyere pastisjer.

Kolstad, Tine: *Det var en mørk og stormfull dag ...: dramaturgi for journalister*. Fredrikstad, Institutt for journalistikk, 1996, 134 p., ISBN 82-7147-160-0.

Ei innføring i hvordan dramaturgiske teknikker og virkemidler kan brukes av journalister. Forfatteren tar eksempler både fra film, teater og presse.

Lokalfjernsyn. Oslo, Kulturdepartementet, 1996, 16 p., (St meld; 13 (1995-96)). (Kulturdepartementet). Note: Tilråding frå Kulturdepartementet av 17. november 1995, godkjend i statsråd same dag.

Meldinga gjer greie for hovudtrekka i avtalen mellom TV2 og lokal-TV-stasjonane om etablering av ein ny fjernsynskanal eigd av TV2, som skal samarbeida med lokale fjernsynsstasjonar om sendeflate.

Norsk Filmkritikerlag 50 år: 1946-1996. Oslo, Norsk filmkritikerlag, (1996?), 38 p.,

Ei samling av korte artikler om Norsk Filmkritikerlags historie fra 1946 og fram til i dag. Rapporten tar blant annet opp pionerene, filmanmeldelsen som sjanger, gir oversikter over lagets ledere og vin-

nere av filmkritikerprisen og Gjest Baardsen-prisen.

Odland, Eigil: *"Når alarmen går": ekstra nyhetssendinger i fjernsyn*. Bergen, Universitetet i Bergen, 1997, 148 p., ISBN 82-578-0366-9, (Rapport; 31), ISSN 0801-2814. (Universitetet i Bergen, Institutt for medievitenskap)

Forfatteren setter fokus på ekstra nyhetssendinger på norsk fjernsyn, og drøfter om dette fenomenet er påvirket av nyhetskonnkurransen og ulike organisatoriske betingelser. Han tar utgangspunkt i NRK og TV2s ekstra nyhetssendinger i tidsrommet 1987 til 1995, og analysa er kvalitativ og kvantitativ.

Puijk, Roel (ed.): *Global spotlights on Lillehammer: how the world viewed Norway during the 1994 Winter Olympics*. Luton, John Libbey Media, 1997, 285 p., ISBN 1-86020-520-8. Note: A compilation of nine articles and opening and closing notes from the editor.

The book discusses the image of the host country of the 1994 Winter Olympics in Lillehammer, Norway, and how it was received during the Game by eight different countries. The book is partly a result of the research project 'The cultural dimensions of the 1994 Olympic Games'. *From parish pump to global village: planning and receiving the Lillehammer Olympics in Norway* (Roel Puijk), *Lillehammer love affairs: US images of Norway in the 1994 Winter Olympics* (Lauren Danner), *Playing the game: the Lillehammer Winter Olympics on British television and in the UK national press* (Raymond Boyle and Hugh O'Donnell), *Wes, we love this land that looms: the Lillehammer Winter Olympics in the Scottish press* (Hugh O'Donnell), *The people's games: the Norwegian image in the UK before and after the Winter olympics* (Raymond Boyle; Nancy Morris and Kay Weaver), *Skating round the edges: mutual peripherality in Dutch coverage of the Lillehammer Olympics* (Joep Debeij, and Roel Puijk), *Between archaism and modernism: a French vision of Norway* (Francoise Papa), *Sporting success and political failure: sport as a metaphor for Italian politics* (Mia Finrud Di Tota), *Their Olympics, our television: the historical scene and adventure of the 1994*

Winter Olympics media coverage in Lithuania (Vilija Gudoniene).

Rapport: NRKs medieseinar 1996. Oslo, NRK, (1996?), 86 p.,

En rapport med innlegg fra NRKs mediekonferanse. Inneholder følgende foredrag: *Det internettigerte samfunn* (Christian H. Thommesen), *Schibsteds skandinaviske TV-strategi: Samarbeid eller oppkjøp?* (Kjell Aamot), *Den digitale framtid – muligheter og utfordringer for BBC og andre europeiske allmennkringkastere* (Nigel Sharman), *Hvordan skal NRK overleve?* (Einar Førde). Inneholder også referat fra paneldebatt mellom innlederne.

Sande, Øystein: *Den person-fokuserte avisartikkel: eit blick på ein utviklingstendens med Sunnmørsposten som døme*. Volda, Høgskulen i Volda, Møreforskning, 1996, 49 p., ISBN 82-7661-055-3, (Forskingsrapport; 1996, 19), ISSN 0805-8083.

Forfattaren drøftar først omgrepet person-fokusering generelt. Så tar han for seg abonnementsavisa Sunnmørsposten, og ser på graden av person-fokusering på førstesida over dei siste tretti åra.

Status redaktør: søkelys på en rolle i forandring. Oslo, Norsk redaktørforening, 1996, 78 p., ISBN 82-91787-01-8.

Ei samling av fire artikler om redaktørrolla før, nå og framover: *Redaktørrollen i norsk mediehistorie* (Reidar Hirsti), *Redaktør anno 1996: et tidsbilde* (Stig Finslo; Trygve Moe), *Til en aktet redaktørstand* (Helen Bjørnøy), *Redaktørrollen fremover: bekymringer og forhåpninger* (Halvor Stenstadvold).

Artiklar

Johansen, Anders: To foredrag om kulturell identitet og politisk kultur. In: Meyer, Siri; Steffensen, Morten (eds.): *Norge museum eller fremtidslaboratorium?*: Varg Veum møter Philip Marlow og andre tekster, Bergen, Senter for europeiske kulturstudier, 1996, 166 p., ISBN 82-91320-06-3, (Kulturtekster; 1996, 8), pp. 92-117.

Forfatteren bruker de olympiske vinterleker på Lillehammer og den norske folkeavstemninga om norsk medlemskap

i EU, begge i 1994, som utgangspunkt for ei drøfting av hvordan de gjengse oppfatninger av kultur og identitet danner premisser for politiske prosesser.

Lundby, Knut: *Mediert religion: perspektiver på kommunikasjon i avhandlinger om kirke, religion og samfunn*. *Tidsskrift for kirke, religion og samfunn* 10(1997)1, ISSN 0802-0167, pp. 3-19.

Forfatteren ser nærmere på medieringsperspektivet og mediert kommunikasjon i seks nyere doktoravhandlinger med forskning om religionens rolle i samfunnet. Han vil undersøke hvordan mediert kommunikasjon kommer til uttrykk i de forhold som granskes.

Ramírez-Ospina, Alvaro: *García Márquez en el cine*. Kinetoscopio. *La Revista De Cine*. 7(1996)38, ISSN 0121-3776, pp. 88-94.

The author discusses different adaptiones of Gabriel García Márquez' literature to film, and the problems and challenges that presents.

Ramírez-Ospina, Alvaro: *The carnivalesque and Colombian television comedy series*. In: Talvet, Jüri (eds.): *The language of the grotesque*, Tartu, Tartu University Press, 1997, 339 p., ISBN 9985-56-247-x, (Interlitteraria; 1997, 2), ISSN 1406-0701, pp. 327-335.

The author uses Mikhail Bakhtin's notion of the carnivalesque to analyse Latin American cultural production in general, and Colombian television comedy series in particular.

Konferanspaper

Hagen, Ingunn: *Communicating to an ideal audience: news and the notion of "informed citizen"*. Trondheim, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 1995, 25 p., (NTNU, Psykologisk institutt; Jornadas internacionales de ciencias de la información: Periodismo, poder y ciudadanía (Journalism, power and citizenship), 10, Pamplona, 1995).

The author discusses the assumption of the "informed citizen". She first looks on what it means to be "informed", then the meaning of being addressed as "a citizen", thirdly what feeling the viewers have regarding the news genre, and finally

she draws conclusions about the potential of news in informing citizens.

Hagen, Ingunn: *Slaves of the ratings tyranny?: media images of the audience*. Trondheim, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 1996, 21 p., (NTNU, Psykologisk institutt; Crossroads in Cultural Studies: An International Conference, Tampere, 1996).

The author discusses what image various media hold of audiences. First, she looks on notions of the public held by media employees like journalists and producers, focusing on news production. Secondly, she discusses how media institutions relate to the public, concentrating on television institutions.

Hagen, Ingunn: *Modern dilemmas: TV audiences' time use and moral evaluation*. Trondheim, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 1996, 21 p., (NTNU, Psykologisk institutt; International Association for Mass Communication Research, 20, Sydney, 1996). Note: Paper to "Consuming audiences? Production and reception in media research." Joint panel of NEQTAR and Political economy.

The author explores how people positions themselves as television viewers, and what discourses they draw upon in this creation of identity. She uses examples from her study of TV viewing in Norway.

Hagen, Ingunn: *Media reception research and cognitive psychology*. Trondheim, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 1996, 13 p. + app., (NTNU, Psykologisk institutt; Cognition, Media and Audiences, Oslo, 1996).

The author discusses the relationship between reception analysis and new trends in cognitive psychology. She explores the interrelationship between meaning, mind/cognition and culture.

Lundby, Knut: *Angelicans in Tsanzaguru: negotiating identity in a Zimbabwean 'growth point'*. Oslo, Universitetet i Oslo, 1997, 33 p., (Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon; International Association for Mass Communication Research, Oaxaca, Mexico, 1997). Note: Paper delivered in Section on participatory communication research.

The author studies angelicans in Tsanzaguru, Zimbabwe, and how interaction through media shape the formation of cultural identities where a distinct religious affiliation makes up a significant part of peoples orientation. He studies two influences: The North American televangelism programme The International 700 Club and the charismatic movement within the traditional Zimbabwean church.

Sverige

Ahlström, Börje: *Morden i Falun*. Stockholm, SPF, 1997, 168 p., (Rapport; 171), ISSN 1401-2537. (Styrelsen för psykologiskt försvar).

Morden i Falun den 11 juni 1994 tilldrog sig ett betydande massmedialt intresse. Studien belyser och analyserar hur i första hand pressen hanterade sin rapporteringsuppgift. De tidningar och redaktioner som ingår i studien är Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet, Expressen, Dala Demokraten och Falu Kuriren.

Asp, Kent; Johansson, Bengt; Larsson, Larsåke: *Nära Nyheter: studier om kommunaltjournalistik*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, 1997, 310 p., ISBN 91-88212-17-3, (Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation; 13), ISSN 1101-4652.

Presenterar utifrån ett brett maktperspektiv undersökningar om vem som läser kommunala nyheter, hur de uppmärksammas, vad de handlar om och hur de påverkar kommuninvånarnas kunskaper och åsikter och den kommunala dagordningen. I fallstudier och i intervjuer analyseras samspelet mellan nyhetsreportrar och beslutsfattare i sju olika kommuner.

Betal-TV inom Sveriges Television. Stockholm, Fritzes, 1997, 73 p., ISBN 91-38-20578-5, (SOU; 1997:60), ISSN 0375-250X. (Kulturdepartementet). Note: Delbetänkande av Utredningen om digital-TV (Ku 1997:01).

Utredning om Sveriges Television bör få möjlighet att starta en betal-TV-kanal vid

sidan av den ordinarie public service-verksamheten, och presenterar förslag till de förutsättningar som bör gälla för att Sveriges Television skall få denna möjlighet.

Christofferson, Jan; Daal, Carin; Tholin, Evalena: *Argument i repris: pressdebatten om medievåld*. Stockholm, Våldsskildringsrådet, 1997, 178 p., (Våldsskildringsrådets skriftserie; 17), ISSN 1102-447X. (Kulturdepartementet, Våldsskildringsrådet).

En dokumentation och analys av pressklippen om medievåld under 1991–1994. Den ger en detaljerad beskrivning av de argument som förekommit, vilka ämnen som dominerat och vilka grupper som deltagit i debatten. Vidare presenteras en mer kvantitativ undersökning av pressdebatten under samma period.

Deurell, Mats: *Finns den kritiska journalistiken?: urvalsmakt och beskrivningsmakt i lokalradions nyheter: en undersökning av den redaktionella processen: Radio Gävleborg, Radio Kristianstad, Radio Dalarna, Radio Göteborg*. Institutionen för medier och kommunikation, Umeå universitet, 1997, 123 p. + 6 app. 24 p., (Rapportserien; 1997:1), ISSN 1400-6561.

Studien jämför public-service-doktrinen med den dagliga praktiken av nyhetshandtering under fyra veckor vid fyra lokalradiostationer, Radio Gävleborg, Radio Kristianstad, Radio Dalarna och Radio Göteborg. Det empiriska materialet omfattar intervjuer, enkäter, begriplighets-test och radiotextanalyser.

Digitala TV-sändningar. Stockholm, Kulturdepartementet, 1996, 85 p., (Regeringens proposition; 1996/97:67). (Kulturdepartementet).

I propositionen föreslås att TV-sändningar med digital teknik skall införas i flera steg med möjlighet för staten att successivt ta ställning till om och på vilket sätt verksamheten skall fortsätta. Inledande sändningar på ett begränsat antal orter diskuteras, liksom förutsättningar och krav, samt kriterier vid urval av programföretag.

Economou, Konstantin: *Representing politics – politicizing journalism: exploring communicative dilemmas in the collegial relationship between journalists and politicians*. Tema K, Linköpings universitet, 1997, 10 p., (Media and Politics Conference, Brussels, 1997).

Investigates some of the discursive strategies delineating the relationship between the investigative journalist and the politician.

Englund, Boel: *Debattartiklar som social handling: kommunikativ eller strategisk handlingsorientering?: debatten om skolan 1949–1995*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1997, 64 p., (Svensk sakprosa; 7).

Undersöker om debattartiklar kan ses som kommunikativa handlingar. Materialet utgörs av fem debatter i stora svenska morgontidningar från tiden 1949–1995. Debatterna rör enhetsskolereformen (1949), individulisering som nödvändig pedagogisk metod och svensk skolpolitik (1974) samt ytterligare två debatter om skolan (1995).

Ganetz, Hillevi: *Hennes röster: rocktexter av Turid Lundqvist, Eva Dahlgren och Kajsa Grytt*. Stockholm/Stehag, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 1997, 342 p., ISBN 91-7139-362-5. Note: Dr. diss. Summary in English 10 p.

Studerar texter skrivna av tre svenska kvinnliga rockartisterna Turid Lundqvist, Eva Dahlgren och Kajsa Grytt. Urvalet omfattar 203 texter utgivna mellan 1971 och 1995. Tyngdpunkten i analyserna ligger på tematik och motiv.

Grannlands-TV i kabelnät. Stockholm, Fritzes, 1997, 110 p., ISBN 91-38-20596-3, (SOU; 1997:68), ISSN 0375-250X. (Kulturdepartementet). Note: Betänkande av Utredningen om utökade norska TV-sändningar i svenska kabelnät.

Beskriver det nordiska samarbetet på televisionens område, kabel-TV-verksamheten i Sverige och i Danmark, Norge och Finland. Vidare redovisas omfattningen av norska TV-sändningar i Sverige, intresset för grannlandsprogram i Norden och Sverige, tekniska möjligheter för ökade sändningar av norska program i Sverige, upphovsrättsliga regler samt en beskrivning av relevant lagstiftning.

Israel, Lena: *"Mördare utan ansikte": analys av en svensk polisserie*. Centrum för Medieforskning, Högskolan i Halmstad, 1997, 31 p., (Rapport från Centrum för Medieforskning; 1997, 1), ISSN 1402-6675.

Studien av den svenska polisserien "Mördare utan ansikte" är utförd inom ramen för ett europeiskt forskningsprojekt, "*Media narratives in Europe*", och analyserar seriens innehåll och dramaturgisk form, samt implicita och explicita budskap och värderingar.

IT i kulturens tjänst. Stockholm, Fritzes, 1997, 369 p., ISBN 91-38-20504-1, (SOU; 1997:14), ISSN 0375-250X. (Kulturdepartementet). Note: Slutbetänkande av Kulturnät Sverige.

I detta slutbetänkande från Kulturnät Sverige redovisas en strategi för användning av informationsteknik vid myndigheter och institutioner inom kulturområdet, samt ges förslag till uppbyggnad av ett gemensamt kulturnät.

Lötmarker, Lena: *Mellan retoriken och Skoluppsatsen: läroverkens skrivundervisning under 1800-talets andra hälft*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1997, 97 p., (Svensk sakprosa; 6).

Redogör för modersmålsämnets historia och den retoriska respektive den moderna skrivtraditionen. Vidare presenteras några mindre undersökningar om uppsatsskrivningen inom läroverken under 1800-talets andra hälft.

Löwander, Birgitta: *Rasism och antirasism på dagordningen: studier av televisionens nyhetsrapportering i början av 1990-talet*. Sociologiska institutionen, Umeå universitet, 1997, 251 p., ISBN 91-628-2608-5, (Doctoral theses at the Department of Sociology, Umeå University; 6), ISSN 1104-2508. Note: Dr. diss., English summary 12 p.

Studerar hur nyhetsverksamheten, som ett uttryck för samhällets invandrarpolitiska klimat, gav legitimitet åt och skapade kollektiva föreställningar om rasism och antirasism i början av 90-talet. Underlaget utgörs främst av Public service televisionens nyhetsprogram.

Malm, Krister: *Musik, Massmedier och Mångfald*. Stockholm, Rådet för mång-

fald inom massmedierna, 1997, 203 p., (Arbetsdokument; 1997:1), ISSN 1401-0534. (Kulturdepartementet, Rådet för mångfald inom massmedierna).

Studien omfattar förhållanden, samspelsmönster och tendenser inom området musikindustri och massmediering av musik i Sverige under 1990-talet med tyngdpunkt på dagsläget. Studien grundar sig i huvudsak på resultaten av Roger Wallis forskning samt på en mängd fakta insamlade av författaren under februari – september 1996.

Medieföretag i Sverige: ägande och strukturförändringar i press, radio och TV. Stockholm, Fritzes, 1997, 157 p., ISBN 91-38-20629-3, (SOU; 1997:92), ISSN 0375-250X. (Kulturdepartementet, Rådet för mångfald inom massmedierna).

Delbetänkandet inleds med ett kapitel om utvecklingen av ägande och ägarinflytande i dagspressen. Därpå ges en aktuell bild av tidningsägande, dagspressägarnas position på marknaden och samverkansformer inom dagspressen. Vidare redovisas i olika avsnitt radioägare och tv-ägare. Slutligen ges en lägesbedömning.

Mediekoncentration i utlandet: mediestruktur och regler om mediekoncentration i 19 länder. Stockholm, Rådet för mångfald inom massmedierna, 1997, 127 p., (Arbetsdokument; 1997:2), ISSN 1401-0534. (Kulturdepartementet, Rådet för mångfald inom massmedierna).

En översikt över de regler som finns i 19 olika länder ges mot bakgrund av vissa grundläggande fakta om mediestrukturen. Tyngdpunkten i redovisningen ligger på att förmedla information om frågor som berör mångfalden inom nyhetsförmedling och opinionsbildning av betydelse för den politiska demokratin.

Nord, Lars: *Spelet om opinionen: möten mellan makthavare, medier och medborgare*. Lund, Studentlitteratur, 1997, 160 p., ISBN 91-44-00136-3.

Den politiska opinionsbildningens tre huvudaktörer, makthavarna, massmedierna och medborgarna, behandlas i de första kapitlen. Vidare görs en genomgång av traditionella perspektiv på politisk kommunikation och en begreppslig genomgång. Slutligen redogörs för den forskningsmässiga synen på politisk kommu-

nikation och några forskningsresultat presenteras.

Ollén, Bo (ed.): *Från Sörgården till Loppor: klassiska läseböcker i ny belysning*. Stockholm, Carlsson Bokförlag, 1996, 262 p., ISBN 91-7798-993-7, (Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet; 57). Note: English summary 7 p.

Boken behandlar det litterära projektet "Nya läseboken" (1901–1912). En inledande uppsats redogör för hur projektet i sin helhet växte fram (Bo Ollén). Därefter tas de olika delarna i "Nya läseboken" upp: *Sagan om Nils och Smirre* (Karl Lindqvist), *Heidenstam och svenskarnas hövdingar* (Bo Ollén), *Sven Hedins "Världsbok"* (Bo Ollén), *Svensk vers* (Märta Netterstad) samt *Historien om Sörgården* (Eva Margareta Löfgren).

Pollack, Ester: *Crime and journalism 1915–1995*. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Stockholms universitet, 1996, 16 p.

Treats crime reporting in four Swedish dailies (Arbetsbladet, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet and Vestmanlands Läns Tidningar) a November week, 1995, and executes a comparative analysis of changes and trends in the crime reporting of the four dailies during the decades of the 20th century (1915–1995).

Radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred. Stockholm, Kulturdepartementet, 1997, 65 p., (Regeringens proposition; 1996/97:158).

I propositionen föreslås att den fredstida strukturen på radio- och TV-området skall bibehållas så långt möjligt även under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Rahm, Henrik: "Vi viker inte en tum": en textanalys av Dagens Nyheters bevakning av metallstrejken 1945 och gruvstrejken 1969/70. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet, 1997, 132 p., (Svensk sakprosa; 8).

Behandlar Dagens Nyheters rapportering av metallstrejken 1945 och gruvstrejken 1969–70 ur två perspektiv. Det ena berör frågeställningar som styrkt det textnära analysarbetet (journalistiska arbetssättet, texternas ev. förändrade uppbyggnad etc),

det andra rör texters förhållande till det omgivande samhället och omvänt.

Roe, Keith; Muijs, Daniel: *Literacy in the media age: results from the second wave of a longitudinal study of children's media use and educational achievement*. Department of Communication, Katholieke Universiteit, Leuven, 1997, 79 p., (Report; 2).

Presenting results from the research project Literacy in the media age, a large scale, longitudinal study of the relationship between children's media use, literacy, and educational achievement. The design involves three data collections, separated by one year, from a panel consisting of 1001 children at the outset attending the 4th year of school.

Rosengren, Karl Erik: *Different sides of the same coin: Access and gatekeeping: a Personal Festschrift for Denis McQuail*. Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 1997, 26 p.

A comparison between theories of access and theories of gatekeeping is undertaken in terms of formal models.

Rönnberg, Margareta: *TV-tittande som dialog: på väg mot en symbolisk-interaktionistisk TV-teori*. Filmvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, 1996, 527 p., ISBN 91-7153-444-X. Note: Dr. diss., English summary 10 p.

En kritisk granskning av hur relations- och interaktionsbegrepp som 'identifikation' och 'parasocial interaktion' definierats och använts av nordiska masskommunikationsforskare inom framförallt sociologi, psykologi och pedagogik för att förklara TV:s 'påverkan' på barns personlighet eller identitet. Författaren tar sin utgångspunkt i symbolisk interaktionism och social-kognitiv utvecklingsteori.

Sahlström, Berit: *Bildförståelse inom och mellan kulturer*. Uppsala, Hallgren & Fallgren, 1997, 155 p., ISBN 91-7382-742-8.

Behandlar forskning som försöker förklara bilders och kulturers möten; bildförståelse över kulturgränser.

Sammandrag av Vår skapande mångfald: rapport från Världskommissionen för kultur och utveckling. Stockholm, Svenska

Unescorådet, 1996, 28 p., (Svenska Unescorådets skriftserie; 3), ISSN 0348-8705.

Skriften utgör ett sammandrag av Världskommissionens rapport Vår skapande mångfald som behandlar kultur och utveckling ur ett globalt perspektiv.

Sjögren, Olle: *Den goda underhållningen: nöjesgenrer och artister i Sveriges radio och TV 1945–1995*. Stockholm, Stiftelsen Etermedierna i Sverige, 1997, 339 p., ISBN 91-1-972411-X, (Etermedierna i Sverige; 4), ISSN 1400-7274.

En överblick över den svenska underhållningen i radio och TV 1945–1995. Utvecklingen tecknas mot en internationell bakgrund, med miniporträtt av artister och programmakare.

Stigbrand, Karin; Lilja-Svensson, Margareta: *Mediekunniga lärare?: om lärarhögskolorna och mediepädagogiken*. Stockholm, Vårdsskildringsrådet, 1997, 238 p., (Vårdsskildringsrådets skriftserie; 18), ISSN 1102-447X. (Kulturdepartementet, Vårdsskildringsrådet).

En inventering av medieundervisningen vid lärarhögskolorna. Beskriver klyftan mellan läroplaner, politiska visioner och verklighet när det gäller mediekunskap för blivande lärare.

Svensson, Conny: *Tarzan i slukaråldern*. Stockholm, Rabén Prisma, 1997, 224 p., ISBN 91-518-3241-0, (Skrifter utgivna av Svenska Barnboksinstitutet; 61), ISSN 0347-5387.

En berättelse om ett barns läsning, under åren 1946–1954, som vidgar sig till en tidsskildring och porträtt av en hel generation pojkar. Texten utgör också ett bidrag till kartläggningen av barn- och ungdomslitteraturen i Sverige.

Unenge, Gun; Unenge, Jan: *Flickors och pojkars användning av datorer: arbetsrapport från projektet Datorn i Grundskolan – "DIG-projektet"*. Högskolan för lärarutbildning och kommunikation, Högskolan i Jönköping, 1997, 39 p., (Ansats; 1997:2), ISSN 1401-2081.

Redovisar resultaten från en enkät som genomförts bland eleverna i klasser som ingår i DIG-projektet (Datorn i grundskolan). Analysen bygger på svar från 765 elever och frågorna berör elevernas datoranvändning.

Vissa förändringar i TV-avgiftssystemet. Stockholm, Kulturdepartementet, 1997, 33 p., (Regeringens proposition; 1996/97:165). (Kulturdepartementet).

I propositionen föreslås att den nu pågående försöksverksamheten med särskilt betalningssätt av TV-avgiften permanentas.

Wormbs, Nina: *Genom tråd och eter: framväxten av distributionsnätet för radio och TV*. Stockholm, Stiftelsen Etermedierna i Sverige, 1997, 249 p., ISBN 91-1-971311-8, (Etermedierna i Sverige; 3), ISSN 1400-7274.

Beskriver och analyserar hur det svenska rundradionätet (det vill säga nätet för distribution av ljudradio och television) har vuxit fram och förändrats från 1920-talet till 1990-talet.

Artiklar

Adelswärd, Viveka; Economou, Konstantin; Forstorp, Per-Anders; e.a.: Samtal i samhället: på vems villkor? *Rhetorica Scandinavica* (1997)1, ISSN 1397-0534, pp. 38–43.

Redogör för projektet *Samtal i samhället*. På vems villkor? där man med dialogteoretiska och samtalsanalytiska begrepp och metoder studerar dynamiken inom och mellan olika offentliga arenor. Artikeln avslutas med en jämförelse mellan retorik och kommunikationsforskning.

Bengtsson, Bengt: Bilmarodörer och folkhemsknuttar: motorism och gängbildningar i svensk 1950-talsfilm. *Filmhäftet* 25 (1997)1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 51–62, 105 p.

Analyserar de nya gängkulturerna med skinnknuttar och raggare som de kom att skildras i ett tiotal filmer under åren 1950–62.

Bengtsson, Cecilia; Lundberg, Pia: "Hej Bullen! Hjälp mig!" *Filmhäftet* 25 (1997)1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 23–28, 105 p.

Behandlar teveprogrammet Bullen som under tio år haft en betydande roll i svensk barn- och ungdomstelevision.

Bolin, Göran: Postvideogenerationen: ålders- och generationsidentitet bland film-

bytande unga män. *Filmhäftet* 25(1997) 1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 73–85, 105 p.

Redogör dels för teorier om ålders- och generationsidentiteter, dels för hur identitet och generation konstrueras bland unga män som är intresserade av extremt våldsamma skräck- och actionfilmer på video.

Broddason, Thorbjörn: Massmedierna och framtiden. In: *Installationsföreläsningar*, Högskolan för lärarutbildning & kommunikation, Högskolan i Jönköping, 1997, 25 p., pp. 7–13.

Med utgångspunkt i reflektioner kring medeltidens vardag gör författaren en jämförelse med kyrkans dominerande roll då och massmediernas betydelse idagens sociala verklighet och massmediernas internationalisering.

Cassirer, Peter: Stilistik – Estetik – Etik: att analysera en farlig text. In: Andersson, Anders-Börje; Enström, Ingegerd; Källström, Roger; e.a. (eds.): *Svenska som andra språk och andra språk. Festschrift till Gunnar Tingbjörn*, Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet, 1997, 420 p., ISBN 91-87850-15-X, pp. 45–57.

En stilistisk analys av novellen "Otro födde brott", publicerad i Mitt livs novell 1969.

Dofs Sundin, Monica: "Bollibompa...", en "bumper" för familjebruk: analys av en vinjett till Kanal 1s barnprogramblock. *Filmhäftet* 25 (1997)1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 5–8, 105 p.

Analyserar vinjetten till Kanal 1:s barnprogramblock som sänds dagligen kl 18.00. Kapitlet ägnas främst åt den skanderade nonsenstexten "bollibompa..." som inleder programmet och frågan om vilka sociokulturella referenser det finns i mikrotextern.

Economou, Konstantin; Forstorp, Per-Anders: Sahliniseringen av det politiska språket: om att vara sig själv som förtroendevald. *Tvärssnitt* 18(1996)2, ISSN 0348-7997, pp. 58–67.

En diskussion om förtroendevaldas politiska språk och vad det innebär "att vara sig själv" som politiker; Hur kommunicerar politiker med väljare, i media och

inom den politiska och offentliga debatten?

Ekecrantz, Jan: Journalism's 'discursive events' and sociopolitical change in Sweden 1925–87. *Media, Culture & Society* 19(1997)3, ISSN 0163-4437, pp. 393–412.

The study deals with the relationship between the journalistic news output and the substantive society in different historical situations. The study is based on the content of four daily newspapers during one week in each of the years 1925, 1955 and 1987.

Forsman, Michael: Ungdomsprogram som samhällskritik: Elbyl i ljuset av några historiska hållpunkter. *Filmhäftet* 25 (1997)1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 29–38, 105 p.

Diskuterar ungdomsprogrammet Elbyls reportage, tilltal, format och stil.

Feilitzen, Cecilia von: Barnkonventionen och massmedierna. In: *Barnets bästa – en antologi*, Stockholm, Fritzes, 1997, 140 p., ISBN 91-38-20697-X, (SOU; 1997:116), ISSN 0375-250X, pp. 93–107. (Socialdepartementet). Note: Bilaga till Barnkommitténs huvudbetänkande.

Med utgångspunkt i Barnkonventionen diskuteras medievåldets påverkan på barn, representativiteten av barn i media och främjandet av barns yttrandefrihet, hur ungdomar skildras samt något om barn som konsument.

Hirdman, Anja: Dockkvinnan i blickfånget: könsschabloner i barnteveverklamen. *Filmhäftet* 25(1997)1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 19–22, 105 p.

Analyserar tevereklamen för dockorna Barbie och Sindy och dess könsschabloner.

Linder-Larsson, Yvonne: Hegemoni inom filmteori? *Filmhäftet* 25(1997) 1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 86–90, 105 p.

Ett inlägg i en diskussion om rollstereotyper och filmiska kvinnokaraktärer i framförallt Bondfilmerna.

Lindstedt, Inger: Idrotten och medierna. In: Andersson, Anders-Börje; Enström,

Ingegerd; Källström, Roger; e.a. (eds.): *Svenska som andra språk och andra språk. Festschrift till Gunnar Tingbjörn*, Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet, 1997, 420 p., ISBN 91-87850-15-X, pp. 263–272.

Behandlar främst sportmaterialet i tidningarna, idrottsintresse och läsarprefenser.

Nordström, Gert Z: Dokumentation eller språk: vart är bilden på väg? In: *Installationsföreläsningar*, Högskolan för lärarutbildning & kommunikation, Högskolan i Jönköping, 1997, 25 p., pp. 15–25.

Prövar den franske språkfilosofen Roland Barthes tes att det som främst kännetecknat fotografiet är dess ovillkorliga koppling till en referent. Bilden är kopplad till det den avbildar. Utifrån några exempel diskuteras konsekvenserna av denna syn på pressbildens utveckling.

Rydin, Ingegerd: Barns reaktioner på Televisionens skrattekultur. In: Berefelt, Gunnar (eds.): *Barn och humor*, Centrum för barnkulturforskning, Stockholms universitet, 1997, ISBN 91-973147-0-6,

(Centrum för barnkulturforskning; 27), ISSN 0280-6061, pp. 99–115.

Med utgångspunkt i en kortfattad genomgång av olika humorteorier diskuteras barns reception av och "läsningar" av humor i tv. Empiriskt underlag utgörs av en studie av barns reaktioner av en rad olika tv-program med olika typer av humor.

Rönnberg, Margareta: På grund av Power Rangers?: hur kan barn döda ett annat barn? *Filmhäftet* 25(1997)1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 9–18, 105 p.

Analyserar barnteveserien Power Rangers och dess eventuella påverkan på barns beteende och deras benägenhet att eftertera våldshandlingar.

Schaffer, Barbro: Den upp- och nedvända världen: en studie i ett bilderboksmotiv. In: Berefelt, Gunnar (eds.): *Barn och humor*, Centrum för barnkulturforskning, Stockholms universitet, 1997, 168 p., ISBN 91-973147-0-6, (Centrum för barnkulturforskning; 27), ISSN 0280-6061, pp. 141–155.

Den upp- och nedvända världen är ett känt tema inom lek och satir från medeltid till nutid. Rollbytet som präglar dessa berättelser har under 1900-talet framförallt skildrats för att roa barn. Författaren gör här en tematisk genomgång med rika exempel från bilderböcker.

Schubart, Rikke: Syndabock och hämnare: maskulinitet i actionfilm. *Filmhäftet* 25(1997)1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 63–72, 105 p. Note: Transl. by: Gunilla Muhr.

En narrationsanalys av actionfilmsgenren. Analysen är inriktad mot genrens iscensättning av den utopiska maskuliniteten och undersöker vilka fantasier som erbjuds actionfilmens (ungdomliga) publik.

Sjögren, Olle: Oljeskadade ironiker?: om ungdomsgycklet i Percy Nilegaards TV-epok. *Filmhäftet* 25(1997)1–2, Temanummer, ISSN 0345-3057, pp. 39–50, 105 p.

En genrehistorisk analys av ungdomsgycklet i TV.

Nordicoms litteraturdatabas finns nu på Internet

Nordicoms bibliografiska databas, NCOM, som innehåller referenser till nordisk forskning inom ämnesområdet journalistik, medier och kommunikation, finns nu tillgänglig för gratis sökning via World Wide Web.

Databasen innehåller ca 25 600 referenser (sept. 1997) till publikationer utgivna sedan 1974/75, varav ca 7 200 danska, 6 100 finska, 5 000 norska, 7 200 svenska och drygt 100 isländska.

Du når NCOM via WWW på följande sätt:

1. Skriv Statsbibliotekets URL: **<http://www.sb.aau.dk>**
2. Klicka på: **Databaser**
3. Klicka på: **Fagbibliografier i SOL**
4. Klicka på: **NCOM - Nordisk massekommunikationslitteratur**
5. Välj **søgemetoder**
(Det är möjligt att välja olika sökformer: *Simpel søgning*, *Avanceret søgning*, *Listsøgning* samt *CCL-søgning* (kommandobaserad sökning)).

Vi hoppas att Du får nytta av detta erbjudande från Nordicom. Välkommen!

